

II
24245
Bq

THE

BABIČA.

Obrazi iz življenja na kmetih.

Spisala po česki

Božena Nemcova.

Poslovenil

France Cegnar.

V CELOVČU 1862.

Natisnil Janez Leon.

32.245

24.245

Daraus siehst du, dass die Armen nicht so ganz elend sind, wie wir uns denken; sie haben wirklich mehr Paradies, als wir uns einbilden und selbst besitzen.

Gutzkow, Ritter vom Geiste.

24.245 II Bg

030006209

Davno, davno je uže, kar sem poslednjikrat gledala mili, mirni obraz, ljubila blede, nabrano lice, zrla v modro okó, ktero je oznanovalo toliko dobrote in ljubezni; davno je uže, kar so me zadnjikrat blagoslovile stare njene roké! — Zdaj ni več dobre starke! Počiva uže davno v hladnej zemlji!

Ali meni ona ni umrla! — Njeno obličje se je preživo vtisnolo v mojo dušo, in dokler bodem živa, ostane v njej! — Da bi bila velika umetnica v malariji, vse drugače bi te oslavila, mila babica! ali ta medli, s peresom načrtani obraz — ne vem, ne vem, bo li komu ustregel!

Pa ti si večkrat rekla: „Na svetu ni človeka, ki bi ustregel vsem ljudem.“ Dosti, da se najde le nekoliko bravev, ki bodo o tebi s tacim veseljem brali, s kakoršnim jaz pišem.

I.

Babica je imela sina in dve hčeri. Starša hči je bivala mnogo let, do možitve, pri rodbini v Beču. Nato je šla mlajša na njeno mesto. Sin, rokodelec, bi

je uže sam svoj gospodar in priženil je hišo v mestu. Babica je prebivala v pogorskej vasíci, na sleskej meji; živelá je zadovoljno v malej hišici z ostarelo Betko, ki je bila njena vrstnica in služila uže njene roditelji.

Ni samovala v svojej hišici; vsi vaščani so jej bili bratje in sestre, ona jim je bila mati in sveto-vavka, brez nje niso krstili, ne poročili, ne pokopali.

Nenadno je zdaj prišel babici od starše hčere iz Beča list, v katerem je pisala, da je njen mož v službo stopil k necej kneginji, ki ima velika posestva na Českem, in sicer le nekoliko milj od pogorske vasíce, kjer je prebivala babica. Ravno se odpravlja tje z rodovino, njen mož pa bode na selu le po leti, ko bode tudi gospa kneginja tam prebivala. Konec lista je prisrčno prosila, da bi se babica za vselej k njim preselila, in živelá pri hčeri in vnucih, ki se je uže veselijo. Babica je plakala; ni vedela, kaj bi počela. Njeno srce je hrepenelo k hčeri i vnukom, katerih še poznala ni; stara navada jo je vezala z malo hišico in dobrimi prijatelji. Ali kri ni voda, hrepenenje je zmá-galo staro navado, babica se je odločila za preselitev. Hišico z vsem, kar je bilo v njej, izročila je starej Betki in pristavila: „Ne vem, kako mi bo tam všeč in ali ne umrem tukaj med vami.“ Ko je necega dne voziček pred hišo obstal, naložil je na-nj voznik Vaclav babičino pomalano skrinjo, kolovrat, brez kterega ni mogla biti, košek, v katerem je bilo čvetero čopastih piščet, vrečo z dvema pisanima mačkama, in pa babico,

ki je plakala, da pred-se ni videla. Blagoslov milih prijateljev jo je spremljal na novi dom.

S kakim veseljem so jo pričakovali na Starem belišči! Tako je imenovalo ljudstvo samotno poslopje v prijetnej dolini, kjer je zdaj prebivala Proškova gospá, babičina hči. Otroci so tekali vsaki hip na cesto gledat, ali še ne gre Vaclav, in pravili so vsacemu, kdor je mimo šel: „Danes pride naša babica!“ Sami med seboj pa so vedno popraševali: „Kaka pa je babica?“

Poznali so več babic; njihne podobe so jim bile pred očmi, pa vedeli vendar niso, kterej bi bila njihna babica podobna. Poslednjič se približa voziček hiši. „Babica uže gre!“ razlegalo se je po hiši; gospod Prošek, gosa, Jerica z dojenčkom v naročji, deteta in dva velika psa, Sultan in Grivec, vse je vrélo na vežena vrata pozdravljat babico.

Z voza je stopila žena v belej peči, v selskej obleki. Otroci so obstali, vsi trije skupej, ali od babice niso oči obrnoli. Oče jej stiska roko, mati jo s solzami v očéh objemlje, ona pa jo plakaje ljubi na obe lici. Betka jej podaja malega dojenčka; babica se mu smehljá, pravi mu zlato dete ter ga prekriža. Potem se je ozrla na druga deteta ter jih klicala s prisrčno besedo: „Zlata moja deteta, moji ljubčki, kako sem po vas hrepenela!“ Ali otroci so pobesili oči in stali, kakor bi bili primrznjeni; še le na materini opomin so podali babici cvetoča svoja lica, da jih je poljubila. Ali niso se mogli razbrati! Kako pa, ta babica je bila vsa drugačna od vsih, ki so jih kdaj videli; take babice

še svoje žive dni videli niso! Čudno so jo gledali. Kamor koli je stopila, krog in krog nje so skakali in ogledovali jo od nog do glave.

Čudili so se črnemu kožuhu z dolzimi gubami na hrbtu, nabranemu zelenkastemu rašu, širocemu slecu; vseč jim je bila rudeča, s cveticami preprežena ruta, katero je imela babica na sebi pod belo ruto; seli so na tla, da bi mogli dobro videti rudečo rožo na belih nogovicah in črne čevlje. Tonček je skubil barvene lise na žimnatej torbi, katero je imela babica na roci, in Jožek, starši njegov brat, pazljivo je vzdigal babici beli, z rudečimi pasi vtكاني predpasnik, ker je otipal pod njim nekaj trdega. Imela je pod njim velik žep. Jožek bi bil tudi rad vedel, kaj je v njem, ali njegova sestra, Barbka, pahnola ga je strani šeptaje mu: „Čakaj, jaz te zatožim, da hočeš babici seči v žep!“

To šeptanje pa je bilo preglasno — slišalo se je za deveto steno. Babica je to opazila, nehala je govoriti s hčerjo, segla v žep rekoč: „No, le pogledjte, kaj imam tukaj!“ In izložila je na krilo molek, star nožek, nekoliko krušnih drobtin, kos tkanine, dva konjika in dve punici iz medene potice. Poslednje reči so bile otrokom; ko jih je babica otrokom dajala, govorila jim je: „Še nekaj vam je babica prinesla!“ in jemala je iz torbe jabelka in pirhe, odvezala mačkama vrečo in piščeta izpustila iz koška. To je bila radost, to je bilo skakljanje! Babica je bila najljubša babica!“ To ste mejmašne mački lepe, čveterobarvne, te lovite prav vrlo miši; koristne ste

v hiši. Piščeta so prav krotka, in ko si jih Barbka privadi, bodo za njo skakljala, kakor mladi psički!" govorila je babica, in otroci so zdaj prašali za to in uno, nič več se niso sramovali, in bili so uže babici dobri tovarši. Mati jim je velevala, naj dadé babici mir, da se oddahne, pa ta je rekla: „Pusti nam to veselje, Terezka, veseli smo, da se imamo!" in otroci so slušali babico. Eden jej sede na kolena, drugi stoji za njo na klopi, in Barbka stoji pred njó in jej gleda v obraz. Ta se čudi, da ima babica kakor sneg bele lasé, drugi, da ima babica nagrbane roké in tretji pravi: „Pa babica, vi imate le štiri zobé!" Babica se nasmeje, gladi Barbki temnorujave lasé in govori: „Ker sem stara; ko boste vi stari, boste tudi inaki!" ali otroci ne morejo umeti, da bi mogle bele, gladke njihne roké kdaj tako nagrbane biti, kakor roké stare babice.

Babica si je precej v prvej uri srca svojih vnukov osvojila, pa bila jim je tudi vsa vdana. Gospod Prošek, babičin zet, kterega do zdaj še po obrazu poznala ni, pridobil si je njeno srce na prvi pogled z milo svojo prisrčnostjo in lepim obrazom, v katerem je bila vtisnjena dobrotljivost in odkritosrčnost. Le ena reč jej je bila pri njem na poti in sicer ta, da ni umel českega. Oua pa, dasi je nekdam nemški umela, pozabila je uže davno. In vendar bi se bila tako rada z Ivanom pogovarjala! — Ivan je tolažil babico s tem, da česki umé; zdaj je čula babica, da se domá govori dva jezika. Otroci in služabniki so nagovarjali gospoda Proška po česki in on jim je odgovarjal po

nemški, kar so tudi umeli. Babica se je nadjala, da bo sčasoma tudi umela, do tistihdob pa si pomagala kakor bo mogla.

Svoje hčere babica skoro ni več poznala; videla je še vedno pred seboj veselo selsko deklico in tu jo našla tiho in resno gospó, v gosposkeji obleci, z mestnimi običajji! To ni bila njena Terezka! Babica je precej videla, da je hčerina domačnost vsa drugačna od une, ktere je bila ona do zdaj navajena. Prve dni so jo radosti in nepričakovano veselje jako ommile, ali pozneje se jej je začelo tožiti na novem domu, in ko ne bi bilo vnukov, kmalo bi se bila v svojo hišico vrnola.

Gospa Terezka je imela sicer nektere gosposke želje, ali zarad teh ni mogel nihče na njo mrzėti, ker je bila prav dobra in vrla gospa. Svojo mater je srčno ljubila i nerada bi jo bila od sebe pustila, uže zato, ker je bila v gradu kastelanka in razun matere tudi ni imela nikogar, komur bi bila mogla zaupati dom in otroke.

Ni jej bilo tedaj milo, ko je opazila, da se materi toži, in to je precej opazila in uganola, kaj je babici. Necega dné reče gospa Terezka: „Jaz vem, ljuba mati, da ste dela navajeni, da bi se vam tožilo, ako bi ves dan le z otroci se pečali. Ali hočete presti? imam na izbi mnogo prediva; imeli bomo dosti lanú, ako se na polji dobro obnese. Najljubše bi mi pa bilo, ako bi se pečali malo z gospodinstvom, če vam ni težavno. Ves čas gubim s tem, da gledam po gradu, šivam in

kuham in vse drugo moram prepuščati tujim ljudem. Prosim vas tedaj, bodite mi na roke in delajte vse tako, kakor vam se ljubi.“

„To ti z veseljem storim, da ti le ustrežem; veš, da sem tacega dela vajena“, odgovori babica popolnoma vtolažena. In še ta dan je šla na izbo gledat, kako je s predivom, in drugi dan so prvič videli otroci, kako se prede na kolovrat.

Prvo, kar je babica v gospodinstvu prevzela, bila je peka. Ni mogla videti, da dekla z božjim darom tako brez vsega spoštovanja ravná, naj bo v niške ali iz nišk, v peč ali iz peči, še blagoslovi ga ne, kakor bi imela kamen v roci. Ko je babica kvas postavila, blagoslovila je z gnjetalom niške, in ta blagoslov je ponavljala, kadar koli je testo v roke vzela, dokler ni bilo kruha na mizo. Tudi zijala ni trpela blizo, „da ne bi božjemu daru dal urokov“, in Tonček, ko je prišel v kuhinjo, kadar je kruh pekla, nikoli ni pozabil, da ima reči: „Gospod Bog blagoslovi!“

Kadar koli je babica kruh pekla, imeli so otroci praznik. Vselej so dobili češpljeve ali jabelčne hlebčke, kar se popred nikoli ni zgodilo. Ali morali so se navaditi na drobtine paziti. „Drobtine morajo na ogenj“, rekla je babica, ko je pometala z mize ostanke in jih na ogenj metala. Ako je katero dete mrvilo kruh na tla, in je babica to opazila, precej mu je ukazala drobtine pobrati ter je govorila: „Na drobtine ne sme stopiti, da ne jokajo duše v vicah.“ Tudi jej ni bilo prav, ako je videla, da se kruh od kraja ne

reže in rekla je: „Kdor se prepira s kruhom, prepira se tudi z ljudmi.“ Jožek je prosil, da bi mu babica urezala skorjo po strani, ker jo rad jé; ali babica tega ni priyolila rekoč: „Ali nisi slišal, ko se hleb po strani reže, režejo se peté Gospod Bogu? Bodi si uže, kakor hoče, izbirčen ne smeš biti“ — in Jožek se je moral odvaditi izbirčnosti.

Ako je kak košček kruha ostal, tudi drobtine, ktere so puščali otroci, spravljala je babica v žep; ako je šla na vodo, pometala jih je ribam; ko je bila zunej z otroci, mrvila jih je mravljam ali ticam v lesu, z eno besedo, ona je gledala na vsak ostanek in vedno opominjala; „Spoštujte božji dar, brez njega je gorjé, in kdor ga ne spoštuje, tega božja šiba kaznuje!“ Ako je detetu kruh iz roke pal, moralo ga je poljubiti, kakor da bi prosilo odpuščanja; celó grahovo zrno je pobrala babica, ako je kje ležalo ter ga spoštljivo poljubila. Vse to je babica tudi otroke učila.

Če je na poti ležalo gosje peró, precej je babica na-nje pokazala rekoč: Poberi ga, Barbka!“ Barbka se je večkrat polenila in izgovarjala: „Ali, babica, kaj pa je za eno peresce?“ Pa babica jo je pokarala: „Pomisli, deklica, pridruži se drugo k družemu in bode jih več; vtisni si v glavo prigovor: Dobra gospodinja mora za peró čez plot skočiti.“

Proškova gospa je imela v svojih sobah pohošeno opravo po novejši šegi: babici pa ni bila všeč. Zdelo se jej je, da človek na mehkih stolih z izrezljanimi slonili težko sedi, da mora imeti strah, da ne bi se

zvrnol, in ako se nasloní, da ne bi sloníla zlomil. Na zofi je sedela le enkrat; ko je na-njo sela in so se udala peresa, prestrašila se je starka tako hudo, da je zakričala. Otroci so se jej smijali, sedali na zozo in gugaje se na njej klicali babici, naj le pride, saj se ne pogrezne; ali babica ni prišla, le govorila je: „Pojdite se solit, kdo bi sedel na takej gugalici, to je le tako za vas.“

Na svitle stole in skrinje se je bala kaj postaviti, da ne bi se lesk pokazil, in steklenjak, v katerem je bilo toliko mnogovrstnih otročarij, stal je le v pohujšanje v sobi, tako je trdila babica. Otroci so zelo radi okoli njega skakali in navadno kaj naredili, da jih je nati ostro karala. Vendar je rada sela za klavir, ko e pestvala Nežko, ker se je razplakano dete utolažilo, ko je počasi taste pritiskala. In Barbka je včasih čila babico z enim prstom igrati: „To so konji, to o konji“, in babica je kimala z glavo, pela in vselej ristavila: „Kaj si ljudjé vsega ne izmislijo!“ Človek i mislil, da je tica notri zaprta; to doní kakor vrgolenje.

Babica v to sobo nikdar ni stopila, če ni trebalo. To ni imela zunej ali domá nič opraviti, najrajša je sedela v svojej kamri, ki je bila med kuhinjo in sobo a posle.

Njena kamra je bila po njenem okusu opravljena. ri velikej peči je bila klop in zraven stene postelja; ri peči za posteljo pomalana skrinja in zraven druge ene Barbkina postelja, ker Barbka je spala tudi

tukaj. V sredi je stala lipova miza s podnožjem, in nad njo je visel od stropa golobec, podoba svetega Duhá. V kotu pri oknu je stal kolovrat s preslico in predivom na koželu, na žebłu je bilo vreteno, na steni nekoliko svetih podob, nad babičino posteljo sveto razpelo s cveticami ovenčano. Na oknu je zelenel muškat in brzkavka in v platnenih vrečah so bila vsakovrstna semena, lipovo, bezgovo cvetje, kamilice in take reči, babičina lekarnica. Za vrati je visel kositarjev kotlič s kropilno vodó. V miznici je bilo babičino šivanje, zvezek svetih pesem, križev pot, nekoliko vrvic za kolovrat, kreda svetih treh kraljev in svečnična voščénica, katero je babica vedno pri roci imela in v hudem vremenu užigala. Na peči je bilo netilo s kresalom in žveplenkami. V sobi so sicer imeli netilne klinčke, ali babica ni hotela nič opraviti imeti s to plentano rečjó. Poskusila jih je enkrat, ali kdo vé, kako se je zgodilo, užgal se jej je predpasnik, kterega je imela uže pet in dvajset let, in toliko da ni pri tem zadušéla. Od te dobe ni vzela več klinčkov v roke in si je napravljala netilo; otroci so jej znašali starega platna in delali žveplenke.

Ko je imela babica zopet navadno kresilo, legla je brez skrbi. Otrokom je bilo to tudi ljubo, vsaki dan so prašali babice, ali ne potrebuje žveplenk, da bi jih napravili.

Ali najbolj všeč je bila detetom v babičini kamri pomalana skrinja. Rada so gledala na rudeče pomalanej skrinji modre in zelene cvetice z rujavimi peresci,

modre lilije in rudečerumene tice med njimi; še bolj pa so se veselila, če je babica skrinjo odprla. In bilo je v njej tudi kaj videti! Od znotrej je bil pokrov ves nalepljen s podobami in molitvami, samimi darovi z božjih potov. In v njej je bil predalec in v njem kake reči! Rodovnice, hčerina pisma z Dunaja, majhen platnen žep, poln srebrnjakov, ktere so babici v poboljšek poslali njeni otroci; ali srebrnjakov ona ni izdala, ampak v svoje veselje shranila. Lesena škatla, v njej pet vrvic, na njih granatje in srebrna svetinja s podobo cesarja Jožefa in Marije Terezije. Kadar je to škatlo odprla, in to se je zgodilo vselej, kadar so jo prosili otroci, vselej je rekla: „Lejte, mili otroci, te granate mi je dal rajnki vaš ded, ko sva imela poroko, in ta tolar sem dobila iz roke cesarja Jožefa. To je bil vrl gospod, Gospod Bog mu daj večno luč! Ko umrjem, bode vse to vaše“, pristavila je vselej zapiraje škatlo. „Ali babica, kako pa je bilo, da vam je cesar dal ta tolar, povejte nam to!“ vpraša Barbka. „Le spomnite me tega, pa vam povem“, odgovori babica.

Še je imela babica v predalu dva stara molka, nekaj trakov in med temi vedno kakih sladčic za otroke.

V skrinji je bilo babičino perilo in obleka. In vsi ti raši, predpasniki, poletna oblačila, oplečja (životi) in rute so bile lepo zravnanе; zgorej ste bile dve bele oglavnici s petljo zadej. Tu niso smeli otroci nič iztikati, ali ko je bila babica dobre volje,

vzdignola je vsako reč posebej in razkladala: „Lejte, deteta, to kanafasko imam uže petdeset let, to krilo je nosila vaša prebabica, ta le predpasnik je toliko star, kolikor vaša mati, in vse je še kakor novo. In vi ste svojo obleko tako naglo potrgali! To je, ker ne veste, kako težko je za denar! Lejte, ta svilna suknja je veljala sto ranjšev in takrat so bankovci kaj veljali.“ in tako in še več je govorila babica in otroci so jo tiho poslušali, kakor bi vse dobro umeli.

Proškova gospa je sicer hotela, da bi se babica preoblekla, kakor je mislila, v pripravnišo obleko; ali babica ni premenila na sebi ne najmanjšega robca ter je rekla: „Gospod Bog bi moral mene, staro ženo, kaznovati, ako bi se po šegah svetá pačila. Za me niso take novačine, stari moj razum bi jim bil sovražen.“ Ostalo je tedaj pri starem. Kmalo so se v hiši ravnali vsi po babičinih besedah; vsaki jo je imenoval babico, in kar je babica rekla in storila, vse je bilo dobro.

II.

Po leti je vstajala babica ob štirih in po zimi ob petih. Najpred se je prekrižala in poljubila sveto razpelo na klokčevej kronici, ktero je po dnevi pri sebi nosila, po noči pa pod vzglavje devala. Ko je vstala v božjem imenu in se oblekla, pokropila se je z blagoslovljeno vodo, vzela kolovrat, prela in jutranjo

pesem pela. Starka je imela uže prav malo spanja, ali ker je vedela, kako je sladko, privoščila ga je drugim. Dobro uro potem, ko je vstala, zaslišala se je hoja, zaškripale so te ali une duri in babica se je prikazala na pragu. V tem času so začele gosí gagati v gosnjaku, prasci kruliti, krave mukati, kokoši s perutami plahutati, mačke so primijavkale, od kodar si bodi, in se okoli nje plazile. Psa sta gledala iz pasjâkov, raztezala se in skakala k babici; ako bi se ne bila branila, zares podrla bi jo bila in vrgla jej iz rok pehar, v katerem je imela zrnje za perutnino. Babica je imela vso to žival prav rada in ta njo. Bog vari, ko bi bila videla, da jo kdo muči in ako bi bil le črv. „Kar je človeku škodljivo ali koristno in se mora ubiti, v božjem imenu, ubijte, ali nobene živali ne mučite“, govorila je večkrat. Ali otroci niso smeli gledati, kadar so kuretnino klali, ker bi se jim žival smilila in bi zato ne mogla poginoti.

Enkrat pa se je hudo raztegotila na oba psa, Sultana in Grivca, in jeza je bila tudi pravična! Prokopala sta neko noč v gosnjak in raztrgala deset rac, lepih, rumenih, katerim je bilo življenje tako milo. Babica je roké nad glavo vila, ko je zjutraj duri odprla in s tremi ostalimi racami iz hleva izpustila gosaka, ki je strahú gagal, kakor bi plakal za pomorjenimi mladiči, ktere je izvalil namesti nestanovitne matere potepulje. Babica je imela v sumu roparko kuno, ali po stopinjah se je prepričala, da sta psa to storila. Psa, zvesta varha! Babica svojim očem ni vero-

vala. In še sta priskakala k njej in z repom migala, kakor bi se nič ne bilo zgodilo, in to je babico najbolj raztegotilo. Strani od mene, zločina! Kaj so vama storile race? Ali sta lačna? nista ne; iz golega napuha sta to storila! Strani od mene, nič več nečem vaju videti!" Psa sta repa stisnola med noge in vlekla se v pasják, babica pa je pozabila, da je še rano, šla je v sobo pravit hčeri svojo žalost.

Gospod Prošek je mislil, da so tatje pokrali v kamri, ali da je Barbka umrla, ko je videl solzno, blede babico v sobo priti. Ko je pa čul vso zgodbo, moral se je smijati! Kaj mu je bilo za par rac! On jih ni dal valiti, on ni gledal, kako so prikljuvale iz jajc, kako lepo je, ko po vodi plavajo, ko glavico v vodo potapljajo in z nožicami po vodi pluskajo. Gospodu Ivanu je bilo le za nekoliko pečenk! Vendar je pravici zadostil; vzel je bič, šel je dajat psoma zasluženno plačilo. Babica si je ušesa tiščala, ko je slišala zunej pretepanje in cviljenje, ali mislila je: „Plačilni dan je zadej, naj to pomnita!“ Ker eno ali dve uri psov ni bilo iz pasjáka, morala je gledat iti, ali jima ni prehuda pela! „Kar je, to je, in vendar je le neumna žival!“ govorila je v pasják gledaje. Psa sta začela cviliti, žalostno sta je gledala, plazila se po trebuhu k njenim nogam. „Kesata se, kaj ne? Lejta, tako se godí nepridnežem! Pomnita to! Psa sta to pomnila. Kadar koli so gosí ali race po dvoru racale, raje sta oči od njih obrnola, ali odšla, in tako sta se popolnoma spet z babico sprijaznila.

Ko je babica napasla perutnino, zbudila je dekli, ako ste še spale; ko je šest odbila, stopila je k Barbikini postelji, položila jej roko na čelo — to neki dušo najpred probudí — in šeptala: „Vstani, deklica, vstani, čas je“, pomagala jo je obleči in šla potem gledat k družim otrokom; ako se je ta ali uni še na postelji valjal, malo ga je udarila po hrbtu in opominjevala: „Kviško, kviško, petelin je uže devetkrat dvor obšel in ti še spiš, ali te ni sram?“ Pomagala je deteta umivati, ali napravljanje jej ni šlo od rok. Mogla ni pomniti vseh gumbov, zaponk in prevez na obleki; kar bi imelo biti spredej, dela je navadno zadej. Ko so bili otroci napravljeni, pokleknila je ž njimi pred podobo križanega zveličarja, prekrižala otroke, molila očenaš in potem jih je peljala k zajtriku.

Kadar v hiši ni bilo posebnega opravka, sedela je po zimi v svojej kamri za kolovratom, po leti pa z vretenom pod lipo na dvoru, ali na vrtu, ali je šla z otroci na sprehod. Pri tem je nabirala zelí, ktere je domá sušila in za potrebo shranjevala. Vzlasti do sv. Ivana krstnika je nabirala zelí o jutranjej rosi, ker te so neki najboljše.

Ako je kdo zbolel, precej je imela babica kako zdravilo pri roci: grenko deteljo za pokvarjeni želodec, repiček za bolezní v grlu i. t. d. Zdravnika nikdar ni klicala.

Tudi je nosila neka ženska s Krkonoških gor zdravilne zelí v hišo in to žensko je imela babica v posebnej skrbi in je vselej mnogo od nje nakupila.

Žena travarica je prišla vsako jesen v istem času, in bilo je takrat na Starem belišču gostovanje: gostili so jo noč in dan z vsim dobrim. Vsako leto so dobili otroci od ženske čmeriko za kihanje, hišna gospa različnih dišečih kadíl in mahú, in vrhi tega je pravila ženska otrokom ves večer o Rebercolu, kako zvitá buča je ona, in kake reči počenja po gorah. Popisovala je detetom grozo, ko gre Rebercol k svojej kneginji Katinki, tje na Katinčino goro, kjer ona prebiva. Ali ta kneginja ga ne trpi dolgo pri sebi, čez nekoliko časa ga spet odpodí, in zato on tako joka, da vsi gorski potoki čez bregove udarijo. Ali ko ga k sebi kliče, letí k njej tako hitro in s tako radostjo, da vse, kar mu je na poti, poruže, polomi in seboj odnese. Gozde podira, kamenje meče z vrhov, strešja odkriva, z eno besedo: na poti, po kateri letí, po božjem dopuščenji vse poruši.

Travarica je prinesla vsako leto istih zelí in istih pravlic; ali otrokom so bile vedno nove in veselili so se žene. Ko so se prikazali na loki podleski, govorili so med seboj: „No, zdaj pa kmalo pride pogorska žena“, in ako je nekoliko zapoznéla, rekla je babica: „Kaj se je neki ženi pripetilo? morebiti jo je Gospod Bog z boleznijo obiskal, ali je celo umrla?“ Govorili so o njej, dokler je spet ni bilo v hišo s košem na hrbtu.

Večkrat je šla babica z deteti na daljše sprehode, ali do lovčeve hiše, ali do mlina, ali v les, kjer so tice ljubeznjivo pele, kjer je bila pod drevesi mehka

mahovina, kjer je raslo toliko zvončkov, trobentic, podleskov, zlatih korenov. Teh je detetom znašala bleda Viktorica, ko je videla, da iščejo cvetic in da jih vežejo v kitice. Viktorica je bila vedno bleda, njene oči so goréle kakor živa ogla, črne lase je imela vedno razpletene, nikdar ni imela oprane peče in nikoli ni govorila. Kraj gozda je stal velik dob, tam je stala Viktorica cele ure i srpo vpirala oči dolí v jez. V mraku je hodila k zatvornici, sedevala na brunu z mahom obrasenem, strmela v vodo in pela do pozne, pozne noči. „Ali babica“, vprašali so otroci, „zakaj pa Viktorica nema nikoli oprane peče, še v nedeljo ne? in zakaj nikoli ne govori?“

„Ker je zmešana!“

„I kaj pa je to, zmešana?“ vprašali so otroci.

„I nu, zmešan je, kdor nema uma.“

„In kaj dela, kdor nema uma?“

„Na primer, kar dela Viktorica: nikdar ne govori, hodi po samoti, biva po leti in po zimi v gozdu.“

„In tudi po noči?“ vprašal je Tonček.“

„Tako je; do noči prebiva pri jezu, potem pa hodi v jamo spat.“

„In se ne bojí vešč i ne povodnega možá?“ prašali so zelo zavzeti otroci.

„Ali zdaj ni več povodnega možá“, odgovorila je Barbka, „to so oče rekli.“

Po leti je malokdaj prišla Viktorica k hiši prosit, po zimi pa je hodila vrani enako; potrkala je na vrata ali na okno in da je le roko stegnola in dobila kruha

ali kaj družega, zopet je molče odšla. Ko so otroci videli na snegu krvavi sled njenih nog, tekali so za njo in klicali: „Viktorica, pojdi k nam, mamica ti da čevlje, lahko pri nas ostaneš!“ ali Viktorca se še ozrla ni in tekla je v les.

V poletnih krasnih večerih, ko je bilo nebo jasno in so lesketale zvezde, rada je sedevala babica z otroci zunej pod lipo. Dokler je bila Nežka majhna, držala jo je na kolenih, Barbka z dečkoma pa je stala pri njej. To ni moglo drugače biti; kadar je začela babica kaj pripovedovati, morali so jej v obličje gledati vsi, da bi jim nobena beseda ne ušla.

Babica jim je pripovedovala o svetlih angelih, ki tam gori prebivajo in luči ljudem prižigajo, o angelih varhah, ki varujejo otroke na vseh potih življenja, ki se veselé, ako so pridni, in jokajo, ako niso poslušni. Otroci so se ozirali v jasno nebo, kjer je migljalo v najkrasnejih barvah tisoč in tisoč zvezd, malih in velicah, prelepo lesketajočih. „Ktera izmed teh zvezd pa je moja?“ vprašal je necega večera Jožek.

„To le Gospod Bog vé. Le pomisli, bi-li bilo mogoče najti jo izmed teh tisoč in tisoč zvezdic?“ odgovorila je babica.

„Čigave pa so te krasne zvezde, ki tako lepo leskečejo?“ vpraša Barbka.

„Tistih, ktere Bog posebno ljubi, izvoljenih božjih svetnikov, ki so mnogo dobrega storili, Gospod Boga nikdar ne razžalili“, odgovori babica.

„Ali, babica“, vprašala je zopet Barbka, ko so zadoneli od jeza žalostni glasovi nevjemajoče pesmi, „ima tudi Viktorica svojo zvezdo?“

„Ima jo, ali zakaljena je; zdaj pa pojdite, da vas položim, čas je spat iti“, pristavila je, ker se je uže mračilo. Molila je ž njimi: „Pojdimo spat, Bog je zlat, pojdimo gledat, kaj devica Marija dela: angele napaja, duše v sveti raj posaja.“ Potem jih je pokropila in v posteljo položila. Mali so precej pospali, ali Barbka je večkrat poklicala babico in prosila, da bi k njenej postelji sela: „Sedite k meni, babica, ne morem zaspati“, in babica je vzela vnučino roko in začela z deklico moliti in molila je, dokler ni vnuka oči zatisnola.

Babica je hodila ob desetih spat, to je bila njena ura, to je čutila na očéh. Do te dobe je končala svoja opravila. Preden je legla, pogledala je, ali je vse dobro zaprto, sklicala je mački in ji na izbo zaprla, da ne bi prišle v spavnico i ne zadušile spéčih otrok; pomorila je v peči vsako iskro, pripravila na mizo kresilo in luč. Ako se je bilo bati hudega vremena, pripravila je svečnično voščenko, v belo platno zavila hleb kruha in devaje ga na mizo govorila poslom: „To me slušajte, najprvo, kar človek o požaru k sebi vzame, bodi kruh, pa se ne zmoti,“

„Ali, babica, saj ne trešči“, odgovorili so posli; pa s tem so še le prav zadeli.

„Le Gospod Bog je vsemogočen, kaj morete vi vedeti. Previdnost nikjer ne škoduje, to pomislite.“

Ko je bilo vse opravljeno, pokleknola je pred sveto razpelo, molila, pokropila še enkrat sebe in Barbko z blagoslovljeno vodo, položila pod vzglavje klockčevo kronico in zaspala v božjem imenu.

III.

Ko bi potoval človek, navajen hrupnega življenja velicih mest, skoz dolino, kjer stoji osamelo poslopje, v katerem je živel Proškova družina, mislil bi: „Kako morejo ljudje tukaj leto in dan živeti? Jaz bi tukaj prebival le, kadar rože cvetó. Za Boga, kako veselje more tu biti! In vendar je bilo tukaj prav veliko radosti po zimi in po leti! Pod nizko streho je prebivala zadovoljnost in ljubezen, ktere so le dogodbe časi kalile, na primer odhod gospoda Proška v prestolno mesto ali kaka bolezen v hiši.

Poslopje sicer ni bilo veliko, ali bilo je prijazno. Okoli oken, na vzhod obrnjenih, ovijala se je vinska trta, pred okni pa je bil vrtec, poln rož (šipkov), vijolic, resed, salate, peteršiljke in druge zelenjave. Na severnovzhodnej strani je bil sadovnjak, in za njim se je prostirala loka tje do mlina. Velika stara hruška je stala pri hiši in razgrinjala veje čez streho, skodlami pokrito, pod katero je gnjezdilo mnogo lastovic. Sredi dvora je stala lipa in pod njo klop. Na južno-zapadnej strani so bile manjše gospodarske stavbe in za temi gošča tje do jeza. Dve poti ste držale mimo

hiše. Kolovoz navkreber ob reki k Riesenburškemu dvoru i na Rudečo goro, ali dol k mlinu in dalje ob reki k najbližnjemu mesticu kratko uro hodá. Ta reka je divja Upa, ki dere s Krkonoških gor, bobni čez skale in strmine, vije se po ozkih grapah do ravnine, in teče potem brez ovér do Laba med zelenima bregoma, izmed kterih je eden visok in z različnim drevjem obrasten.

Pred hišo, mimo vrtiča, bila je uglajena steza preko struge, ktero je napeljal mlinar od jeza na mlin. Od hiše je bila položena brv čez strugo preko pečnice in sušivnice. Jeseni, ko so bile lese polne češpelj, jabelk in hrušk, tekala sta vedno Jožek in Tonček čez brv; ali pazila sta, da ju ni videla babica. Ali vse to je bilo zastonj: da je le prišla babica v sušivnico, precej je videla, koliko češpelj je zmanjkalo in kdo je prišel na-nje. „Jožek, Tonček, pojdiva sem!“ klicala je vrnovši se. „Meni se zdi, da sta mi češpelj priložila na leso?“ — „Ne, ne, babica“, tajila sta otroka in zarudela.

„Ne lažita!“ grozila jima je babica, „ali ne vésta, da vaji Gospod Bog sliši!“ Dečka sta molčala in babica je uže vse vedela. Čudila sta se, kako babica precej vé, ko sta kaj napčnega storila in kako more to biti, da jima vse na nosu pozná. Zato pa si tudi nista nikdar upala tajiti jej kaj. Po leti, kadar je bila huda vročina, slekla je babica do srajce otroke in peljala jih v strugo kopat; ali voda je morala biti le do kolena, sicer se je bala, da ne bi utonili. Časi pa

je sela ž njimi na klop, ki je bila postavljena za to, da so laže plakali perilo, in dovolila jim kopati nožice in igrati se z ribicami, ki so švigale po vodi kakor strele. Nad vodo so visele temnolisnate olševe vejice; otroci so radi lomili vejice, metali jih v vodo in gledali za njimi, kako jih voda dalje in dalje drvi.

„Vejice morate metati daleč v vodo: kadar jih mečete blizo proda, zadržuje jih vsaka travica, vsaka koreninica, in dolgo dolgo bi trpelo, preden bi prišle k cilju“, učila jih je babica.

„Pa kako potem, babica, ko priplava vejica k jezu, ali bo mogla dalje?“ rekel je Tonček.

„More“, trdil je Jožek, „ali ne veš, kako sem unidan vrgel vejico v vodo ravno pred zatvornico, sukala in sukala se je, pa kar naglo je splavala po rakah na kolesa, in preden sem pritekel unstran mlina, bila je uže v potoku in plavala proti reci.“

„Kam pa potem plava?“ vprašala je Nežka.

„Od mlina plava k Žliškemu mostu, od mosta pod stenami k požiralu, od požirala čez jez okoli Barvirskega griča k pivovaru; pod skalo se vije med velikim kamenjem k šoli, kamor boste prihodnje leto hodili. Od šole plava čez jéz k velikemu mostu do oboka in do Zvola, od Zvola k Jaromiru do Laba“, odgovori babica.

„In kam pa še potem plava, babica?“ vprašajo otroci.

„Daleč po Labi, dokler ne pride v morje.“

„Ah, da, v morje! Kje pa je in kako je morje?“

„Ah, morje je široko, veliko, stokrat dalj je do njega, nego do mesta“, odgovori babica.

„In kaj se tam zgodi z mojo vejico?“ vpraša žalostna deklica.

„Zibala so bo po valovih in ti jo vržejo na breg; na bregu se bo sprehajalo mnogo gospodov, gospá in detet, in mlad deček pobere vejico in pomisli: Od kod si pa ti, vejica, priplavala? Kdo te je spustil po vodi? Gotovo je kje daleč sedela deklica na vodi, in te je ulomila in po vodi spustila! In deček ponese vejico domú, vsadí jo v zemljo: iz vejice priraste lepo drevesce, tice bodo na njem prepevale in drevesce se bo veselilo.“

Deklica je globoko vzdahnola, zamišljena spustila podpasano suknjico v vodo, in babica jo je morala oviti. — Gospod lovec je šel ravno mimo in šaljivo rekel Nežki: „da je mala povodna deklica,“

Nežka je odmajala z rumeno glavico in odgovorila. „Nisem ne, povodnih deklic ni!“

Kolikorkrat je šel gospod lovec mimo, vselej mu je babica rekla: „Stopite noter, gospod kum, domá so“, in otroci so se mu obešali za roké in peljali ga v hišo. Časi se je gospod lovec branil, izgovarjaje se, da mora pogledati mladih fazanov, ki se godé, ali v les in kdo vé kaj; ali ugledal ga je gospod Prošek ali gospá, in hočeš nočeš, moral je ostati.

Gospod Prošek je vedno imel domá steklenico dobrega vina za milega gosta, in to je bil gospod lovec. Babica je prinesla kruha in soli in kar so ravno imeli,

in gospod lovec je rad pozabljal, da se fazani godé. Kadar je pa pozabil, razjezil se je na svojo pozabljivost, naglo vzel puško na ramo in šel. Na dvoru je pogrešal psa in kričal: „Hektor!“ ali psa ni bilo. „Po katerem peklu skače!“ tegotil se je, in postrežljivi otroci so tekli iskat ga, nekje bo s Sultanom in Grivcem. Otroci so šli in gospod je sédel med tem pod lipo na klop. Ko je bil uže na poti, postál je še in kričal babici: „Dajte se kaj videti gori, moja stara vam hrani tirolskih jajc za valjenje.“ Gospod lovec je poznal slabosti teh gospodinj! Babica je precej privolila: „Pozdravite vse domá, uže pridemo!“ Tako so se vselej prijatelji razhajali.

Gospod lovec je hodil, dasi ne vsaki dan, gotovo pa vselej po dnevi mimo Starega belišča, vse leto, leto za letom.

Druga oseba, katero je lahko vsakdo vsak dan okoli desete ure srečal na brvi pri Starem belišči, bil je oče mlinar. To je bila njegova ura, ko je hodil gledat nad hišo k jezu. Babica je imenovala mlinarja, ali bolje, očeta mlinarja, kakor mu je vsakdo rekel, poštenega in šaljivega človeka. To zató, ker je oče mlinar druge rad dražil, rad se šalil, sam pa se malokdaj smejal, le pomižikoval je. Oči somu izpod visečih, gostih obrvi veselo v svét gledale. Ni bil velik, ne majhen, ali čokat; vse leto je nosil opaliskane hlače, čemur so se čudili otroci, dokler jim ni mlinar povedal, da je to mlinarska barva. Po zimi je nosil dolg kožuh in težke čevlje, po leti plavo halo, bele

hlače in brezopetnike. Na glavi je imel v delavnicah nizko kapo iz janjčje kože. Hlače je imel vedno zavihanane, naj bo suho ali blatno, in brez tobačnice ga še nihče ni videl. Da so ga otroci le zagledali, tekli so mu naproti, voščili mu dobro jutro in šli ž njim k jezu. Medpotoma je navadno dražil oče mlinar Tončka in Jožka, prašaje zdaj tega: „Ali si uže slišal travo rasti?“ zdaj unega: „Ali uže znaš sošteti, koliko bo veljal krajcarski hlebček, kadar bo korec pšenice po deset zlatov?“ Ako mu je deček, smeje se, dobro odgovoril, rekel je: „No, uže vidim, da si kos. Mogel bi uže biti sodnik v Kurjej vasi.“ Vselej je dal otrokom tobaka za nos, in pomižikoval je, ko so dobro kihali. Nežka se je vselej skrila za babičino obleko, kadar je ugledala očeta mlinarja; ni še dobro znala govoriti, in oče mlinar jej je vselej rekel, naj za njim govori: „Baba bob pokopava;“ pa naglo in gladko, trikrat zapored. Zares, mala deklica je skoraj plakala, tako jo je mučil oče mlinar. Zato pa je dobila časi od njega košek jagod ali mandelnovih jeder, ali kako drugo sladčico, in kadar jej je hotel oče mlinar posebno ustreči, rekel jej je mala rožica.

Tudi grajščinski čuvaj, dolgi Mozes, šel je vsaki dan o mraku mimo Starega belišča. Bil je zelo velik, kakor drog, temno je gledal in imel vrečo na rami. Dekla Jerica je povedala otrokom, da v to vrečo pobira neposlušne otroke, in od tega časa so otroci vselej, kakor pirhi zarudeli v lica, kadar so videli dolzega Mozesa. Babica je sicer prepovedala Jerici

take besede, pa ko je rekla Urška, druga dekla, da je Mozes zmuzavt, da se vse njegovih prstov prime, ni babica na to nič več rekla. Kaj prida tedaj ni mogel biti ta Mozes, in detetom je ostal grozen, dasi niso več verovali, da ima v vreči otroke.

Po leti, kadar je bila gospoda na grajščini, videli so večkrat otroci kueginjo na konji in spremstvo ž njo; kadar jo je videl oče mlinar, rekel je babici: „Meni se to tako zdí, kakor, kadar se prikaže zvezda z metlo in vleče rep za seboj.“

„Le to je razloček, oče mlinar, da repata zvezda svetu zlo oznanuje, gospôda pa je ljudem v radost, kadar tukaj prebiva“, odgovori babica.

Oče mlinar je točil tobačnico v roci kakor mlinsko kolo, to je bila njegova navada, pomižikoval je, ali rekel ni ne bele ne črne.

Na večer je hodila babica z otroci obiskavat Zalko, hčer mlinske gostivnice; deklica je bila enaka roži, čvrsta, urna kakor veverica, vesela kakor škerjanec; babica jo je vedno rada imela in imenovala jo smejava deklico, ker se je Zalka zelo rada smijala.

Zalka je prišla vselej le na skok, na besedico, gospod lovec je le postal, oče mlinar je hodil le na hip, mati mlinarica je prišla le časi na prejo na Štaro belišče, lovčeva gospa je hodila v vas, ker je imela seboj malo dete, katero je morala dojeti, kadar je pa oskrbnikova gospa iz grada počastila s svojim prihodom Proškovo hišo, rekla je Proškova gospa: „Dansi sem dobila vizite!“

Takrat je šla babica z deteti od doma; ona ni mogla nikogar sovražiti; ali oskrbnikova gospa jej ni bila po srcu, in sicer zato, ker se je nosila više, nego je zrasla. V prvih dneh, ko je bila babica pri hčeri, in še ni bila dobro znana domá in pri sosedih, prišla je necega dné oskrbnikova gospa s še dvema gospema v vizite. Proškove gospé ni bilo ravno domá. Babica je po svojej navadi rekla gostom, naj sedejo, prinesla je kruha in soli in ponudila kruha gospem z vse dobre duše, da bi si ga urezale. Imenitne gospé pa so oholo nos vihale in smijale se jej ter rekle, da ne bodo jele, z zaničljivim smehom se spogledale, kakor bi hotele reči: „Ti preprostost, ali misliš, da smo mé, kar si koli bodi!“ Ko je prišla domu Proškova gospa, precej je videla, da je grešila babica na gosposke navade in rekla je materi, ko so odšle gospe, naj ne ponuja kruha tacim gospem, te so družih rečí navajene.

„Veš kaj, Terezka“, odgovorila je nevoljna babica, kdor ne prejme od mene kruha in soli, ni vreden, da mu stol primaknem. Ali delaj kakor hočeš, jaz novih vaših šeg ne umem.“

Med vsakoletnimi gosti, ki so hodili na Staro belišče, bil je najprvi kupec Vlah; prišel je vselej s samotežem, na vozičku je imel polno sladčic, mandelnov, rozin, smokev, dišav, pomoranč, citron, drazega mila in takovih rečí. Proškova gospa je spomladi in jeseni mnogo teh rečí nakupila, in on je vselej otrokom raznih sladčic navrgel. Babica se je tega veselila in govorila: „To je priljuden človek, ta Vlah; le to

mi ni po všeči, da bi rad imel tele od jalove krave!"

Babica je raje kupčevala z oljarjem, ki je tudi vsako leto dvakrat prišel; babica je vselej kupila od njega posodico jeruzalemskega balzama za na rane in navrgla k plačilu še kos kruha.

Tudi piskroveza in juda je vselej pozdravila z odkritosrčno ljubeznjivostjo; bila sta pa tudi uže znana, tako rekoč prijatelja Proškovej rodovini. Prestrašila se je le, ako so se prikazali kje blizo vlačugarski cigani. Hitro jim je nesla jest in rekla je: "Dobro je, da jih človek spremi na cesto."

Najljubši izmed vsakoletnih gostov je bil otrokom in vsej rodovini gospod Sluga, lovec s Krkonoških gor, ki je prišel vsako pomlad na ravnino, da je pazil, ko se plavili drva po Upi.

Gospod Sluga je bil visok, suh človek, sama kost in koža ga je bilo. Imel je upadeno podolgasto lice, veliko bistro oko, kljukast, dolg nos, rujave lasé in velikanske brke, ktere je navzdoli vihal. Riesenburški gospod lovec je bil čakát, imel je rudeča lica, majhne brke in bil je vedno lepo počesan; gospod Sluga je imel lasé nad čelom razdeljene in viseli so mu zadrž čez ovratnik po suknji doli. To so otroci precej zapazili. Riesenburski je hodil lahko, gospod Sluga pa kakor bi čez propade koračil. Riesenburški tudi ni nosil tolikih in tako težkih čevljev čez kolena, imel je lepšo puško, remen in torbo, nosil je kapo in za njo šojevo pero; gospod Sluga je imel obnošeno

suknjo, močen remen in puško in za zelenim klobukom jastrebovo, čapljino in orlovo perje.

Tak je bil gospod Sluga. Otrokom se je precej prikupil, ko so ga v prvo videli in babica je trdila, da otroci in psi koj poznajo, kdo jih ima rad. Sedaj je babica to zadela. Gospod Sluga je imel deteta zelo rad; njegov ljubljencek je bil Jožek, poredni Jožek, kterege so vsi karali, da je malopridnež; ali gospod Sluga je trdil, da bo kdaj prav junak, in ako mu bo lovski stan po vseči, da poskrbi sam za-nj. Riesenburški gospod lovec, ki je tudi prišel na Staro belišče, kadar je ondi bival gospod brat z gor, rekel je na to: „Nu, kaj je za to, ako hoče biti lovec, vzamem ga jaz k sebi, moj Francek mora uže tako lovec biti.“

„Iz tega ne bo nič, gospod brat, bil bi preblizo dóma, in sicer je tudi bolje, da se mladi človek nauči težav svojega stanu; vam lovcem tu doli je predobro, vi nič ne veste, kaj je hudo.“ In zdaj je začel lovec pripovedovati o težavah svojega stanú, o zimskih vihrah, o strmih potih, o propadih, velikanskih snežnih zametih in meglah. Pravil je, kolikokrat je bil uže v smrtnej nevarnosti, ko mu je noga spodrsnola na strmej poti; kolikokrat je zgrešil pot in lačen dva tri dni po gorah blodil, nevedé, kako bi iz tega zahodnjaka prišel. „Zato pa“, pristavil je, „ne veste vi dolinarji, kako krasno je po leti v gorah. Ko sneg skopni, zazelené doli, cvetice naglo zacvetó, lesi so polni dišave in petja; vse to je, kakor bi bilo kar na

hip pričarano; to je radost hoditi po lesu i na lov. Dvakrat na teden grem na Snežko; ko vidim solnce vzhajati in se mi božji svet pod nogami razprostira, mislim si, da bi nikakor z gor ne šel, in pozabljene so vse težave!"

Gospod Sluga je nosil otrokom lepih kristalov, pravil jim je o gorah in votlinah, ktere je našel in dajal jim mahú, ki je dišal enako vijolam, in rad jim je pravil o prekrasnem Rebercolovem vrtu, v kterega je gospod Sluga v groznej snežnej vihri zablodil.

Otroci se ves dan kar ganoli niso od lovca, dokler je bil pri njih, šli so ž njim k jezu, gledali so, kako plavijo drva in vozili se na plavčici. Ko je pa drugi dan na rano jutro lovec slovó jemal, plakali so in ga z babico daleč spremljali. Proškova gospa mu je vselej dala na pot živeža, kolikor ga je le mogel nesti. „No, k letu, ako Bog da, vidimo se zopet; zdravi!“ Tako se je poslovil in široko od hiše korakal. Otroci pa so več dni pravili o čudežih in grozah na Krkonoških gorah, o gospodu Slugi in veselili se uže prihodnjega leta.

IV.

Razun letnih praznikov so se otroci posebno vsake nedelje veselili. V nedeljo jutro jih babica ni budila; bila je uže rano v mestnej cerkvi pri zjutranjej božjej službi, h kterej je bila navajena hoditi ona, stara gospodinja.

Mati, in ko je bil oče domá, tudi on, hodila sta k velicej maši, in ko je bilo lepo vreme, šli so otroci ž njima babici naproti. Uže od daleč so ugledali babico, klicali jo in tekli jej naproti, kakor bi je vse leto ne bili videli. V nedeljo se jim je zdela babica vsa druga, njeno lice jasneje in ljubeznjivše; bila je tudi lepše napravljena, imela je nove črne čevlje, belo pečo in bele trake. Otroci so trdili, da je babica v nedeljo „grozno lepa.“ — Navadno, ko so dospeli k babici, hotel je vsaki kaj nesti. Eden je tedaj dobil kronico, drugi ruto; Barbka, ker je bila najstarša, nesla je vselej mošnjico. Zarad tega pa je vstalo vselej nehvalno kričanje, ker dečka sta bila radovedna in hotela sta pogledati v mošnjo, Barbka pa jima je branila. Včasih je prišlo celo do tožbe. Barbka je morala prositi babice, da bi dečka posvarila. Ali babica ni storila tega, ampak segla je v mošnjo, delila med otroke jabelka ali kaj družega, in bil je zopet svet mir. Proškova gospa je sicer vsako nedeljo rekla: „Prosim vas, babica, ne nosite jim nič!“ ali babica je vselej odgovorila: „Kako bi pa to bilo, da bi jim od cerkve nič ne prinesla? Saj tudi mi nismo bili bolji!“ Ostalo je tedaj pri starem.

Z babico je hodila tudi mama, to je, mati mlinarica, in časi tudi še kaka druga botra iz Žernova, vasice, ki stoji najbliže nad mlinom. Mati mlinarica je nosila dolgo obleko in s srebrom vtkanı šapelj. Bila je majhna žena, lepo rejena, imela je črne vesele oči, kratek, širok nos, prijazna ustica, majhno bradico in podbradek.

Za vratom je nosila v nedeljo drobno biserje, v delavnicah granate. Na roci je imela košek, v katerem so bile začimbe, ki jih je mati mlinarica pri kuhi potrebovala.

Za ženskimi je hodil oče mlinar, navadno s kacim botrom. Kadar je bilo gorko, nesel je sivo suknjo na španskej palici čez ramo. V nedeljo je imel vselej svitile čevlje do pol meč, imele so zgoraj rése (franže), ktere so bile otrokom posebno všeč. Hlače je imel ozke in segale so do čevljev, na glavi visoko črno kučmo, od ktere so na enej strani viseli modri trakovi. Drugi boter je bil enako napravljen, le da je bila dolga, zadej nabrana in z velikimi svinčenimi gumbi okinčana suknja zelena i ne siva; sivo barvo je oče mlinar posebno ljubil.

Ljudjé, ki so šli od bžje službe, in oni, ki so bili na poti k velikej maši, pozdravljali so se vzajemno. Tu pa tam so postajali, popraševali drug drugoga, kako je kaj, kaj je novega v Žernovu, kaj v mlinu. Po zimi je šel le malokteri Žernovec v mestno cerkev, ker je bila pot po strmem pogorji nevarna; po leti pa jih pot ni strašila, posebno mladih ljudi ne. V nedeljo dopoldne je vse mrgolelo k mestu po potu skozi loko. Tu počasi koraka starka v kožuhu in poleg nje stavec, opiraje se na palico; res je star, ker ima glavnik v glavi, in tako se nosijo le dedje. Žene v belih pečah, možje v kučmah ali visocih vidrovkah ji prehitajo in hité čez dolgo brv na rebro. Z gore pa stopajo skakljajoče deklice enako srnam, in za njimi se drvé krepki mladenči enaki jelenom. Tu se

zablisne skoz drevje bel našopirjen rokav, tu ostane na grmu rudeč, od pleč viseč trak, tu se pokaže dečkova vezena kamižola in poslednjič se prikaže na zelenem travniku vsa vesela družba.

Prišedši domú slekla je babica pražnjo obleko, oblekla kanafasko in sukala se po hiši. Po obedu je najrajša sela, položila Barbki glavo na kolena, da jej je iskala živih las in brbala po glavi, ki jo je zelo srbel. Navadno je med tem zaspala, ali nikdar ni spala dolgo. Ko se je probudila, vselej se je čudila, da je zaspala, rekoč: „In še tega ne vem, da so se mi oči zaprle!“

Popoldne je hodila z otroci v mlin; to je bilo uže tako pogovorjeno; otroci so se tega zelo veselili. Mlinarjevi so tudi imeli hčerko, ki je bila vrstnica Barbki; imé jej je bilo Lenčka, in dekle je bilo marljivo in veselo.

Pred mlinom med lipama je stala podóba svetega Ivana Nepomuka; ondi je sedela v nedeljo po južini mati mlinarica, časi tudi Žernovska botra, ki je bivala na pogorji, in pa Lenčka. Oče mlinar je stal pred njimi, igraje se s tobačnico, in ženama kaj pravil. Ko so zagledali babico z otroci ob strugi, tekla jim je Lenčka naproti, in oče mlinar, ki je imel spet brezpetnike, zavihane hlače in sivo sukno na sebi, stopal je počasi za njo s Žrnovsko botro. Mati mlinarica pa je tekla v mlin, da otrokom kaj preskrbi, da bodo mirni. In še preden so otroci prišli, uže je stala miza, bodi si pod oknom, na vrtu, ali na otoku,

po zimi pa v hiši; na mizi so bili dobri kolači, kruh, med, sirovo maslo in smetana, in na zadnje je prinesel še oče mlinar v košku ravno natrganega sadja, ali mati mlinarica pehar posušenih jabelčnih krehljcev in češpelj. Kave in enake pijače takrat še ni bilo med ljudstvom.

„To ste vrli, babica, da ste prišli“, rekla je mati mlinarica in primaknola stol; „jaz ne vem, ko bi v nedeljo k nam ne prišli, ne mogla bi prebiti. Zdaj pa jejte, kar nam je Bog dal.“

Babica je malo jela, tudi je prosila, da bi otrokom ne dajali toliko, ali tolsta mati mlinarica se je nasmijala: „Vi ste stari, ne čudim se, da mnogo ne jeste; ali otroci, ah moj Bog, ti imajo račje želodce! Prašajte naše Lenčke, kadar hočete, vselej vam poreče, da je lačna.“ Otroci so se nasmijali in potrdili, kar je rekla mati mlinarica.

Ko jih je mati mlinarica dobro obložila, šli so za skedenj; tam ni bilo treba babici za-nje skrbeti, tam so žogo bili, konja in take in enake igre igrali. Čakali so jih ondi uže drugi, vselej isti tovarši, šestero otrok, med katerimi je bil drug mimo družega manjši, enako piščalam v orglah. Ti otroci so bili iz sušivnice nad krčmo; njih oče je hodil z lajno okoli; mati jih je redila in čedila in služila za živež. Niso imeli družega premoženja, razun teh šest pandurov, tako jih je oče mlinar imenoval — in to malo muzike. Vendar ni bilo videti uboštva ne na otrocih, ne na lajnarju in njegovej ženi; otroci so imeli lica, da so se

jim delale jamice, in marsikteri dan je tako dobro dišalo iz sušivnice, da so se mimo hodečim skomine delale, in kadar so otroci z mastnimi lici iz hiše prišli, ugibali so sosedje: „Kaj neki pri Kodernovih pečejo?“ — Nek dan je prišla Lenčka od Koderna in povedala materi mlinarici, da jej je dala Kodernovka kos zajca in bil je tako dober, da nikakor ne more povedati, prav kakor mandeljni.

„Zajca“, mislila si je mati mlinarica „kje pa so ga vzeli? Koderna vsaj ni tatinski lovec; tu bi se opekel.“

Prišla je v vás Cilka, najstarše Kodernovo dete; to dekle je imelo kaj pestovati, ker so imeli vsako leto kaj malega. Mati mlinarica je vprašala: „Kaj dobrega ste pa danes jeli? — I nič, le podzemljice“, odgovorila je Cilka. — „Kaj nič, le podzemljice? in vendar je rekla Lenčka, da jej je dala vaša mama kos zajca, da je bil tako dober?“

„I mama, to ni bil zajec, to je bil kos mačke. Oče je dobil mačko na Rudečej gori, bila je tolsta kakor polh, mama je njeno mast sevrla, in oče se bo ž njo mazal. Kovačica mu je to svetovala, ker je začel kašljati, da ne dobí sušice.“

„Bog nas obvari, ti jedó mačke!“ zavpila je mati mlinarica ter od studa plunila.

„Ah, da bi vedeli, mama mlinarica, kako dobra je! veverice pa so še boljše. Oče prinese časi tudi vran, pa te nam ne dišé. Unidan smo imeli dobro; dekla na pristavi je gos zadušila, in dali so jo nam.“

Za meso nam ni sile; včasih dobimo ovco, včasih tudi prasè, če dobí vrtljaje in ga mora gospodar ubiti; kadar pa pri tem ni blizo očeta, oni to . . . .“ Mati mlinarica je segla deklici v besedo, rekoč: „Pojdi, pojdi, fej te bodi, kako se mi studi! — Lenčka, ti nesramna deklica, da mi nikoli več ne ješ zajca pri Kodernu! Brzo se mi umij in ničesar se mi z roko ne dotikaj!“ Tako govore pahnola je mati mlinarica Cilko skoz vrata.

Lenčka je plakala, trdé materi, da je bil zajec dober, ali mati mlinarica je vedno plувala. Prišel je oče mlinar in ko je čul, kaj se je zgodilo, zatočil je tobačnico v roci, zamežikal in rekel: „Kaj se tegotite, mama, kdo vé, od česa bo deklica tolsta! Kdo se bo o tem prepiral, kaj komu diší! Kdo vé, ali se še sam ne povabim na dobro veverico!“

„Molčíte mi o tem, oče mlinar, ne brbljajte!“ jezila se je mati mlinarica, in oče mlinar je mežikal z očesom in smijal se.

Ne le materi mlinarici, studilo se je tudi mnogim drugim ljudem od Kodernovih kaj vzeti, ali se njihnih rok dotaknoti, in to le zato, ker so jeli mačke n vsakovrstne reči, katerih bi noben človek ne jel. Proškovim otrokom pa je bilo to vse enako, naj jedó Kudernovi fazane ali vrane, da so le hodili za skedenj ž njimi igrat. Verno so jim dajali kolačev in kar so imeli, da so le veselje vživali. Cilka, desetletna deklica, vtaknola je malemu dečku, ktereга je pestovala, kos kolača v ročice, položila ga v travo in igrala

z družimi, ali je plela iz bik dečkom kape in deklicam koške. Ko so se naskakali, vrnola se je vsa truma na dvor in Lenčka je povedala materi, da so vsi zelo lačni! Mati mlinarica se temu kar nič ni čudila, in nahranila je vse, tudi te, katerih usta so se jej gnjusila. Oče mlinar pa jo je vselej dražil in govoril, ko so se prignali otroci: „Jaz ne vem, kake težave imam na prsih; kako, Cilka, ali nimate domá košček zajca, mogla bi —“ — Ali mati mlinarica je vselej izpljunila in šla preč, in babica je očetu mlinarju žugala in govorila: „Kak dražljivec ste pa vi, oče mlinar; ako bi bila jaz mati mlinarica, pri mojej kokoši, spekla bi vam tolsto vrano z grahom!“ — Oče mlinar je zatočil tobačnico, zamežikal in šaljivo se nasmijal.

Ko so sedeli stari na vrtu, pridružil se jim je navadno tudi véliki hlapec, in pravili so, kaj so gospod zjutraj in pri vélikej maši z lece govorili, kdo je bil oklican, za koga so molili, s kom se je kdo pred in po maši sošel; potem se je obrnola govorica na letino sploh in posebej, na povodenj, sušo, viharje in točo, govorilo se je, kako se beli platno, kako gre s tkanjem in kako se lan godí in končali so o Kramolenskih tatovih in o sodbi. Veliki hlapec je bil zelo razgovoren; ali na večer, ko so začeli v mlin voziti, moral je v mlin, spominjaje se prigovora: „Kdor pred pride, pred melje“; oče mlinar pa je šel gledat, kako je kaj pri krčmarjevih, in botre so ostale same ter si rekly še eno in drugo.

Po zimi so sedeli otroci skorej vse popoldne za pečjó; peč je bila velika, za pečjo je spala dekla, in Lenčka je imela tukaj vse svoje igrače in donde. Ko so se otroci tukaj zbrali, bilo je vse natlačeno, in spodej na klopi je sedel še domači veliki pes. Tu so otroci vsako nedeljo kako dondo omožili. Dimnikar je bil za ženina in Nikolaj za duhovnega gospoda. Potem so jeli, pili in plesali in pri tem je večkrat kdo psu na nogo stopil, da je zacvilil in zalajal in družbo v hiši v pogovoru motil. Mati mlinarica je kričala otrokom: „Prosim vas, vi otročáji, ne poderite mi pečí, jutri bom pekla!“ Za pečjo je bilo zopet tiho: otroci so roditeljkali. Mladi mami je prinesla štorklja dete; Nežka, ki ni umela pripravljati gostije, morala je biti za babico, in Tonček in Jožek sta bila za botra in dali so detetu ime Janezek. Zopet je bilo gostovanje, bilo je jedí brez števila, in pes je bil tudi gost, da bi se spet sprijaznili. Janezek je naglo rasel, oče ga je dal v šolo in Jožek je bil učitelj in ga je učil zlogovati. Ali le eden učenec, to ni šlo, vsi so morali se učiti in sklenoli so: „Šolkajmo!“ Hodili so tedaj k Jožku v šolo, ali nobeden ni prinesel naloge; gospod učitelj se je razjezil in vsak je dobil dve po roci; prebili so to, ker ni bilo drugače, ali psu, ki je bil tudi učenec, in kar nič ni znal in je le smrčal za pečjo, prisodil je učitelj razun dveh po nogi še to, da se mu obesi črna deska na vrat, in tako se je tudi zgodilo. Obesili so mu na vrat desko, kosmatinec je skočil izza pečí na tla

in grozno tulil, ter je trgal raz sebe sramotivno znamenje. Mlinški hlapec se je prestrašil in skočil s klopí, oče mlinar je zažugal s tobačnico v roci in vskliknol: „Mrežo na ribe, sak na rake, če pridem jaz na vas“ in zatočil je tobačnico v roci in nasmijal se, pa tako, da niso videli otroci.

„Gotovo je to naš porednež storil!“ menila je babica; „najbolje, da gremo domú, sicer bi otroci še mlin narobe obrnoli.“

Ali mlinarjevi so jej branili; ni še vsega povedala o francozkej vojski in o treh potentatih. Babica je poznala vse tri, imela je mnogo skušenj, poznala je vojaški stan in vsakdo jej je veroval.

„In kdo so bili ti trije ledeni možje, ktere je poslal Rus na Bonaparta?“ vpraša babice mlinški hlapec, lep, vesel mladenič.

„Ali si ne moreš domisliti, da so bili to trije meseci: januar, februar in marc?“ odgovoril mu je veliki hlapec. „Na Ruskem je taka zima, da morajo ljudje na licih kožuhe nositi, sicer bi jim zmrznoli nosovi. Francozi niso mraza navajeni; ko so tje prišli, vsi so zmrznoli. In Rus je dobro vedel, da bo to tako, zato jih je zadrževal. Ah, ta je kos!“

„In cesarja Jožefa ste vi poznali?“ vpraša babice nekdo izmed meljačev.

„Kako pa, saj sem ž njim govorila, saj mi je sam dal ta trdi tolar“, reče babica in vzame v roko na granatih obešeni tolar.

„I prosim vas, kako pa je bilo to, kje vam ga je dal? prašajo mnogi.

Otroci za pečjó so potihnoli in slišavši to prašanje, priskakali izza peči in prosili babice, da bi povedala, ker tega še niso čuli.

„Ali mama mlinarica in oče mlinar sta to uže slišala“, odgovorí babica.

„Lepo povest človek rad dvakrat in kolikorkrat si bodi poslušá in kar nič se ne dolgočasi, povejte, povejte“, reče mama mlinarica.

„Nu, pa vam to povem, le sédite, otroci, in lepo tiho bodite.“ Otroci so seli in molčali, kakor bi bili mutasti. „Kadar so zidali novi Ples (Jožefov grad), takrat sem bila nedorasla deklica. Jaz sem iz Olešnice; veste, kje je Olešnica?“

„Kako pa, vemo, vemo, za Dobruško, na gori, na Sleskej meji, ne?“ oglasí se véliki hlapec.

„Ondi, ravno ondi. Sosedá nam je bila vdova Novotná, ki je prebivala v malej hišici. Delala je volneno odejo in živela od tega; kadar je imela dosti zaloge, nesla jo je v Jaromir ali v Ples na prodaj. Pokojnej mojej materi je bila velika prijateljica, in mi otroci, kolikokrat na dan smo bili pri njej! Naš oče je bil boter njenemu sinu. Ko sem bila uže za delo, govorila mi je Novotná, kadar sem k njej prišla: „Pojdi, sedi za statve in uči se, to ti bode kdaj koristilo. Kar se človek v mladosti naučí, od tega v starosti žíví! Bila sem za delo kakor črv, nikjer me ni trebalo priganjati; slušala sem in kmalo se tega

rokodelstva tako naučila, da sem ga prav dobro znala. V tej dobi je bival cesar Jožef prav pogosto v novem Plesu; povsod se je govorilo o njem; kdor ga je videl, ponašal se je s tem, da ne vem kaj.“

Nek dan, ko je šla Novotna z delom, prosila sem domá, naj me pusté ž njo, ker bi rada videla Ples. Mama je videla, da je botra težko obremenjena in zató rekla: „Le idi, odnašaj botri.“ Drugi dan za hlada sve šle in prišle še dopoldne na loko pred Ples. Ležalo je ondi mnogo lesá na kupu; sele sve na-nj in obuvale se. Botra je rekla: „Kam bi zdaj jaz, uboga reva, to obleko najpred nesla?“ O tem je prišel od Plesa nek gospod naravnost proti nama. V roci je imel nekaj piščali podobnega; to je zdaj pa zdaj na oči pritisol in počasi se okoli sukal. Poglejte no, botra, spregovorim, to je kak muzikant, na piščal piska in k muziki sam pleše!“

„Preprosta deklica, to ni piščal, to ni muzikant, to bode kak gospod, ki ogleduje zidanje, večkrat ga vidim tukaj hoditi. Ima nekako cev, v kateri je steklo in skoz to gleda; in tako se neki daleč vidi. Vse vidi, kje in kdo kaj dela.“

„Ali botra, je-li naji videl, kò sve se obuvale?“ vprašam jaz.

„Nu, kaj je na tem? saj to ni nič hudega“, smijala se mi je botra. Med temi besedami je prišel gospod k nama. Imel je na sebi sivkasto suknjo, majhen klobuk na tri ogle, zadaj mu je visela kita s

pentljo. Gospod je bil mlad in krasen, kakor bi ga namalal.

„Kam idete? kaj nesete?“ vpraša in obstoji poleg naju. Botra je rekla, da nese v Ples delo na prodaj. „Kako delo?“ vpraša spet, „Volneno odejo, gospodič, morebiti bi vi kaj kupili“, rekla je Novotna, razvezala naglo povezek in razložila odejo po lesu. Bila je prav jaka žena, ta botra, pa kadar je prodajala, takrat je bila grozno zgovorna.

„To dela tvoj mož, ne?“ vpraša gospod.

„Delal je, delal, zlati gospodič, ali o žetvi je minolo uže dve leti, kar je dodelal. Vzela ga je sušica. Jaz sem časi za statve sela, naučila se tkati, in zdaj mi je to koristno. Vedno pravim Majdaleni: Le uči se, Majdalena, kar se naučiš, tega ti vojska ne vzame.“

„Ali je to tvoja hči?“ vpraša zopet gospod.

„Ni moja, botrina je. Ali časi mi pomaga. Ne spodtikajte se nad njo, ker je majhna, za to pa je krepka in za delo dobra, kakor blisk; to odejo je ona celo sama naredila.“ Gospod me je potrkal na ramo in prijazno me pogledal; svoje žive dni še nisem videla tako lepih modrih oči, bile so kakor plavice.

„In ti nemaš otrok?“ obrne se gospod k botri.

„Imam sina“, odgovori botra, „dala sem ga v Rihново, da se kaj nauči. Bog mu daj dar svetega Duhá, uči se igraje, lepo poje na koru, rada bi tedaj kako petico za-nj izdala, da bi bil duhoven.“

„In kaj, ako ne bo hotel biti“, reče gospod.

„Ali bode, gospodič, Jurček je dober mladenič!“
odgovori botra.

„Jaz pa sem med tem vedno piščal gledala in mislila si, kako pa tu skozi kuka ta gospod. Ali on mi je moral to na nosu poznati, kar naglo se je obrnol k meni in rekel: „Ti bi rada vedela, kako se vidi skoz daljnovid, ne?“

Jaz sem zarudela in še oči nisem mogla povzdignoti, botra pa je rekla: „Majdalena je mislila, da je to piščal in da ste vi muzikant. Jaz pa sem jej povedala, kdo ste.“

„A ti to veš?“ posmijal se je gospod. „I, jaz ne vem, kako se vam pravi, ali vi ste eden izmed njih, ki hodijo sem gledat ljudi, in skozi to cev jih ogledujete, kaj ne?“

Gospod se je smijal, da se je za trebuh držal, in odgovoril: „No, mati, poslednje ste zadeli. Hočeš skoz to cev pogledati, pa poglej“, obrnol se je k meni, ko se je jako nasmijal, in lepo mi je pritisnol cev na oči. To sem vam, ljudjé božji, čudna čuda videla; videla sem v Jaromiru ljudem ravno do oken, in natanko opazila, kaj vsakdo dela, kakor bi bila poleg njega stala, in še daleč po polji sem videla, kaj ljudjé delajo, videla sem jih ravno pred seboj. Hotela sem dati cev tudi botri, da bi pogledala, ali ona mi je rekla: „Kaj pa misliš, meni starej ženi ne bi pristovalo, da bi se igrala.“

„Ali to ni igrača, to je k potrebi, mati“, reče gospod.

„Naj le bode, ali meni bi bilo to nespodobno“, rekla je botra, i nikakor ni hotela pogledati. Meni je prišlo na misel, ali ne bi mogla skoz to cev videti cesarja Jožefa, in gledala sem na vse strani, in ker je bil gospod tako prijazen, povedala sem mu, koga bi rada videla.

„Ali ti je toliko za cesarja, ali ga imaš rada?“ vpraša me gospod.

„Kako ne bi ga imela“, odgovorila sem mu, „ker ga vsakdo zarad njegove dobrote in vrednosti hvali. Saj vsak dan molimo za-nj, da bi dal Bog njemu i njegovej materi dolgo in srečno vladanje.“

Gospod se je jako nasmijal in rekel: Ali bi rada govorila ž njim?“

„Bog obvari, kam pa bi oči dela?“ odgovorim.

„Saj se tudi mene ne sramuješ, in cesar je človek, kakor jaz.“

„To pa vendar ni vse enako, gospodič“, oglasila se je botra; „cesar je cesar, in to če kaj reči. Čula sem, da mraz in vročina spreletí človeka, ki se ozre cesarju v oči. Naš župan je ž njim uže dvakrat govoril, in to tako rekel.“

„Vaš župan gotovo nema dobre vesti, in zato se ne sme nikomur prosto v oči ozreti“, odgovori gospod in nekaj na majhen list zapiše. Ta listek dá botri in reče, naj gre v Ples v založnico, i na ta listek se jej plača odeja. Meni je dal ta srebrni tolar rekoč: „Ná ta penez v spomin, da ne pozabiš cesarja Jožefa in njegove matere. Moli za-nj, molitev vročega srca je

Bogu mila. Ko pridete domú, lahko rečete, da ste govorile s cesarjem Jožefom!" —

Izrekši to naglo odide. Pokleknole sve in od strahú in veselja nisve vedele, kaj delave. Botra me je začela karati, da sem bila tako predrzna, ali sama ni bila nič menj predrzna. In kdo pa bi bil to mislil, da je to cesar. Tolažile sve se s tem, da ga vendar morebiti nisve razžalile, ker naji je obdaroval. V založišči so plačali Novotni trikrat več za odejo, nego je zahtevala. Medve sve naravnost domú tekle, in ko sve na dom prišle, ni bilo konca govorice in vsi so zavidali naji. Mama mi je dala tolar prevrtati, in od te dobe ga nosim na vratu. Uže marsikdaj se mi je dosti huda godila, in vendar ga nisem od sebe dala. — Škoda, večna škoda, da tega gospoda zemlja krije!" Tako konča babica povedko in vzdahne.

„Da, škoda“, potrdili so ostali. Otroci, spoznavši zgodbo o tolarju, obračali so ga na vse strani, in še le zdaj se jim je zdel imeniten. Babico pa so od te dobe vsi še bolj častili, ker so zvedeli, da je govorila s cesarjem Jožefom. —

V nedeljo zvečer se je počel v mlinu uže nov teden. Meljači so dovažali v mlin, kolesa so začela malo po malo ropotati, véliki hlapec je hodil po mlinu, skrbno pazé, kje bi bilo kaj storiti, mali hlapec je tekal prepevaje sem ter tje, od meha do meha, in oče mlinar je stal pred mlinom, pozdravljaj z veselim

licem svoje ljudi, ki so mu dajali zaslužek, podajaje jim tobaka za nos.

Mama mlinarica z Lenčko je po leti spremljala babico do krčme. Ako je bila ondi muzika, postale so nekoliko pri plotu, kjer se jim je navadno pridružilo nekoliko boter, ki so gledale plesavce in plesavke. Noter ni bilo mogoče priti, vse je bilo natlačeno; še Zalka, ko je nesla ol na vrt, kjer so gospodje sedeli, morala je poliče nad glavo nesti, da bi jih ne pobili.

„Lejte gospode“; govorila je mlinarica, obrnovši se proti vrtu, kjer so sedeli grajski gospodje in hoteli zadrževati Zalko, kadar koli je k njim prišla, „lejte jih! To menim, to je deklica, take pač ne najdete! Ali nikar ne mislite, da jo je Bog vam ustvaril, da bi mu svét skazili!“

„Nič se ne bojte, mama mlinarica, da bi se Zalka v té zatelebala“, menila je babica. „Ta jim pokaže, kje je pot na cesto.“ — Prigodilo se je tako. Eden izmed teh gospodičev, ki je imel devet vatlov dolg nos, šepetal je deklici nekaj na uho, ali ona ga je s smehom zavrnila: „Poberite kopita, poberite, gospodič, ne kupimo!“ Skočila je v vežo in z veselim licem podala roko v trdo desnico visocega mladenča, pustila, da jo je objel in se zasukal ž njo, neslišaje klica: „Zalka, natoči, natoči!“

Ta jej je milše, nego grad z vsemi gospodi in zakladi“, nasmijala se je babica, rekla gospej mami lahko noč in šla z otroci domú.

V.

Vsacih štirinajst dni ali vsake tri tedne, ko je bil ravno lep dan, rekla je babica: „Danes pojdemo na prejo k lovcu.“ Otroci so se veselili od jutra do časa, ko je babica vzela vreteno in šla. Za zatvornico je držala strma pct navzdoli k mostu, za mostom pak med topoli do Riesenburga. Babica pa je raje šla pod brdom poleg reke do pile (žage). Nad pilo je bil gol vrh, na katerem je rasel visok lučnik, ktereга je Barbka rada brala. Za pilo se je dolina vedno bolj stiskala in reka v tesnejšej strugi hitreje tekla čez velike skale, ktere so jej na poti ležale. Na bregovih so rasle jele in smreke, ki so s svojo senco skoro vso dolino temnile. Skoz to dolino so šli otroci z babico do razvalin Riesenburškega gradú, ki so molele izmed temnih dreves in bile z mahom obrastene.

Blizo gradú, nad starim obokom, pod katerim je človek lahko tri milje daleč pod zemljo šel, kamor pa nobeden ni mogel zarad mokrote in spridenega hlipa, stal je mostovž s tremi visocimi podolgovatimi okni. Kadar je bila gospoda na lovu, južinala je tukaj. K temu mostovžu so se obrnoli otroci, lezli so na strmo brdo kakor kozé. Stara babica je težko plezala za njimi, na desno in levo se poprijemala dreves. „No, vi ste mi jo naredili, toliko da še diham“, rekla je prišedši na vrh.

Otroci pa so prijeli babico za roké, vedli jo do mostovža, kjer je bil prijeten hlad in lep razgled, in posadili jo na klop. Na desnej strani mostovža so gledali otroci grajske razvaline; pod gradom se je vila v polkrogu dolina, katero so na zgornjem in zdoljnem koncu zapirala z jelami obrastena brda. Na enem brdu je stala majhna cerkvice. Šumeča voda in tiče petje je oživljalo okoli in okoli nemo tišino.

Jožek se je spomnil silnega Ctibora, pastirja Riesenburškega gospoda; tam doli na loci je bilo, kjer ga je gospod prestregel, ko je nesel na rami s koreninami izpuljeno jelo, katero je v grajščinskem lesu ukral. Ko ga je gospod prašal, kje jo je vzel, naravnost mu je povedal. Gospod mu je to odpustil, in poklical ga v grad rekši, naj vzame seboj vrečo, da mu dá toliko živeža, kolikor ga nese. Ctibor se ni šalil, vzel je ženi devet lahtí dolgo blazino in šel v grad, kjer so mu jo napolnili z graham in prekajenimi kračami. Ker je bil tako močen in odkritosrčen, zato se je prikupil vitezu, in ko je kralj pozval v Prago plemenitnike na bokovanje (turnir), vzel ga je seboj. Ctibor je zmagal svojo močjo nemškega viteza, kterega ni mogel nobeden ugnati, in kralj ga je povzdignol v viteški stan.

Otrokom je bila ta povedka kaj všeč, in od dobe, kar so jo slišali od starega ovčarja, bila sta jim grad in loka zanimivša.

„In kako se pravi ondi, kjer je cerkvice, babica?“ vpraša Tonček.

„Na Bušinu. Ako nam Bog zdravje dá, pojdemo tudi še kdaj tje, a tje bo pot!“ odgovori babica.

„In kaj se je ondi pripetilo, babica?“ vpraša Nežka, ki bi bila poslušala babico od zora do mraka.

„Čudež se je tam zgodil. Ali ne veste, kar je pravila Urška?“

„Nič ne vemo. Povejte nam vi, lepo vas prosimo“, naganjali so otroci, in babica se ni dala dolgo prositi.

„Sedite lepo na klop in ne obešajte se na okno, da doli ne padete i vratú ne zlomite. Za tem vrhom in za temi lesi so vasi Turin, Litobor, Slatina, Mečon, Bušin, te vse so bile v starih časih lastnina necega viteza, kateremu so rekli Turinski, in prebival je na Turinu v svojem gradu. Ta gospod je imel gospó in hčerko, lepo deklico, ali bila je, roditeljema v veliko žalost, mutasta.“

„Neki dan se je ta deklica sprehajala po gradu in tu jej pade na misel, da bi pogledala, kaj delajo jagnjeta v Bušinskem dvoru, in koliko so zrasla, od kar jih ni videla. — Moram vam povedati, da takrat še ni bilo tukaj te cerkvice in ne vasi, bila je le pristava, kjer je prebivala družina Turinskega gospoda, in kjer se je njegova čeda gojila. Krog in krog je bil les in v lesu mnogo divje zveríne.“

Turinska hčerka je bila mnogokrat na pristavi, ali vselej se je z očetom tje peljala; mislila je v svojej blagosti, da tje pride, ako le tje poteče. Šla je tedaj,

šla je, kamor so jo peljale oči; mislila je, pot je ena kakor druga; bila je še mlada, nerazumna, kakoršni ste vi. Ko je pa uže dolgo hodila, in še ni videla bele pristave, začelo jo je prigrevati; mislila si je, kaj porečeta oče in mati, da je utekla iz gradú, sprejetel jo je strah, in vrnola se je nazaj. Ali kadar je človeka strah, lahko zajde, posebno tako dete. Zgrešila je deklica pot, ni prišla ne domú, ne na pristavo, zabredla je v gosti les, kjer ni bilo več poti, in uže se je mračilo. Še le zdaj je videla, da je zašla!

„Lahko si mislite, kako jej je bilo! — Vam bi vendar ne bilo tako hudo, ker slišite in govorite, ali deklica ni govorila, ne slišala. Blodila je sem in tje, pa s tem je še bolj zablodila. Poslednjič je bila uže lačna in žejna, bolele so jo tudi nogé, ali vse to ni bilo tako grozno, kakor strah, kterega je imela deklica zarad noči in divje zverine; stiskala jo je tesnoba, da se bosta oče in mati na-njo jezila. Prestrašena in razplakana je prišla nenadoma k necemu studencu; ker je bila žejna, pokleknola je i napila se; ko se je pa krog sebe ozrla, videla je dve gladke poti. Ali vedela ni, na katero bi se obrnola, ker jo je blojenje prestrašilo i naučilo, da vsaka pot ne drži domú. Tu se je spomnila, da njena mati, kadar je v strahu in bojezni, vselej v svojo kamro gre in moli; pokleknola je tedaj deklica na zemljo in molila, da bi jo Bog iz lesa izpeljal.“

„Zdaj začuje kar naglo čuden glas, šumé in zvoní jej v ušesih bolj in bolj, jasneje in jasneje,

deklica ni vedela, kaj se godí, kaki glasi so to; začne se strahú tresti in plakati, hoče uteči — ali glej, po poti iz lesa priteče k njej bela ovca, za njo druga, tretja, četrta, peta in šesta in vedno več in več družih, dokler je bila vsa čeda na studencu. Vsaka ovca je imela na vratu grilce (kraguljce), ki so zvonili in deklica jih je slišala! Te ovce so očetove, tu teče ovčarjev beli pes, in tu sem gre ovčar Jernej in deklica zakriči: „Jernej!“ in hití k njemu. Vzradoval se je Jernej, ko je slišal, da deklica govori in sliši, vzal jo je v naročje, nesel jo na pristavo, do ktere ni bilo daleč. Ondi je bila Turinska gospá, silno žalostna; niso vedeli, kam se je zgubila hčerka in kaj se je ž njo zgodilo. Razposlali so po lesu vse ljudi, tudi oče je iskal in gospá je čakala na belej pristavi: Ne morete si misliti, kako veselje je imela mati, ko je prinesel Jernej hčerko in vrhi tega še ozdravljeno. Ko se je vrnil tudi oče in jima je lčí vse povedala, namenila sta roditelja na tem studencu v božjo zahvalo cerkev sozidati. In to sta tudi storila. Cerkvica, ki jo tam vidite, to je ista cerkvica, in studenec isti studenec, iz kterega je dete pilo in na katerem je molilo, ko je ondod blodilo. Ali deklica je uže davno davno umrla, in Turinski gospod je umrl in Turinska gospa; umrl je tudi Jernejček in grad na Turinu je razvalina.“

„Kam pa so prešle ovce in pes?“ vpraša Tonček.

„Tudi psa ni več, stare ovce so poginole, mlade so zrasle in imele jagnjeta. Tako je na svetu, mili otroci, eden odide, drugi pride,“

Otroci so obrnoli oči v dolino, videli so v mislih viteze jezdit, deklico bloditi --- in lej! kar hitro prijezdi iz lesa gospa na krasnem konji preko doline in konjuh za njo. Gospa ima črno jopo, dolga siva suknja jej visi čez stremena, na glavi ima črn klobuček, od kterega veje zelen zavoj okoli črnih las.

„Babica, babica, vitežnja, poglej!“ vskliknejo otroci.

„I kaj vam je na misel prišlo, kje so vitežnje? To je gospa kneginja“, reče babica, ozrši se skoz okno.

Otroci so se skoraj jezili, da to ni bila vitežnja; kakor so mislili.

„Gospa kneginja jezdi k nam gori!“ vpijejo vsi.

„Kdo vé, kaj vidite; kako bi mogel konj tu sem“, reče babica.

„Zares, Orland je kakor mačka; le poglej!“ vzklikne Jožek.

„Pusti me, nečem gledati. Gospôdo čudne reči veselé“, odgovori babica, držé otroke, da ne bi pali z okna.

Ni trpelo dolgo in kneginja je bila gori. Lahko je razjahala, vrgla dolgo sukngo čez ramo in šla na mostovž.

Babica je vstala in ponižno pozdravila kneginjo. „To je Proškova rodovina?“ vpraša kneginja, ozrši se na otroke.

„Da, milostljiva gospa!“ odgovori babica.

„Ti si jim gotovo babica?“

„Tako je, milostljiva gospa, mati njihne matere.“

„To so ti na veselje, imaš zdrave vnuke. Ali pa slušate vi, otroci, svojo babico?“ vpraša kneginja otrok, kateri niso od nje oči obrnoli. Na njeno prasanje pa so pobesili oči, šeptaje: „Slušamo!“

„No, prebiti je še, časi uže — ali kaj se hoče, tudi mi nismo bili bolji“, reče babica.

Kneginja se nasmeje; vidé na stolu košek jagod, vpraša zopet, kje so jih otroci nabrali. Babica brzo pomigne Barbki rekoč: „Idi, deklica, daj jih milostljivej kneginji. Ravno med potjo so jih nabrali otroci, morebiti jih želi milostljiva gospa. Ko sem bila mlada, jela sem jih tudi rada, ali kar mi je dete umrlo, nobene še nisem v usta vzela.“

„In zakaj?“ vpraša kneginja in vzame košek jagod od Barbke.

„To je tako med nami, milostljiva gospa, ko umre materi dete, mati ne je do svetega Ivana Krsnika ne češenj ne jagod. Pravijo, da hodi Devica Marija po nebesih in daja to sadje malim otrokom. Kterega otroka mati pa se ne zdrži in to sadje je, temu govori Devica Marija: „Vidiš, ljubo dete, tebi je malo prišlo, mati ti je pojela.“ Zato se vzdržujejo matere tega sadja. No, in ktera se zdrži do Kresa, vzdrži se tudi po Kresu“, pristavi babica.

Kneginja je držala v prstih jagodo, sladko, rudečo, kakor krasne njene ustne, ali pri babičinih besedah

jo je nehoté položila v košek nazaj, rekoč: „Zdaj ne morem jesti, in vi, otroci, ne bi nič na pot imeli.“

„I to nič ne dé, gospa kneginja, le jejte, ali vzemite jih domú s koškom, mi si nabereimo družih“, reče hitro Barbka in brani se koška.

„Jemljem tedaj vaš darek“, nasmeje se kneginja prisrčno otrokom, „jutri pa pridite po košek v grad in babico pripeljite seboj, uméte?“

„Pridemo, pridemo“, zatrdijo otroci, kakor takrat, ko jih je zvala mama mlinarica v mlin. Babica je hotela nekaj odgovoriti, ali to bi ne bilo nič pomagalo, kneginja se je babici lahko poklonila, nasmejala se otrokom in stopila z mostovža. Košek je podala konjulu, sela na Orlanda in zginola med drevjem, kakor krasna prikazen.

„Babica, jaz se veselim gradu! Oče pripoveduje, da ima ondi gospa kneginja krasne podobe!“ reče Barbka.

„A, in ondi imajo papigo in ta govori. Čakajte, babica, to se boste čudili!“ zavpije Jožek in dleskne z roko ob roko.

Mala Nežka pa ozrši se po sebi reče babici: „Jaz ne pojdem v tej obleci, kaj ne, babica?“

„Za božji čas, da tega otroka nisem gledala! Ti si lepa, kaj si delala?“ prekriža se babica, ko vidi, kako se je dete pomazalo.

„Jaz ne morem za to, Jožek me je pahnol, pala sem na jagode“, odgovori malo dete.

„Vi dva se vedno pulita. Prav, prav je rekla gospa kneginja, da sta kakor škrate. Zdaj pa pojdite, pojdemo k lovcu. Ali to vama pravim, dečka, ako bosta še tako poredna, kakor sta bila danes, nič več vaju ne vzamem seboj“, žuga babica.

„Pridna bova, babica“, obetata dečka.

„Bomo videli“, odgovori babica, stopaje za otroci po lesnej stezi proti lovcu.

Niso še daleč šli med listovitimi drevesi in zagledali so belo lovčevo hišo. Pred hišo je bil zelen, ograjen, z lipami in kostanji nasajen prostor, in pod drevesi so bile klopi in mize. Po travi so šetali pavi, o katerih je babica rekla, da imajo angelsko perje, vragov glas in tatinsko hojo, potem truma grahastih, krmežljivih pegatek; beli zajčki so sedeli v travi, nastavljali ušesa in razbegavali se na vsak glas. Lepa srna z rudečim trakom okoli vrata je ležala pred hišnimi vrati in nekoliko psov je skakalo po dvoru. Precej, ko so jih poklicali otroci, veselo so zalajali, pritekli k njim, obskakovali jih in skoraj od samega veselja na tla podrli. Tudi srna je prišla, ko jo je poklicala Barbka, in z modrim svojim očesom tako milo gledala otroka, kakor bi hotela reči: „Ah, ti si tukaj, ki mi nosiš slaščice, bodi pozdravljena!“ Barbka jej je morala to na očeh brati, ker naglo je segla v torbico in podala srni kos žemlje, katero je srna vzela in potem za otroci šla.

„He, kaj pa ima ta tropa!“ zakliče nekdo, in zdajci stopi iz hiše lovec v lahkej zelenej suknji in

domačej kapi na glavi. „No, to so mili gostje“, oglasí se zagledavši babico; Bog vas sprimi — le bliže! Hektor, Diana, Amina, strani! Še grmečega Boga bi ne bilo slišati“, zareží na pse. Babica je šla v hišo, pred katero so iz zida moleli jelenovi rogovi. Na steni je viselo nekoliko pušek, ali precej visoko, da otroci niso mogli do njih.

Babica se je zelo bala puške, dasi ni bila nabita, in rekla je, ko se je lovec smijal: „Kdo more vedeti, kaj se mu zgódi, nesreča ne spi!“ — „Res je“, odgovorí lovec, „če Bog hoče, tudi motovilo počí.“

Babica ni jemala lovcu za zlo, ker se je časi malo šalil, da le pričo nje božjega imena ni po nepotrebnem imenoval, in da ni klel; tega babica ni mogla slišati, precej si je zatisnola ušesa, rekoč: „No, čemu je tega treba, umazani jezik — človek bi vas pokropil.“ Lovec je rad imel babico in zato se je pričo nje varoval, da ni zadel na vruga, kateri mu, kakor je rekel sam, na jezik sili.

„Kje pa imate botro?“ vpraša babica, ko je stopila v hišo in je ni bilo notri.

„Le sedite, precej jo pokličem; veste, ona vedno kje brska, kakor koklja med piščeti“, odgovorí lovec in gre klicat ženo.

Dečka sta obstala pred skrinjo, v kateri so lesketale puške in lovski noži, in deklici ste se igrale s srno, ki je prišla ž njimi v izbo; babica pa je na prvi pogled opazila prijazno, čisto pometeno in snažno sobo ter rekla: „Res je, naj pride človek sem v nedeljo ali

v petek, vedno je vse kakor zrealo", in ko je zagledala prejo, ki je ležala povezana in zaznamovana na čelesniku, stopila je k njej in jo pogledala.

Med tem so se odprla vrata in stopila je v izbo gospá, še precej mlada, v čistej domačej obleki, v belej peči, na roci je imela malo, zlatolaso hčerko. Srčno je pozdravila babico in otroke, videlo se je na jasnem in prijaznem njenem licu, da je resnično vesela.

„Kropila sem platno. Vesela sem, letos bo belo kakor sneg“, rekla je lovčica, izgovarjaje se, ker je niso v hiši našli.

„To je marljivost“, odgovori babica, „kos na belišči, in tu preja za tkalca! To bo platno, da bi pisal po njem! Da ga vam le dobro stke in da vas ne goljufá. Ali ste zadovoljni s tkalcem?“

„I to veste, mila babica, promeniš tkalca, a tata ne“, odgovori lovčica.

„E, ve ženske, rad bi vedel, kako bi vas tkalec goljufal, vse imate na prstih prešteto“, nasmeje se lovec. „Zdaj pa sedite i ne stojte, da nam spanja ne unesete.“ nagovori babico, ki ni mogla od preje.

Saj se tako ne mudi“, odgovori mu babica, vzame za roko malo Anico, ktero je lovčica k čelesniku postavila, da ne bi pala, ker je še le shodévala.

Ko je domača gospa od duri odstopila, prikazala sta se za njeno obleko dva zagorela dečka, eden rumenolas po materi, drugi črnoglav po očetu. Priskakala sta sicer z materjo do duri, ali ko se je mati spustila v pogovor z babico, nista precej vedela, kaj

bi otrokom rekla, začela sta se sramovati in skrila za materino obleko. „Kaj pa vidva, paglavca“, spregovori oče, „je to lepo, skrivati se za mamó, ko imata goste pozdraviti? Brzo podajta babici roko!“

Dečka sta naglo stopila k babici in jej podala roki; babica ji je obložila z jabelki.

„Tu imata in igrayta se, drugikrat pa se ne sramujta; dečkom ni lepo, držati se za materino suknjo“, govori babica in dečka sta pobesila oči in gledala jabelka.

„Zdaj pa hajdi ven!“ ukaže oče; pokažita detetom čuka in vrzita mu šogo, ki sem jo danes ustrelil; pokažita jim ščeneta in mlade fazane. Ali da ne razbegata perutnine kakor jastrebi, sicer vas —.“ Tega pristavka pa otroci niso več slišali, da je oče le rekel: „Hajdi ven!“ pa so zdirjali skoz vrata.

„To je dir in dej!“ smijal se je lovec, ali videti je bilo, da mu ta dir in dej ni nevšečen.

„Otročaji so kričaji, nemirna kri!“ reče babica.

„Da bi dečka le tako divja ne bila. Ali verjemite, babica, ves dan me strah spreletava. Pa lovinah letata, na drevesa plezata, kozlece prebračata, obleko trgata, da je groza. Boga hvalim za to dobro deklico, to je dobra ura“, odgovori lovčica.“

„Kaj hočete, mila botra, kakoršna mati, take hčere, kakoršen oče, takošni sinovi“, reče babica. Domača gospa se nasmeje in poda možu hčerko, da jo malo popestuje ter reče: „Le da prinesem kaj na mizo, precej pridem.“

„Dobra žena“, reče lovec, ko je zalopnola duri, greh bi bilo, reči jej kaj, da bi se le vedno ne bala, da ne bi se dečka pobila; kak deček je to, v katerem ni ognja?“

„Kar je preveč, ni s kruhom dobro, ljubi boter, ko bi jim človek vse dopustil, po glavah bi hodili“, oglasi se babica, dasi se ni vselej teh besed držala.

Ni trpelo dolgo in vrnola se je gospodinja s polnima rokama. Hrastovo mizo je pregnola z belim prtom, dela na-nj porcelanaste pladnje, nože, ki so imeli platnice iz srnjakovih rogov, prinesla jagod, kolačev, smetane, kruha, medú, surovega masla in ola.

Gospodinja je vzela babici vreteno iz rok, rekoč: „Zdaj nehajte presti, babica, vzemite. Urežite si kruha, namažite. Surovo maslo je danes vmeteno, ol ni slab. Kolači niso ravno predobri, spekla sem jih danes le tako po nameri, ali kadar kaj človeku nepričakovano pride, diši mu. Jagod vi ne jeste, ali otroci jih radi jedó, ako se jim polijejo s smetano.“ Tako je ponujala lovčica, narezala kruha in ga mazala surovim maslom in medom.

Kar naglo se je babica na čelo dlesnola, kakor bi se bila česar spomnila in rekla: „To je stara, pozabljiva glava! Lejte no, še na misel mi ni prišlo, da bi bila vam povedala, da smo na mostovžu govorili z gospo kneginjo.“

„Ni čuda, otroci človeka z vpitjem vsega pre-motijo“, reče lovčica, lovec pa je precej prašal, kaj jim je gospa kneginja povedala.

„Ne pravite, babica, dokler se ne vrnem“, prosila je gospodinja; moram po otroke, da bi malo posedeli.“

Otroci so med tem sem ter tje skakali, in lovčeva dečka, Francek in Jernejček, povsod najprva in sta vse pokazala. Stali so ravno pred hišo na travi in mala Aminka jim je kazala svojo umetnost, preska-kovaje palico in prinašaje v zobéh reči, ktere so jej metali; ko se je prikazala mati in k južini klicala. „Sedite lepo pod drevó, jejte i ne mažite se preveč!“ opominjala je in razkladala jim jedila na mizo. Otroci so seli in okoli njih postavili se psi prežé jim v zobé.

Kadar se je vrnola gospodinja v sobo, prosila je babice, da bi povedala o gospej kneginji, in babica je povedala vse od besede do besede, kako je bilo na mostovžu.

Vedno pravim, da ima dobro srce“, oglasila se je lovčica. „Kadarkoli sem pride, vselej praša, kaj delajo otroci, in malo Anico poljubi na čelo. Kdor ima rad otroke, tak je dober človek. Ali služabnici jo raznašajo, kakor bi kdo vé kaka bila.“

„Bodi — Bog nas varuj — vragu dober, s peklom ti poplača“, oglasila se je babica.

„Da, da, babica“, ódgovorí lovec, „resničen je ta prigovor. To je moja beseda, ne mogli bi si boljše gospé želeti, ako ne bi imela okoli sebe taci-h strežajev, ki jo šuntajo in jej lažejo. Ti posli niso za družega na svetu, le za to, da Bogu čas kradejo. Ko tako

to vse, ljuba babica, na svetu opazujem, kolikokrat si mislim: da bi šli vsi — rakom žvižgat! — Kako ne bi človeka jeza zgrabila, ko pomislim, da ima tak cepec, ki ničesar ne umé, ki ni za nič na ljubem svetu, le za to, da za vozom stoji kakor lipov bog, ali v izbi čepí, da ima toliko, kolikor jaz; da več veljá, nego jaz, ki moram v dežji, v blatu, v snegu bresti po lesih, noč in dan se ruvati s tatinskimi lovci, in za vse to porok biti in vse oskrbljevati. Nemam se nič potožiti, zadovoljin sem, ko mi pa pride tak prevzetnik sem i nos viha, primaruha, tu bi ga, pri mejkuš — ali zastonj se je srditi.“ In lovec vzame kozarec in jezo poplakne.

„Ali pa gospá vé vse to, kar se godí in zakaj si ne vzame nobeden srca in jej ne pové, ako se mu godí krivica?“ vpraša babica.

„Kosmata kapa, kdo se rad speče? Jaz govorim mnogokrat ž njo, in mogel bi reči eno in drugo, ali vselej si mislim: France, molči, da se na-te ne zvrne. In poslednjič, ako bi mi ona ne verjela in prašala viših, in tu imate, po vsem bi bilo. Ti godejo vsi eno. Govoril sem ž njo pred nekterimi dnemi, hodila je po lesu s tujim knezom, ki zdaj tukaj biva. Srečala sta nekje Viktorico in prašala mene o njej, kneginja se je nje vstrašila.“

„In kaj ste jej rekli? vpraša babica.

„I no, kaj sem rekel, rekel sem, da je z uma, da pa nikomur nič žalega ne stori.“

„In kaj je na to rekla?“

Sela je v travo, knez je sel k njenim nogam, in meni sta velela, da bi sel in povedal jima o brezumnej Viktorici, in kako se je zgodilo, da je um zgubila."

"In ti si rad povedal, ne?" nasmijala se je gospodinja.

"To veš, žena, kdo ne bi rad slušal krasne gospé. Naša kneginja sicer ni več tako mlada, ali presneto je krasna gospá. Kaj sem hotel, moral sem povedati."

"Vi ste tiček, ljubi boter; dve leti sem uže tukaj, in obetate mi to vse natanko povedati, kako se je prigodilo Viktorici, in vendar še ne vem, le tako nekaj sem in tje. Nisem krasna gospa, ne morem vam veleovati, tega jaz nikoli ne zvem, kaj ne?"

"Oh, babica, vi ste mi ljubša od najkrasneje gospé na svetu, ako vam je ljubo poslušati, pri tej priči vam povem to dogodbo, ako le hočete."

"Kadar boter hoče, dobro se odreže, to je resnica", nasmijala se je babica. "Ako je botri všeč, primem vas za besedo. Star človek je podoben otroku, in otrôci, kakor samí veste, radi poslušajo povesti."

"Jaz nisem še stara in vendar rada poslušam. Le povej, ljubi mož, le povej, hitro nam poteče čas", reča gospodinja.

"Mamica, prosim te, daj nam kruha, kar koščka več nemamo", oglasil se je na vratih Jernejček.

"To ni mogoče, kam bi bili otroci vse deli!" čudi se babica.

„Polovico so pojeli, polovico dali psom, srni in vevericam; to je vselej tako. Ah, jaz inam pekeli z njimi“, vzdahne gospodinja i na novo kruha nareže. Ko je gospodinja otroke zunej preskrbljevala in malo hčerko na prsi položila, natlačil si je lovec pipo. „Moj pokojni, Bog mu daj večno luč, imel je tudi to navado; preden je začel kaj pripovedovati, moral je pipo natlačiti“, reče babica, in žar blazega spomina se jej v očesu utrne.

„Tega jaz ne vem, možje, kakor bi se bili zmenili, vsi imajo to ostudno navado“, reče gospodinja, zaslišavši med vrati babičine besede.

„Le ne delaj se, kakor bi tega ne imela rada, sama mi iz mesta tobak nosiš“, odgovori lovec, zapalivši si pipo.

„I no, kako je pomagati! Ako hoče človek od vas dobrega očesa, mora po vaših mislih delati. Povedi tedaj“, reče gospodinja, sedši z vretenom k babici.

„Prav, poslušajte!“ Izrekši to, zakadi lovec prvi oblak proti stropu; položi navskriž noge, nasloni se na stol in začne o Viktorici pripovedovati. —

VI.

Viktorica je kmečka hči iz Žernova. Njena roditelja sta uže davno pokopana, ali brat in sestra jej živita še danes. Pred petnajstimi leti je bila

Viktorica še kakor roža; blizo in daleč jej ni bilo enake. Urna kakor srna, marljiva kakor bučela, nihče ne bi si bil mogel želeti lepše neveste. Taka deklica, in če ima še doto, ne ostane pod polovnikom, to se samo ob sebi vé. Tudi o Viktorici se je govorilo po vsej okolici in snubači so si podajali duri. Očetu in materi bi bil marsikteri po volji, ta in uni je bil premožen gospodar, in hči bi si bila dobro postlala, kakor pravijo, ali ona tega ni hotela umeti; le temu je dala dobro okó, kdor je najbolje plesal, in še to le pri muziki.

Časi je očeta nevolja prijela, da hči snubce tako lahko-miselno odbija, zarežal je na njo, naj si enega izbere sicer jej sam poišče ženina, kterega bo morala vzeti. Deklica pa se je spustila v jok, prosila, naj je od doma ne poženejo, da ni še nič zamujeno, da je še le v dvajsetem letu, da se še ni namladovala, in Bog uže vé, kdo jo dobí in kako jej pojde. Oče je imel deklico zelo rad, in ko je slišal take tožbe, storilo se mu je milo, in gledaje v krasno njeno lice, mislil si je: „Ti imaš še dosti časa, ti najdeš še dosti snubcev.“ Ljudjé pa so vse drugače mislili; govorili so, da je Viktorica ošabna, da čaka, da pridejo s kočijo po njo; prorokovali so, da, kdor visoko letí, nizko sede, kdor preveč zbira, zbirak dobi in take in enake rečí.

V tem času so stali v vasi vojaki lovci; eden izmed njih je začel hoditi za Viktorico. Ako je šla v cerkev, šel je za njo, v cerkvi je stal gotovo blizo

nje, in ne da bi bil v oltar obrnjen, oziral se je le va-njo; sploh, kamorkoli je šla, povsodi jo je spremljal kakor senca. Ljudje so govorili o njem, da ni prav pri pameti, in Viktorica je rekla, kadar je šla med tovaršice in je bila govorica o njem: „Kaj neki ta vojak za menoj postopa? Še govori ne, kakor mora. Bojim se ga. Mravljinča me, kadar mi je blizo, in zvrtil se mi v glavi, kadar me pogleda.“

„Te oči,“ rekel je vsakdo, „ne obetajo nič dobrega; po noči se mu neki celo svetijo, in te črne obrvi, ktere so nad njimi kakor krokarjeve peruti raztegnjene in prerastene, to je očitno znamenje, da ima hude oči.“ Nekteri so ga milovali, rekoč: „Moj Bog, kdo pa more za tako hibo, ker se je ž njo rodil. In take oči imajo moč le do nekterih ljudi, vsacemu se jih ni bati.“ Pri vsem tem so se prestrašile sosede, kadar koli je kako dete pogledal in naglo priteklo ga drgnot z belo ruto, in kadar koli je kako dete v vasi zbolelo, vselej so govorili: „Uroke ima, črni lovec ga je pogledal.“ Poslednjič so se ljudje privadili tega temnega obraza, in med deklicami se je celo čulo, da bi ne bil tako grd, ako bi bil prijazniši. Sploh pa je bila njihna misel: „Kaj s tako čudnim človekom! Bog vé, kdo in odkod je; morebiti še človek ni; skoraj bi se človek pred njim prekrižal in rekel: Gospod Bog z menoj in hudoba od mene! Saj ne pleše, ne govori, ne poje; pustimo ga!“ In pustile so ga. Ali čemu je bilo vse to! Lahko so govorile: pustimo ga, ker za njimi ni hodil; ali Viktorica je imela pekel ž njim.

Uže je nerada hodila, kamor jej ravno ni trebalo, da bi se le ognola oči, ki so jo vedno spremljale. Uže se ni več veselila muzike, ker se je vselej iz kacega kota v krčmi temno obličje na-njo obračalo; uže ni več hodila tako rada na prejo, ker je gotovo vedela, ako ne sedi v izbi, pa stoji zunaj pod oknom črni lovec, in deklici je mrla beseda na jeziku i nit se jej trgala. To jej je bilo britko. Vsakdo je opazoval na njej neko promombo, nihče pa ni mislil, da bi bil lovec tega kriv; imeli so ga za bebeca in mislilo se je, da ga pušča Viktorica za seboj postopati, ker si ne vé pomagati. Necega dne pa je rekla Viktorica tovaršicam: „To vam povedam, deklice, ko bi precej zdaj snubec prišel, vzamem ga, naj bo ubog ali bogat, lep ali ostuden, ako bi bil le iz druge vasi.“

„Kaj ti je na misel prišlo? Ali ti domá ni dobro, da tako bledeš, ali se ti med nami toži?“ odgovoré dekleta.

„Tega nikar ne mislite. Ali ne morem tukaj strpeti, dokler tukaj ostane ta črni vojak. Ve tega še misliti ne morete, kako me ta človek muči in jezí. Uže ne morem v miru spati in moliti, povsod me njegove oči spremljajo“, toži plakaje Viktorica deklicam.

„Ali, čapka, zakaj pa mu ne prepoveš za teboj postopati? Zakaj mu ne rečeš, da ga ne moreš trpeti, da ti je trn v peti?“ svetovale so jej deklice.

„Ali nisem tega storila? Nikdar nisem ž njim govorila; kako bi ga nagovorila, ko me spremlja

kakor senca? Poročila pa sem mu po njegovih tovarših.“

„No, in ni poslušal?“ vprašajo deklice.

„Se ve, da ne; odgovoril je, da mu nema nihče nič poročati, da sme hoditi kamor hoče in h komur hoče. Sicer pa mi nikdar ni rekel, da me ima rad, naj mu tedaj ne poročam, da ga nečem!“

„Lejte, zarobljenca!“ jezé se deklice, kaj pa misli? To bi mu imele poplačati.“

„Le s tacim nič ne začenjajte, mogel bi jo vam zasoliti“, svaré previdneje.

Čiri čari, kaj nam more storiti? Za to bi moral imeti kaj tacega, kar smo na telesu nosile, ali kaj tacega nobena izmed nas od sebe ne dá, in od njega tudi ničesar ne vzamemo, čemu tedaj strah? — Nič se nikar ne boj, Viktorica! me bomo vedno s teboj hodile, enkrat uže splečamo tega vruga“, kričé pogumniše deklice.

Ali Viktorica se je boječe krog sebe ozrla in nevtolažena pri teh besedah vzdahnola: „Da bi me Bog tega križa rešil!“

Kar je Viktorica deklicam razodela, ni ostalo skrito, naglo se je razneslo, celo čez polje do druge vasi.

Za nekoliko dni je prišel nek postrežljiv človek iz sosednje vasi v hišo Viktoričinega očeta. Govorilo se je o tem in unem, sem in tje, preden je pravo sprožil, da bi ta in ta sosed rad sina oženil, in da bi

ta sin rad Viktorico vzel, da so ga naprosili, naj gre prašat, ali smejo priti snubit, ali ne.

„Potrpite malo, poprašam Viktorice; naj vam ona odgovor dá. Kar se mene tiče, jaz 'poznam Šima in njegovega sina Antona, i ne ugovarjam; imajo dobro kmetijo“, reče stari proscu in odide v kamro klicat hčer, da se ž njo pogovori.

Ko je Viktorica to slišala, rekla je brez vsega pomišljanja: „Naj pridejo!“

Oče se je čudil, da se je tako hitro udala, prašal je je, ali pozná Antona, da zastonj ne hodijo; ali Viktorica je ostala pri svojej besedi in rekla še očetu, da dobro pozna Antona Šimljevca, da je vrl mladenič.

„Mene to veseli“, reče oče, „kakor si postelješ, tako boš spala, V imenu božjem, naj pridejo.“

Ko je oče moža odpravljal, prišla je mati k Viktorici v kamro, prekrižala jo in jej srečo voščila ter rekla: Najbolj me tolaži, da ne prideš k svekrvi, ne k zalvi, da bodeš sama svoja gospodinja.“

„Mama, jaz bi ga vzela, ako bi imel dve svekrvi“, odgovori Viktorica.

„No, to je tim bolje, ker se imata tako rada.“

„Ne to, mama, dala bi besedo tudi družemu vrlemu mladenču.“

„Prosim te, kaj neki govoriš, uže dosti se jih je oglasilo, pa nobenega nisi hotela.“

„Takrat še ni hodil za menoj vojak s zlimi očmi“, šeptá Viktorica.

„Kaj li bledeš; kaj govoriš o vojaku, kaj ti je do njega, naj počenja, kar hoče, pusti ga; ta te saj od doma ne odžene?“

„Da, mama, ta, le ta, žalujem, jokam, nikjer nimam miru in pokoja“, zaplaka deklica.

„In zakaj mi tega uže popred nisi povedala? šla bi bila s teboj k botri kovačici, ta zna pri taci rečeh pomagati. Le pusti to, jutri pojdem k njej“, tolaži mati hčerko.

Drugi dan je šla mati s hčerko k starej kovačici. Ona vé mnoge reči, kterih druzi ljudje ne vedó. Ako se komu kaj zgubi, ako krave ne molzejo, ako kdo od koga uroke dóbi, za vse pomaga kovačica, ona vse ugane. Viktorica je kovačici vse odkritosrčno povedala kako in kaj.

In ti nisi nikdar ž njim govorila, ne ene besedice?“ vpraša kovačica.

„Ne ene besedice.“

„Ali ti ni dal, ali ne poslal po vojaci kaj za jelo, jabelka ali malega krubka?“

„Nič, botra, nič! Drugi vojaci ne držé ž njim, on je vedno zelo imeniten in kar živi, čuden samotar. Tako so povedali pri nas.“

„To je pravi čarovnik“, trdila je kovačica, „ali nič se ne boj, Viktorica, jaz ti uže pomorem, zdaj še ni hudo. Prinesem ti jutri nekaj, in to boš vedno na sebi nosila. Zjutraj, ko pojdeš iz kamre, nikdar ne zabi pokropiti se in vselej reci: „Bog z menoj, hudoba od mene! Ko pojdeš na polje, nikoli se ne

ozri, nikoli se ne oziraj krog sebe, in če te vojak nagovori, ne poslušaj ga, in ako bi govoril kakor angel. On more tudi z besedo urediti; raje si precej ušesa zatisni. Pomni to. Če ti ne bode v nekterih dneh bolje, pa poskusimo kaj družega, le pridi zopet k meni.“

Viktorica je šla domú z veselo mislijo in nadjala se, da jej bode spet tako dobro in lahko, kakor nek-daj. Drugi dan je prinesla kovačica nekaj v rudečej cunjici zašitega in obesila je to deklici sama krog vratú ter velela, da bi tega ne dala od sebe i nikomur ne pokazala.

Na večer, ko je žela travo, opazila je sicer, da ne daleč tam pod drevesom nekdo stoji, čutila je, da jej kri v lice stopa, ali premagala se je in ni se krog sebe ozrla, in ko je našla travo, hitela jo domú, kakor bi jej bilo za petami gorelo. Tretji dan je bila nedelja. Mati je pekla kolače, oče je šel vabit gospoda učitelja i nekoliko starih sosedov na malico, po vasi pa so si na ušesa pravili; „Pri Mikšu bo zaróka.“

Popoldne so prišli v hišo trije možjé v praznjej obleki, dva sta imela rožmarin na rokavih. Gospodar jih je na pragu pozdravil in družina zadaj stojé jim je rekla: „Bog daj dobro srečo!“

„Bog daj“, odgovorí govornik za očeta in sina. Ženin je stopil poslednji čez prag, in zunaj so se čuli ženski glasovi: „Tone je brhek mladenič, glavo nese kakor jelen, in kako krasno kito rožmarina ima

na rokavu. Kje ga je neki kupil?" in moški so temu odgovorili: „Kaj je na tem, lahko glavo visoko nosi, ker odvede iz vasi najlepše dekle, najboljo plesavko, dobro gospodinjo, in vrhi tega še bogato. Ta ima srečo!“ Tako so mislili po vasi tudi mnogi roditelji, in mrzelo jim je, da si je Viktorica izbrala ženina iz druge vasi, da jej ni bil ta ali uni dober, čemu taka naglica, take muhe in to in uno, kakor je to uže pri tacih rečéh.

Do večera je bila zaroka sklenjena. Učitelj je spisal ženitno pismo, priče in roditelja so ga podkrižali, imena je pristavil boter in Viktorica je podala Tonetu roko obetaje mu, da bo v treh tednih njegova žena. Drugi dan so prišle tovaršice srečo voščiti, in kadar je šla Viktorica na vas, vselej so jo pozdravljali: Bog ti daj srečo, nevesta! Ali kadar so jej mladenčiči govorili: „Škoda tebe, zakaj pa nas zapustiš, Viktorica?“ stopile so jej solze v oči.

Nekoliko dni je bila Viktorica veselša, in kadar je morala iti na vas, ni jej bilo tesno, kakor popred, dokler še ni imela škapulirja od kovačice i ni še bila nevesta. Zdelo se jej je, da je ves strah od nje pal, in hvalila je za to Boga in kovačico, ki je tako dobro svetovala. Ali ta njena radost ni dolgo trpela.

Necega dne proti večeru je sedela na vrtu s ženinom. Govorila sta o prihodnjem gospodarstvu in o svatbi. Pa kar naglo je umolknila, oči je upirala

pred-se na grm in roka se jej je tresla. „Kaj ti je?“ vpraša ženin čudé se.

„Poglej med te veje, ali ondi nič ne vidiš?“ šepeta Viktorica.

Ženin se je tje ozrl in odgovoril: „Jaz ne vidim nič, in kaj si ti ondi videla?“

„Zdelo se mi je, da naji je črni vojak gledal“, tiho šepeta nevesta.

„Le počakaj, temu posvétim!“ zakričí Tone, kviško skoči in vse progleda, ali zastonj, nikogar ni bilo. „Jaz mu tega ne prizanesem, da bi še za teboj postopal, še zdaj, dobro mu jo zasolím!“ jezí se Tone.

„Ne začenjaj ž njim kacega prepira, Anton, prosim te, veš, vojak je vojak. Sam oče je bil na Rudečej gori, in bil bi kaj za to dal, ako bi ga bil tamošnji poveljnik iz naše vasi vzela, ali on je rekel, da tega ne more storiti, ako bi tudi hotel, in da ni nič hudega, ako hodi vojak za dekletom. Oče je ondi med vojaki slišal, da je neki iz zelo bogate hiše, da se je sam zapisal v vojake, in da sme iz vojaščine stopiti, kadar hoče. Dobro bi naletel, ako s tacim kaj začneš.“ Tako je govorila Viktorica Tonetu, in on jej je dal besedo, da pusti v miru vojaka.

Viktorica pa je imela od tega večera spet prešnje težke čase, in dasi je zaupljivo škapulir na srce stisnola, kadar so bile blizo nesrečne oči, vendar ni nehala nepokojno biti. Viktorica je šla zopet h kovačici sveta iskat. „Jaz ne vem, to je morebiti uže

šiba, s katero me Bog tepe, da mi nič ne pomaga to, kar ste mi dali. Sej sem vas zvesto poslušala“, reče Viktorica.

„Le pusti, deklica, le pusti, jaz mu uže posvetim, in ako je sam antikrist. Ali popred moram od njega dve reči imeti. Dokler si ju ne preskrbim, čuvaj se ga, kolikor le moreš. Prosi angela varha in moli za tiste duše v vicah, za ktere nobeden ne moli. Če kako rešiš, prosila bo za-te.“

„To je najhuje, botra, da uže ne morem v miru moliti“, plakalo je dekle.

„Vidiš, vidiš, deklica, zakaj si odlašala, dokler te je hudobna moč prevzela. No, ali Bog dade, da premorem tega vraga.“

Viktorica se je premagovala, kolikor je mogla; vroče je molila, in ako so jej hotele misli na druge reči uiti, brzo je pomislila na Gospodovo trpljenje, na devico Marijo, da bi se znebila te zle moči. Ovarovala se je en dan, dva dni; tretji dan pa je šla po detelje na konec očetovega polja; hlapcu je velela, naj hitro za njo pride, ker se s žetvijo podviza. Šla je tje, lahko in urno, kakor srna, da so ljudje postajali, gledaje za njo, kako lepa je. Tako je odšla, domú pa jo je pripeljal hlapec na zelenej detelji, blede, ranjeno. Nogo je imela obvezano s tankim, belim platnom, in morali so jo z voza v hišo nesti. „Mati Božja s Svete gore!“ tožila je mati, „dekle, kaj se ti je zgodilo?“

„Zabola sem trn globoko v nogo, zlo se mi je storilo. Nesite me v kamro, pojdem léč!“ prosí Viktorica.

Nesli so jo v posteljo in oče je precej tekkel po kovačico. Kovačica je prihitela, kakor bi bilo gorelo, in ž njo truma nepovabljenih boter, kakor je to uže navada. Ta je svetovala lapuh, druga golščec, tretja za uroke, četrta kadilo; kovačica pa se ni dala motiti in devala je na oteklo nogo krompirjevega soka. Poslala je vse preč, rekoč: da hoče sama pri Viktorici ostati in da bo kmalo vse dobro.

„Povedi mi, deklica, kako je bilo, ti si se prestrašila? In prosim, kdo pa ti je obvezal nogo s to belo, mehko ruto? Jaz sem jo skrila, da je niso videle te zijalke“, govorila je previdna kovačica, devaje jej nogo v posteljo.

„Kam ste jo deli, botra?“ naglo vpraša Viktorica.

„Imaš jo pod vzglavjem.“

Viktorica je segla po ruto, ozrla se na krvave lise, na všito imé, kterega še poznala ni in lice se jej je spreminjalo.

„Deklica, deklica, ti mi nisi po všeči, kaj imam o tebi misliti?“

„Mislite si, da me je Bog zapustil, da sem zgubljena na vse veke, da mi ni pomoči.“

„Morebiti ima vročnico, da tako blede?“ mislila si je botra in dela jej roko na čelo, pa čelo je bilo mrzlo in tudi roké so bile mrzle, le oči so jej gorcle

in strmele na ruto, katero je z obema rokama pred seboj držala.

„Čujte, botra“, začela je tiho, „ali nikomur nič ne povejte, vse vam povem. Ta dva dni ga nisem videla, saj veste, koga menim — ali danes, danes mi je od ranega jutra v ušesih zvonelo: Idi po detelje, idi po detelje! kakor bi mi bil kdo šeptal. Vedela sem, da je to kaka skušnjava, ker on tam zelo rad biva, sedéva pod drevesom blizo polja, na brdu; in vendar mi ni dalo miru, da sem vzela rjuho in koso. Na poti mi je prišlo na misel, da sem sama sebi zlodelnica, ali v ušesih mi je vedno šeptalo: Le idi, idi po detelje, kdo vé, ali bode ondi, kaj bi se bala, za teboj pride Tomaž. Tako me je gnalo na polje. Ozrla sem se pod drevó, nikogar ni bilo tam. No, ker ga ondi ni, pa je uže dobljeno, mislila sem, vzela koso in hotela kositi. Zdaj mi je na misel prišlo, da bi skusila svojo srečo, hotela sem poiskati čveteroperesne detelje in mislila: Ako je najdeš, srečna boš z Antonom! Iščem, iščem, čudo, da nisem na detelji oči pustila, pa našla je nisem. Zdaj me nekaj premoti, da se ozrem na brdo, in koga vidim ondi pod drevesom — vojaka! Naglo se preč obrnem, pa v tem hipu stopim na trn, ki je ležal pri poti, in ranim si nogo. Nisem zakričala, ali zbolelo me je, da so mi oči stemnele in pala sem na zemljo. Kakor v sanjah sem videla, da me je nekdo v naročje vzel in odnesel. Bolečine so me izdramile; na potoku je klečal vojak, močil v njem belo svojo ruto in spiral mi rano.

Moj Bog, mislila sem, kaj bode s teboj, zdaj ne moreš tem očem ulti; najbolje, da se va-nje ne ozreš!“ Dosti so me bolečine mučile, v glavi se mi je še motalo, pa črhnola nisem, ne oči odprla. Položil mi je roko na čelo, prijel me za roko, mene je mraz tresel — ali molčala sem. Potem me je spustil in začel mi v obraz vodo pluskati, vzdignol mi je glavo; kaj mi je bilo početi, morala sem oči odpreti. — Ah, mila moja botra, te njegove oči so na-me zasvetile, kakor božje solnce; morala sem svoje oči pokriti! Ali kaj mi je vse to pomagalo, ko me je začel nago-varjati! — Ah, vi ste imeli prav, mila botra, da čara tudi z glasom; meni neprenehoma doni v ušesih njegov glas, njegova beseda; rekel mi je, da me ljubi, da sem njegova sreča, njegovo nebo!“

„Kako pregrešne besede, to je peklerska past! Kteremu človeku bi take besede na misel prišle! — Nesrečna deklica, kaj si mislila, da si mu verovala!“ tožila je botra.

„Bog, kako ne bi verovali njemu, kateri vam pravi, da vas ljubi!“

„Le prazne marnje, nič družega, le gola sleparija! Hoče te z uma déti.“

„Tudi jaz sem mu to rekla, ali on je za Boga in svojo dušo prisegel, da me je uže ljubil, ko me je prvokrat videl in da me le za to ni ogovoril in tega ne povedal, ker me ni hotel priklenoti na nesrečno svojo osodo, ktera ga povsod proganja in mu ne pusti sreče uživati. Ah, jaz več ne vem, kaj mi je

vse povedal, uže to me je do solz ganolo. Vse sem mu verovala, rekla mu, da sem se ga bala, da sem se iz samega strahú zaročila; povedala sem mu, da nosim na srcu škapulir, in ko ga je zahteval, dala sem ga mu“, reče Viktorica.

„Ah, ti moj Odrešenik“, žalovala je kovačica, „ona mu dá reč, ki jo je ogrela na svojem srcu! Uže si v njegovej oblasti, Bog ti iz njegovih krempljev ne pomore, čisto te je očaral.“

„On je rekel, da so ti čari — ljubezen; naj nič drugzega ne verujem“, odgovori Viktorica.

„O, o ljubezen; jaz bi mu povedala, kaj je ljubezen; ali zdaj je vse zastonj, kaj si vendar storila! To je pravi volkodlak; zdaj ti bode kri iz telesa pil, in ko ti vso izpije, zadavi te, in tvoja duša še po smrti ne bo imela mirú in pokoja. In kaka sreča te je čakala!“

Viktorica se je botrinih besed prestrašila, pa kmalo spet rekla: „Zdaj je vse zastonj, jaz pojdem za njim, in ako bi me v pekel peljal. Vse je zastonj. Pokrijte me; mrazi me!“ reče po kratkem molku.

Botra je navalila na-njo, odeje, kolikor je je bilo, ali Viktorico je vedno mraz tresel i nobene besede ni več spregovorila.

Kovačica je imela Viktorico prav rada, in dasi se je na-njo raztegotila, da je dala škapulir od sebe, vendar se jej je zelo smilila deklica, o kterej je menila, da je zgubljena. Od vsega tega, kar jej je Viktorica povedala, ni nikomur nič razodela.

Viktorica je ležala od tega dne kakor mrtva. Ni govorila, le blela je v vročini nerazumljive besede, zahtevala ni ničesar, pazila ni na nikogar. Kovačica se ni ganola od nje in vso svojo umetnost poskušala, da bi deklici pomogla. Pa vse zastonj; roditelja sta bila vsak dan žalostnejša in ženin je vsak dan otožniši od nje hodil. Kovačica je odmajavala z glavo in si mislila: „To ni samo ob sebi; kako bi moglo biti, da bi jej ne pomagala nobena reč, ktere so tolikim pomagale. Vojak jo je očaral, to je to!“ — Take misli je imela po dnevi in po noči, in ko je po naključbi enkrat po noči pogledala skoz okno in videla na vrtu zagrnenega moža, kateremu so proti njej obrnjene oči svetéle, kakor živo oglje — ona vsaj se je na to rotila — bila je prepričana, da je resnična njena misel.

Imela je tedaj veliko veselje, ko je necega dne Mikeš novico domú prinesel, da so dobili lovci ukaz k odhodu. „Zastran mene naj vsi tukaj ostanejo, da pa ta odide, ljubše mi je, nego bi mi kdo sto zlatov podaril. Tega nam je vrag na vrat prinesel. Meni se vse zdi, kar je pri nas, da Viktorica ni, kar je bila, in da jo je vendar le očaral!“ rekel je oče, in mati in kovačica ste mu pritrdile. Ali kovačica je upala, da se obrne vse na dobro, ker je vragova moč odvrnjena.

Vojaki so odšli. To noč je bilo Viktorici tako hudo, da je hotela kovačica po spovednika poslati; ali proti jutru jej je odleglo in čez nekoliko dni je iz

postelje vstala. Kovačica sama je okrevanje pripisovala temu, da se je Viktorica vragove moči iznebila, vendar je rada slišala, ko so ljudje govorili: „Ta kovačica, to je umetnica, ako bi nje ne bilo, ne tlačila bi več trave Viktorica.“ In ko je to tako povsod slišala, verovala je naposled uže sama, da je res deklico otela.

Ali ni bilo še vse dobljeno. Viktorica je bila sicer uže po konci, hodila je tudi uže na dvor, ali vsacemu se je zdela vsa promenjena. Kar nič več ni govorila in nihče jej ni bil več mar, oči so jej zatemnéle. Kovačica pa je tolažila vse, to uže mine i ni se jej več zdelo potrebno bdeti pri njej; sestra Marija je spet ž njo spala v kamri, kakor popred.

Prvo noč, ko ste bile deklici same, sela je Marija k Viktorici na posteljo in prašala jo z ljubeznjivo besedo — bila je jako dobra duša — zakaj je tako čudna in ali kaj pogrěša? Viktorica se je va-njo ozrla, ali odgovorila ni nič.

„Vidiš, Viktorica, jaz bi ti rada nekaj povedala, ali bojim se, da bodeš huda.“

Viktorica je odmajala z glavo in rekla: „Le povej, Marija!“

„Na večer, preden so vojaci odšli“, začela je Marija; jedva je to izgovorila, popala jo je Viktorica za roko i naglo prašala: „Vojaci so odšli? kam?“

„Preč, kam — tega ne vem.“

„Hvala Bogu!“ vzdahne Viktorica in leže v posteljo.

„Poslušaj, Viktorica, pa ne jezi se na-me; jaz vem, da nisi mogla trpeti črnega vojaka in da mi za zlo vzameš, da sem ž njim govorila.“

„Ti si ž njim govorila?“ naglo zopet praša Viktorica in vstane.

„I nu, kako pa sem mu mogla odreči, ker me je tako lepo prosil; ali kar ozrla se nisem va-nj, bala sem se ga. On je večkrat hodil okoli hiše, jaz pa sem vselej utekla, dokler me ni na vrtu zatekel. Dajal mi je neke korene in prosil, da bi jih tebi kuhala, da ti pomorejo; jaz pa sem mu rekla, da nič od njega ne vzamem, bala sem se, da ti ne dá cepetca. Ko pa nisem nikakor hotela vzeti korena, rekel je: ‚Tedaj mi stori vsaj to dobroto in poroči Viktorici, da odidem, pa nikdar ne pozabim tega, kar sem obetal; naj tudi ona ne pozabi, da se bova zopet videla!‘ To sem mu pritrdila, in zdaj ti to poročam. ‚Ali nič se ne boj, saj on več ne pride in imela boš mir‘, reče Marija.

„Dobro, Marija, dobro, ti si pridna; lepo si poročila. Idi zdaj spat, idi! reče na to Viktorica in jej pogladi okrogle rame. Marija jej uravna vzglavje, vošči lahko noč in leže.

Zjutraj, ko se je Marija probudila, bila je Viktoričina postelj uže prazna. Mislila je Marija, da je morebiti šla v izbo k navadnemu svojemu delu, ali ni je bilo v izbi, pa tudi na dvoru ne. „Kam je neki šla?“ popraševali so drug družega preiskavši vsa kota. Hlapca so poslali k ženinu. Ker je pa nikjer ni bilo,

in ko je prišel iz sosedne vasi ženin in tudi o njej ni vedel, prišla je še le kovačica z besedo na dan, rekoč: „Jaz mislim, da je utekla za vojakom!“

„To ni res!“ kričal je ženin.

„Vi se motite!“ menila sta roditelja; „saj ga ni mogla trpeti; kako bi bilo to mogoče!“

„No, to je tako i nič drugače“, trdila je kovačica in pravila nekaj od tega, kar je bila povedala sama. Tudi Marija je začela praviti, kar je sestri sinoč razodela i naposled, ko se je vse odkrilo, jasno je bilo vsem, da je šla Viktorica za vojakom, ker se ni mogla iznebiti tajne vragove moči, ki jo je prevzela.

„Nikar je ne dolžimo, ona za to ne more; da bi se mi bila le popred razodela, kadar je bilo še mogoče pomagati. Ali zdaj je prepozno, on jo je očaral, in dokler bo hotel, mora za njim hoditi. In ako bi vi za njo šli in jo na dom privedli, zopet mora za njim“, tako je govorila kovačica.

„Jaz vendar pojdem za njo, naj bo uže, kakor bodi. Morebiti si dá dopovedati, bila je vedno tako dobra deklica“, menil je oče.

„Jaz pojdem z vami, oče!“ oglasil se je Tone, ki je vse poslušal, kakor bi se mu bilo sanjalo.

„Ti ostaneš domá“, velel je krepko kmet. „Ko je človek jezen, ne premisli, kaj dela, lahko prideš v luknjo ali v belo suktnjo. Kaj bi to koristilo; dosti si skušil z nami v poslednjem času, ne delaj si večih bolečin. Ona ti žena ne more več biti, izbij si jo iz glave. Ako hočeš čakati, k letu ti dam Marijo, ona

je kakor dobra ura. Rad bi te imel za sina, ali silil te ne bodem; delaj, kakor ti razum veleva." Vsi so jokali, oče pa jih je tolažil:

„Ne jokajte, vse je zastonj; ako je ne dovedem domú, moramo jo priporočiti Bogú.“

Oče si je vzel nekoliko rajnšev za popotnico, odkazal domačim opravila in šel na pot. Po poti je popraševal povsodi, ali niste videli take in take osebe, popisoval je hčer od nog do glave, ali nihče take ni videl. V Jožefovem gradu so mu povedali, da so šli lovci v Gradec, v Gradcu pa so mu rekli, da je prišel črni vojak k družemu oddelku in da je hotel od vojaščine slovo vzeti. Kam je prišel, tega mu ni mogel povedati lovec, ki je popred prebival v Mikševj hiši, s katerim je oče govoril. To pa je trdil, da Viktorice nihče ni videl. Svetovali so mnogi, naj gre na ured, to boče najbolje, ali kmet ni hotel na uredu nič opraviti imeti.

„Z uredom nečem nič začenjati“, reče, „nečem, da bi mi jo domú prignali kakor vlačugo in s prstom za njo kazali. Te sramote jej ne storim. Naj uže bode, kodar koli, povsod je v božjih rokah, brez božje volje jej ne izpade las z glave. Ako se vrne, naj se vrne, ako ne, bodi Bogu izročena. Razvpiti je nečem po svetu.“

Pri tem je ostal. Loveca je poprosil, naj poroči Viktorici, ako jo vidi, ali od nje kaj sliši, da je je oče iskal, in ako hoče domú, naj jej priskrbi za dobro besedo in plačilo človeka, ki jo domú popelje. Lovec

je rekel, da vse stori, ker je imel pri njem dobre čase, in kmet se je vrnil domu, vtolažen v svojem srcu, da je storil, kar je bilo mogoče.

Vsi so jokali za Viktorico, dajali za maše in molitve, ali ko je minolo pol leta, tri četrti leta, in še ni bilo od nje ne sluha ne duha, spominjali so se je, kakor mrtve. Preteklo je tudi leto! —

Necega dne so prinesli ovčarji novico v vas, da so videli v grajščinskem lesu žensko, ki je tolika in ima tako črne lase, kakor Viktorica. Hitro so tekli Mikševi v les, vse pretaknoli v njem, ali o takej osobi ni bilo nikacega sledú.

Bil sem takrat prvo leto lovski pomočnik tukaj pri svojem predniku, pokojnem tastu. Tudi mi smo slišali o tem, in starec mi je rekel, ko sem šel drugi dan v les, naj pazim, ali bi ne videl take in take osebe. In zares še tisti dan sem videl sedeti žensko z razčesanimi lasmi na pogorji, ravno nad Mikševim poljem pod dvema jelama, ki si zapletate veje. Poznal sem popred Viktorico, ali v tem zanemarjenem, divjem stanu je nisem mogel spoznati. In vendar je bila ona! Njena obleka je bila gosposka, in morala je biti lepa nekdej, zdaj pa je bila vsa raztrgana. Na njej sem videl, da je mati! — Šel sem tiho in hitel domu k svojemu starcu. On pa je šel v Žernov to povedat. Roditelja sta britko jokala in rajša bi bila slišala, da jo je Bog k sebi vzal. Pa kaj je bilo početi! Dogovorili smo se, da bomo pazili, kam hodi, kje spi, da bi jo ukrotili. Necega dne proti

večeru je prišla v Žernov do domačega vrta. Sela je pod drevó, objela kolena z obema rokama, oprla se z brado na-nju, in tako je sede'a gledaje vedno na isto mesto. Mati je hotela k njej pristopiti, ali ona je naglo kviško planola, preskočila plot in v les pobegnola. Moj starec je rekel, da bi jej položili jedí in kaj obleke kraj lesa k jelama, morebiti kaj vzame, in Mikševi so precej prinesli, kar se jim je potreba zdelo. Jaz sam sem to tje položil. Drugi dan sem šel gledat — manjkalo je kruha izmed jedí, in izmed obleke suknje, modrica in srajce. Vse drugo je bilo še tretji dan ondi. Pobral sem to, da ne bi odnesel kdo, ki ni bil povabljen. Dolgo nismo mogli zapaziti, kje prenočuje, dokler nisem jaz zvedel, da spi v jami pod tremi jelami — morebiti so ondi kdaj kamenje lomili. Vhod je z grmovjem tako zarasten, da bi ga neizvedenec nikakor ne našel in še ga je z vejami zadelala. Enkrat sem v jamo zlezal. Eden ali dva človeka imata ondi prostor, in Viktorica nema tam ničesar, le malo suhe stelje in mahú. To je njena postelja. — Znanci i njena rodbina, in posebno njen oče in Marija, ki je bila užé Tonetova nevesta, pazili so na-njo zdaj tu zdaj tam, radi bi bili ž njo govorili in jo v hišo privedi, ali ona se je povsod ljudem umikala in po dnevi jo je le malokdo videl. Ko je prišla necega dne zopet k očetovej hiši in ondi sela, tiho je k njej stopila Marija in prosila je z ljubeznjivim glasom: „Pojdi, Viktorica, pojdi z menoj v kamro

spat; uže davno nisi z menoj spala; toži se za teboj meni in vsem. Pojdi z menoj!" Viktorica se je ozrla na-njo, pustila, da jo je prijala za roko, da jo je peljala do veže; pa kar naglo se je iztrgala in zbežala. Koliko dni je potem niso več videli pri hiši!

Neko noč sem stal na preži, na pogorji nad Starim beliščem; mesec je svetil, kakor bi bil dan. Tu vidim iti Viktorico iz lesa. Roke je imela pod prsi sklenjene, glavo pripognjeno in tekla je tako lahko, da se mi je zdelo, da se zemlje ne dotika. Tekla je iz lesa naravnost proti jezu. Uže popred sem jo mnogokrat videl na vodi sedeti, ali na brdu pod velikim dobom, in zdaj mi tudi to ni bilo veliko mar. Ko sem pa dobro pogledal, videl sem, da je nekaj v vodo vrgla in slišal sem je tako divje se zasmijati, da so se mi lasje vzdigáli. Moj pes je začel grozno tuliti. Jaz sem groze trepetal. Viktorica pa je potem na bruno sela in pela; umel nisem nobene besede, ali napev je enak pesmi, s katero matere otroke vspávajo :

Aja, tutaja,
 Dete sladkó,
 Angel iz raja
 Zibal te bó —
 Aja, tutaja!

Pesem je tako žalostno donela, da sem se zaradi tesnobe težko na mestu držal. Dve uri je sedela in pela. In od te dobe je vsak večer do noči na jezu

in vedno poje to pesem. Zjutraj sem to povedal svojemu starcu, in ta je precej uganol, kaj je v vodo vrgla — in tako je tudi bilo. Ko smo jo zopet videli, bila je uže promenjena. Mati se je prestrašila tega in tako tudi drugi, ali kaj je to pomagalo! Nezavednost greha ne dela! — Počasi se je navadila hoditi tudi pred naša vrata, posebno kadar jo je glad silil; ali kakor dela zdaj, enako je delala tudi takrat; prišla je, stopila k steni in družega nič. Ali moja žena — takrat je bila še deklica — dala jej je brzo kaj jesti; molčé je vzela in pobegnola v les. Kadar grem v les in jo srečam, pomolim jej kruha, vzame ga; ako bi pa hotel ž njo govoriti, uteče i ne vzame ničesar. Cvetice posebno ljubi; ako nema šopka v roci, ima ga v nedrih, če pa vidi kako dete, ali če kam pride, razdá jih. Ali vé, kaj dela, komu je to jasno? Sam bi rad vedel, kaj se v njenej glavi godí, pa kdo to odkrije, ona — težko kdaj!

Ko je imela Marija s Tonetom svatbo in so se peljali k poroci na Črno goro, prišla je k hiši Viktorica. — Bog vé, ali po naključbi, ali je o tem slišala. Imela je v roci cvetice; ko je prišla pred prag, raztresla jih je po dvoru. Mati se je spustila v jok, prinesla jej kolačev in kar so dobrega imeli, ali ona se je obrnola in zbežala.

Oče je zarad tega močno žaloval; imel jo je rad. Tretje leto je umrl. Jaz sem bil takrat v vasi. Tone in njegova žena sta jokala in prašala me, ali nisem videl Viktorice. Radi bi jo bili priveli v hišo, ali vedeli

niso, kako. Oče ni mogel umreti in vsi so sodili, da mu ona dušo vzdržuje. Šel sem v les iskat je, in mislil sem jej to povedati, naj uže umé ali ne. Sedela je pod jelami, jaz grem mimo nje, ko bi ne bilo nič, in da bi je ne splašil, govorim: „Viktorica, tvoj oče umira, pojdi, pojdi domú.“

Ona se za to ni zmenila, kakor bi ne bila slišala; mislil sem si, vse je zastonj, in šel sem to v vas poročat. Še sem na pragu z Marijo govoril, ko zakliče nek posel: „Viktorica gre zares na vrt!“

„Tone, pokliči botro in skrijte se, da je ne splašimo!“ rekla je Marija in šla na vrt.

Kmaló je molčé pripeljala v izbo Viktorico. Igrala se je s trobenticami, in ni od njih obrnola krasnih, pa motnih črnih očí. Marija jo je peljala kakor slepo miš. V izbi je bilo vse tiho. Na enej strani postelje je klečala mati, pri nogah edini sin; stari je imel roké na prsih sklenjene, očí proti nebu obrnjene, bojeval se je s smrtjo. Marija je privela Viktorico k postelji; umirajoč se je ozrl po vseh in razlilo se mu je po licu nebeško veselje. Hotel je roko vzdignoti, ali ni mogel. Viktorica je morebiti mislila, da kaj hoče, dela mu je v roko trobentice. Še enkrat se je umirajoč na-njo ozrl, vzdahol — in dušo pustil. Prinesla mu je srečno zadnjo uro. Mati je začela plakati, in ko je Viktorica slišala toliko glasov, strmé se je ozrla in planola skoz duri. —

Ne vem, ali je bila potem še kdaj v rojstnej svojej hiši. Teh petnajst let, kar tukaj v lesu prebiva,

slišal sem jo le enkrat govoriti. Tega do smrti ne pozabim. Šel sem proti mostu; po cesti so peljali grajski hlapci drva, čez loko vidim iti Zlatoglavca. To je bil grajski pisar, deklice so mu dale ta priimek, ker si nemškega njegovega imena niso mogle v glave vtisniti, in ker je imel zelo lepe lasé, dolge, zlate barve. Bil je Nemeč. Šel je čez loko, in ker je bilo vroče, odkril se je in šel gologlav.

Zdaj kaj naglo, kakor bi bila iz neba pala, treščila je od nekod Viktorica va-nj, vrgla se mu v lasé, začela ga trgati in pestiti, kakor bi bil možiček iz medene potice. Nemeč kriči iz vsega grla, jaz tečem z brda, ali Viktorica je le strahovito divjala, grizla ga v roké, in vsa razjarjena na vse grlo kričala: „Zdaj te imam v pestéh, ti gad, ti vrag! Jaz te raztrgam! Kam si dal mojega mladenča, ti vrag! vrag, nazaj mi ga daj!“ in tako je razbesnela, da je ohripela, da je ni bilo umeti. Nemeč je ni umel, bil je ves omamljen. In midva bi ne bila ž njo nič opravila, ako bi ne bilo hlapcev. Ko so videli to ruvanje, pritekli so na loko, in še le zdaj smo jej ubozega pisarja iz rok iztrgali, Ko smo jo pa hoteli prijeti, iztrgala se nam je z vso močjo, pobegnola v les in letelo je iz lesa na nas kamenje in proklinjanje, da so se oblaki tresli. Potem je nisem videl mnogo dni.

Nemeč je od tega zbolel in Viktorice se tako bal, da je kraj zapustil. Deklice so se mu posmehovale, ali kaj za to? Kdor uide, ostane na dobičku,

tudi brez njega bo polje rodilo. Tožilo se nam ni še po njem.

No zdaj, babica, imate vso povest o Viktorici, kakor sem jo slišal, nekaj od pokojne kovačice, nekaj od Marije. Kaj se je sicer zgodilo, kdo to vé, ali moralo se je zlo goditi, in kdor ima to dušo na duši, težko nosi! —

Babica si je obrisala solzno lice in rekla s prijaznim nasmehom: „Lepa hvala vam, naj vam povest dobro de. To se mora reči, da ume boter pripovedovati kakor pismouk, človek bi ga poslušal in poslušal in zraven pozabil, da je solnce za gorami,“ Pri teh besedah je pokazala babica senco, ki se je v izbi delala in odložila vreteno.

„Le malo potrpite, da perutnini naspem zrnja, da vas morem čez brdo spremiti“, prosi lovčica, in babica je rada počakala.

„In tudi jaz pojdem do mosta z vami, moram še v les“, reče lovec, vstajaje iz za mize.

Lovčica je hitela po zrnja, in kmalo se je zaslišal na dvoru glasen klic: „na put, put, put, put!“ in perutnina se je od vseh strani zgrinjala. Najpred je priletela truma vrabcev, kakor da bi njih bil kdo klical. Lovčica je rekla: „No, vi ste najpridniši!“ ali vrabci se za to še zmenili niso.

Babica je stala na pragu in držala otroke pri sebi, da ne bi plašili perutnine, katero je ona z velikim veseljem gledala. Koliko je bilo tu drobnjave! Bile so sive gosé s goščeti, race z račeti, črne turške race,

krasne kokoši domače odreja in tirolke na visocih nogah, čopaste z velikim grebenom. Pavi, pegatke, pure s puranom, ki je havdral in se vozil, kakor bi bilo na njem kdo vé kaj, golobje, domači in čopasti. Vse to se je steklo, skakalo za zrnjem, stopalo si na noge, drug je skakal čez družega, ali spodlezel ali prelezel, kjer se je dalo, in vrabci, ti vlačugarji, ko so imeli polne želodce, skakali so čez bedaste gosi in race. Blizo so sedeli domači zajčki, privajena veverica je gledala otroke s kostanja in kakor kodeljo rep kviško držala. Na plotu je sedela mačka in s poželjivimi očmi vrabcev prežala. Srna se je dala Barbki po glavi česati, psi pa so tiho okoli otrok sedeli, ker je imela lovčica šibo v roci. Ko pa se je črni petelin pognal za gosko, ki mu je kljunola zrno izpred njega, in je goska tekla mimo Hektorja, ni se mogel več držati in hlapnol je po njej.

„Lejte ga!“ kričala je gospodinja, „starega osla, kako se hoče igrati. Tu imaš pameti!“ in švignola je po njem.

Hektor se je kazni sramoval pred mlajimi svojimi tovarši in ulekel se s prihuljeno glavo v vežo. Babica pa je rekla: „Da bi bil le sin bolji od očeta!“ Hektor je bil oče Sultanu, ki je babici toliko krasnih rac podavil.

Perutnina je bila nakrmljena in spravljala se je na gredi. Otroci so dobili od Franca in Berte krasnih pavjih peres, lovčica je dala babici jajc od tirolek, vzela Anico v naročje, lovec je vzel puško na ramo,

poklical Hektorja in odšli so iz prijazne hiše. Tudi srna je šla ž njimi kakor psiček.

Pod gričem je rekla lovčica vsem labko noč, vrnola se z otroci, na mostu je podal gospod lovec babici zagorelo desnico in šel v les. Jožek je dolgo za njim gledal in rekel Barbki: „Ko bom jaz malo veči, pojdem z lovcem in hodil bom tudi na prežo.“

„Ali morali bi s teboj še koga poslati, ker se bojiš gorske žene in divjega možá“, posmijala se je Barbka.

„I kaj pa ti véš“, tegotil se je Jožek; „ko bodem veči, ne bodem se bal!“

In babica, gredé mimo jeza, ozrla se je na mahoviti panj in zamišljena v Viktorico, vzdahnola: „Uboga deklica!“

VII.

Drugi dan dopoldne se je motala babica z otroci skozi duri.

„Da se mi boste spodobno obnašali“, opominjala je mati, spremljaje jih čez prag; „da se mi v gradu ničesar ne dotaknete in gospej kneginji lepo poljubite roko.“

„Bomo uže skušali, da se prav obnesemo“, zagotavlja babica.

Otroci so bili rožam podobni in tudi babica je imela praznjo obleko: mezlanko zagorele barve, kakor

sneg bel predpasnik, lepo pečo, na vratu granate s tolarjem. Pod pazuho je nesla dežnik.

„Zakaj ste vzeli dežnik? dežja ne bode, jasno je kakor ribje oko“, meni Proškova gospa.

„Človek je brez roke, ko nema kaj držati; to je uže moja navada, da moram kaj nesti“, reče babica.

Zavili so okoli vrtiča na ozko stezico.

„Le lepo drug za družim, da ne porosite v travi hlač. Ti, Barbka, idi naprej, Nežko peljem jaz, ona ne umé gledati na pot“, velí babica, prijemaje za roko Nežko, ki se je z veliko zadovoljnostjo ogledovala. Na vrtu je skakala Čopka, Nežkina kokoš, ena tistih štirih, ktere je babica iz pogorske vasíce otrokom prinesla. Babica jo je privadila, da je zobala otrokom iz rok, in kadar je znesla jajce, pritekla je k Nežki po košček žemlje, ktereга jej je deklica od južine hranjevala.

„Idi k mamici, Čopka, jaz sem ti pustila tam žemlje, jaz idem k gospej kneginji“, kliče Nežka kokoši; ta pa, kakor ne bi umela, skakala je naravnost k njej in hotela jej krilo kljuvati.

„Ali ne vidiš, avša, da imam belo obleko? Vššš!“ odganjala jo je deklica, ali kokoš ni hotela od nje, dokler je ni babica z dežnikom po peruti udarila.

Šli so dalje. Zdaj, gorjé! nova nezgoda je grozila belej obleki. Po brdu priskačeta oba psa, probredeta vodo, ne bregu se malo otreseta i na skok sta bila pri babici.

„Tudi vidva, šembranca, kdo je po vaji poslal! Urno se mi poberita!“ jezi se babica ter jima žuga. Ko sta psa slišala babičin jezen glas in videla v roci namerjen dežnik, ostrmela sta in mislila: Kaj pa ima to biti? Tudi otroci so jima žugali in Jožek je pobral kamen, hotel ga v psa vreči, ali kamen je pal v strugo. Psa sta veselo skočila v vodo, da bi mu kamen prinesla, ker sta menila, da hočejo otroci z njima igrati, in ko sta ga dobila, začela sta veselo otroke obskakovati. Otroci so kričali, skrivali se za babico, in babica si ni vedela pomagati. „Jaz pojdem domú in pokličem Jerico“, meni Barbka. — Ne vračaj se, to ne prinese sreče na poti“, odgovori babica. Zdaj je k sreči prišel oče mlinar in psa odpodil. — „Kam pa greste, na svatbo ali v gostje?“ vpraša mlinar in zatoči tobačnico med prsti. — „Ni tako, oče mlinar, gremo le v grad“, odgovori babica. — „V grad, to je pa uže kaj. Kaj boste ondi?“ čudil se je oče mlinar. — „Gospa kneginja nas je poklicala“, odgovoré otroci, in babica je precej povedala, kako se je sošla z gospo kneginjo na mostovžu. — Oče mlinar v nos natlači tobaka in reče: „No, le pojdite, ali Nežka mi mora povedati, kaj je ondi videla. Kaj pa ti, Jožek, če te gospa kneginja praša, kam ščinkovec z nosom seda, ti tega ne veš, lej?“ — „Saj ona tega ne vpraša“, meni Jožek, in dalje teče, da bi ga oče mlinar ne dražil. Oče mlinar je namežknol, pozdravil babico in šel k jezu.

Pri gostivnici so se igrali Kodrnovi otroci, delali mline in Cilka je pestovala. „Kaj tu delate?“ vpraša Barbka. — „Nič“, odgovoré ter gledajo lepo opravljene otroke. — „Veste kaj, mi gremo v grad“ začne Jožek. — Hm, kaj pa je to“, roga se Lovre. — „Ondi bomo videli papigo!“ reče Tonček. — Ko bom jaz velik, videl jo bom tudi; oče mi je rekel, da pojdem po svetu“, odgovori zopet poredni Lovre, ali drugi deček, Vaclav in Cilka rečeta: „O, da bi mogli tudi mi tam pogledati!“ — „Molčita, molčita, jaz vama nekaj pri- nesem“, reče jima Jožek, in povemo vama, kako je ondi bilo.“

Naposled je prišla babica z otroci do gaja, kjer jih je gospod Prošek uže čakal.

Grajski gaj je bil vsacemu odprt, tudi ni bil daleč od Starega belišča, ali babica je redko z otroci tje zahajala, posebno kadar je ondi bivala gospoda. Čudila se je sicer lepim napravam, prekrasnim cveticam, nepoznanim tujim drevesom, vodometom in zlatim ribicam v ribniku; rajše je hodila z otroci na loko, ali v les. Ondi so se smeli po volji valjati po mehkejši zelenejši zemlji; ondi so se smeli pripogniti k vsakejši cvetici, trgati si jih in spletati v kitice in vence. Na polji sicer niso rasle pomeranče in citrone, ali tu pa tam je stala črešnja ali drobnica, bile so polne sadja in smel ga je vsakdo trgati, kolikor je hotel. V lesu pa je bilo borovnic, gob in orehov polno in polno. Vodometov ni bilo, pa rada je postajala babica z otroci pri jezcu. Gledali so, kako šumé valovi čez jez, kako

se nazaj zaganjajo, pršé v tisoč in tisoč kaplic, ki spet nazaj padajo, kako se val v penečem kotlu valí in peni in zopet tiho dalje plava. Nad jezom ni bilo nobene zlate ribe, privajene na krušne drobtine, ali kadar je babica tje prišla, segla je v žep, vsula drobtine Nežki v predpasnik in ko so jo otroci peljali k vodi, priplavalo je iz globočine mnogo rib. Najbolj na vrh so prišli srebroleski kléni in hlapali po drobtinah, med njimi so se vozili jadrni pršeljci z dolzim hrbtom, zadaj se je lesketala tenka mrena z dolzimi čelustmi; viditi je bilo tudi trebušnatih karpov in polzkoglavih jegulj.

Na loci so srečavali babico ljudjé in jo pozdravljali: „Hvaljen bodi Jezus Kristus“, ali „Bog daj dober dan.“ Nekteri so postajali, prašali: „Kam pa, babica? Kako je kaj? Kaj delajo vaši?“ in precej je od njih kaj zvedela.

Ali v gradu? Ondi ni bilo nikacega reda! Tu je tekal kak oslecán strežaj, tu hišina v svilnej obleci, tu gospod in ondi spet gospod, in vsak je nosil glavo više, nego mu je zrasla in hodil kakor pavi, kateri sami so imeli pravico po travniku šetati. Ako je kdo izmed njih pozdravil babico, rekel je mimo hité: „Guten Morgen“, ali „Bon jour“, in babica je zarudela in ni vedela, ima-li reči: „Bog daj“, ali „na veke.“ Mnogokrat je rekla doma: „Ondi v gradu je pravi Babilon!“

Pred gradom sta sedela dva oslecana strežaja, na vsakej strani vrat eden, na levej je držal na

kolenih sklenjene roké, in dolg čas prodajal, na desnej je imel na prsih zložene roké in Bogu v okno gledal. Ko je prišel Prošek k njima, pozdravila sta ga po nemški, vsak z drugim glasom. Prednja soba je bila vložena z belimi mramorjevimi ploščami in na sredi je stal krasno izdelani biljar. Ob stenah so stale na zelenih mramorjevih stalih bele podobe mitologičnih oseb iz gipsa. Čvetera vrata so držala v izbe h gospodi. Pri enih je sedel v naslanjaču strežaj v črnem fraku in — spal. — Do te izbe je peljal Prošek babico z otroci. Ko je strežaj zaslišal hojo, odprl je oči; zagledavši Proška, pozdravi ga in praša, kaj ga je privedlo v grad. „Gospa kneginja je želela, da jo moja svekrva z otroci danes obiše. Prosim, gospod Leopold, oglasite je“, reče Prošek. Strežaj Leopold je napel obrvi, zganol z ramama in rekel: „Ne vem, ali jej dá k sebi, ker je v svojem kabinetu in dela.“

Vstal je in gladko šel skoz duri, pri katerih je sedel. Naglo se je vrnil; pustil odprta vrata in milostljivo pokimal, naj vstopijo. Prošek se je vrnil in babica je stopila z otroci v krasno dvorano. Otrokom je zastala sapa, nožice so jim polzele po tlaku, ki je bil gladek kakor léd. Babici se je zdelo, da je v začaranem gradu, mislila si je, ali sme stopiti na vezena rakna in rekla: „To je večna škoda.“ Pa kaj je bilo početi, povsod so ležala in strežaj je tudi po njih hodil. Peljal jih je skoz konarno dvorano in knjižnico v kabinet h knežinji; vračaje se do svojega naslanjača, mrmral je med zobmi: „Ta gospoda ima

čudne želje; da bi človek stregel starej babi in otrokom!"

V kabinetu so bila svitlozelena, zlatom vtkana zagrinjala, enaka so bila pregrinjala na vratih in na edinem oknu, ki je bilo skoraj toliko, kakor duri. Po stenah je viselo mnogo večih in manjših obrazov, ki so bili samo podobe. Oknu nasproti je bila leva iz sivo, črno in belo pisanega mramorja, na njej ste stale goltani (vazi) iz japonskega porcelana, in v njih se bile prekrasne cvetice, ki so vonjavo po vsem kabinetu širile. Na obeh straneh so bili kovčegi iz druzega lesa, krasno izdelani, in na njih so stale različne reči, imenitne po umetnosti ali dragocenosti; tudi so bile prirodne, školjke, korale, okamnine i. t. d. To so bili sami spominki od popotvanj in darovi dražih oseb. V enem kotu pri oknu je stala Apolonova podoba iz kararskega mramorja, v družem prosta, pa prav umetno izdelana pisna miza. Za mizo v temnozelenem, žametom prevlečenem naslanjaču je sedela kneginja v belej zjutrajnej obleci. Ravno je položila peró iz roke, ko je babica z vnuki skozi vrata stopila: „Hvaljen bodi Jesus Kristus!“ pozdravila je kneginjo ter se jej poklonila — Na veke! Bog sprimi, stara, tebe in otroke!“ odgovori kneginja. — Otroci so kar ostrmeli, ali babica je le mignola in precej so šli gospej kneginji roko ljubiti. Ona jih je poljubila na čelo in posadila na krasne stole, žametom preprežene in zlatom oslecane, rekla babici, naj sede.

„Hvala, milostljiva gospa, nisem trudna“, izgovarjala se je babica, in to le zato, ker se je bala sesti na stol, da bi se jej ne spodrsnol ali se ne polomil. Gospa kneginja pa je naglo velela: „Sedi, sedi, stara!“ in babica je pregrnola z belo ruto stol in pazljivo sela, rekoč: „Da ne odnesem spanja milostljivej gospej.“

Otroci so stali kakor bi bili prirastli, oči pa so metali od ene reči do druge; kneginja se je na-nje ozrla nasmejala se in prašala: „Ali je vam tukaj všeč? — „Da“ pokimali so vsi kmalo. — „To je gotovo, ti bi tukaj delali, in ne dali bi se prositi, da bi precej tukaj ostali“, odgovori babica. — „In ti bi tukaj ne bila rada?“ praša babice kneginja. „Kakor v nebesih, tako je tukaj, ali vendar ne bi hotela tukaj prebivati“, odmajaja babica z glavo. — „In zakaj ne?“ vpraša kneginja ter se čudi. „Kaj pa bi tukaj delala! Gospodinstva tu nimate, s prejo ali kolovratom ne bi se mogla tukaj pečati, kaj bi pa počenjala?“ „I ne bi hotela v starosti brez skrbi živeti in zljajšati si na stara leta?“ — „To uže pride poprej ali pozneje, da bo solnce nad mojo glavo vsbajalo in zahajalo in jaz brez skrbi spala. Dokler pa živim in mi Bog zdravje ohrani, spodobno je, da delam. Lenuh sam sebi čas krade. In celo brez skrbi ni noben človek; tega tare to, unega drugo, vsakdo nosi svoj križ, le da vsak pod njim ne omaga“, odgovori babica. Zdaj je odgrnola bela ročica težko pregrinjalo na vratih, in pokazalo se je ljubeznjivo lice mlade deklice, ovito svetlorumenimi kiticami. „Smem?“ vpraša z milim glasom. —

„Stopi bliže, Hortenzija, najdeš milo družbo“, odgovori kneginja.

V kabinet jo stopila komtesa Hortenzija, katero je odgojila kneginja, kakor se je govorilo; bila je šibka in ne še dorastla. Imela je prosto belo obleko, nesla na roci bel slamnik, držala v prstih kitico cvetic. „Ah, kako mili so ti otročiči!“ vsklikne, „gotovo so Proškovi, od katerih si mi prinesla te dobre jagode?“ Kneginja je potrdila. Komteza se je pripognola, dala vsacemu otroku cvetico, eno babici, eno kneginji in poslednjo je vtaknola sebi za pas. „To je tako lepa cvetica, kakor vi, milostljiva gospica“, reče babica in cvetico povonja. „Bog vam jo ohrani, milostljiva gospa“, pristavi, obrnovši se h kneginji. — „To so tudi moje najslajše želje“, reče kneginja in poljubi v jaslo čelo miljeno gojenko. — „Ali smem otročiče malo odvesti?“ vpraša komtesa kneginje in babice; kneginja je prikimala, babica pa je menila, da bodo milostljivej gospici nadležni; „dečka sta kakor živo srebró, in Jožek, ta je še le pravi.“ Ali Hortenzija se je nasmijala, podala roki otrokom, prašala jih: „Hočete z menoj?“ — Hočemo, hočemo“, razveselili so se otroci in prijeli njenih rok. Poklonivši se kneginji in babici, šla je ž njimi skoz vrata. Kneginja pa je segla po srebernem zvončku, ki je bil na mizi, in pozvonila; pri vratih se je prikazal strežaj Leopold in stal kakor bi bil lesén. Kneginja mu je velela, naj napravi mizo v dvorani in dala mu nekoliko

pisem, da jih dalje odpravi. Leopold se je priklonil in šel.

Ko je govorila kneginja s strežajem, ozirala se je babica po stenah v kabinetu. „Ti moj Bog!“ rekla je, ko je odšel strežaj, „kako prečudna oprava in obrazi! Ta le gospa je tako opravljena, kakor pokojna Halaškova, Bog jej daj nebesa! Ta je imela tolike pete, toliko krilo, za pasom je bila tenka, da bi se bila zlomila in na glavi je nosila čop. Njen mož je bil svetovavec v Dobruški, in ko smo časi tje na božjo pot prišli, videli smo jo v cerkvi. Naši mladenči so jo imenovali „makovo gospo“, ker je bila v tej obleci s poštupano glavo kakor mak, kadar se razvije. Pravili so, da je to francozka šega.“ — „Ta gospa je moja babica“, reče kneginja. — „No, zakaj pa ne; lepa gospa je“, odgovori babica. — „Na desnej ta je ded, na levej oče“, pravi zopet kneginja. — „Lepi ljudje; milostljiva gospá je vsa očetu podobna. In kje pa je gospa mati?“ — „Tam le je moja mati in sestra“, odgovori kneginja, pokazavši podobi nad pisnim kovčegom. — „Lepa gospa, veselje jo je gledati“, meni babica; „ali sestra ni podobna ne materi, ne očetu; to je časi uže tako, da se otroci vržejo po kom iz daljne rodbine. Ali ta mladi gospod tukaj mi je znan, pa ne morem se spomniti odkod.“ — „To je ruski car Aleksander“, naglo odgovori kneginja, „tega ti nisi poznala.“ — „Pač da, kako ne bi ga bila poznala, stala sem od njega

jedva dvajset korakov. Ta je bil krasen človek, dasi je tukaj mlajši, vendar sem ga precej spoznala. Ta in cesar Jožef, to je bil lep par." Kneginja pokaže na nasprotno steno, kjer je visela doprsna podoba v naravnej velikosti. „Cesar Jožef!“ udari babica z roko ob roko, „kakor bi živ pred menoj stal. Lejte no, kako lepoto imate tukaj. Tega si nisem mislila, da bom danes videla cesarja Jožefa. Bog mu daj večno luč, bil je dober gospod, posebno ubozim ljudém. Ta-le tolar mi je dal z lastno roko“, reče babica, vzemši tolar iz neder. Gospej kneginji je bila všeč babičina prostosrčnost in dobre opazke, in izrekla je željo, da bi povedala, kdaj in kje jej je cesar ta penez daroval. Babica se ni dala prositi in povedala je gospej kneginji, kar smo uže pri mlinarju slišali. Gospa kneginja se je temu srčno nasmijala. — Ko je to tako babica po izbi gledala, opazila je podobo kralja Friderika. „To je pruski kralj!“ vsklikne, „tega mogočnika sem dobro poznala. Pokojni moj Juri je služil v pruskej vojski in jaz sem prebivala petnajst let na Sleskem. Jurja še iz vrste ni poklical in obdaroval ga je. Rad je imel velike možé, in moj Juri je bil največi mož v vsem polku in zrastel kakor sveča. Nisem mislila, da bom za njim v grob gledala; človek kakor skala in davno je uže v večnosti, in jaz sem še tukaj“, vzdahne starka in solza jej oblije nabrano lice. „Je-li pal tvoj mož v boji“, vpraša kneginja. „Ne prav, ali za strelno rano je umrl. Ko je počil hrup na Poljskem, in je pruski kralj z Rusom tje planol, bil je naš polk

v tej vojni. Tudi jaz sem šla tje z otrokoma in tretjega sem rodila na polji. To je Ivanka, ki je zdaj v Beču, in morebiti je zato tako pogumna, ker se je od rojstva morala vsega privaditi, kakor vojak. To je bila nesrečna vojska. Iz prve bitve so mi Jurja na nosilih v tabor prinesli. Krogla iz kanona mu je odbila nogo. — Odrezali so mu jo. Jaz sem mu stregla, kolikor sem mogla. — Ko je nekoliko ozdravel, poslali so ga zopet v Niso. — Bila sem vesela, mislila sem, da bo prebolel, da pohabljenca ne obdrže in da se bodo smeli na Česko vrnoti. Ali nada me je prevarila. Naglo je začel hirati, in bilo ni sveta ne pomoči, moral je umreti. Vsako petico sem dala za zdravila, pa vse ni nič pomagalo. Mislila sem takrat, da zgubim um, da mi srce žalosti počí. Ali človek mnogo pretrpi, milostljiva gospa! — Ostalo mi je troje sirot, imela nisem beliča, le malo borne obleke. V polku, v katerem je Juri služil, bil je desetnik Lhotski, in ta je bil Jurju najbolji prijatelj, ta se je mene usmilil, preskrbel mi statve, ko sem rekla, da znam tkati, in vse drugo, česar je bilo pri tem potreba. Bog mu plačaj! Prišlo mi je prav, kar sem se mlada od pokojne svekrve naučila. Delo mi je šlo izpod rok, in kmalo sem poplačala Lhotskemu dolg in še sem z otroci mogla živeti. Moram reči, da so bili ondi v mestu vrli ljudje, ali meni se je vendar tožilo; od te dobe, kar ni bilo več Jurja, čutila sem se tako zapuščeno in osamelo, kakor hruška na polji. Zdelo se mi je, da bi mi bilo bolje domá, nego na tujem, in

potožila sem se Lhotskemu. On mi je odgovarjal in obetal, da gotovo dobim penzijo in da poskrbi kralj za moje otroke. Jaz sem bila za to hvaležna, ali vendar sem se namenila na dom vrnoti. Tudi mi je bil nemski jezik na poti. Dokler smo bili v Kladsku, bilo mi je dobro, tukaj sem bila kakor doma, govorilo se je bolj česki, nego nemški, pa v Nisi je uže prevladovala nemščina, in jaz se nikakor nisem mogla naučiti nemškega jezika. Ravno sem se malo opomogla, pa je prišla na nas povodenj. Voda je huda šiba, kadar zadivja, in človek jej celo na konju ne uteče. Prišla je tako naglo, da so ljudje jedva življenje oteli. Jaz sem naglo pobrala, kar je bilo najboljšega, vzela culo na pleči, najmlajega otroka v naročje, oba starša za roko in tako sem ž njimi pobegnola do kolén po vodi gazé. Lhotski nam je prišel na pomoč in vedel nas v gornje mesto, kjer so nas pod streho vzeli dobri ljudjé.

Kmalo se je razneslo po mestu, da sem skoraj vse izgubila, in dobri ljudje so mi hitro na pomoč priskočili; tudi general me je k sebi poklical in mi rekel, da bom dobivala vsako leto nekoliko tolarjev in da me bodo z delom zalagali pò kraljevej milosti; dečka dadé v vojaško odgojišče, in deklici naj dam v kraljevo odgojišče za ženske. To me pa ni veselilo in prosila sem, naj mi raje dadé par zlatov, ako mi hočejo milostni biti, da se vrnem domú na Česko. Otrók pa od sebe ne dam, da jih odgojim v svojej veri in v svojem jeziku. Tega pa mi niso hoteli dovoliti

in rekli mi, ako ondi ne ostanem, ne dobim nič. „Če nič, pa nič, Bog ne dopustí, da glada umrem, mislila sem in zahvalila se kralju za vse“

„Mislim pa, da bi bili tvoji otroci ondi dobro preskrbljeni“, seže jej kneginja v besédo.

„Mogoče, milostljiva gospa, ali bili bi se mi potujčili. Kdo bi jih bil ondi učil ljubiti svojo domovino in materni svoj jezik? — Nihče. Naučili bi se bili tujega jezika, tujih običajev in naposled celo svoje krvi pozabili. Kako pa bi mogla za to Bogu odgovor dati? Ne, ne, kdor je iz česke krvi, naj ostane pri českem jeziku. — Prosila sem, naj me pusté, pobrala to malo obleke, ki mi je ostala, vzela otroke in slovo vzela od mesta, kjer sem bila toliko britkih in veselih dni užila. Gospodinje so naložile otrokom polne žepe pečenja in meni so dale nekoliko tolarjev za popotnico. Bog povrni tem ljudem na otrocih, kar so mi dobrega storili. Ubogi Lhotski me je spremil miljo hodá in nesel mi Ivanko. Ni mu bilo prav, da sem šla, pri nas je bila njegova Praga. Med ločitvijo sva oba jokala. Dokler je bil v Nisi, hodil je molit na Jurjev grob očenašek, imela sta se rada kakor rojena brata. V francozkej vojski je pal. Bog mu daj večni mir!“

„In kako si prišla z otroci na Česko?“ vpraša kneginja.

„Milostljiva gospa, mnogo sem skusila na poti. Nisem znala poti, in zato sem mnogo časa blodila. Noge smo imeli uže polne krvavih žuljev, otroci in

jaz, in jokali smo večkrat zaradi lakote, truda in bolečin, ker dolgo nismo mogli na dom priti. Srečno sem prišla ž njimi do Kladskih gor, in tu sem bila uže kakor doma. Jaz sem iz Olešnice, od sleske meje, ali milostljiva gospa gotovo ne vé, kje je Olešnica. Ko pa sem se bližala domu, pal mi je drug kamen na srce. Mislila sem, ali najdem roditelja še živa, in kako me sprejmeta. Dala sta mi lepo doto, in jaz sem se vračala skoraj z golima rokama in vela seboj troje sirotic. Kaj mi porečejo? To mi je vso pot porušesib šumélo. Bala sem se tudi, da se je morebiti kaka žalostna promemba dogodila te dve leti, kar o njih nisem slišala.“

„I niste jim nikdar pisali, vsaj tvoj mož, še ta ne?“ praša kneginja.

„Te navade med nami ni, da bi si pošiljali pisma. Spominjamo se, molimo drug za družega in o priložnosti, ko naletimo na kacega znanega človeka, pošiljamo poročila, kako se komu godí. Tako pismo, človek ne vé, kdo ga v roke dobí in kam pride. Moj oče je pisal nekđaj pisma vojakom, ki so bili iz naše vasi in so stali nekje daleč za mejami, ako so hoteli roditelji zvedeti, ali so še živi ali ne, ali, če so jim hoteli par zlatov poslati. Ko pa so se vračali, pravili so, da niso nič prejeli. In tako je to, milostljiva gospa, ko pride tako-le pismo od prostega človeka, zastane kjerkoli.“

„Tega nikar ne misli, starka“, seže jej kneginja v besedo, „vsako pismo, bodi-si od kogar koli, mora

priti v roko tistemu, komur je pisano. Nihče druga ne sme obdržati ali odpreti, na to je zažugana velika kazen.“

„To je lepa reč, in jaz verujem milostljivej gospej, ali kaj vse to pomaga, ker mi veliko rajši zaupamo dobremu človeku. Na košček papirja se ne dá vse natanko zapisati, človek bi rad prašal za to in uno, pa ne more kako; ali ko pride kupec ali popotnik, pové vse razločno od besede do besede. Tudi jaz bi bila o naših več zvedela, ali bili so tako nepokojni časi, malokdo je hodil po svetu.

Mračilo se je, ko sem dospela z otroci do vasi; bilo je poleti in vedela sem, da o tej dobi večerjajo. Šla sem za vrta, da bi me ljudje ne srečavali. Od našega pobištva so pritekli psi in na nas lajali. Klicala sem jih, pa še bolj so lajali. Polile so me solze, tako milo se mi je storilo. — Jaz glumpa, nisem pomislila, pa je uže petnajst let, kar sem od doma šla, in da to niso tisti psi, ktere sem krmila. — Na vrtu je bilo mnogo mladih dreves zasajenih, plot je bil popravljen, skedenj je imel novo streho, ali hruško, pod katero sem z Jurjem sedevala, zadela je bila božja poslanka (strela), imela je vrh odlomljen. Ne sosedovej hiši ni bilo nobene promembe; to je dobil oče od pokojne Novotne na užitek. Novotna je bila tista žena, ki je delala odejo, in moj pokojni je bil njen sin. Pri hiši je bil majhen vrtec, pokojna je tukaj vedno imela leho peteršilja, luka, grmič mete, kadulje, in kar je bilo za dom potreba; ona je bila prijateljica zelenjavi,

kakor jaz. Juri jej je vrt s plotom ogradil, ali vrt je bil s travo zarastel, le malo luka je bilo na njem. Iz pasnjaka je izlezel stari čorav pes. Grivec, ali me poznaš? vskliknem in on se je začel plaziti okoli mojih nog. Mislila sem, da mi mora srce od žalosti počiti, ko me je ta nema žival spoznala in pozdravila. Ubozi otroci so me gledali, zakaj jokam, nisem jim povedala, da jih k babici peljem; mislila sem, ako se morebiti na-me jezé, naj otroci tega ne vedó. Najstarši sin, Gašper, pa mi je rekel: „Zakaj jokaš, mama, ali nocoj ne ostanemo tukaj? Sedi in počij, mi počakamo in jaz bom odnašal culo. Nismo lačni!“ Ivanka in Terezka ste pritrdile, da niste lačne, ali bile ste lačne, ker šli smo več ur skoz gozd in videli nismo nobene hiše. „Ne, otroci“, odgovorim, „tukaj v tej hiši se je rodil vaš oče, in tu zraven se je rodila vaša mati, in zdaj prebiva tukaj vaša babica in ded. Zahvalimo Boga, da nas je srečno sem pripeljal, in prosimo ga, da nas po očetovski sprejmejo.“ Molili smo očenašek in šla sem k hišnemu pragu. Oče in mati sta si izgovorila kos kruha, posestvo je imel brat, to mi je bilo znano. Na vratih je bila še prilepljena podoba, ktero je Juri materi iz Vamberic prinesel, Marija s štirinajstimi pomočnicami. Kamen mi je od srca pal, ko sem to podobo zagledala. „Vé ste me spremljale, vé me spet sprejemate“, mislila sem si in z velikim zaupanjem stopila v hišo. Oče, mati in stara Betka so sedeli za mizo in jeli sok, vern to, kakor bi bilo danes. „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ pozdravim. —

„Na veke“, bil je odgovor. — „Prosila bi vas, gospodar, da me s temi otroci čez noč pod streho vzamete. Idemo od daleč, lačni smo in trudni“, govorila sem in beseda se mi je tresla. Niso me spoznali. V hiši je bilo temno. „Odložite breme in sedite za mizo“, rekel je oče in žlico odložil. „Betka“, rekla je mati, „idi, skuhaj še nekoliko soka. Sedite, mati, urežite si kruha in dajte ga otrokom. Potem vam pripravimo posteljo. Odkod pa ste prišli?“ „S Sleskega, iz Nise“, odgovorim. — „Ondi je naša Majdalena“, vsklikne oče. — „Prosim vas, žena, niste nič slišali o njej?“ prša mati in se mi približa, „Majdalena Novotna, njen mož je vojak. To je naša hči, uže dve leti nismo nič slišali, kako se jej godí. Vedno imam hude sanje; uni dan se mi je sanjalo, da mi je izpadel zob, in to me je bolelo, vedno imam to deklo pred očmi in mislim, ali se ni Jurčku kaj zgodilo, ker je vedna vojska; sam Bog vé, da si ljudjé ne dadé pokoja.“ — Jaz sem plakala, ali otroci, ko so čuli babice tako govoriti, potegnoli so me za sukno in prašali: „Mamica, je-li to naša babica in naš ded?“ Ko so to izgovorili, precej me je mati spoznala, objela me in oče je vzel otroke v naročje, in tu še le smo si povedali, kaj in kako. Betka je precej tekla po brata in sestro, po zalvo in svaka, in ni trpelo dolgo, da je bila vsa vas skupej, in ne le rodbina in vrstniki, vsakdo me je pozdravljal, kakor bi mu bila rojstna sestra. „Prav si storila, da si prišla z otroci domú“, pravi oče: „res je, povsod je božja zemlja, ali dom

je vsacemu najmilejši in nam naš in tako ima to biti. Dokler nam bo Bog kruha dajal, ne bo tebi, ne tvojim otrokom sile, in ako bi tudi ne mogla delati. Kar te je zadelo, težka rana je, ali tudi to pozabi. Misli si, kogar Bog ljubi, pošilja mu križe in nadloge." — Tako sem bila zopet med nje sprejeta in njihova. Brat mi je hotel dati izbo, ali raje sem ostala z roditeljema v koči, kjer je nekđaj Juri prebival. Otroci so bili kinalo kakor doma, in roditelja sta imela ž njimi dosti veselja. Pošiljala sem jih pridno v šolo. Za moje mladosti se niso učile deklice pisati, dosti, da so umele le malo brati, in še to le mestne deklice. In vendar je kvar in greh, ko ima človek dar svetega duha in ga pušča brez obresti. Kadar pa ni priložnosti, kako si more človek pomoči! Moj pokojni, to je bil človek skušen na svetu, vest v pisanji, z eno besedo, bil je povsod na pravem mestu. In to je dobro; tak bi moral vsakdo biti! —

Jaz sem delala zopet velnéno odejo, kakor popred in zaslužila si marsikako petico. Bili so takrat hudi časi, vojska, bolezen in lakota. Korec žita je veljal sto zlatov v bankovcih. To je nekaj! — Ali Bog nas je ljubil, da smo vse kakor tako prebili. Tako hudo je bilo, da človek z denarjem v roci ni mogel nič kupiti. Moj oče je bil mož po božjej volji, on je pomogel vsacemu, kjer in kakor je mogel; k njemu je tudi vsakdo prišel, kdor ni vedel kod in kam. Ko so hodili ubožniši sosedje prosit: „Posodite nam korec žita, nemamo nobenega zrna za kruh“, govoril

je: „Dokler imam, rad dajam; kadar sam ne bom imel, dade drug“, in precej je morala mati vrečo do vrha nasuti. Denarja pa ni jemal, po nobenej ceni. — „Saj smo sosedje“, govoril je, „ako si med seboj ne pomagamo, kdo nam pomore. Ako vam Bog da dobro letino, povrnete mi zrnje, pa sva pobotana.“ In tako je tudi to bilo. Zato je imel oče tisočero božjib blagodarov; mati pa, ako bi kak dan ne bilo berača, na cesto bi ga bila šla iskat, to je bilo njeno veselje. Zakaj pa bi tudi ne bili pomagali ljudem? Bili smo siti, imeli smo kaj obleči; zakaj bi iz obilosti ne podpirali družih? To še ni tolika zasluga, ampak le kerščanska dolžnost; ali kadar si človek od ust odtrga in dá, to je lepa krepost. Tudi z nami je prišlo do tega, da smo le enkrat na dan jeli, da bi imeli tudi drugi ljudje kaj jesti. No, tudi to smo prebili in zopet je solnce prisvetilo. V deželi je bil mir, in bilo je vedno bolje in bolje.

Ko je Gašper iz šole ostal, hotel se je učiti tkalstva, in jaz mu nisem branila. Rokodelstvo je lepa dota. Izučiv se, moral je po svetu. Juri je večkrat rekel, da rokodelec, ki za pečjo leži, nič ne izvali. Za nekoliko let se je vrnol, v Dobruški se vselil, in dobro se mu vede.

Leklici sem vadila vsacega domačega dela, da bi ju mogla spraviti v pošteno službo; zdaj pa je prišla moja sestričina iz Beča domú. Terezka jej je bila všeč: precej jo je hotela seboj vzeti in za-njo srbeti. Bilo mi je dosti težko, ali mislila sem, da kne bi

storila prav, ako bi se protivila njenej sreči, ker gre rada na tuje. In Doroteja je vrla žena, dobro živi v Beču, otrok nema! Skerbela je za Terezko kakor mati, in lepo doto jej je da'la, ko se je možila. To mi je nekoliko mrzelo, da si je ta deklica izvolila Nemca, ali zdaj tega nič več ne gledam; Ivan je iz srca dober in pošten človek, sedaj se uže dobro umeva. Nu, in vnuci so moji. Na Terezkino mesto v Beč je šla Ivanka. Všeč in dobro jej je ondi. Mladi svét ima uže drug razum; meni se je svoje žive dni na tujem tožilo.

V nekterih letih sta mi umrla roditelja, oče in mati, oba v šestih tednih. Tiho sta zapustila svét, kakor bi bil svečo pihol. Bog ju ni tepel, in ni jima treba bilo drug po družem hrepeneti; živela sta šestdeset let v zakonu. Mehko sta si postlala, mehko bosta spala. Bog jima daj večno luč!

„Ali se ti ni tožilo za otroci, ko si vse tri od sebe dala?“ vpraša kneginja.

„I nu, milostljiva gospa, kri ni voda. Dosti in mnogokrat sem jokala, ali otrokom nisem tega razodela, da bi jim sreče ne kalila. In tudi nisem ostala čisto zapuščena, otroci se vedno rodé, in tako ima človek vedno kaj opraviti. Ko sem videla pri sosedu otroke odrastati od zibeli in kaše, zdelo se mi je, da so moji vlastní. Človek mora imeti srce za ljudi, da ga imajo tudi radi. — Jako so me prosili, da bi se preselila v Beč; vem, da bi bila našla ondi dobrih ljudi, kakor drugej, in da bi bila dobro imela, ali daleč

je tje, in star človek ni za pot, tak je, kakor dim nad streho. Utegnol bi me Bog k sebi poklicati, in jaz bi vendar rada v domačej zemlji počivala. — Ali, milostljiva gospa, pripovedujem, kakor bi bila na preji tukaj, ne jemljite mi za zlo te preprostosti“, pristavi babica, dokončavši svoje pripovedovanje in vstavši s stola.

„Tvoja povest, stara, bila mi je draga in mila, ne veš, kako sem ti za-njo hvaležna“, reče kneginja, položivši roko babici na ramo. „Zdaj pa pojdi z menoj k južini; mislim, da so tudi otroci uže lačni.“ Izrekši to, vela je babico iz kabineta v salon, kjer je bila pripravljena kava, čokolata in različne slaščice. Strežaj je čakal povelja; kneginja mu ukaže in hitro je tekel po komteso in otroke. V malih hipih so priskakljali, komtesa je kakor dete ž njimi šale uganjala. —

„Lejte no, babica, kaj nam je gospica Hortenzija dala!“ kričé vsi kmalo in kažejo različne drage darí. —

„I pogledjte no, kar sem živa, nisem še kaj tacega videla; in ste se lepo zahvalili?“ Otročiči so pritrdili. — „Kaj pa poreče Lenčka, ko bo to videla, in Cilka in Vaclav?“ — „Kdo pa je ta Lenčka in Cilka in Vaclav?“ vpraža kneginja, ker bi bila rada vedela vse od konca do kraja. — „To ti jaz povem, mila kneginja, vem to od otrok“, reče naglo komtesa; „Lenčka je mlinarjeva hčerka, in Cilka in Vaclav sta otroka necega lajnarja, ki ima še četero otrok. Barbka mi je povedala, da jedé mačke, veverice in vrane, da ne-

majo družega jesti in nič obleke, in da se ljudem studijo!“ — „Morebiti zato, ker so ubožci?“ praša kneginja, „jedé mačke in veverice?“ — „Zato“, pritrđi babica. — „Nu, veverica ni slaba jed, sama sem jo pokusila“, méni kneginja. — „E, milostljiva gospa, vse drugo je, jesti kaj od same sladnosti, ali od glada. — Lajnarju je dal Bog zdrav želodec; otroci, to se samo od sebe vé, potrebujejo mnogo, in za vse to mora on z muziko skrbeti. Kam bi tedaj obrnol, še za se in na se nema mnogo, v hiši pa se toliko pozna, ko kaplja v vedru!“

Med temi besedami je sela kneginja za mizo, Hortenzija posadila otročiče okrog sebe in tudi babica je morala prisesti. — Komtesa jej je hotela naliti kave ali čokolade, ali babica se je branila, rekoč, da ne pije kave in ne unega družega. —

„In kaj pa jéš?“ praša kneginja. —

„Od otročjih let sem juhe navajena, najrajša jem kisko, to mi v gorah zelo čislamo. Kisla juha in podzemljice za kosilo, za južino podzemljice in kiska juha, in za večerjo spet to, v nedeljo košček ovsenega kruha: to je živež ubozih ljudi v Krkonoških gorah leto in dan, in hvalijo Boga, kadar imajo to, ali večkrat se še otrobov ne najedé. Bolj zdolaj ima uže vsakdo malo graha, bele moke, zelja in tacih reči, zdaj pa zdaj tudi košček mesa; tem je uže dobro. Ali gosposkih jedí se človek ne sme polaknoti, brzo bi prišel na nič. Tudi bi mu take reči malo moči dajale.“ — „To se motiš, stara, take jedí so prav

krepke, in ako bi imeli ti ljudje vsak dan kos mesá in kúpo dobre pijače, mislim, da bi jih to bolj krepilo, nego vse jedí, ki jih ves dan užijó“, reče kneginja. — „Lejte, no, človek se vsak dan kaj naučí; vedno sem mislila, da so velici gospodje le zato tako bleđi in mnogokrat tudi subi, ker jedó take slaščice, ki ne dadé nikakoršne moči.“ — Kneginja se je posmijala, rekla ni nič, ali podala je babici majhno kupo, napolnjeno sladkim vincem, rekoč: „Pij, stara, to dobro dé tvojemu želodcu!“ Babica vzdigne kupo in reče: „Na zdravje milostljive gospé“ in malo odpije; vzame tudi košček pečenja, da ne bi grešila na gostoljubje.

„Kaj je v teh školjkah, kar jé gospa kneginja?“ tiho vpraša Jožek Hortenzije. — „To so morske živali, pravi se jim ostrige“, odgovori glasno Hortenzija. — „Tega bi Cilka ne jela“, méni Ivan. — „Na svetu so različne jedí, različni okusi, mili Jožek“, reče gospica. — Med temi besedami je babici nekaj v žep potisnola Barbka, ki je sedela poleg nje, in šeptala: „Shranite to, denarji so, gospica mi jih je dala za Kodrnove otroke, jaz bi jih lahko izgubila.“ — Gospa kneginja pa je slišala, kaj je Barbka šeptala, njeno oko se je z neznano radostjo ozrlo na lepo komtesino lice. — Babica ni mogla svojega veselja za se ohraniti, srčnim glasom jo rekla: „Milostljiva gospica, Bog vam stokrat povrni!“ — Gospica je zarudela in s prstom požugala Barbki, ki je tudi zarad tega zarudela. — „To bo radost!“ reče babica; „zdaj se bodo mogli obleči!“

„Pridenemo k temu še kaj, da bi si tudi sicer pomogli“, méni kneginja. „Storili bi dobro delo, milostljiva gospa, ako pomorete tem ljudem, pa ne z miloščino“, reče babica.

„In kako pa?“ — „Tako, da bi imel Kodrna po svojeji zmožnosti stanovitno delo, in mislim, da bi bilo tudi njemu prav, ker je pošten in marljiv človek. Bog blagodári za vse, ali miloščina, milostljiva gospa, pomore tacim ljudem le za nekaj časa. Kupi se to in to, časi tudi kaka nepotrebna reč, kadar je denar v roci; ko pa se to pojé ali potrga, sedí zopet na praznem; drugič si ne upa prositi. Ali če ima vsakdanji živež, takrat mu je pomagano, in milostljivej gospej tudi, ker najde marljivega delavca ali zvestega služabnika, in pri tem storí milostljiva gospa še dobro delo.“ — „Prav praviš, stara, ali kako službo mu dam, muzikantu?“ — „I, milostljiva gospa, ta se labko najde. Jaz vem, da bi bil radogleđa ali poljak. Ko bi tako po polji hodil, mogel bi tudi lajno seboj nositi; kadar gre po polji, igra uže tako po poti, da se mu ne toži.“ — „To je vesel kós“, reče babica in se posmeje. — „Tedaj poskrbimo za-nj“, reče kneginja. — „O draga, mila moja kneginja!“ vsklikne komtesa in vstane, da poljubi kneginji prekrasno roko. — „Le pri dobrih ljudeh prebiva božji angel!“ reče babica, pogledavši kneginjo in njeno odgojenko. — Kneginja je malo pomolčala in tiho rekla: „Da mi jo je Bog dal, za to mu bodem vedno hvaležna“, in glasneje je dostavila: „Rada bi imela tacega prijatelja, kakor si ti, stara,

kteri bi mi govoril vedno resnico, prijetno ali neprijetno.“ — „I, milostljiva gospa, najdete ga, kadar hočete. Prijatelja je laže najti, nego obdržati.“ — „Ti misliš, da ne bi ga znala ceniti?“ — „Zakaj bi to o milostljivej gospej mislila, to se le tako sploh govori; časi je neprijetna beseda — mila, ali časi, ko človek najmenj misli, zadene v nevoljo in po prijateljstvu je.“ — „Spet imaš prav. Ti pa imaš od danes za naprej pravico k meni hoditi, kadar hočeš, in reci mi kar si bodi, vselej te bom rada slušala, in prideš-li s prošnjo, in ako mi bo le kolikaj mogoče, verjemi, da ti jo dopolnim.“ — Tako reče kneginja, vstavši izza mize. Babica jej je hotela roko poljubiti, ali ona se je obrnola, poljubila starko v lice, in jej ni dala roké, da bi jej poljubila. — Otroci so pobrali krasne svoje darí, ali vendar so se težko ločili od mile komtese. „Pridite tudi k nam, milostljiva gospica“, reče babica, vzemši jej Nežko z naročja. — „Pridi, pridi, gospica Hortenzija!“ prosijo otroci, „mi ti zopet jagod naberemo.“ — „Gotovo pridem“, nasmeje se gospica. — „Hvala vam za vse, milostljiva gospa. Bog vas ohrani!“ poslovi se babica. „Z Bogom!“ pokima kneginja, in gospica jih čez prag spremi.

Strežaj je prišel z mize spravljat, vihal je nos in si mislil: „Čudne muhe za tako damo, razgovarjati se s preprosto babo!“ Kneginja pa je stala pri oknu in gledala za odhajajočimi, dokler jej niso izpred oči zginole bele otročje suknje in bela babičina peča. Vračaje se v kabinet pa je šeptala: „Srečna žena!“

VIII.

Na grajščinskejši loci je vse polno pisanih cvetic, sredi loke so vzare, na vzarah materinih dušič, kakor bi nastlal. Med materinimi dušicami kakor na vzglavji sedi Nežka, gleda polonico, ktera jej teka po naročji sem ter tje, z naročja na nožico, z nožice na zeleno obutev. „Ne utekaj, mala, ostani pri meni, saj ti nič ne storim“, govori deklica polonici, vzemši jo v pest in izpustivši jo spet v naročje. Ne daleč od Nežke, pri mravljišči čepita Jožek in Tonček. Gledata okrog sebe, kako gomzé mravljinici. „Lej, Tonček, kako tekajo, in vidiš, ta-le mravlja je izgubila jajčice, in ona druga ga je pobrala in teče ž njim v mravljišče.“ — „Čakaj, jaz imam malo kruha v žepu, dam jim drobtino, kaj ž njo storé?“ Vzel je iz žepa kruh in položil drobtino na pot. „Lej, lej, zbirajo se krog nje in mislijo, kje se je to tako brzo vzelo. In lej, vlečejo drobtino dalje in dalje; vidiš, kako se z vseh strani zbirajo; pa kako to vedó drugi mravljinici, da je tu kaj?“ V tem so začuli jasen glas: „Kaj tukaj delate?“ Bila je komtesa Hortenzija, ki je prijezdila na belem konjiču skoro do njih in niso je poprej opazili. „Jaz imam polonico!“ reče Nežka in kaže zaprto pest komtesi, ki je razjahala in se približala. — „Pokaži mi jo!“ — Nežka odpre roko, ali bila je prazna. „Ah, ušla mi je“, toži deklica. — „Čakaj, ni še ušla, ali uide“, reče gospica in previdno

vzame polonico deklici z gole ramice. „In kaj počneš ž njo?“ — „Spustim jo. Počakaj, kako poletí, le poglej!“ Nežka dene polonico na odprto dlan, vzdigne roko ter govori: „Polonica, polonica, poleti do solnčica, do božjega okenca.“ — „Pripelji mi ženina!“ pristavi Jožek, ter Nežko lahko po roci krene. V tem je vzdignola polonica rudeči, grahljasti plašč, razpela zložene gibke peruti in vzletela v zrak. — „Čakaj ti, zakaj pa si jo splašil“, jezi se Nežka. — „Da bi popred odletela“, smeje se deček in obrnovši se k Hortenzii, prime za roko in pravi: „Pojdi, gospica Hortenzija, pojdi gledat, jaz sem dal mravljincom drobtino kruha, in to jih je na njem!“ govore to, čudi se in vleče gospico za seboj. — Komtesa je segla v žep črne svilne obleke po košček cukra in podala ga Jožku rekoč: „To jim položi v travo, in videli boste, kako se na hip na-nj vsujejo. Sladke reči imajo radi.“ — Jožek je slušal, in ko je videl, da se kar na hip mravljinci z vseh strani zbirajo, cukrer glodajo in odnašajo prav male drobtine v mravljišče, svoje stanovanje, čudil se je in prašal komteso: „Ali povej mi, gospica, kako pa mravljinci vedó, da je tu káj dobrega, in kaj delajo z jajčici, ki jih vedno prinašajo in odnašajo.“ — „To so njihni otročiči, in té, ktere jih nosijo, to so pestine in čuvajke. Kadar solnce sije in je gorek dan, iznašajo jih na solnce iz temnih izb, da se igrajo in lepo rastejo.“ — „In kje pa so njihne mamice?“ praša Nežka. — „Domá so, sedé in nesó jajčica, da mravljinci ne zamrjó. In očetje hodijo

okoli njih, pripovedujejo jim to in uno in jih razveseljujejo, da se jim ne toži, in drugi mravljinici, ktere vidite tu okoli gomzeti, ti so delavci." — "In kaj delajo?" vpraša Jožek. — "Hodijo po živeža, stavijo in oskrbljavajo pohištvo, skrbé za mlade in jih pitajo, snažijo dom; ko umre kak mravljinec, odnesó ga, stražijo, da sovražniki ne planejo na-nje, in kadar se to zgodí, združeni branijo svoje hiše; vse to morajo opravljati delavci." — "Kako pa se umejo, ker ne znajo govoriti?" vprašajo otroci. — "Dasi ne umejo take besede, kakor razumneje stvari in posebno človek, vendar se med seboj umejo. Videli ste, da je tekel prvi mravljinec, ko je našel cukar, precej družim povedat, in kako so se stekli, kako drug poleg drugega postaja, s tipalom se dotikajo, kakor bi se srečevaje hoteli pogovarjati, in včasih jih je velika množica skupaj, kdo vé, o čem se posvetovajo." — "In imajo v svojih stavbah tudi izbe in kuhinje?" vpraša Nežka. — "Kuhinje ne potrebujejo, ker ne kuhajo, ali izbe imajo v teh stavbah za mlade in matere, dvorane za obedovanje in dom imajo na mnogo stropov razdeljen, in znotraj gredí od stropa do stropa." — "Ali se jim pa kdaj podere?" vprašajo zopet otroci. — "Saj oni dobro stávjajo, in ako ga jim večá moč ne skazi, ne podere se jim lahko. Zidove in streho in vse si napravljajo iz drobnih smetí, stebel, iglic, suhih listkov, trave in prsti, ktere na male stolpiče navalé, in če je suha, slinami jo razmakajo in ugnetajo in rabijo tako, kakor zidarji opeko. Najrajši zidajo, kadar prší,

kadar je prst velhka.“ — „In kdo pa je to žival vse to naučil?“ praša Tonček. — „Bog je dal živali uže natorni nagib, da vé precej od malega, kako živeti, kaj jej je v hrano potreba, in marsiktera žival s tako umetnostjo in tako urnostjo skrbi za svoje potrebe in upravlja domača dela, da se zdi, kakor bi imela človeški razum. Ko bodete v šolo hodili in knjige umeli, pa se o živalih in njihovem življenji mnogo naučite, kakor sem se jaz naučila“, reče komtesa.

Med temi besedami je prišla babica z Barbko. Nesle ste polno naročje cvetic in zelišč, katerih ste bile po loci natrgale. Otroci so babici precej povedali, kaj jim je komtesa pravila o mravljinicah, ta pa je prašala babice, čemu jej bodo vsa ta zelišča. „I, milostljiva gospica, to je kumin in malo repka. Kumiu se posuši in seme se potrebuje domá za jedí in kruh, stebila so otrokom za kopel; repek je prav dober, kadar koga grlo boli, mora se očistiti. Ljudjé po okolici vedó, da imam jaz vedno nekoliko tega zelišča in pošiljajo po-nje. Dobro je, da ima človek tako zdravilo domá, če ga tudi sam ne potrebuje, pa pride komu družemu prav.“ — „Ali ni v mestu lekarnice?“ vpraša komtesa. — „V mestu ne, ali uro hodá od tukaj pá. Ali kaj vse to pomaga, ako bi tudi v mestu bila; latinska kuhinja je draga kuhinja, in zakaj bi draže kupovali, nego si znamo sami kuhati.“ — Ali vam napiše recept lekar in pové, kako imate to variti.“ — Da to, to, milostljiva gospica, kam pa bi človek prišel, ako bi imel precej zdravnika, če ga le malo

trebuh zabolí. On je uro hodá od tukaj, mine pol dneva, da ga človek dočaka, tako bi lahko kdo umrl, ako bi ne bilo domače pomoči. In kadar pride, to je uže tako, precej dá lekov, da jih ni prešteti, oblog in pijavice, in tega in unega, da človek ne vé, kje mu glava stoji, in bolniku je zato mnogokrat še le huje. Da, milostljiva gospica, nič jim ne verujem, in kadar je meni, ali otrokom kaj, pomaga moje zelišče; sicer pa, kadar človek hudo zboli, svetujem: „Pošljite po zdravnika.“

„Ali kaj, kadar obišče koga Bog s težko boleznijo, zdravniki so s svojim razumom pri kraji in prepuščajo natori, da bi si pomagla. Bog ostane vedno najbolji zdravnik; ako je človeku namenil življenje, prebolí brez zdravnika, ako smrt, vsa lekarnica ne pomore.“

— „In tu v naročji imate zgol zelišča?“ vpraša komtesa. — „I ne, gospica Hortenzija“, naglo odgovori Barbka, „imamo tudi cvetice za vence. Jutri bo sveto telo, in jaz in Lenčka bodeve družici.“ — „In jaz tudi, jaz pojdem s Heleno“, reče Nežka. — „In midva bova kmetiča!“ vzklikneta dečka. — „In kdo je ta Helena?“ vpraša komtesa. — „Helena je botra iz mesta, iz tiste velike hiše, na ktorej je lev.“ — „Moraš reči, iz gostilnice“, poduči babica otroka.

„Pojdeš tudi ti za procesijo?“ vpraša Barbka komtese. — „Kako pa, da pojdem“, potrdi in sedši v travo, pomaga ravnati babici in Barbki cvetice. — „Ti, gospica, nisi bila še nikdar za družico o svetem telesu?“ praša Barbka. — „Nikdar; ali kadar sem bivala še pri svojej gojiteljki v Florencu, bila sem na Madonin

praznik za družico, nesla sem Materi božjej venec iz rož.“ — „Kdo je ta Madona?“ — „Madono imenujejo v Italii Mater božjo“, odgovori komtesa. — „In je milostljiva gospica iz Italije?“ „To je ondi, kjer so naši vojaci?“ vpraša babica. — „Da; ali v tem mestu, od kodar sem jaz, v Florenci niso. Tam pletejo iz režene slame te krasne slamnike, ki jih imate. Ondi raste po polji rajž in turšica, na brdih sladki kostanj in oljike, ondi so cipresovi in lavorovi gaji, krasne cvetice, jasno, modro nebó.“ — „Ah, jaz uže vem! to je tisto mesto, ktero imaš namalano v svojej izbi, ne, gospica? V sredi je široka reka, in na reci ob bregu stoji mesto. Ah, babica, ondi so krasne hiše in cerkve! Na drugej strani so samo vrtje in male hišice, in pred neko hišico se igrajo deklice in med njimi sedí stara gospa — to je gospica Hortenzija s svojo pestino, ne, gospica? Ti si nam to povedala, ko smo bili v gradu.“ — Gospica ni precej odgovorila, zamislila se je, njene roké so mirno ležale na kolenih, čez nekaj hipov pa globoko vzdahne: „Oh, bella patria! Oh, cara amica!“ in v krasnih očeh se jej solza posveti.

„Kaj si povedala, gospica Hortenzija?“ vpraša radovedna Nežka, prijazno se k njej stiskaje. Hortenzija je naslonila glavo na deklíčino glavico in solze so jej lile po licih na kolena. — „Milostljiva gospica se je spomnola svoje domovine in svojih prijateljev“, reče babica; „tega vi otroci še ne veste, kako je to, ko mora človek zapustiti mesto, kjer je odrasel. Če se mu pozneje tudi dobro godi,

vendar ga ne more pozabiti. Tudi vi kdaj to skusite. In milostljiva gospica ima gotovo ondi rodbino?" — „Nemam na svetu nikake rodbine, da bi vedela“, odgovori žalostna komtesa; „moja dobra pestina, moja prijateljica Ivanka biva v Florencu in po tej in po domovini se mi dostikrat toži. Ali obéta mi kneginja, dobra moja mati, da se kmalo zopet tje vrnem.“ — „In milostljiva gospica, kako vas je kneginja tako daleč nasla?“ vpraša babica. — „Gospa kneginja je dobro poznala mojo mater, bile ste prijateljice; moj oče je bil v bitvi pri Lipsii hudo ranjen, in ko se je bil vrnol na svoj grad pri Florencu, umrl je čez nekoliko let za to rano; Ivanka mi je to večkrat pravila. Mati je zelo žalovala in tudi umrla.

Zapustila sta mene, malo siroto. Ko je to gospa kneginja zvedela, prišla jo tje in bila bi me seboj vzela, ako bi me Ivanka ne bila ljubila kakor mati. Pustila me je pri njej, dala jej v roke grad in kar je bilo v njem, in ona me je gojila in učila. Ko sem zrasla, vzela me je gospa kneginja k sebi. Ah, jaz jo pristrčno ljubim, tako kakor bi ljubila svojo mater!“ — „Saj tudi vas gospa kneginja ljubi tako, kakor vlastno svojo hčerko“, odgovori babica; „dobro sem to videla, ko sem bila v gradu, in to je gospej prav lepo. — Da, da ne pozabim milostljivej gospici povedati o Kodrnovih. Ko jim je Barbka denarje dala, čudo da niso od radosti do stropa skakali; ali ko je dobil starec službo grajskega poljaka in se mu je dvojna plača dala, tako so se čudili in veselili,

da ne morem povedati. Do smrti ne prestanem za gospo kneginjo in gospico moliti.“ — „Za to imajo tudi tebi hvalo vedeti, babica, za dobro tvojo besedo“, odgovori gospica. — „I, milostljiva gospica, kaj bi vse to bilo pomagala; ako bi ne bila dobra beseda pala v dobro zemljo, blagoslova bi ne bila rodila“, reče babica.

Kitice so bile povezane, babica se je vzdignola z otroci na pot proti domu. „Tudi jaz pojdem do razpotja z vami“, reče gospica, vzemši za uzdo konja, ki se je pasel. „Hočeta-li, dečka, posadim vaji na konja, vsacega nekaj časa?“ Dečka sta veselo poskočila, in Jožek je bil, kó bi mignol, na konju. — „Kak gizdalin je to!“ méni babica, gledaje, kako smelo se Jožek vede. Tonček se je tudi držal, kakor bi se ne bal, ali do ušes ga je oblila rudečica, ko ga je gospica na konja posadila in še le potem je bil pogumniši, ko se mu je Jožek začel smijati. Tudi malo Nežko je komtesa posadila na Poninka, ali šla je zraven nje in jo držala; deklica je bila vesela; dečka pa sta se jej smijala, da sedí gori kakor klòp, kakor opica, in kdo vé, kaj sta še na-njo kričala, da ji je morala babica svariti. Na razpotji je gospica sama zajahala belca, spustila modro krilo čez stremena, pripela si črni klobuček, pomignola še enkrat otrokom z bičem, in ko je zaslišal konj glasno povelje „avanti!“ zadirjal je ž njo med drevesi navkreber kakor lastovka, Babica z otroci pa je počasi stopala proti Staremu belišču.

Drugi dan je bilo krasno jutro, nebó jasno kakor ribje okó. Pred hišo je stala kočija, na kočii Jožek in Tonček v belih hlačah, rudečih suknhah, z vencem na roci. Gospod Prošek je hodil okoli krasnih konj, trepal ju po lesketajočih kiticah, česal gosto grivo in pregledaval z umetnim okom konja in opravo. Naglo je stopil pod hišno okno in zavpil: „Ali ste napravljeni, ali ne? Ali bo uže kaj!“ — „Prêcej, oče, prêcej!“ začuli so se znotraj glasi. To prêcej pa trpí še precèj hipov, in naposled so prišle iz hiše deklice, med njimi Lenčka, za njimi Proškova gospa, babica, Jerica in Urška. „Pazite na vse, glejte za perutnino!“ govori babica. Sultan se je hotel Nežki prikupljati, privohal je do venca, ktereга je imela v roci, ali ona je vzdignola roki in babica ga je odgnala, rekoč: „Ne vidiš, glumec, da je Nežka družica!“

„Kakor angela ste“, reče Jerica Urški, ko ste deklici na voz sele. Gospod Prošek je sel na sedalo zraven kočijaža Vaclava, vzel vajete v roko, dlesknol z jezikom, konja sta mignola z ušesi, vzdignola glavi in voz je zdrčel proti mlinu, ko bi ga bil veter nesel. — Psa sta se pognala za njim; ko jima je pa gospod požugal, vrnola šta se spet, čmerno legla na solnce pred prag in naposled začela smrčati.

Kako krasno je v mestu! Ob hišah zelene veje in mlaji, šotori postavljeni kakor gaji. Po cesti in vsih potih je potreseno zelenje. Na štirih krajih stojé oltarji, drug od družega krasnejši. Na trgu pri podobi svetega Ivana Nepomuka, pod zelenimi lipami leží

ovenčan možnar, okoli njega stoji mnogo drevesec. — „S tem bodo streljali;“ reče otrokom Prošek. — „Ali jaz se bom bala!“ skrbí Nežka.“ — „I kaj bi se bala, to tako počí, kakor bi padel s sklednika lonec“, tolaži jo Lenčka. Tako treskanje je čula Nežka mnogokrat domá, to jo je tedaj upokojilo.

Kočija obstane pri velikej hiši, na kterej je viselo kazalo z belim levom in velikim grozdom. Na prag je stopil boter Stanički, vzel z glave žametovo kapo z velicim čopom in veselo pozdravljal. Botra v srebrnej zavijači in kratkej svilnej snknji se je ljubeznjivo smehljala, in ko se je hotela mala Jelica za njo skrivati, prišla je za roko njo in Nežko, postavila ji pred-se in govorila: „No, pokažite se, kakor je spodobno!“ — „Kakor dvojčka“, sodi babica. Deklici ste se spogledale, pa spet oči sramožljivo pobesile. Stanički je prijel Proška za pod pazuvo, obrnul se proti hiši in silil druge, da bi šli ž njim: „Preden se začne procesija, povemo katero pri kozarcu vina“, veselo pristavi. Proškova gospa je šla, babica z otroci pa je zunej ostala in govorila gospodi: „Vi imate še dosti časa, ker pojdete z gospôdo, jaz bi pa pozneje ne prorila skoz ljudi do cerkve. Ostanem tukaj z otroci.“ In ostala je ž njimi na pragu. Kmalu sta zavila okoli ogle iz ulice dva dečka v rudečih kamižolkah, za njima zopet po dva in dva, in Jožek zakriči: „Uže gredó!“ — „Nežka in Helenka“, opominja babica, „ko pojdete za procesijo, glejte pod noge, da ne padate. Barbka, pazi ti malo na-nji.“

Vidva dečka, gledajta, da s svečami ne napravita kvara. Molite v cerkvi in pri oltarjih, da bi imel Bog veselje z vami!" Med tem opominjevanjem je prišel učitelj s šolsko mladino. — „Bog vas sprimi, gospod učitelj; privela sem vam tudi te paglavce, potrpite z malimi!“ nagovori babica starega učitelja. — „Uže prav, babica, potrpeti moram tudi s temi, begajo kakor ovce, veliki in mali“, smeje se učitelj vredovaje dečke k dečkom, deklice k deklicam.

Babica je ostala v cerkvi pri vratih med starimi sosedomi, otroci so se razvrstili okoli oltarja. Pozvonilo je, ljudje so hrumeli v cerkev, cerkvenec je prinesel kmečkim dečkom prižgane voščence, mali zvonček je zacingljal, duhovniki so pristopili k oltarju — začela se je maša. Deklice ste sklenole ročice in gledale dolgo na oltar; ko ste se pa dosti nagledale, začele ste se ozirati na levo in desno, in zdaj ste zagledale ljubeznjivo komtesino obličje, ki je sedela zgoraj na pomolih. Morale ste se jej nasmijati, kako pa. Ali za komteso je sedela mati in tudi oče je ondi stal, in ta je deklicama resno požugal, naj se obrnete k oltarju. Nežka tega ni razumela, ona se je tudi očetu nasmijala, Barbka pa jo je prijela za krilo in šepetala: „Gledi na oltar!“ —

Bilo je povzdigovanje. Duhovnik je vzel v roke sveto telo, ljudje so začeli na koru: „Jagnje božje, Kriste usmili se!“ in zvonci so začeli žvenkljati. Spredaj so šli otroci, kmetje z užganimi svečami, ovenčane deklice so potresale po poti cvetje. Za njimi

duhovniki, mestni starašine, gospoda vse okolice, za temi mestno in kmečko ljudstvo sploh; med temi babica. Prapori različnih rokodelstev so vihrali nad ljudskimi glavami, vonjava od kadila, dreves in cvetic se je širila, zvonjenje je donelo po zraku. Tisti, ki niso mogli iti k procesii, stali so na pragu ali pri oknih, da bi videli procesijo.

Kaka paša očem, ta pisani provod! Kaka oprava! Kaka krasota! Tu nališpani otroci, tu krasni duhovniški ornat, tu gospod v fraku po šegi, tu pošten, sosed v pedeset let starej suknji, tu junak v vezenej kamižoli, starec v suknji dopetáči. Prosto ali krasno opravljene gospé poleg nališpanih, košato oblečenih. Meščanke v zlatih in srebrnih zavijačah, seljanke v belih pečah in srebrnih pasih, deklice v šapljih in rudečih rutah. — Kakor je vsakdo po kazalu poznal, da je bila Staničkova hiša gostilnica, tako je bila obleka teh ljudi kazalo njihovih misli, pa tudi njihovega stanu. Poznal se je bogatin in obrtnik od urednika, kmet od osobénika in po obleci se je videlo, kdo se drži starih navad in običajev, in kdo se po svetu pači, kakor je rekla babica.

Pri oltarjih je babica vedno gledala, da je prišla blizo otrok, da bi bila pri roci, ako bi se kaj pripetilo. Ali vse se je dobro izšlo. Samo pri vsakem strelu se je stresla Nežka in pri vsacem prvem poku zamašila si ušesa in zaprla oči.

Po obhodu je babica otroke zbrala in peljala jih v gostilnico, pri kateri je uže čakala kočija.

Prišla je tudi Zalka iz cerkve in babica jo precej nagovori, da bi šla ž njo: „Naši ostanejo tu pri kosilu, imave dosti prostora“. — „Rada bi šla z vami, pa tudi z otroci rada“, odgovori Zalka, in njeno okó je palo na vrsto mladenčev, ki so stali na pokopališči in čakali deklic, da bi jih domu spremili. Eden je bil med njimi kakor smreka, imel je prijetno obličje in milo okó. Zdelo se je, da z očmi nekaj išče in ko so se po naključbi njegove oči z njenimi srečale, zarudela sta obá. — Babica je peljala Helenko h gospej botri, in gospa botra je precej zadržala otroke in babico in prinesla pečenja in vina. Ker ni hotela Zalka v gostilnico iti, kjer je sedela samo gospoda, prinesla jej je babica pijače v vežo, ali mnogo urniši od babice je bil šibki mladenič. Zmuznol se je v gostilnico, dal si naliti sladke rozolije in nazdravil Zalki. Deklica se je branila, ko je pa mladenič skoro žalostno rekel: „Tedaj ti nečeš od mene sprejeti zdravice?“ vzela je naglo kupico in napila mu na zdravje. Zdaj je prišla babica in morala sta oba tudi od nje piti: „Kakor nalašč si prišel, Jakob“, reče babica in prijazno se nasmeje; „uže sem skrbela, kteremu izmed mladenčev bi rekla, da bi z menoj šel; bojim se voziti s tema divjima konjema, kadar ni z menoj Ivana ali kacega razumnega človeka. Kočijaž Vaclav predrzno vozi. Pojdi z menoj!“ — „Prav rad“, reče Jakob, zasučé se na pèti in hití plačat. — Otroci so se poslovili s Heleno, botro in roditeljema, ter seli v kočijo; Zalka je prisela, Jakob

je skočil k Vaclavu na sedalo in pognali so: „Vidite Jakoba, kak gospod je!“ klicali so mladenči, ko je mimo njih drdrala kočija. — „To menim, imam se s čim ponašati!“ vzklikne Jakob in ozre se na voz. Mladenič pa, ki je Jakoba dražil in bil njegov najmilši tovarš, vrgel je kapo v zrak ter zapel: „Kaj je ljubezen? — sladka bolezen — strele leté — v tvoje srcé.“ — Druzega v kočii niso umeli, ker so konji hitro proti domu dirjali.

„Ali ste pa lepo molili?“ vpraša babica otroka. — „Jaz sem molil, ali mislim, da Tonček ni molil“, oglasi se Jožek. „Ne verjemite mu, babica, vedno sem očenaš molil, ali Jožek me je drezal in ni miroval na poti!“ odgovori Tonček. — „Jožek, Jožek, ti nepobožni mladinec, letos ti bo moral sveti Nikolaj uže šibo prinesiti!“ obrne babica resno okó na dečka. „In na rojstni dan ne dobiš vezila, počakaj!“ grozi Nežka. — „Saj je res, o kresu je njegov rojsten dan“, oglasi se Zalka. — „In kaj mi daš za vezilo?“ vpraša Jožek, kakor bi se ne bilo nič zgodilo. — „Slamnato povreslo, ker si tako razposajen“, smeje se Zalka. — „Tega nečem“, pomrkne mu lice, in otroci se mu smejajo. — „Kaj pa ti dobivaš za vezilo?“ praša Barbka Zalke. — „Nič, te navade med nami ni, ampak le med gospodo. Enkrat pa sem dobila vezilo od necega preceptorja, ki je bil v gradu pri oskrbniku. Saj ga imam tukaj v bukvah“, in vzela je iz bukev zložen list, na katerem je bilo voščilo v verzih pisano; okoli in okoli je bil namalan venec

iz rož in potočnic, z iglami naboden. „Shranila sem ga, ker mi je venec všeč, saj voščila ne umem.“ — „Kako, ali ni česko?“ praša babica. — „Česko je, ali grozno učeno; poslušajte, kako se začinja: „Usliši me, draga krasotica, Ladina gojenka!“ Prosim vas, to je špansko in take glume so vseskozi. Jaz nisem gojenka, še imam, hvala Bogu, mamo; ta človek je imel iz teh knjig ves zahomotan um.“ — „Tega si ne smemo misliti, mila deklica, bil je človek zrelega razuma, v šolah podučen, tak se uže tako povsod z našim razumom ne ujema. Ko sem bila še v Kladsku, bival je med nami tudi tak mojster pismar, njegova gospodinja — taki pismarji se ne ženijo radi — hodila je časi k nam in pripovedovala nam o njem, kako čudna prikazen je. Ves dan je v bukvah ril, kakor krt; ako ne bi mu bila rekla Suzanka: Gospod, pojdite jest, ves dan bi ne bil jel. Suzanka ga je morala vsake reči spomniti, ako bi je ne bilo, molj bi ga bili sneli. Vsak dan je šel eno uro na sprehod, pa vselej sam, ni ljubil družbe. Eukrat, ko je odšel, skočila sem k Suzanki, ona je ljubila sladko rozolijo, in jaz, dasi mi to žganje ni mar, morala sem jej željo izpolniti in popiti kupico. Ali vselej mi je govorila: „Naš stari tega ne sme vedeti, on pije le vodo, samo nekaj kapljic vina kane va-njo; meni vedno pravi: Suzanka, voda je najzdravša pijača, ako ostaneš vedno pri vodi, bodeš zdrava in srečna — in jaz si mislim: Res je dobra, ali meni tudi rozoljica diši. Tako ostaneš živa kakor tica; jed in

pijača, to ni nič, samo da človek živ ostane. On ima želodec s knjigami napolnjen, lepa hvala za tako hrano. — Tako je Suzanka vedno svojo trdila. Enkrat me je peljala tudi v njegovo izbo; svoje žive dni še nisem videla toliko knjig, kolikor tam, cela skladalnica je bilo nakopičenih. — No, lejte, Majdalenka, govorila mi je tedaj, to-le ima naš starec vse v glavi; čudim se, da se mu ni še glava zmešala. — Ako ne bi mené bilo, ki ga čujem kakor majhno dete, Bog vé, kaj bi uže od njega bilo. Jaz moram imeti razum povsod, on ga nema nikod, le v teh registrih. In sveto potrpežljivost moram ž njim imeti. No, ali enkrat se je nad knjigami tudi raznosil in skakal, kakor bi ga bil pes popadel, ali črhnol ni, da se mi je smilil. Ali časi je potreba zarezati, kadar ž njim ni več prebiti. Pomislite, Majdalenka, imel je v tej izbi prahú kakor na cesti, in pajčin povsod, kakor v starem zvoniku; in mislite, da sem smela priti z metlo? — Ne. Pa mislila sem si: čakaj, dobim te; kaj mi je bilo za-nj, ali šlo je za mojo kožo; moja sramota, ako je prišel kdo k njemu in videl tak red. Poprosila sem enkrat znanega gospoda, pri katerem se on najraje drži, da bi ga zadržal, in med tem sem povsod vse umila, pometla, da je bilo komu podobno. In lejte, Majdalenka, kak človek je to! še poznal ni, da je umito, še tretji dan ne. Pač da se mu je zdelo, da je v izbi svitleje. Primaruha, da bi ne bilo svitleje! Tako mora človek s tacimi čudnjaki ravnati.

Vselej, kadar sem prišla jaz k njej, ali ona

k nam, imela je kaj o starcu tožiti, ali za ves svet ne bi se bila od njega ločila. Enkrat pa jo je v strah pripravil. Šel se je spet sprehajat in srečal onega znanca, ko je šel na Krkonoške gore. Nagovoril ga je, naj gre ž njim, ker se méni brzo vrnoti, in mili gospod je šel ž njim tak, kakoršen je bil. — Suzanka čaka, čaka, gospoda ni; prišla je noč, njega le ni. Pritekla je k nam vsa proplašena, plakala je in imeli smo ž njo kaj opraviti. Zjutraj še le je zvedela, da je odšel; to je počenjala in srdila se na-nj, da je bilo groza. Še le šesti dan je prišel, ali ona mu je vsak dan kuhala južino in večerjo. — Ko je bil domá, pritekla je k nam in povedala: No, lejte, to je tako, ko sem ga prijela, odgovoril mi je: No, no, ne kričajte, šel sem se šetat in pomudil se na Snezki, zato nisem mogel precej priti. Enkrat nam je prinesla nekaj knjig in povedala, da je to njen starec spisal, naj beremo. Pokojni moj Juri je znal dobro brati, bral je tedaj, ali mi nismo tega prav nič umeli; tadi verze delati, pa še teh nismo umeli, to vse je bilo visoko učeno. Suzanka pa je rekla: „No, to je zato, ker se mu v glavi meša!“ Ali ljudjé v mestu so ga zelo čislali, in vsakdo je govoril, da njegov razum pre-sega naš um,“

„Jaz sem kakor ta Suzanka“, reče Zalka; „prav nič ne maram za učenosti, katerih ne morem umeti. Ko slišim lepo prepevati in vas, babica, pripovedovati, to mi je ljubše od vsega modrovanja. — Ali ste slišali pesem, ktero je zložila Meta s Črne gore?“ — „Mila

deklica, meni posvetne pesmi več ne gredó po glavi, tudi se več mnogo ne menim za-nje; uže so minoli tisti časi, ko sem za pesmico na vás tekla, zdaj pojem le pobožne“, odgovori babica.

„Kaka pa je, Zalka?“ prašate Lenčka in Barbka. — „No, počakajte, uže vaji naučim, začenja se: „Drobna tica priletela, na drevesu je zapela.“ — „Moraš mi jo danes, ko k vam pridem, zapeti“, obrne se Jakob na voz. — „Če hočeš, dvakrat. Bile smo na tlaki na grajščinskem travniku, prišla je tudi Meta, in ko smo počivale pod brdom, reče Joštova Anica; „Meta, zloži nam pesem!“ — Meta je malo pomislila, pa se je nasmijala in začela peti: „Drobna tica priletela, na drevesu je zapela: deklici zaljubljeni, lice dan na dan bleđi! Anica pa se je zató skoraj razjezila, mislila je, da to na njo letí; to veste, da ima Tomaža, da je nevesta. Ko pa je Meta zapazila, da jo je to speklo, brzo je zložila drugo vrstico in jo obrnola na dobro: „Molči, molči, drobna tica, ne uganjaj šal, lažnica; imam zorna ličica, pa sem ti zaljubljena! prav prav vseč nam je bila in napev je bil tako lep in mil! Žernovske deklice bodo poslušale, one je še ne znajo“, reče Zalka. Lenčka in Barbka ste poskušale novo pesem, ko je voz drdral mimo grada. Pred vrati je stal najmlaji strežaj v črnej obleki, suh mladenič sredne postave; z eno roko je gladil črno brado, palec druge roke je imel v zlatej verižici, ki mu je krog vratú visela, da so se mu videli na prstih svitli prstani.

Ko je ropotala kočija mimo njega, zasvetile so mu oči kakor mački, ko vidi vrabce; prijazno se je nasmijal Zalki in pomignol jej z roko. Ali ona se je jedva na-nj ozrla in Jakob je nevoljno potisnol vidrovko na oči. Rajša bi videla črta, nego tega Italijana“, reče Zalka. „Uže spet preží, da bi šlo nekoliko deklet samih in da bi planol med nje kakor jastreb.“ — „No, unidan so mu v Žlici prah iz hlač iztepli“, začne Vaclav; „prišel je tje k muziki in vrinol se precej k najlepšim deklicam, kakor bi ga bile klicale, in tepec ne ume nobene besedice česki, samo, esky olka, mám rád *), to je precej znal.“ — — „To tudi meni venomer blebetá, ko hodi na pivo“, seže mu v besedo Zalka, „in ako bi mu desetkrat zapored rekla: Jaz ne maram za vas, vendar se ne odkrižam te môre. — No, mladenči so mu dobro prah iz hlač iztepli, in ako ne bi mene bilo, tri solnea bi bil videl.“ — „Naj pazi, da jih kje drugej ne zagleda“, reče Jakob in pokima z glavo.

Kočijaž je obstal pred krčmo: „Zdravi“, zahvalja se Zalka, podá roko Jakobu, ki jej pomaga iz kočije. — „Še eno besedico“, zadržuje jo babica; „ne veš, kdaj pojdejo Žernovci in kdaj Črnogorci v Svatonovice?“ „Morebiti kakor drugekrate: Črnogorci med Šmarnimi mašami in Žernovci na prvi praznik

*) Heska holka (lepo dekle).

Matere božje po kresu. „Jaz pojdem tudi.“ — „Tudi jaz pojdem“, méni babica. — „Jaz pojdem letos tudi s teboj“, smeje se Barbka. — „Jaz tudi“, pristavi Lenčka. Drugi otroci so rekli, da tudi pojdejo, ali Barbka je ugovarjala, ker tri milje hodá ne morejo iti. Zdaj je švignol Vaclav po konjih in dirjala sta proti mlinu, kjer so odložili Lenčko in kjer je oddala babica nekoliko materi mlinarici namenjenih vencev. Ko so se pripeljali domú, pritekla sta jim Sultan in Grivec z velikimi skoki naproti, in od veselja nista mogla mirovati, da imata spet babico domá. Babica pa je hvalila Bogá, da so srečno domú prišli, šla je stokrat rajša peš, nego se vozila, zdelo se jej je, da si mora vrat zlomiti na tem vozu s tako divjima konjema.

Jerica in Urška ste na pragu čakale: „Kaj pa vi, Vaclav, kje imate venec?“ vpraša zgovorna Jerica kočijaža, ko je babica z otroci v izbo odšla. — „I, deklica, to sem uže davno pozabil, kje sem ga pustil“, šaljivo se namuzne Vaclav, ter voz na cesto obrne. — „Ne govôri ž njim“, prime Urška za obleko Jerico; „veš, da ne vé, kaj blede, kaj se on meni za praznike!“ Smejé se švigne Vaclav po konjih ter jima izdirja izpred očí. Zelene vence je obesila babica med okna in po svetih podobah, lanske pa je izročila „božjemu ognju.“

IX.

V babičini kamri je kakor na vrtu; kamor se človek ozre, povsod je polno rož, resed, bezga in družega raznega cvetja in med temi polno naročje hrastovega listja. Barbka in Lenčka pletete kitice, in Cilka vije velik venec. Na čelesniku*) pri peči sedi Nežka in dečka in na glas govore voščila.

Prišel je večer pred svetim Ivanom krstnikom; drugi dan bo očetov god, domač praznik. Na ta dan je pozval Prošek v gostje vse najljubše prijatelje, to je bila uže taka navada. Zato je bilo tako gibanje po vsej hiši. Urška je drgnola in pometala, da bi nikjer ne ostalo trohe prahu; Jerica je parila perutnino, gospa pekla kolače, in babica pogledavala zdaj k peki, zdaj v peč, zdaj k perutnini, povsod je je trebalo. Barbka je prosila, da bi babica poklicala Jožka, ker ne miruje, in ko je bil zunej, tožile ste Jerica in Urška, da se jima pod nogami plete. Tonček je hotel, da bi ga babica poslušala, Nežka se je držala njenega krila, prosila kolača, na dvoru so kokodakale kokoši in silile na gredi: „Križ božji, vselej ne morem vsem povsod služiti!“ govori uboga

---

*) Ta beseda ima po Slovenskem razne pomene. Na Gorenškem se tako imenuje klop pri peči na srednjem oglu.

babica. Kar naglo zakliče Urška: „Gospod gre domú!“ — Pletačice se zapró, gospa pospravlja, kar ima skrito ostati, in babica vелеva otrokom: „Nikar očetu vsega ne izbleknite!“ Oče pride na dvor, otroci mu tekó naproti, in ko jim vošči oče dober večer in praša za mater, obstojé, kakor bi bili okamneli; niso vedeli, kaj imajo reči, da ne bi skrivnosti razodeli. Ali Nežka, očetova ljubljenska, ide precej k njemu, in ko jo vzame v naročje, šepetá mu: „Mamica peče z babico kolače; jutri bode tvoj god.“ — „No, le počakaj“, sežeta jej dečka v besedo, „ti dobiš, ker si to povedala“, — in tečeta povedat mami. Nežka se zarudí, v strahu sedí na očetovej roci in naposled se v jok spustí. „Nikar ne plakaj“, govori oče, „saj jaz uže vem, da bo moj god in da peče mama kolače.“ — Nežka si obriše z rokavom solze, ali strahom se ozira na mater, katero peljeta dečka. Ali vse to se je poravnalo in dečka trdita, da Nežka nič ni ovadila. Ta skrivnost pa vse tri tako peče, da oče sliši in ne sme slišati, vidi in ne sme videti. Barbka mora pri večerji na-nje paziti in drezati jih, da čisto vsega ne razodenó, in Jerica se jim posmehuje, da regljajo kakor srake. Naposled je vse opravljeno in oskrbljeno in vonjava od peciva se poleže; dekli ste legle, samó babica še tiho po hiši hodi. Zapira mački, gasí iskre po pečéh in spomnivši se, da je gorelo tudi v pečnici, da bi mogla ondi še kaka iskra tleti, ne veruje svojej skrbljivosti in gre še tje gledat.

Sultan in Grivec sedita na klopi. Ko zagledata babico, ozreta se va-njo, kakor bi se čudila: v tem času ona ne biva zunaj. Ko ji pa pogladi po glavi, začneta se dobrikati in okoli nje skakati: „No, uže spet sta prežala na miši, kosmatinca. To vama je dovoljeno, samo v hlev ne silita“, govori jima mimo gredé. Psa skočita za njo. Ona odpre pečnico, pazljivo brska z grobljo po pepelu, in ker ni nič živega, zapre peč in se vrne. Pri klopi stoji visok hrast, po širokih njegovih vejah poseda po letu perutnina. Babica se je ozrla med veje in zaslišala zgoraj vzdihljeje, tiho šepetanje in šumljanje. „Nekaj se jim sanja“, reče in dalje gre. — Kaj jo je spet na vrtu zadržalo? Ali posluša ljubeznjivo petje dveh slavcev v vrtnem plotu? ali neskladno Viktorčino pesem, ki žalostno od jeza doní? ali se je babica zagledala na loko, kjer brlí toliko kresnic, teh živih zvezdic? — Pod brdom nad loko se vzdiguje lahek oblaček v vednem motanji. To ni megla; pripovedujejo ljudjé, in morebiti tudi babica veruje, da so v teh prozornih srebernosivih odejeh zagrnjene gorske žene, in gleda na loko, ki se prostira proti mlinu. Ondi od krčme je pritekla na loko ženska postava, ogrnjena v belo prtenu rjuho. Tiho stoji, vleče na uho, kakor srna, kadar iz gostega lesa priteče na širo polje na pašo. Nič ne sliši, razun ubranega slavčevega petja in zamolklega ropotanja mlinskih koles in šepetajočih valov pod temnimi olšami. Prikazen ovije belo ruto okoli desnice in trga cvetice, odtrga devet cvetic in ne dveh enacih.

Ko jih poveže, prikloni se ter otrese roso; ne ozre se ne na levo, ne na desno ter hití nazaj v gostilnico. „To je Zalka, splete si kresni venec; mislila sem si, da ima rada tega mladenča“, reče babica in ne obrne od nje očí. Ni je več videla in še je stala v globocih mislih! Videla je pred seboj loko, videla pogorsko selo, nad seboj blede luno in migljajoče zvezde — to je bila ista luna, iste zvezde, večno krasne, nestarajoče — ali ona je bila takrat mlada, živa deklica, ko je na kresni večer natrgala devet cvetic za osodopolni venec. Kakor bi se to zdaj godilo, tako je čutila babica strah, ktereга je imela, da bi je nihče ne srečal in jej sreče ne odnesel. Vidi se v svojej kamri, vidi se na loki, vidi na postelji pisano vzglavje, pod katero deva poviti venec. Spominja se, kako vroče je molila, da bi jej dal Bog sanje, da bi se jej prikazal tisti, kteremu se je njena duša udala. Zaupanje, katero je imela na osodni venec, ni je prevarilo; videla je v sanjah visocega moža z jasnim, milim pogledom — tistega, kteremu enacega na svetu ni bilo. Nasmeje se babica temu detinskemu hrepenenju, s kterim je pred solničnim vshodom tekla na vrt, da bi vrgla venec čez jablano in ga pretekla ter zvedela, ali svojega Jurja kmalo dobí, ali ne. Spominja se, kako je na vrtu vshajajoče solnce na plačočo zasijalo, plačočo zato, ker je venec daleč od jablane pal in tedaj ni bilo upanja, da bo Juri kmalo njen. — Dolgo stoji babica v mislih, nehoté sklene roké, mirno, zaupljivo okó obrne k migljajočim zvezdam, in iz

ust jej pride tiho prašanje: „Kje pa se bova videla, Juri?“ Zdaj zaveje starki lahek vetrič na blede lice, kakor bi jo poljubil duh pokojnega možá. Starka se zavé, prekriža se in dve solzi jej padete na sklenjene roké. Čez nekaj hipov tiho v hišo odide.

Otroci so gledali skoz okna, kdaj roditelja prideta; bila sta v mestu v cerkvi. Oče je dal ta dan za sveto mašo, in babica je dala za molitev vseh Ivanov njene rodbine, začensí od prvega rodú. Krasni venec, voščilo, darovi — vse je ležalo na mizi pripravljeno. Barbka je nagovarjala zdaj tega, zdaj unega, pa iz same naglice ni vsega povedala in morala je z nova začeti. Babica je imela dela polne roké, ali zdaj pa zdaj je odprla vrata, pogledala v izbo in opominjala: „Bodite pridni, ne počenjajte kaj napčnega!“ ter je spet zaprla.

Ravno je šla babica rezat petršilja na vrt, ko priteče Zalka čez brdo in nese nekaj v ruti zavitega. „Bog daj dobro jutro, babica“, pozdravi z veselim, zarudelim licem, da se je babica na njo ozrla. — „Ti si rudeča kakor bi se bila na cveticah naspala“, govori babica ter se nasmeje. — „Uganoli ste, babica, moje vzglavje je iz samih rož“, odgovori Zalka. — „Ti bunčica, nečeš umeti, ali naj bo uže tako ali tako, da bo le dobro, ne deklica?“ — „Da, da babica“, potrdi Zalka, ali ko ugane, kaj babica méni, zarudí se malo. — „Kaj pa tukaj neseš?“ — „Nesem vezilo Ivanu; vedno ima veselje z našimi čopastimi golobi, prinesla sem mu par mladih, da se ju nagleda.“ —

„Ali kaj si škodo delaš, saj tega ni bilo treba“, méni babica. — „Rada sem storila, babica; jaz imam otroke rada, in otroci imajo tudi s tacimi rečmi veselje, tedaj jim to pustim. Ali zdí se mi, da vam še nisem povedala, kaj se je predsinočnjim pri nas pripetilo.“ — „Včeraj je bilo pri nas kakor v ajdovej setvi, še govoriti nismo utegnoli, ali vem, da si mi hotela nekaj povedati o tem Italjanu. Tedaj povedi, pa ob kratkem, čakam naših uže iz cerkve, in gostija bo, da nikoli take“, izpodbođe babica Zalko. — Pomislite, tá potepuh, ta Italijan, hodil je k nam vsak dan na pivo; — to bi ne bilo nič hudega, gostilnica je za vsacega človeka, — pa ne, da bi kakor pošten človek za mizo sedel, pometal je kakor metla po vsem dvoru, lazil celo v kravji hlev; kamor koli sem se obrnola, povsod mi je bil za petami. Očetu je to mrzélo, ali poznate ga, dober človek je, ne reče rad žal-besede, ne odganja rad gostov, posebno grajskih ne. Zanašal se je toraj na-me; jaz sem Laha nekolikrat dobro obrala, ali on se je držal, kakor bi mu bila Bog vé kako sladko govorila, in vém, da umé česki, če tudi ne zna govoriti. Venomer je trobil svojo: „esky olka, mam rád“, roke k meni spenjal, celo poklekal je pred-me.“ — „To je budalo!“ reče babica. — „In to je uže tako, babica, ti gospodje, ti vam tako tvezejo, da vas ušesa bolé; kam bi človek prišel, ako bi jim veroval; take reči mi še v glavo ne gredó. Ali ta Italijan se mi je pristudil. Predvčeranjim smo grabile na loci in prišel jo tako po uaključbi tudi Jakob tje — (babica se je

tej naključbi nasmijala) — govorili smo to in uno, povedala sem tudi, kak križ imamo s tem Italijanom. — „No, pusti to, poskrbim uže jaz, da k vam ne bo več zabajal.“ — „Ali, da očeta ne razžalite“, odgovorim, ker poznam Žernovske mladenče, to so presneti navihanci. — Zvečer je zopet prišel ta ljubi Italijan; pa čez nekoliko hipov za njim so prigmeli mladenči; bili so štirje, med njimi Jakob in njegov tovarš Tomaž — poznate Tomaža, ne? Dober junak, vzame Joštovo Anico, mojo tovaršico. Bila sem vesela, da so prišli, kakor bi mi kdo novo obleko dal. Letim vesela točit in vsacemu napijem. Talijan se je zelo kislo držal, ali njemu nikdar ne napijem; pes ga vеди, da bi človeku kaj ne dal. Mladenči so seli za mizo in začeli kartati, pa le na videz, pri tem so se vedno Italijanu spakovali. Vitkovec je rekel: „Poglejte ga, gleda kakor miš iz moke, drži se kakor bi kislo repo ribal!“ — Tomaž spet na to: „Jaz ga vedno gledam, ali si od jeze ne odgrizne nosa. Mnogo bi ne imel opraviti, sega mu uže do brade!“ — Tako je to šlo; Italijan je od jeze obraz spreminjal, kakor puran, ali črhnol le ene ni. Naposled je vrgel denarje na mizo, pustil pivo, šel in še pozdravil nikogar ni. Jaz sem naredila križ za njim, mladenči pa so rekli: „Ako bi bil mogel nas s pogledom probosti, po nas bi bilo.“ Ko je odšel, šla sem po svojih opravkih; to veste, kar mama boleha, opira in zavira se na-me vse. Tudi mladenči so šli. — Uže je bilo krog desetih, ko sem šla v kamro spat. Začnem se slačiti, kar

potrka nekdo na okence: tolk, tolk, tolk. Mislim si, gotovo je Jakob, morebiti je kaj pozabil, on vselej kaj pozabi; jaz mu večkrat pravim, da še glavo pri nas pustí! — „O, saj jo je uže pustil“, prikima babica na te besede. „Vržem ruto na se“, dalje pripoveduje Zalka z nasmehom, in grem tiho okence odpirat; in ugonite, kdo je bil? — Italijan!“ — Zalopim okno in od studa pljunem. Ali on me je začel prositi in govoriti, in vé, da ga nič ne umem, in podajal mi je zlate prstane s prstov. Raztegotím se, vzamem golido vode, stopim k oknu in govorim: „Izpred okna, ti pokveka, išči si gospice tam pri vas, ne tukaj, sicer te krstim!“ Malo se je umaknol od okna, ali zdaj so skočili izmed grmovja mladenči, popali ga za roke in zamašili mu usta, da ni mogel kričati. „Počakaj, italijanski Italijan, zdaj bova plesala“, oglasi se Jakob. Jaz pa prosim Jakoba, naj ga ne tepó, in zaprem okence — prav za prav le pripremem, nisem se mogla utrpéti, da ne bi gledala, kaj bodo ž njim? Strahopetec je, zajčje srce ima, trepeče mu, kakor klopotec.“ — „Našvigajmo ga s koprivami“, zakričí eden. — „Namažimo ga smolnjakom“, drugi. — „Ne tako, določi Jakob, „Tomaž, ti ga drži, in vi dva pojdita z menoj! — Odtekó. Čez malo hipov se vrnejo, prinesó drog in smolnjaka. „Mladenči, izujte mu čevlje in potegnite z nog nogo-vice“, velí Jakob. Mladenči so precej slušali; ko je začel brcati, nagovarjali so ga kakor zlega konja: „Habo, mali, haho!“ — „Ne dobiš podkev, ne boj se“, reče mu Jakob; „namažem ti samo nogé, da laže

domú potečeš!" — „Samo zdrav duh dobóš“, smeje se Tomaž; „ker smrdiš kakor dihur. — Ko so mu namazali nogé, kakor bi čevlje imel, položili so mu kol na pleči, roke raztegnoli in privezali ga na kol, kakor na križ. Italijan je hotel kričati, ali Tomaž mu je položil dlan na usta in držal ga, kakor v kleščah. „Tacim lenuhom, kakoršen siti“, reče, „ne škoduje gnjati malo nategnoti, sicer se ti žile skrčijo.“ „Mladenči“, govori spet Jakob, „zvežite mu čevlje, obesite jih mu čez rame, in peljem ga na cesto; naj oddirja, od kodar je pridirjal.“ — „Počakajte, damo mu kitico na sukno, da bi se precej videlo, da ide od dekleta“, reče Vitkovec, utrga koprivo in bodečo nežo in pripne mu to na frak. — „Tako, zdaj imaš, prav lep si, dobil si darove!“ smeje se Jakob; primeta ga s Tomažem za pod pazuho in z vrta ga peljeta. Na hip je priteknel Jakob še k okencu povedat, kako jezen je bil junaček in kako je s kolom tekel. — „Ali kako ste ga zapazili“, vprašam Jakoba. — „I nu, hotel sem ti voščiti lahko noč, rekel sem tedaj mladenčemu, naj me počakajo pri mlinu in postal na vrtu. Tu zapazim, da po brdu dol nekdo prav po tatinski stopa in smukne k tvojemu oknu. Ko sem ga spoznal, šel sem tiho z vrta po mladenče. Tako lepo priliko smo dobili! Meni se zdi, da ga to izpodbode, da te večkrat obišče.“ — Včeraj sem se tej pokveki ves dan smijala, ali zvečer je bil pri nas ponočni čuvaj Kokošar, on je pri nas vsak dan, rad se napije, in kar vé, skokotá. Ta nam je

začel praviti, kako je prišel Italijan po noči domu. „To so bili nekteri zreli tiči, ti so ga izdelali“, in začel ga je popisovati, da je bilo groza; to veste, da je napravil konja iz komarja. „Psi so na-nj lajali, tako grozen je bil, in moja žena ga je morala do jutra drgnoti, da mu je smolnjak izmila. Dal je nam srebern tolar, da bi v gradu nič ne povedali in grozno se je zaklel, da se bo tem mladenčem odmaščeval.“ Zató se bojim za Jakoba; pravijo, da so Italijani zli ljudjé. In še to je povedal Kokošar očetu, da hodi Italijan k oskrbnikovej Marijanci, in da mislijo stari, ker ga ima gospa kneginja rada, da mu da morda dobro službo v grajščini in da more potem hčer vzeti. No, in lejte, babica, Jakob pojde k letu v grad za hlapca, da mu ne bo treba v vojaščino; to veste, kako to hodi, ako bi Italijan zdražbe delal; oskrbnik ga ne vzame in ostane na cedilu. Vse to sem premislila in nič me ne veseli, kar so mladenči storili; — denašnje sanje so me sicer potolažile, ali kaj to pomaga! Kaj pravite vi, babica?“ — „Modro niso storili mladenči, ali dajmo mladosti razum, posebno če se je ljubezen vplela. Moj Juri je tudi tako šalo napravil in trpel za to.“ — „Kaj pa je storiti, babica?“ — I nu, morebiti ne bi hotela te reči s prošnjo poravnati; o priliki uže povem. Pa spozabile sve se, in zdi se mi, da slišim konjska kopita; to so uže naši. Pojdivel! Moram premisliti vse, kar si mi povedala, morebiti najdem svèt“, reče babica čez prag stopaje.

Otroci začuvši Zalkiu glas, pritekó v vežo, in ko Jožek dobí krasne golobce, vrže se deklici okoli

vrata in jo v velicej radosti tako stisne, da jej ostane na belem grlu rudeča lisa. Golobe bi tudi bil najrajši sam precej v golobnjak nesel, ako bi ne bila Barbka vskliknola: „Uže so očka tukaj! Prišla sta v kočii na Staro belišče tudi oče mlinar in lovec. Prošek je bil v družbi dobrih prijateljev in mile rodovine, katero je tako pristrčno ljubil, pa v letu tako malo pri njej bival, bil je zelo ganjen, in ko je začela Barbka srečo voščiti, polile so ga solze. Ko so videli otroci očeta in mater in babico plakati, zastala jim je beseda in spustili so se tudi v jok. Jerica in Urška, ki ste na pragu poslušale voščilo, zakrile ste si oči z modrima zatoroma in plakale druga bolj od druge. Oče mlinar je točil tobačnico v roki, kakor mlinsko kolo, lovec je brisal ob rokav krasni lovski nož (bil je v vélikej paradi), da bi zakrila, da se jima je milo storilo; Zalka pa je stala pri oknu in prav nič se ni solz sramovala, ali oče mlinar k njej pristopi, s tobačnico potrka na njeno ramo in šepeta: „Lej, ti si misliš, kdaj bodo meni tako srečo voščili!“ — „Vi, oče mlinar, morate vedno človeka dražiti“, odgovori deklica in solze otrè. S solzo v očesu ali z veseljem in zadovoljnostjo v srcu stopi Prošek k mizi, nalije kozarec vina: „Na zdravje vsem!“ reče ter izprazni prvi kozarec. Na to so pili vsi na zdravje gospodarju in kmalo so jim veselja lica žarela. Jožek je bil najsrečniši: dobil je od lovca dva domača zajčka, od gospé mame velikanski kolač, z vsemi dišavami namazan, ker tacega je rad jedel, od babice eno izmed dvajsetic,

ktere je imela v skrinji v žepu, in vezilo od roditeljev. Po južini je nenadoma prijahala na vrt gospa kneginja s komteso, in ko so jej šli naproti pozdravit jo Prošek in gospa s babico in otroci, dobil je Jožek od komtese krasno knjigo, v kateri so bile razne živali namalane.

„Prišla sem gledat, Ivan, kako se danes vezuješ?“ prijazno reče kneginja svojemu konjuhu. „Pri mojej rodbini in v družbi dobrih prijateljev mi je vedno dobro, svitla gospa“, odgovori Prošek. — „Kdo je pri tebi?“ — Moja soseda, mlinar s svojo rodovino in Riesenburški lovec.“ — „Ne zadržuj se pri meni; vrnij se med nje, saj jaz precej odjezdim.“ — Prošek se je poklonil, ni si upal zadrževati svoje gospodinje, ali prostosrčna babica je precej začela: „I to bi bilo lepo, da bi milostljivej gospej kneginji in milostljivej gospici še kolača ne ponudili. Idi, Terezka, idi; prinesi; kar pride nenadoma, pride dobro. Barbka, tečaj po košek, naberem nekoliko češenj. Morebiti bi milostljiva gospa radi malo smetane ali vina?“ Ivan in Terezka nista vedela, kaj bi počela, bala sta se, da bi ta prosta ponudba gospé kneginje ne žalila, ali ni bilo tako, s prijaznim nasmehom je skočila raz konja, podala uzdo Ivanu in sedši na klop pod hruško rekla: „Vaša gostoljubnost mi je draga, vendar nečem, da bi goste same pustili, naj pridejo k nam.“

Proškova žena je odskočila, Prošek je privezal konja za drevo, prinesel mizo na vrt, in za njim je prišel lovec ter se nizko priklonil, in oče mlinar

velicimi ceremonijami; ko ga je gospa kneginja prašala, kako je kaj z mlenjem, ali daje mnogo užitka, bil je v svojem življu in se tako osmelil, da je kneginji tobaka ponudil. Ko je vsacega prijazno kaj poprašala, vzela je od Proškove gospé kolača in od babice kupico smetane.

Otroci so med tem tiščali v Jožka, ki jim je kazal svoje živali, in komtesa je stala med njimi, veselila se ž njimi vred in odgovarjala jim srčno rada na vsako prašanje.

„Mamica, pogledite, to je naša srna!“ vsklikne lovčev Bertik materi, ko jim je Jožek kazal srno, in materi in otroci so pripognoli glave k bukvam.

„Sultan! to je Sultan!“ vsklikne Tonček, in ko je na ta klic Sultan med nje priskakal, kazal mu je Jožek v knjigo, rekoč: „Vidiš, to si ti!“ Tudi je bil tam velikanski slon, kterege se je Nežka ustrašila; bil je konj, krave so bile tam, zajčki, veverice, kokoši, zelenci in kače, ribe, žabe, metulji, jagnjeta in mravljinci; to vse so otroci znali, in babica je rekla, ko je videla škorpijona in kačo: „Kaj vendar ljudjé vsega ne naredé, še merčez malajo.“ Ko je pa mati mlinarica hotela videti hudega zmaja, kteremu iz goltanca ogenj šviga, rekla je komtesa, da take zverí ni, da je le izmišljena pošast. Ali oče mlinar je to slišal, zatočil tobačnico v prstih, zamežknol in rekel: „I, milostljiva gospica, to ni izmišljija, tacih strupenih hudih zmajev z ognjenimi jeziki je dosti na svetu, ali štejejo jih k človeškemu rodu, zato jih ni med temi nedolžnimi

živalmi.“ Komtesa se je nasmijala, mama mlinarica pa krenola očeta mlinarja po prstih ter rekla: „Preveč besedi, oče mlinar!“

Kneginja je govorila potem z lovcem in Ivanom o tem in unem, in prašala naposled, je-li v okolici mnogo tatinskih lovecev.

„Imam še dva taka tička; bili so trije, ali najbolj glumpastega sem nekolikokrat kaznoval, zdaj sedi domá; ali ta dva sta presneto zvita, ni jima mogoče do živega, razun če jima svinca med rebra vlijem. Lesni ogleda mi sicer to vedno veleva, ali treba je pomisliti, preden človek človeka iz ljubezni do zajca pohabi.“

„Nečem, da bi kdaj kaj tacega storili“, reče kneginja.

„Jaz tudi mislim, da zarad te male stvarce milostljiva gospoda ne uboža, in na veliko zver se v lesu ne upa tatinski lovec.“

„Slišim pa, da mi ljudjé zelo kradejo po gozdih?“ praša kneginja.

„I nu“, reče lovec, „jaz služim milostljivej gospodi uže dobrih par let, ali škoda, ktero so ljudjé ta čas v gozdih storili, ni velika. Govori se mnogo; na primer, jaz bi lahko vsako leto nekoliko dreves posekal in prodal ter rekel, ako bi mi z računom ne šlo: ukralo se je. Zakaj bi si pa na vest nakladal laž in goljufijo? Jeseni, kadar hodijo ljudje po stelje in ubogo ljudstvo po drv, vselej sem blizo, grmim, da se gozd trese, da bi se bali in kvara ne delali; ali

pa morem staro ženo na pol ubiti, ako malo debelejšo subljad vzame, nego kdo drug? Zarad tega bo milostljiva gospoda enako živela, mislim si, in ubogo ljudstvo se tudi oživi in reče: Bog stokrat povrni. Vsega tega nemam za kvar.“

„Prav tako“, potrdi kneginja. „Vendar morajo biti tod okoli nekteri hudobni ljudje. Predsinočujim je šel Pikolo iz mesta in v fazantnici so ga hoteli okrašt; ko se je pa branil in kričal, pretepli so ga, da je obležal; do zdaj je bolehen. Tako se mi je povedalo.“

„To se mi ne zdi verjetno, svitla gospa“, odmaja z glavo Prošek.

„Svoje žive dni nismo slišali, da bi bili razbojniki v fazantnici, ali kje blizo okoli“, oglasita se lovec in mlinar.

„Kaj se je moralo tu zgoditi?“ praša babica in bliže stopi. Lovec jej pové. „Ta je bosa“, reče babica in vpre golo roko na bok: „Ali se ne boji Boga. Povem jaz to drugače milostljivej gospej.“ In začela je praviti, kar je Zalka zjutraj razodela. „Ne, da bi morebiti hvalila, kar so mladenči storili, ali kaj pomaga, vsak berač brani svojo mavho. Ako bi bil kdo tega veternjaka videl po noči stati pod dekletovim oknom, razneslo bi se bilo to, kakor bi z lece oznanil, in deklica bi zgubila dobro ime in srečo; reklo bi se: „E, kaj ta, gospodje so k njej hodili, ni za nas.“ Deklica pa se boji, da bi se jim ta človek ne odmaščeval“, pristavi babica.

„Nič naj se ne bojé, jaz uže to poravnam“, reče kneginja; na to je pomignola komtesi k odhodu. Obe ste prijazno pozdravile družbo in odjahale proti gradu.

„To je resnica, da bi se malokdo upal govoriti z gospo kneginjo tako, kakor naša babica“, méni Proškova gospa.

„I časi je laže govoriti s cesarjem nego s pisarjem, in dobra beseda trebi steze in potí. Ako ne bi bila povedala, kdo vé, kaj bi bilo iz tega prišlo“, reče babica.

„Jaz vedno pravim, da je ta gospá slepa in gluha, tako jej lažejo“, méni lovec, vračaje se v izbo s Proškom in mlinarjem.

Na večer je prišel Koderna, in ko so zaslišali otroci lajno, začeli so s Zalko, Jerico in Urško plesati. Tudi šampanjca so pili, gospa kneginja ga je poslala gospodarju, da bi pili na njeno zdravje. Pa tudi Viktorice niso zabili, babica je nesla, ko se je zmračilo, dobro večerjo k jezcu na mahovito bruno.

Drugi dan za rana je tožila babici mama mlinarica, da je bil oče mlinar silo zgovoren in da je bila vsa cesta njegova, ali babica je s smehom odgovorila: I mama mlinarica, saj je to le enkrat v letu, in ni cerkvice, kjer bi enkrat v letu ne bilo pridige.

X.

Po Žernovskem brdu navkreber koraka pet romaric; te so: babica, mama mlinarica, Zalka, Lenčka in Barbka. Prve dve imate bele peči na glavi, nad čelom kakor streha razpete; deklice imajo okrogle slamnike. Zalka in starše ženi so podpasane in nesó na hrbtih male cule, v katerih imajo živež. „Meni se zdi, da slišim petje“, reče Zalka, ko so prišle vrhi griča. — Jaz tudi slišim.“ — „Jaz tudi“, oglasite se deklici; „stopite hitrejše, babica, da nam ne odidejo“, izpodbodete babico in hočete se v tek spustiti. „I vé bebke, ker vojvoda o nas vé, ne pojde brez nas“, reče babica, in deklici ste mirno šle z družimi. Na vrhu je pasel ovčar ovce in uže od daleč pozdravljal. „Ne bo dežja, Jože?“ praša mama mlinarica. „Bodite brez skibi, dva dni se vreme ne spremeni. Molite tudi zame Očenaš. Srečno!“ — „Bog daj, bomo.“ — „I, babica, kako pa Jože vé, kdaj bo dež in kdaj lepo vreme?“ praša Barbka. — „Pred dežjem lazijo črviči iz zemlje in narivajo kupčke, črni škorpioni lazijo izmed drv, kuščar se pa skriva; pajek in lastovke letajo prav nizko. Ovčarji so ves božji dan zunaj, in kadar nemajo kaj delati, gledajo te živali, kako živé in se lranijo. Najbolša moja pratika so gore in podnebje. Po jasnih gorah in po barvi na nebu poznam, kdaj bo lepo, kdaj deževno vreme, kdaj pride veter, toča in sneg“, reče babica.

Pri Žernovskej cerkvi stoji mnogo romarjev, mož, žen in otrok, marsiktera mati seboj nese dete v plenica, ker ga je obetala Materi božjej, da bi mu zdravje ali srečo izprosila.

Vojvoda Martinec stoji na cerkvenem pragu, njegova visoka postava sega izmed vse množice, tako da more z enim pogledom vse sebi izročeno krdelo pregledati. Ko zagleda babico in té, ki so bile ž njo, reče: „Zdaj smo vsi, napotimo se tedaj. Popred pa molimo Očenaš za srečno pot.“ Romarji so poklekneli pred kapelo, molili, in vaščani, stoječi na vasi, molili so ž njimi. Po molitvi so se pokropili z blagoslovljeno vodo, nekdo izmed odrastlih je vzel veliko razpelo, na katero je Tomaževa nevesta obesila venec in Zalka darovala rudeč trak. Možje z vojvodom so stopili okoli razpela, za njimi žene po starosti. Ali niso se še ganoli, še so naročale gospodinje to in uno, gospodarji opominjali mladino, naj pazi ognja in doma, otroci nadlegali: „Prinesite nam odpustkov“; babice prosile; „Molite za nas Češčeno Marijo.“ Zdaj je zapel Martinec s krepkim glasom: „Marija rožni cvét!“ potniki so vsi kmalo vmes zapeli, mladenič je više vzdignol ovenčano razpelo in množica se je valila za njim po cesti k Svatonovicem. Pri vsakem razpelu ali kapeli so obstali, molili Očenaš in Vero na čast in hvalo božjo, molili pri vsacem drevesu, na katero je pobožna misel podobo device Marije obesila, pri vsacem znamenju, kjer se je kaka nesreča pripetila.

Barbka in Lenčka ste dobro pazile na Martincea in pele z družimi vred. Ko so pa prišli na Črno

goro, začela je Barbka prašati babice: „Prosim vas, babica, kje je bil Turin, od kodar je bila nema deklica?“ — Ali zdaj ni zadela dobro, babica je odgovorila: „Ko greš na božjo pot, moraš imeti misli pri Bogu i ne smeš misliti na druge reči. Pojte ali tiho molite.“ — Deklici ste spet nekoliko hipov pele, ali zdaj so prišli v les, kjer so bile še v travi rudeče jagode; škoda bi jih bilo pustiti, deklici ste jih tedaj obirale, pri tem pa sta se jima potlačila slamnika in pomečkale suknji, in spet je bil posel ž njima.

Naposled ste se spomnole brešna v žepu in kos za kosom iz njega jemale; babica in mama mlinarica ju niste opazile, bile ste vse v pobožnost vtopljene, ali Zalka, idoč z Anico, ozrla se je časi na-nji in ji pokarala: „Vedve ste prav za božjo pot in veliko zaslužka si pridobite, to je gotovo“, nasmeje se jima. — Na večer so dospeli romarji pred Svatonovice in obstali pred mestom; ženske so se obule, popravile nekoliko svojo obleko, in potem so šli v mesto. Najpred so se obrnoli pod cerkev k studencu, ki teče v sedmih curkih izpod drevesa, na katerem je podoba Matere božje. Pri tem studencu so pokleknoli in molili; na to je vsak iz studenca pil in trikrat pomočil oči in lica. Ta čista, mrzla voda, to je čudodelna voda, njena moč je tisoč ljudem zdravje povrnola. Od studenca so šli romarji navkreber k razsvitljenej cerkvi, iz ktere so donele razne pesmi, ker so bile prišle procesije od raznih strani, in vsaka procesija je imela drugo pesem. „Ah, babica, tukaj je krasno!“ šepeta Barbka.

„Kako bi ne bilo, poklekni in moli“, svari jo babica. Deklica poklekne k starej, ki je glavo do tal pobesila in srčno molila k presvetej božjej poroduici, ktere podoba se je lesketala v oltarju sredi mnogih prižganih sveč, okrašena z venci in kiticami, katerih največ so darovale neveste in žené, da bi se najsvetejša Devica milo ozrla na njihovo ljubezen. V drazem ogrinjalu so viseli krasni lišpi, darovi tistih, ki so ohromeli, pomoči svojim nogam iskali in je našli. Po opravljeni molitvi je prašal vojvoda zakristana, kaj ima storiti, in potem peljal svoje ovčice na prenočišče. Preskrbeti jim ni mogel nič; kakor lavstovke, ko spomladi prileté in posedejo stara svoja gnjezda, tako so šli tudi romarji tje, kjer so nahajali leto za letom prenočišče, sicer ne bogate večerje, ali prijazen obraz, kruha, solí in posteljo. Mama mlinarica in babica ste ostale pri oskrbniku premogov; tu so bili stari ljudjé, babica je rekla „iz starega svetá“, in zató jej je bilo pri njih kakor domá. Ko je oskrbnikova žena zvedela, da so prišli Žernovski romarji, šla jih je čakati proti večeru na klop pred hišo, da jih pod streho vzame. Preden so šli spat, razložila je gospodinja mami mlinarici svoje zaklade, cele kupe platna, kanaf-za in preje, ktero je skorej vso sama naprela in leto za letom množila: „Komu, ljuba gospa, vse to pripravljate, ker ste hčer uže omožili?“ praša mama mlinarica. — „Ali imam tri vnuke, in to veste, platno in preja je stanoviten zaklad.“ — S tem je bila mama mlinarica popolnoma zadovoljna; ko pa pristopi gospod

oskrbnik, reče: „No, mama, uže spet razkladate; pojdem oklicat na trg?“ -- „Oh oče, to je kakor usnje, iz tega ne bo trga, petdeset let ne.“ — To pa je bilo opravnikovej ženi žal, da ni mogla babici s čim boljim postreči, nego s kruhom, ker babica je živela ob kruhu in vodi, kadar je bila na božjej poti. Taka navada jej je bila sveta, in njej se ni dalo nič ugovarjati. Mami mlinarici je bilo tudi prav prijetno prenočišče pri oskrbniku, in ko je legla na pernice, rekla je z veliko zadovoljnostjo: „Mila posteljica, kakor bi človek v sneg legel.“

Zalka in Anica ste bile pri nekej vdovi, osebenici; spale ste nad stropom, kjer je bila jima gospodinja postlala. Bile bi na kamnu tudi sladko spale. Ali to noč niste ostale nad stropom, zlezle ste po gredéh na vrt. „Ali ni tukaj stokrat lepše, nego gori; vrt je najna kamra, zvezdice najne sveče, in zelena trava najne pernice“, reče Zalka, ogrne suktnjo in leže pod drevó. — „Tukaj bove spale, mila deklica“, odgovori Anica in leže poleg nje. — Ali le poslušaj, stara Brojka smrčí, kakor bi deske rézal“, posmeje se. — „Da, neznansko je sladko pri njej spati! Ti, tovaršica, kaj misliš, ali prideta zjutraj?“ praša deklica, obrnovši se k svojej tovaršici. — „Kako ne bi prišla“, zagotavlja Anica. Tomaž bo tu, kakor bi na konju pridirjal, in da bi Jakoba ne bilo, tega ne verjamem, saj te ima rad.“ — „Kdo ve, tega mi še nikoli ni rekel.“ — „In čemu bi tega bilo treba; to se uže samo vidi; jaz tudi ne vem, ali mi je Tomaž kdaj

rekel, da me ima rad, in vendar se imava uže davno rada, in uže je prišlo do svatbe." — „Kdaj bo svatba?“ — „Oče nama hoče dati hišo in iti v kočo; ko si jo postavi, bode svatba; okoli svete Katarine. Lepo bi bilo, ako bi imele obe kmalo poroko.“ — I jemenasta, ti govoriš, kakor bi uže bila roka v rokavu, ali to je še za gorami.“ — „Kar ni, more biti; Milavčevi bodo veseli, če se Jakob k vam priženi, in tvoj oče bi dobil vrlega sina, boljega ne morete v hišo dobiti, pa si ga tudi ne moreš iskati. Kar je res, to je res, Jakob je najlepši mladenič v vsej vasi in županova Lucija bi morebiti jokala za njim.“ — „Vidiš, to je tudi kamen, ki nam na poti leži“, vzdahne Zalka. — „Deklica, to je več, nego kamen, kaj meniš, da Lucija malo veljá, ta je dosti važna uže sama na sebi, in oče jej pridéne na vago še žep trdih križakov.“ — „To je še večje gorjé!“ — „Kaj pa si glavo ubijam, naj bo uže oče župan, ni še Bog, in Lucija z vsemi križaki ti vendar vode ne skalí. Saj ima Jakob zdrave oči. — „Ali, če se to na-nj zvrne, in če ga ne vzamejo v grad, moral bo v vojaščino.“ — „Ne misli tacih rečí, ko bode oskrbnik temno gledal, zamažejo se mu oči, umeš? — „To bi uže bilo, ali vselej to tako ne gre. Res je, ponoči pred kresom se mi je sanjalo, da je Jakob k meni prišel in tedaj bi se imela vzeti, ali sanje so sanje, in babica pravi, da vražam ne smemo verovati, ampak treba je Bogu prepustiti, kaj z nami stori.“ — „Saj ni babica evangelij.“ — „Jaz verujem babici kakor svetemu pismu,

ona človeku odkritosrčno svetuje, in vsakdo pravi, da je modra žena; kar ona reče, to je sveta resnica." — „Saj tudi jaz tako mislim, ali stavim sto na eno, da je verovala to, kar mé, ko je bila mlada. Stari ljudje so uže taki, naša mama pa vedno toži: sedanja mladina išče le veselja, plesa in veselje, razuma pa nema, kolikor je za nohtom črnega. Tega za njenih let ni bilo, ali jaz vem za gotovo, da naša prebabica za las bolja v mladosti ni bila, in ko bove me babici, bove tudi tako pele. Zdaj pa se poročive v varstvo Materi božjej in zaspive“, pristavi Anica, zavije se v suknjo in precej potem, ko se je ozrla Zalka v njeno lice, bila je uže na unem svetu.

Nad stropom je tudi še vspavala ena izmed žen, ki so tukaj spale, svoje dete, ki se pa ni dalo upokojiti. „Slišite, mati, ali je dete vsako noč tako nepokojno?“ prasha druga, probudivši se iz spanja. — „Da, uže štirnajst dni vsako noč. Kuhala sem mu, kar je kdo svetoval, maka, janeža, vse zastonj. Kovačica je rekla, da so mu udarile kraste iz glave na čeva. Obetala sem ga na božjo pot k Materi božjej, bodi si, da mu odleže, ali da ga Bog k sebi vzame.“ — Požite ga zjutraj pod studenčeve curke, da se voda trikrat čez-nj pregrne, to je tudi mojemu otroku pomaglo“, svetuje žena, obrne se na drugo stran in zaspí.

Zjutraj, ko so si pred cerkvijo zbrani romarji, roké podajali z navadnimi besedami: „odpustimo si“, ker so šli pred prestol device Marije, začula sta se za Zalko in Anico dva znana glasa: „Bodi tudi nama

odpuščeno.“ — In brez spovedi dajeve vama odvezo“, odgovori Anica podavši roko Tomažu; Zalko je rudečica oblila, ko je Jakobu roko podala. Mladenča sta stopila med romarje, ktere je Martinec vodil in šla z družimi v cerkev.

Po božjej službi so šli vsi v kopel se kópat, in stareji možje in žene so si dajali kupice staviti; to je bilo treba. Po kopeli so kupovali odpustke. Mama mlinarica je nakupila obilo svetih podob, kronic in raznih družih darov. Imam mnogo otrok, nosijo v mlin, vsak gleda, da bi mu dala odpustkov“, reče babici. Poleg babice je stala stara Brojka, rada bi bila kupila klockčevo kronico, ali ko je rekel prodajavec, da velja pet grošev dobrega denarja, žalostno jo je spet na stran položila, rekoč, da je draga. — „Draga pa draga“, razpalil se je prodajavec; „menda, žena, svoje žive dni niste imeli klockčeve kronice v roci. Kupite medene potice!“ — „I nu, oče, družemu ne bo draga, ali meni je, ker imam le eno desetico.“ — „Za to ne kupite klockčeve kronice“, reče prodajavec. — Brojka je šla, ali babica je stopila za njo in rekla jej, naj pojde ž njo k družemu prodajavcu, ki prodaja blago prav po ceni. In lejte! ta prodajavec je prodajal vse pod nič, kakor je babica sama hotela tako, da Brojka za desetico ni dobila le klockčeve kronice, temuč tudi svetih podob in družih odpustkov. Ko so pa od prodajavca šli, reče Barbka: „Lejte babica, vi ste temu prodajavcu doplačali, kolikor je bilo premalo; saj sem dobro videla, kako ste pazili, da ne bi videla Brojka.“

— „Ker si videla, vidi, ali ne povej nikomur; kar daje desnica, ne sme vedeti levica“, odgovori babica. — Zalka je kupila srebern prstan, na katerem ste bile goreče srce; tudi Jakob si je precej kupil tak prstan, na katerem ste bile sklenjene roki. Vse te odpustke so si dali romarji blagosloviti, in blagoslovljeno kronico, prstan, podobo ali knjigo je vsak hranil, kakor svetinjo.

Ko je bilo vse to opravljeno, zahvalili so se romarji svojim gostiteljem, molili še enkrat na čudodelnem studencu, priporočili se varstvu Matere božje in napotili se proti domu. V Retinskem lesu, blizu devetih razpel, na studencu so počivali; kdor je bil žejen, stopil je k studencu, in ko so videli, da Zalka daje Jakobu iz dlani piti, hodili so k njej, da bi jim tudi dala, kar je ona rada storila. Na to so stari v travo seli, pravili, kaj in zakaj je kdo komu odpustkov nakupil, in govorili o procesijah, ki so tje prišle. Deklice so se razšle po lesu trgat cvetic za vence, in mladenči so popravljali veliki grob in lesena razpela na njem. — „Povedite mi, Anica, zakaj je tukaj teh devet razpel?“ prša Barbka, pleté Anici kitice za venec, kterega je vila. — „Poslušaj, jaz ti to povem. Ne daleč od tod je star grad v razvalinah, pravi se na Vizemburku. V davnih časih je bival na tem gradu plemenitaž, ime mu je bilo Herman. Imel je rad deklico iz neke vasi ne daleč od tod. Hodil je za njo še nekdo drug, ali za tega ni marala, dala je besedo Hermanu. Imela je biti svatba. Na jutro

tega dne je prišla k Hermanu mati in prinesla mu rudečih jabelk ter ga prašala, zakaj je tako zamišljen, in on je odgovoril, da sam ne vé. Mati ga je prosila, naj domá ostane, da je imela hude sanje, ali on je na noge skočil, „z Bogom mati!“ in skočil na belca. Ali belec ni hotel ž njim čez prag; mati ga je spet prosila: „Sin, ostani domá, to je slabo znamenje, kaj hudega se ti naključí“; ali on ni slušal, spodbodel je konja in jezdil čez most. Belec se je spenjal in ni hotel dalje, in mati ga je v tretje prosila; ali Herman ni nič maral, šel je po nevesto. In ko so jezdili s svatbe in na to-le mesto prišli, planol je na-nj s svojimi tovarši uni mladenič, ki je za nevesto hodil. Začela sta se bojevati protivnika, in Herman je bil ubit. Ko je to nevesta videla, zabola si je v srce nož, svatje so ubili tega protivnika in tako je v tem boju devet ljudi poginolo. Pokopali so vse v en grob in postavili jim v spomin devet razpel. Od te dobe se ta razpela vedno popravlja, in ko poletnega časa tu mimo hodimo, obešamo vence na-nje in vsak moli Očenaš za njihove duše.“ Tako je dokončala Anica; stara Brojka pa, ki je ondi gob iskala in povest poslušala, obrnola je glavo in govorila: „To ni tako, Anica; Herman je bil plemenitaž z Litoborškega, ne z Vizemburškega gradú, in nevesta je bila iz Svatovnic. In bil je ubit, preden je prišel k nevesti, z drugom in starašino; nevesta ga je čakala, ali ne dočakala. Seli so za mizo, in zdaj je zazvonilo mrliču; nevesta je trikrat vprašala mater, komú zvoní, mati si je vedno

izmišljala, da zvoní temu, da zvoní unemu, dokler ni neveste peljala v kamro, kjer je ležal ubiti Herman. Ko je to videla nevesta, probola si je srce. Pokopali so tukaj vse. Tako sem „jaz to slišala“, dokončá Brojka. — „Kdo more to razsoditi, ktera izmed naju prav pripoveda, ker se je to zgodilo v starodavnih časih. Naj pa bo uže tako ali tako, dosti zlo, da je bilo. Bolje, ako bi se bila mogla vzeti in srečno živeti.“ — „Tako pa bi nihče o njih ne vedel, ne bi se jih spominjali, ne venčali jim groba“, oglasil se je Tomaž, popravlja je jelovo razpelo, ki se je podrlo. „In kaj to pomaga, jaz bi vendar ne bila rada tako nesrečna nevesta“, méni Anica. — „O, jaz tudi ne“, reče Zalka, gredé iz lesa s pletenimi venci. — „I nu, jaz bi si tudi ne želel, da me na poročni dan ubijejo“, reče Jakob, vendar pa je bil Herman srečniši od njegovega nasprotnika. Zelo je moral biti žalosten, ko je videl, da to, ktero je ljubil, drug na dom pelje. Zato treba, da za tega bolj goreče molimo, ker je umrl v grehu in nesreči, Herman v sreči in božjeji milosti.

Deklice ovesijo vence na razpela, razsteljejo ostale cvetice po grobu, z mahom obrastenem, in po molitvi se vrnejo k romarjem. Kmalo potem prime vojvoda za palico, mladenič za razpelo in prepevaje se napotijo romarji proti domu. Na razpotji, ne daleč od Žernova, čakajo jih domači ljudjé, ker so zaslišali petje in v daljavi videli frfrati rudeče trakove. Otroci zagrmé materam naproti, ker ne morejo dočakati odpustkov. Uže preden je prišla procesija v vás,

trobili so dečki na nove tröbente, piskali na piščalke, skakali z lesenimi konji; deklice so nosile punice, koške, podobe in srčka iz medene potice. Po molitvi v cerkvi se zahvalijo romarji svojemu vojvodu, mladenič postavi sebi izročeno razpelo v cerkev, venec s trakovi cvesi na oltar, in tako se vsi razidó, vsak na svoj dom. Ko podaje Zalka Anici na razbodu roko, ozre se ta na srebrni prstan, ki je Zalki na roci lesketal, nasmeje se in reče: „To ni tisti, ktereга si kupila?“ — Zalki stopi kri v lice ali preden odgovori, pošepeta Jakob Anici: „Ona mi je dala srce, jaz njej roko.“ — Dobra mena; Bog daj srečo“, reče Anica.

Pri lesenej podobi pod lipami pri mlinu sedi Proškova rodovina in oče mlinar; vsak hip se ozirajo na Žernovsko brdo. Čakajo romarjev. In zdaj, ko je solnce poslednje žarke na grič pošiljalo in vrhe širokih hrastov in visokih jesenov zlatom oblivalo, zabelé v senci pritličnih vej bele peče, in slamniki se naglo spreminjajo med zelenjem. „Uže gredó!“ vzkliknejo otroci, ki so se venomer na brdo ozirali, in vsi trije leté čez brv, ki je držala čez reko proti pogorju. Proškovi in oče mlinar, ki toči tobačnico v roki in z obrvmi treplje, grzdó za njimi, babici in materi mlinarici naproti. Otroci ljubijo in obskakujejo babico, kakor bi je uže leto in dan ne bili videli, Barbka se hvali roditeljema, da je kar nič nogé ne bolé. Babica sprašuje otrok, ali so se je kaj spominjali, in mati mlinarica praša očeta mlinarja: „Kaj je novega?“ — „Cerkvenec se je obésil. To je bila reč! mila mati mlinar-

rica“, odgovori oče mlinar s prav resnim obrazom. — „Od vas človek nikdar resnice ne zve“, zasmeje se mati mlinarica in krene očeta mlinarja po roci. — „Kadar ste domá, draži vas, kadar ste od doma, toži se mu, da nikjer nema pokoja“, reče Proškova gospa. — „To je uže tako, botra, možje nas le takrat cenijo, kadar nas pogrešajo.“ — To in tako govoré, in pripovedovanja ni bilo konca. Ta božja pot je bila prebivcem male doline, dasi ni bilo daleč v Svatonovice, vendar leto za letom tako imenitna, da je bilo dobrih štirnajst dni o njej kaj govoriti. Ako je pa kdo iz sosedstva v Vamberice šel, govorilo se je o tem četr leta poprej in četr leta poznejše in o božjej poti v Mariino Celje govorili so ljudje vse leto.

XI.

Gospa kneginja odide, ž njo komtesa Hortenzija, odide tudi oče, in žvrgoleče lastovice zapuščajo gnjezda in strehe. Na Starem belišču je bilo prazno, kakor bi bilo pogorelo; mati je plakala, in ko jo vidijo otroci plakati, plakajo tudi. „No, Terezka, ne plakaj“, govori babica; „kaj vse to pomaga; saj si vedela, kaj te čaka, ko si ga vzela, tedaj moraš potrpežljiva biti. — In vi, otroci, molčite; molite za očeta, da mu Bog dá zdravje in da se spomladi zopet k nam vrne.“ — „Ko prileté lastovke; ne?“ praša Nežka.“ — „To je“, potrdi babica, in deklica si solze otrè.

Tudi okoli belišča začenja biti žalost in tišina. Les se razsvetleva; ko je šla Viktorica iz njega v dolino, videli so jo uže od daleč. Pogorje orumeneva, veter in valovi odnašajo grmičem suho listje, Bog vé kam; vrtna krasota je shranjena v kamri. V vrtiču cvetó še astra, trobelika in paludnica, na loci za jezom podleski, in po noči hojevajo ondod večše. Kadar se gre babica z otroci šetat, ne zabijo otroci papirnatih pozojev, ktere na vrhu spuščajo. Nežka teka za njimi, steza se po grmih, kamor se je ktera nit prijela. Barbka nabira z babico rudečih jerebik in trnulj, ktere je rabila za lek, ali trga šipke za domačo potrebo, ali trese oskurše, iz katerih dela Nežki korale za roko in vrat. Rada sedeva babica z otroci na vrhu nad gradom; od zgorej gledajo v dolino na zeleni travnik, kjer se pase grajska čeda; vidijo celó mesto in grad na majhnem gričku sredi doline, in lepi park okoli njega je pod njihovimi nogami. Zelene veternice*) so zaprte, na pomolih ni več cvetic, rože okoli belih kamnenih držajev so uvenole, po vrtu ne hodijo oslecani strežaji in gospoda; ampak delavci pokrivajo smrekovimi vejami lehe, na katerih ni več pisanih cvetic. Morajo gospej oko razveseljevati, da se zopet k njim vrne; redka tuja drevesa, ogoljena zelene obleke, povijajo slamo, vodometa srebrnimi cevmi krijó z deskami

---

*) Veternica, Fensterflügel; ta beseda je krog Loke sploh v rabi.

n mahom, in zlate ribice so se poskrile na dno ribnika, kterege površje, sicer tako čisto, krije listje, žabji okraki in zelena prévlaka. Otroci se ozirajo doli, spominjaje se dneva, ko so s Hortenzijo po vrtu šetali, v sobani jeli; kako krasno je bilo takrat vse to! mislijo si: „Kje koli je ona sedaj!“ Babica pa rada gleda na nasprotno Žliško stran, čez vasi, zverinjake, gaje, ribnike in lese, preko Novega mesta, Opočna do Dobruške, kjer biva njen sin, in za Dobruško, med gore, kjer stoji mala vas, v kateri ima toliko milih prijateljev. In kadar oči obrne na vshod, stoji pred njo krasen srp Krkonoških gor od dolzega Hejšovinskega hrbta do Snežke, v oblacih zavite in snegom pokrite. Kažeč na Hejšovino, govori babica otrokom: „Tam mi je znana vsaka steza, tam med temi gorami stoji Kladsko, kjer se je vaša mati rodila, tam so Vamberice in Varta, v le-unih krajih sem živela nekoliko srečnih let.“ Zamisli se. Barbka pa jo premoti s prašanjem: „V Varti sedi Sibila na mramorjevem konju, ne?“ — „Pravijo, da v Varti na necem griču. Sedi neki na mramorjevem konju, sama iz mramorja izsekana, in drži proti nebu vzdignjeno roko. Ko neki vsa v zemljo zleze, da se jej še prsti ne bodo videli, tedaj se izpolni njeno prorokovanje. Moj oče je rekel, da jo je videl, in da je bil konj takrat uže do prs v zemlji.“ — „In kdo je bila ta Sibila?“ praša Nežka. — Bila je modra žena, ki je prorokovala prihodnje reči.“ — „Kaj pa je prorokovala?“ vprašata dečka. — „To vam sem uže povedala“, reče babica. —

„Pozabili smo uže.“ — „Tega ne smete pozabiti.“ — „Babica, jaz se še spominjam“, reče Barbka, ki je babico prav pazljivo poslušala; „lejte, Sibila je prorokovala, da pride nad česko zemljo mnogo nadlog, da bodo vojske, lakota in kuga; najhuje pa bo takrat, ko ne bo hotel poznati oče sina, sin očeta, brat brata; ko ne bo nič več veljala ne beseda, ne prisega; in kadar bo tako hudo, neki da bode česka zemlja na konjskih kopitih raznesena.“ — Dobro si zapametila. Ali Bog vari, da bi kdaj tako bilo“, vzdahne babica. Barbka klečí pri babičinih nogah, sklepa roke na njenih kolenih, vpira jasne oči v resno babičino lice in zopet praša: „Kako je pa tisto prorokovanje, ki ste ga nam povedali, veste, o Blaniških vitezih, o svetem Vaclavu in svetem Prokopu?“ — „To je prorokoval slep mladenič“, odgovori babica. — „Ah, babica, mene je časi tako strah, da vam ne morem povedati, lejte, vi bi tudi ne želeli, da bi bila česka zemlja na konjskih kopitih raznesena?“ — „Blaženo dekle, kako bi mogla take nesreče želeti, saj vsak dan molimo za blagor česke zemlje; saj je ona naša mati. No, in ali bi hladnokrvno gledala mater v pogubo padati? Kaj bi vi počeli, ako bi vam hotel kdo mater ubiti?“ — „Kričali bi in plakali“, oglasita se dečka z Nežko. — „Vi ste otroci“, nasmeje se babica. — „Braniti bi jo morali, ne, babica?“ reče Barbka in oko jej zažari. — „Tako, deklica, tako, to je pravo, krik in jok nič ne pomaga“, reče starka in položi roke vnuki na glavo. — „Ali, babica, mi smo mali, kako bi mogli poma-

gati?" méni Jožek, ki mu mrzi, da ga babica za malo sodi. — „Ne veste, kaj vam sem pravila o malem Davidu, ki je pogubil Golijata? Lejte tudi mali mnogo more, ako trdno upa v Boga — pomnite to. Ko dorastete, pridete v svét, spoznate zlo in dobro, zapeljavali bodo vas, pridete v skušnjava. Pa se spominjajte svoje babice, kar vam je govorila, ko je z vami hojevala. Lejte, jaz sem zavrgla dobro življenje, katero mi je pruski kralj obetal, in raja sem izbrala nadlogo, nego da bi bila dala otroke potujčiti. Ljubite tudi vi česko zemljo, kakor mater svojih upov, bodite jej dobri otroci, in ne izpolni se prorokovanje, kterega se bojite. Jaz ne učakam, da vi dorastete, ali nadjam se, da se boste spominjali babičinih besed“, govori babica s trepotajočim glasom. „Jaz jih nikdar ne pozabim“, šepeta Barbka in zakrije lice med babičine kolena. Dečka molčé stojita, ne umeta babičinih besed, kakor jih umé Barbka; Nežka pa, priplezavši k babici, reče z jokajočim glasom: „Ali babica, vi ne umrete, kaj ne, da ne?“ — „Vsemu na svetu pride svoj čas, mila deklica, tudi mene pokliče Bog“, odgovori babica Nežki, ter jo vroče k sebi pritisne. Za hip vsi utihnejo; babica se zamisli, otroci ne vedo, kako začeti. Zdaj zaslišijo nad seboj fofotanje, in ko oči povzdignejo, vidijo v zraku frčati trumo ptic. „To so divje gosí“, reče babica; teh nikdar ne letí mnogo skupej, le ena rodovina, in leté v posebnem redu; pogledite, dve leté pred družimi, dve za njimi, vse druge druga poleg druge, na daljavo ali širjavo, le da se časi v

polkrog zasučejo. Kavke, vrane, lastovke letajo v velicih trumah, nekoliko jih letí naprej, te iščejo počivališč družim, zadaj in na stranéh letí straža, ki varuje v nevarnosti samice in mladičev; ker srečavajo sovražne trume, in začne se boj.“ — „Ali, babica, kako pa se morejo bojevati, ker nemajo rok, da bi mogle držati meč i puško?“ ogласi se Tonček. — „Te se bojujejo po svoje s prirojenim orožjem. S kljuni se sekajo in s perutmi se bijejo tako ljuto, kakor ljudjé z ostrim orožjem; časi jih v tacih bojih mnogo popada.“ — „To so glumpaste“, reče Jožek, — „I no, mladenček, ljudjé imajo um, in vendar se koljejo za malo in za nič, da se pokoljejo“, odgovori babica, vstane s klopí in podviza se z otroci domú.

„Pogledite, solnce je na zahodu, zahaja v zamok, jutri bo dež“; obrnovši se pa k goram, pristavi: „in Snežka ima zástavo.“ — „Ubogi gospod Sluga, ta spet trpí, ker mora hoditi po lesih“, miluje ga Tonček. — „Vsak stan ima svoje težave, in kakoršnega si kdo izvoli, prenašati mora hudo z dobrim, ako bi tudi za glavo šlo“, reče babica. — „Jaz bom vendar lovec in z veseljem pojdem k Slugi“, ogласi se Jožek in spusti v zrak pozvoja, teče z vrha v dolino in Tonček za njim, ker se začujejo zvonci kravje čede, katero pastir z loke domú žene. Otroci se razveselé lepíh krav, posebno teh, ki so prve in nosijo na rudečih remenih bronaste zvonce, ki ima vsak drug glas. Vidi se jim, da umejo to zvonjenje, ponosno z glavami otresajo, da zvonci bingljajo in milo žvenkljajo. Ko jih Nežka

ugleda, začne peti: „Zvonci pojejo glasno, kravice domú gredó“, in vleče babico z griča; babica pa se ozre po Barbki, ki stoji še na vrhu. Ona se je zagledala na nebó, na katerem se kažejo na zapadu najkrasneje podobe. Tu se vzdiguje svitla, čedno vpo-dobljena orjaška kopa izza temne gore; tu dolgi lesi; tu majhni vrhi in na njih gradovi in cerkve; tu na ravnini tenki stebri, zbočena vrata, podobna povodnim stavbam, zapad je obrobljen z rudečim žarom v zlatih hieroglifih. In te kôpe, lesi in gradovi ginejo, in delajo se na njihovem mestu še čudniše podobe. Deklici je to tako všeč, da pokliče babico gori; ali babica neče še enkrat na grič, pravi, da nema več mladih nog, in deklica mora iti za družimi.

O vseh Svetih rano gredó otroci babici kakor po navadi naproti in govoré s potjo: „Danes nam prinese babica iz cerkve sveč.“ „In babica prinese sveč in reče: „Ker ne morem iti na pokopališče molit za duše, prižgemo sveče doma.“ — Tako se spominja duš z otroci vsako leto domá. Na vernih duš dan zvečer prilepi goreče sveče po mizi, pri vsakej ime-nuje dušo, za katero jo je prižgala. Naposled jih še nekoliko prilepi, pa ne imenuje nobene duše ter govori: „Te pa naj goré za tiste, katerih se nihče ne spominja.“ — „Babica, tudi jaz eno užgem za nesrečno svatbo v Hrtinskem lesu?“ — „Užgi, užgi, deklica; naša molitev jim bo morebiti mila.“ In Barbka prižge še eno svečo, babica poklekne z otroci k mizi in molijo vsi, dokler sveče goré. „Večna luč naj jim sveti, naj počivajo v miru“,

dokonča babica molitev, otroci pa morajo reči:
„amen.“

Teden po vernih dušah oznanuje babica otrokom, ko jih budí, da je prišel sveti Martin na belem konju. Otroci naglo poskačejo s postelj, tekajo k oknu — in glej, povsod je vse belo. Na pogorju ni nobenega zelenega lista, ne na vrbah ob reki, ne na olšah ob potoku. V lesu so le jele in smreke zelene, ali njihove veje so se pod težkim snegom pobesile. Na oskuršu, ki stoji blizo hiše, in na katerem visi še nekoliko zmrznjenih strokov, sedi vrana, in perutnina na dvoru tiho stoji in se čudi tej novoti. Le vrabci veselo skakljajo po snegu in pobirajo, kar je kokošim ostalo. Mačka, vračaje se z lova, otresa se pri vsakej stopinji in naglo skoči na peč. Psa pa, mokra do kolen, gonita se veselo po snegu.

„Sneg, sneg, to je dobro, vozili se bomo na senéh“, zavriskajo otroci, pozdravlja je zimo, ktera jim je prinesla zopet družega veselja. Sveti Martin jim prinese dobre rožičke, in po svetem Martinu imajo v hiši perjevke. Ali predice so jim mnogo ljubše, ker imajo pri preji več svobode. Ko sedejo perjevke v kuhinji okoli dolge mize in navalé na mizo visok zagreb perja, kakor val snega, odžene babica Nežko in dečka od mize. Vendar se prigodí, da se Jožek enkrat vmes vrine in pade v zagreb; lahko je pomisliti, kako se je udelal. Od te dobe govori babica, da malih ni varno jemati za mizo. Se vé, da navadno ne smejo k mizi, ne pihati, ne z vrati luskati, precej so karani. Edino

veselje pri perjevkah so pravlice in pripovedke o strahovih in grajskih stražnikih, o veščah in ognjenih možéh. V dolzih meglenih večerih, ko prihajajo perjevke in predice iz koč in večkrat iz ene ali druge vasi, sliši se časi: Tu in tu je strašilo; in ko se začne o tem govoriti, ni konca ne kraja, ker vsaka vé kaj takega. Tudi Kramolenski hudodelci, ki so bili spomladi v ječo vtaknjeni, in so na zimo domu prišli — ljudje so govorili, da so prišli iz šole, ker se neki vsak lahko kaj nauči — dajo večkrat ljudém priliko, da imajo kaj govoriti. Od teh pride govorica na hudodelce sploh, in potem se govori o grajščinskih čuvajih ali lesnih tatéh. Otroci sedé kakor mutci, še sopejo skoraj ne, za ves svet ne bi šli skoz vrata, tako se bojé. Zato pa babica nema rada, ko take reči pripovedujejo, in časi take besede ustavi.

Po svetem Martinu je v mestu sejm; Proškova gospa gre z Jerico in Urško nakupit posode in različnih potreb za zimo. Otroci ne morejo dočakati matere, ker jim je vselej prinesla igrač in medene potice, in babica vsako leto dobi volnene nogovice, copate in šest vrvic za kolovrat. Ko jih spravlja v škatljico, govori Jožku: „Ako bi tebe ne bilo, bila bi dosti ena.“ Nežka dobi to pot leseno desko, na kateri je abeceda. „Ko pride jutri gospod učitelj, začneš se učiti; saj se neznansko dolgočasiš, kadar se drugi učé. In ker si se naučila očenaš in pesmice, naučiš se tudi abece“, reče mati. Deklica od radosti poskoči in precej pazljivo črke progleda; postrežljivi Tonček se

ponudi, da jo naučí: i, e, a, o, u; ali ona skrije abecednico za hrbet in reče: „Od tebe se nečem učiti, ti tega ne umeš tako, kakor gospod učitelj.“ — „Za božji čas, da ne bi umel abcé, ker berem iz knjige“, tegoti se deček. — „Ali v knjigi to ni tako“, zavrne ga deklica — „Jej, jej, ti si bedasta!“ ploskne deček z rokama. — „Ne jaz, ti si“, pokima Nežka z glavo in gre z abecednico k luči. Ko se ta dva o učenosti prepirata, dela Jožek v kuhinji Sultanu in Grivecu koncert, trobi na trobento in bobna na boben, ktereга mu je mati s sejma prinesla. Pséma ne more ta godba posebno prijetna biti, dvigavata gobca, Sultan laje in Grivec tuli, da je greza poslušati. Babica s hčerjo v kamri pospravlja nakupljene reči, zaslišavši pa to muziko, priteče, ko bi jo kdo podil: „Mislila sem si, da je to ta zanikrnik, na tebi ni dlake dobre, deček! Ali molčiš!“ Jožek vzame trobento iz ust, pa ko bi ne bil slišal, kar je babica rekla, spusti se v smeh, rekoč: „Le pogledite, kako huda sta psa, ker jima delam muziko!“ — „Ako bi imela psa um, rekla bi ti, tako muziko naj kozel poslušá, umeš? Precej to odloži! Zares, ako boš tako razposajen, rečem letos svetemu Miklavžu, naj ti šibo prinese“, žuga babica in ga požene v izbo. — „No, to bo lepa reč, v mestu so pravili, da je nakupil svéti Miklavž poln voz darov, in da bo letos obilo nosil; se vé da le tistim, ki so poslušni!“ oglasi se Urška, zaslišavši med vrati babičine besede. Ko pride drugi dan učitelj, približa se Nežka s svojo abecednico in sede k drugim; dobro

pazi, in ko mine ura, priteče zelo zelo vesela k babici in pové, da pozná uže vse črke v prvej vrsti in precej jih babici imenuje, pové tudi znamenja, kakoršna jim je gospod učitelj prisodil, da si jih dobro v glavo vtisne. Mati in babica ste ž njo zadovoljne, vzlasti, ker jih še drugi dan pozná; zato pa jih češče babici kaže in zahteva, da jo babica poslušá; naposled jih tudi babica kakor vnučka pozna. „Lejte no“, reče, „svoje žive dni nisem mislila, da bi se še kdaj mogla abecé naučiti, in zdaj na stare dni se mi je to pripe-tilo. I nu, ako hoče biti človek z otroci, mora biti sam otrok.“

Necega dne priletí Jožek v izbo in kriči: „Otroci, otroci, pojdite gledat, babica je prinesla iznad izbe kolovrat!“ „Je to tako čudo?“ kara mati otroke, vidé, da se vsi skoz duri ženó in ž njimi tudi Barbka. Res je, da ni čudo, ali mati ne pomisli, koliko veselja je babica s kolovratom v izbo prinesla. S kolo-vratom hodijo predice na prejo, in ž njimi krasne pripovedke in vesele pesmi. Matere sicer ne mi-kajo ne pripovedke, ne pesmi; ona raja sedeva v svojej izbi in bere v knjigah iz grajske knjižnice, in ko babica reče: „Povedi tudi nam kaj iz teh bukev“, in mati kaj pové, to ne mika ne otrok, ne družih tako, kakor življenje na Dunaju, kadar začne o tem pripovedovati; to je vsem všeč, in pre-dice govore: „To mora biti krasno v tacem mestu“, otroci pa mislijo: Ko dorastemo, pojdemo tudi tje pogledat! Ali najljubše je vsem, razun matere, če

začne babica pripovedovati basni o deklicah s zlatimi zvezdami na čelu, o knezih in kraljičih, zakletih v leve in pse, ali celo v skale, o oreških, v katerih so bile zložene cele drage obleke, zlatih gradovih in morjih, v katerih prebivajo krasne morske deklice. Mati ne opazi, da se je Barbka med vezenjem zamislila in skoz okno gledala po golej rebri in zametenej dolini, da bi zapazila ondi rajski vrt, grad iz dragih kamenčkov, tice ognjenih barv, gospé, katerim zlati lasje okoli glave vejó, in da se jej je zamrzla reka promenila v sinje morske valove, po katerih se zibljejo krasne morske deklice v koralnih školjkah. Sultanu, ki raztegnjen na tleh leží, ne sanja se o časti, katero mu dečka večkrat dajeta, imevši ga v mislih za zakletega viteza. — In kako milo je v izbi, ko mrak nastane! Urška zapre veternice, v peči pokajo smolnata polena, sredi izbe postavijo visok lesen svečnik, v železne njegove roke vsadé goreče luči, in krog in krog postavijo klopi in stole predicam; babica vrh tega navadno pripravi pehar krbljev in češpelj za oslinek. Kako hrepené otroci, da bi brzo vežéne duri zaškripale in prikazale se predice na pragu! Ker takrat, kadar so imele priti na prejo predice, babica ni začela pripovedovati, dokler se niso sošle. Čez dan prepeva adventne pesmi. Dokler otroci še niso dobro poznali babice, njenih dobrih in slabih ur, mislili so, da jim mora in mora streči s pravljicami. Ali babica jih šembrano hitro odpravi. Bodi si, da jim začne praviti o pastirju, ki je imel tri sto ovec in

gnal jih je na pašo, prišel k brvi, ki je bila tako ozka, da ovce niso mogle čez drugače, nego druga za drugo. „Zdaj moramo počakati, da bodo vse čez“, pristavi in umolkne; ko se kmalo potem otroci oglasé: „Babica, ali so uže čez?“ odgovorí ona: „I kaj vas napada, dve dobro uri bo trpelo, preden bodo vse čez. Otroci so uže vedeli, kaj to pomenja. Bodi si, da spet začne: „No, ker ne morete strpeti, pa povem. Mislite si, da imam sedem in sedemdeset mavh, in v vsakej mavhi drugo povedko; iz ktere mavhe hočete povedko, da vam jo povem?“ — „Naj bo iz desete“, zakličejo otroci. — „Tedaj iz desete; v desetej mavhi je ta-le povedka: Bil je kralj, imel je na peči valjar, na valjarju mačko; poslušajte, dolga bode.“ In spet je po povedki. Najhuje pa je, kadar babica začne o rudečej kapi. Tega otroci ne morejo slišati, precej utekó; pri vsakej drugej povedki bi mogli babico sprostiti, pri tej pa kar črhnoti ne smejo, ako nečejo slišati ponavljanja lastnih besed. Ker vidijo, da ni drugače, čakajo potrpežljivo predic. Vselej pride Zalka najprva, za njo Jakob, potem Kodrnova Cilka, Jeričine in Urškine tovaršice, časi tudi mati mlinarica in Lenčka in lovčeva gospa, in enkrat na teden Zalka seboj pripelje mlado Tomaževko, za njo pa navadno Tomaž pride. Preden se ženske ogrejejo in za kolovrate sedejo, govori se o tem in unem. Ako se je kterej domá kaj novega prigodilo, ako je ktera kako novico slišala, govori se o tem; če je praznik, in ž njim kako narodna navada ali vraža združena, vse to daje priliko

h govorici. Na večer pred svetim Miklavžem precej praša Zalka Nežke, ali je uže nastavila na okno copate, ker Miklavž uže okoli hodi. „Nastavi babica, ko pojdem spat“, reče deklica. — „Ne nastavljaš malih svojih copat, reci babici, naj ti posodi velike“, svetuje Zalka. — „To ne gre“, oglasi se Jožek; tako bi bili mi prekanjeni.“ — Saj vam Miklavž le palico prinese“, draži ga Zalka. — „Saj Miklavž uže sam vé, da ima babica še od lani shranjeno, in da nas nikoli ne tepe“, odreže se Jožek; babica pa méni, da bi Jožek večkrat šibo zaslužil.

Praznika svete Lucije so se otroci bali. Bila je vraža, da hodi to noč Lucija okoli; to je bila dolga, razmršena žena, in bali so se otroci, da bi jih ne vzela, ako niso poslušali. „Strah je v sredi votel, ob krajéh ga pa nič ni“, govori babica, in nema rada, če kdo otroke straši; ona uči: „Ne bojte se ničesa, le jeze božje;“ tudi jej ni prav, ako jim kdo vraže razklada, ker tudi oče ne trpi pravljic o povodnjem možu, praproti, veščah, ognjenih možéh, ki se večkrat pred človeka postavljajo, kakor škopnik, katerim se pa mora človek za tako svitlobo na poti lepo zahvaliti, in družih tacih in enacih reči — tega ona ne umé, ker je bila vera va-nje uže v njej vkoreninjena. Ona méni, da je vsa narava navdahnjena z dobrimi in hudobnimi duhovi; veruje tudi, da Bog hudobnega peklenškega duha na svét pošilja, da skuša pravične ljudi; vse to ona veruje, ali ničesa se ne bojí, ker ima v srcu trdno, stanovito zaupanje v Boga, ki ima

v oblasti ves svét, nebó in pekel, brez čigar volje človeku ne pače las z glave. To zaupanje si priza-
deva tudi v otroška srca vtisnoti. Zato brzo zavrne
Urško, ki začne na dan svete Lucije praviti o belej
ženi, rekoč, da Lucija le po noči vpije. Najbolj to
ume Jakob, on vedno dečkoma izrezljava sení, pluge,
vozičke, ali jima dela smolenice, in dečka se ne ganeta
od njega. Ko se govori o kacem strahu in se Tonček
k njima stiska, reče mu: „Nič se ne boj, Tonče,
na črta vržem križ, na straba kol, pa ji izmlativa.“
To je dečkoma všeč, in z Jakobom bi šla kamor koli,
bodi si o polnoči; babica kima in govori: „I nu, kaj
se hoče, mož je vendar le mož!“ — „To je res, in
Jakob se ne bojí ne vruga, ne gospoda oskrbnika,
ki je huji od vruga“, reče Zalka. — „No, kako
pa“, poprime besedo babica, ker govorimo o gospodu
oskrbniku, ali se nadjaš službe v grajščini?“ —
„I mislim, da iz tega nič ne bo, od dveh strani se
mi zavira, in plete se v to mnogo zlih ženskih, in te
me izpodkopljejo.“ — „Ej, ne govori tako, morebiti
se to še poravná“, reče žalostna Zalka. — „Želel bi,
kakor ti, ali ne vem. Oskrbnikova hči me grozno
sovraži, ker smo Italijanu tako zapeli. Ona si ga je
obetala; ali ko mu je gospa kneginja naglo slovo
dala, skazila se je vsa osnova. Vedno očetu na
ušesa trobi, naj me ne vzame v grajščino. To je ena;
druga je županova Lucija. Ta si je izmislila, da bi
jej bil kralj v predpustnej igri, in ker jej te časti
nisem privolil, tegotil se bo župan, in ko, dade Bog
pomlad, mislim, da zapojem: „Kaj maramo mi, ki

smo fantje mladi, vojakov pomanjka, pa pojdemo mi“, in Jakob začne peti, pojó tudi deklice, le Zalka se spusti v jok. „No, molči, deklica, do pomladi je daleč, kdo vé, kaj Bog da“, tolaži jo babica. Zalka si sicer oči otre, ali vendar je žalostna. „Ne misli tega, morebiti vendar oče to kako poravná“, reče Jakob, prisedši k njej. — „In zakaj bi jej ne mogel biti kralj brez kakoršne koli zaveze?“ praša babica. — „Pač, da, babica, nekteri mladenči hodijo k dvema, trem deklicam, in vendar le eno vzamejo, in deklice delajo tudi tako. Jaz bi ne bil Lucii prvi gizdalin, in ne mogel bi tudi poslednji biti; ali pri nas se ni slišalo, da bi mladenič vzel dve dekleti, obe kmalo in kadar gre za kralja, toliko je, kakor bi šel k poroki.“ — „Tedaj si prav storil, da si odrekel“, pritrди babica. — „Kaj je Lucijo prijelo, da ravno tebe hoče, kakor bi ne bilo dosti drugih mladenčev v vasi“, tegoti se Zalka. — „Oče mlinar bi rekel: vsak človek ima svoje muhe“ posmeje se babica.

Pred božičnimi prazniki se vrsté povedke in pesmi z govorico o kolačih in poticah, kako belo moko ima ktera, ali mnogo masla vmesi, deklice pripovedujejo o drožéh, otroci pa se veselé potic, streljanja, jaslic in kolednikov. *do tr.*

XII.

Bila je navada pri mlinarjevih, pri lovcu in na Starem belišči, da kdorkoli je prišel na Sveti dan in o godéh, dobil je jésti in piti do sita, in ako bi ne

bil nihče prišel, na cesto bi bila šla babica iskat gosta. Kako veselje pa je imela takrat, ko je iz nenada prišel pred Svetim dnevom iz Olešnice sin Gašper in bratranec. Pol dneva radosti plaka in vsak hip hodi od poprtnjaka v hišo, da se nagleda sina, da praša bratranca, kaj dela ta ali ta v Olešnici, in vedno otrokom ponavlja: „Le pogledite tu-le strička, ves je podoben vašemu dedu, le vzrasel ni tako.“ — Otroci ogledujejo strička od nog do glave, od vseh strani in vseč jim je posebno zato, ker na vsako besedo lepo odgovarja. Vsako leto se hočejo otroci postiti, da bi videli zlato prasè; pa nikoli se ne zgodi; volja je dobra, ali mesó slabo. Na Sveti dan je vsak, kdor koli si bodi, obilo obdarjen, tudi letečina in živina dobi poprtnjaka, in po večerji vzame babica košček od vsacega, kar je bilo za večerjo, polovico pomeče v potok, polovico zakoplje v vrtu pod drevó, da bi voda čista in zdrava ostala in zemlja obilo rodila; vse drobtine pa vrže na ogenj, da ne bi škodoval. Za hlevom trese Jerica bezeg in govori: „Tresem, tresem bez, povej mi ti pes, kje je moj mili dnes“; in v izbi vlivate deklici svinec in vosek in dečka spuščata svečice v orehovitih lupinah na vodo. Jožek skrivaj suje skledo, v kateri je voda, da plusne, in lupine, ki pomenjajo ladije življenja, splavajo od kraja v sredo. Gledaje to, kliče veselo: „Gledajte, jaz pridem daleč daleč po svetu!“ -- „Ah, mili deček, ko prideš na prod življenja, med krnice in pečine, ko bodo valovi ladijo tvojega življenja premetavali:

spominjal se bodeš klavrno tihega pristana, od ktere ga si odplul“, reče tiho mati in prekolje dečkovno jabelko „na srečo“ v enake polovici. V jedru so peške, tri čisto zdrave, dve pa neizrejene in piškave. Vzdahne, odloži ju in prekolje drugo jabelko za Barbko, in vidé spet zatemnelo jedro, reče: „Tedaj ne bo ne ta, ne uni popolnoma srečen!“ Prekolje ga še za Tončka in Nežko in v teh so zdrave peške v štirih lušinah. Ta dva morebiti, misli mati; ali Nežka jo izbudí iz misel tožeč, da jej ladija neče plavati od kraja in da skoro sveča pogori. „Saj tudi moja ugaša in ni prišla daleč“, reče Tonček. Med tem zopet nekdo trkne na skledo, voda plusne in v sredi plavajoče ladji potonete. „Lejta, lejta, vidva pred nama umerjeta!“ zavpijeta Nežka in Tonček. — „To je le zato, ker sva bila daleč, odgovori Barbka, in Jožek pritrđi, mati pa žalostno gleda ugasnjene sveče in misel se polasti njene duše: ni-li morebiti ta nedolžna otročja igra proroštvo bodočnosti? — „Ali nam Bog kaj prinese?“ prašajo skrivaj otroci babice, ko začno z mize pospravljati. — „Tega jaz ne morem vedeti, poslušajte, ali ne zazvoní“, reče babica. Otroci stopijo k oknu in menijo, da mora iti Bog okoli hiše, in da jih zasliši. — „Kaj ne veste, da zdaj ni Boga videti in ne slišati?“ reče babica. „Bog sedí v nebesih na svitem prestolu in pošilja darove pridnim otrokom po angelih, kateri jih prinašajo na zlatih oblacih. Nič ne boste slišali, le majhen zvonček.“ Otroci gledajo v okna, pobožno babice slušaje. O tem se

zabliska skoz okna svitel žar in zunaj začne zvonček peti. Otroci sklenejo roké, Nežka pa tiho šepetá: „Babica, ta svitloba je bila Bog, ne?“ — Babica pritrđi; zdaj pa mati v izbo stopi in pové, da je v babičinej kamri Bog prinesel. To je skakljanje, to je veselje, ko vidijo osvetljeno, okrašeno drevesce in na njem krasne dari! Babica sicer ni poznala te navade, na kmetih tega ni bilo; ali bila jej je po srcu; davno pred božičem uže misli na drevesce in ga pomaga hčeri krasiti. V Nisi in v Kladsku je sploh ta navada; ali še pomneš, Gašper? bil si takrat, ko smo tam bivali, uže krepek mladenič“, reče babica sinu, nehavši hvaliti otrokom darí in sedši k peči poleg sina. — „Kako ne bi pomnol; to je lepa navada, in prav imaš, Terezka, da se je držiš; otrokom ostane v dobrem spominu v truda polnem življenji. Tega dneva se človek še na tujem najraji spominja; jaz sem to skušal mnogo lét, ko sem bil na tujem. Večkrat mi je bilo pri mojstru dosti dobro, ali vedno sem si mislil: da bi pač sedel pri materi in imel kaše z medom, svinjine, makove juhe in graha in zelja; vse te dobre jedí vam bi za to dal.“ — „Naše jedí“, nasmeje se babica: „ali si uže pozabil suhega sadja? — To veste, da sem ga najraji imel; v Dobruški mu pravijo muzika. Nekaj družega pa sem se domislil, kar smo vsi radi poslušali.“ — „Uže vé m, kaj misliš; pastirsko koledo; to je tudi tukaj; počakaj, kmalo jo začuješ“, reče babica in ne izgovorí še dobro, ko se oglasi zunaj pod oknom pastirski rog. Najpred se

začuje pastirska koleda, potem pa pesem: „Poglejte, čudo se godí — kaj mora nek to biti — svitloba je o polnoči — kaj mora pomeniti itd.“ — „Prav imaš, Gašper, ako ne bi slišala te pesmi, ne pretekli bi mi prazniki tako veselo“, reče babica z veseljem poslušaje. In odide in dobro obloži pastirja.

Na svetega Štefana dan gresta dečka koledovat k mlinarju in lovcu; ako bi ne bila prišla, mislila bi bila mati mlinarica, da se je na-nju strop vdrl, in sama bi bila na Staro belišče pritekla. Bertik in Francek pa za povračilo prideta doli koledovat.

Drugi dan pa je ženskim hud dan. Bila je tepežnica s koledo. Proškovi rano vstanejo in se napravijo; pa uže se za vrati glas čuje: „Jaz sem mali kolednik“, in zdaj nekdo na vrata potrka; Jerica gré odpirat, ali odpira previdno; morebiti sta dečka, ker je bilo gotovo, da nobeden znanec tepeškanja ni prizanesel. Oče mlinar je najprvi izmed vsih prišel in prav po hinavski voščil vesele praznike, pod suknjo pa imel skrito brezovko; pa kar naglo zamežkne, potegne šibo in začne ženske napletati. Vsi dobé, tudi gospodinjo, Nežko in babico šlene po krilu rekoč, „da bi bolh ne redile.“ In kakor vsak drug kolednik, dobí tudi oče mlinar jajce in jabelko. „Kaj otroka, kako sta koledovala?“ praša oče mlinar dečkov. „To sta pridna, sicer se jima neče s postelje, denes pa, ko sem vstala, bila sta uže v izbi, da bi me tepežkala“, žaluje Barbka, in oče mlinar in dečka se jej smejeta. Pride tepežkat tudi gospod lovec, in Jakob in Tomaž, s kratka, ves

dan ni miru, in deklici, ko zagledate mladenče, pokrijete gole rame s zastori.

Božični prazniki minó; otroci uže med seboj govore, da pridejo sveti trije kralji, da pride gospod učitelj pisat na duri svete tri kralje in koledovat; in po svetih treh kraljih praznujejo predice še le „dolgo noč.“ Na Starem belišči in pri mlinarju to ni bilo tako, kakor v vasi, kjer je bilo mnogo mladine; tam so volili kralja in kraljico, bila je muzika, naredili so preslico in povescmo nasadili nanjo. Na Starem belišču pripravijo dobro večerjo, predice se zberó, poje se in já in pije; in ko se kar nenadno oglasi za vrati lajna, začnó v kuhinji plesati. Pride tudi Tomaž, oče mlinar in lovec, pride še nekoliko družib, in ples je gotov. Kuhinja je bila z opeko vložena; ali deklice tega ne gledajo, in katerim je žal čevljev, plešejo bose. „No, kako pa, babica, mogli bi z menoj krilo malo provetriti?“ zamežkne oče mlinar, prišedši v izbo, kjer so sedeli stari, in stopivši med plesavce in plesavke v kuhinjo, kjer je bila tudi babica, da je gledala malih, ki so se pleli sredi kolobarja s Sultanom in Grivcem. „I mili oče mlinar, bili so časi, ko nisem nič marala, bilo bi, da sem imela polno nogo krvavih žuljev, da sem le plesala. Da sem se le v krčmi ali po leti na podu prikazala, uže so kričali mladenči: „Majdalena je tu, zaigrajte poskočnico! Hajdi, in Majdalena se je zasukala, da je bilo kaj. Ali zdaj, ti mili moj Bog, enaka sem dimu nad streho.“

— „Zakaj neki ne; vi ste še kakor prepelica,

babica; še bi se mogli zavrteti“, mēni oče mlinar in zatoči tobačnico v roci. — „Tu-le je plesavka, oče mlinar, ta se zna sukati kakor vreteno“, smeje se babica, vzemši za roko mlado Tomaževko, ki stoji za mlinarjem in posluša pogovor. Veselo vzame mlada žena očeta mlinarja za roko in reče Kodrni, naj zaigra prav počasi. Kodrna, držé v enej roci kos prosenjaka, v ktereга od časa do časa vgrizne, začne lajnati, in hočeš nočeš, oče mlinar mora v kolobar; mladina mu začne ploskati, da pride tudi mati mlinarica iz izbe gledat, kaj se je tu dogodilo. Ko pa pristopi, vzame jo Tomaž na ples, in tako tudi stara kri malo poskoči; babica pa se očetu mlinarju smeje. — In jedva je bilo po „dolgej noči“, uže spet je bila veselica pri mlinarju; zaklali so prasè, pekli klobase, in pri tem so morali biti prijatelji s Starega belišca in gospod lovec; oče mlinar pošlje sení ponje. Pozneje je bila ta veselica pri lovcu in nazadnje pri Prošku. — Necega dne pridejo igravci. Kodrnov Vaclav je kralj Dioklecijan, gospa Dorota njegova sestra Lida, dva dvornika sta sodnika, dečki, morebiti iz Žernova, pa rabelj in njegovi hlapci. Hlapci in dvornika nesó mošnje za darí. Pred Proškovo hišo je bila drsalica, tam igravci obstojé in se malo podrsajo; gospa Dorota jih skesano gleda in mraza trepeče. Sili sicer, da bi šli, ali kaj, ker je ne slušajo, odgovarjajo le s kepami, in med drsanjem kepa drug drugoga. Naposled idejo v hišo, pred katero psa hudo lajata, otroci pa jih z veseljem sprejmó. K peči odložé obleko in

mošnje. Imajo preprosto obleko; gospa Dorota bratove čevlje, čez svoje krilo belo zagrinjalo, katero jej je Lenčka posodila za vratom korale, belo pečo in krono iz papirja. Dečki imajo čez obleko bele srajce, za pasom pisane rute, kape iz papirja. Dioklecijan ima tudi krono in plašč, mlinaričin vezen nedeljin zastor, kterega mu je iz drage volje posodila. Ko se malo ogrejejo, stopijo sredi izbe in začno uganjati burke. Otroci so jih sicer vsako leto slišali, ali vselej so jim bile močno všeč. Ko pa kralj Dioklecijan, pagan, obsodi gospo Doroto, kristjano, da ima umreti pod rabeljnovó roko, vzemó jo hlapci pod pazuho in odvedó na morišče, kjer jo čaka rabelj z golim mečem in z grozno hladnokrvnostjo zavpije: „Gospa Dorota, poklekni pred menój — nič se mojega meča ne boj — le skloni glavo junaško — odsekam ti jo korenjaško!“ Gospa Dorota poklekne, pripogne glavo, in rabelj jej odbije z glave krono, katero hlapci poberó. Na to se vsi poklonijo, gospa Dorota si zopet dene krono na glavo in stopi v kot za vrata. „Lejte no, kako to otroci lepo umejo, da je lepo poslušati“, oglasi se Urška. Tudi babica jih zelo pohvali, in ko prejmejo lepih darov, zagrmé igravci skoz duri. Za poslopjem progledajo, kaj so dobili; živež kralj razdeli precej, ali denarje potisne v svoj žep, ker on, uredovavec vse družbe, ima sam to pravico, pa nosi tudi sam stroške in odgovornost. Po takej poštenej razdelitvi se spusté igravci k Riesenberku. Proškovi otroci mnogo dni to ponavljajo in

prevažajo Doroto. Le mati ne more umeti, kako more komu taka budalija všeč biti.

Pride zadnji pustni teden, in v nedeljo prispejo iz mesta lepe sení, konja imata kraguljce, ki na dvoru tako zazvoné, kadar se konja premakneta, da vrana, zimska prebivavka v Proškovem pažu, naglo zletí na oskurš in kokoši in vrabci čudno gledajo, misleč si morebiti: „Za božji čas, kaj pa bode to!“ Prišli so po Proškovo rodovino, da bi šla na pust k botru Staničku v mesto. Ali babica ni hotela iti, rekoč: „Kaj hočem tam, pustite me domá; jaz nisem za gospodo.“ Staničkovi so bili vrli, priljudni ljudjé, ali ker je bila tam gostilnica, sbajali so se različni gostje iz vseh krajev, in to ni bila družba ponižnej babici. Ko pridejo zvečer domu, pripovedujejo otroci babici, kaj so imeli dobrega, prinesli so jej kolačev, hvalili so lepo muziko, ki so jo slišali in povedali, kdo je tam bil. — „Ugoníte, koga smo še videli?“ reče Jožek. — „Nu, koga pa?“ babica na to. — „Kupca Vlaha, ki k nam hodi in nam prinaša smokev. Ali vi bi ga ne bili poznali; ni bil tako umazan, kakor kadar k nam pride; oblečen je bil kakor knez in imel je zlato verižico pri uri.“ — „Kjer je obilnost, tam je presilnost“, reče babica in pristavi: „saj tudi vi ne hodite med ljudí v obleki, v kterej se domá valjate; človek je dolžen družbi in sebi, da hodi v čistej obleci, kadar mu je mogoče.“ — Ali on mora biti bogat, ne?“ menijo otroci. — „Ne vem, nisem štela njegovih denarjev, mogoče, zna dobro prodajati.“ —

Pustni dan pridejo z velikim vpitjem šeme, pred njimi sam pust, ves povit z grabovico, kakor medved. Pri vsakej hiši utrga z njega gospodinja nekoliko slam in jih shrani. Te slame s pusta so dajali gossem v gnjezda, ko so začele valiti, da bi dobro sedele.

Pusta pokopljejo in ž njim končajo pustne veselice. Babica prepeva za kolovratom postne pesmi in pripoveduje otrokom, kadar so k njej seli, o Kristovem življenji in trpljenji. Prvo postno nedeljo obleče črno obleko. Dan se daljša in solnce vedno bolj greje, topel veter jemlje sneg po brdu. Kokoši spet veselo brskajo po dvoru; kadar se gospodinje snidejo, pogovarjajo se, kako kokoši nesó in valé; gospodarji pripravljajo pluge in brane. Ako je hotel lovec od une strani iz lesa na Staro belišče, ni mogel več naravnost čez reko, led je pokal in po malo je skrilo za skriljo slovó jemala, kakor je oče mlinar govoril, ko je hodil k zatvornici gledat in večkrat z babico na oglu hiše postal. Mine pepelnična, kvatrna in prvopostna nedelja. Na sredpostno sredo pa so morali žganci na mizo priti; to je bilo uže tako. Urška je uže od jutra dečkoma pravila, da bodo opoldne pri mlinarju babo žagali, ravno takrat, ko pridejo žganci na mizo. Otroci so bili zelo radovedni in spet je bilo dosti govorice in smehú. — Peto, smrtno (tiho) nedeljo zaveselé se otroci: „Danes bomo nosili Smrt“, in deklici rečete: „Danes je najna koleda!“ — Babica naredí Nežki leto, na katero je več dni nabirala

izpihana jajca, obesi ga jej na vrat, naveže vmes rudečih trakov, da bi se veselila. Deklici greste koledovat. Opoldne se zberó vse deklice pri mlínarju, kjer so napravile Smrt. Cilka povezuje slamo v snop, na kterega je dala vsaka deklica kako odelo; kolikor lepša je bila Morena, toliko večé bahanje. Ko je bila opravljena, vzemó jo dve deklici pod pazuhe, ostale se uvrsté dve po dve in gredé od mlina proti jezu žalostno prepevajo za njima: „Smrt nesemo iz vasí — novo leto do vasí.“ Starša mladina gre dalje za njimi, dečki pa Moreno smešnimi burkami obskakujejo in hočejo jej strgati kapo; ali deklice jo branijo. Prišedši k vodi naglo slečejo Smrt in med velikim kričanjem vržejo v vodo slamnati snop. Potem se zberó dečki z deklicami in začnó po vrsti prepévati: „Smrt plava po vodi — novo leto k nam ide — z rudečimi pirhi — rumenimi kolači.“ — Na to začnó deklice: „Leto, leto, leto — kje si tako dolgo bilo — na studencu v vodi — umivalo sem roke, noge. — Viola, roža cvésti ne more — če jej Bog ne pomore.“ — In zopet zapojó dečki: „Sveti Peter iz Rima — pošlji bokal vina — da bi se napili — in Boga hvalili.“ — „No bliže, kolednici“, zakliče Proškova gospa, poslušaje na hišnem oglu mladino; „vina vam ne damo, ali kaj družega, da boste veseli.“ — Mladina gre z domačima deklicama v izbo, in Zalka in ostali za njimi, radovaje se in prepevaje ž njimi.

Na cvetno nedeljo je zopet veliko veselje. Uže prej ta dan je prinesel lovec iz lesa polno naročje mačic in bršlina, sédel sredi izbe in dečkoma povezal butari in lepo ju okinčal z bršlinom; mati je prinesla pozlačenih oréhov in šišk, rudečih jabelk in pomoranč ter jih navezala na butari. To je bila lepota, to je bilo skakljanje in veselje! — Barbka v nedeljo jutro rano vstane, teče na reko natrgat marjetic, ki so uže cvele; kakor bi vedele, da jih je ta dan treba, misli Barbka. Ko gre z babico k vélikemu opravilu, nesete jih blagoslovit obedve, vsaka polno pest, in dečka kaj ponosno tekata s krasnima butarama, ali vso pot med babico in materjo, da bi jima kak drug deček ne udrihnol po butarah, kar bi bila velika škoda. Na véliko sredo, ko je sprela babica zadnje povesimo in kolovrat nesla na izbo, zakliče Nežka; „Oh je, uže gre kolovrat na izbo, babica bo prela na vreteno!“ — „Ako Bog dá, na zimo ga zopet prinesem“ odgovori babica. — Na veliki četrtek so vedeli otroci, da bodo jeli samo medene jedí. Na Starem belišči niso imeli bučel; ali oče mlinar je poslal sat medú vselej, kadar je bučele progledaval. Oče mlinar je bil bučelar in imel je mnogo ulov; rekel je tudi Prošku, da mu podari roj, kadar bodo bučele rojile, ker je večkrat slišal od babice, da bi ničesar tako ne želela, kakor ula, da ima človek veselje, ko vidi bučele, te marljive delavke, ves božji dan letati iz ula pa zopet v ul.

„Barbka, vstani, zdaj zdaj posije solnce!“ budí babica na veliki petek rano vnučko, lahko jo primši

za čelo. Barbka je imela lahko spanje, precej se probudí, in videvši babico pri postelji, spomne se, da je sinoč prosila, naj jo zbudí k jutranjej molitvi. Skoči s postelje, obleče suknjico in dene ruto za vrat ter gre z babico. Babica zbudí tudi Urško in Jerico in reče: „Otroke pustimo, ne umejo še tega, bodemo pa mé za-nje molile.“ Ko so zaškripala vežena vrata, precej se oglasi perutnina in živina in psa skočita iz pesnjákov. Babica živali odpravi, rekoč: „Potrpíte, da odmolimo!“ Ko se Barbka na babičin opomín v strugi umije, gredó na brdo molit devet Očenašev in Češčenih Marij, da bi jim Bog dal vse leto čisto telo; tako je bila navada. Stara babica poklekne, pobožno sklene nagrbane roké čez prsi, mirno svoje oko obrne proti rudečej zarji, ki je napovedovala solnčni vshod. Barbka poklekne poleg nje, čvrsta, rudeča kakor roža. Tudi ona časi pobožno moli, časi pa obrne jasne, vesele oči proti vshodu po lesih, lokah in brdih. Kalni valovi mirno šepetajo in nosijo še seboj sneg in led; v globelih na pogorji tudi še leži sneg, ali sem ter tje zelení uže trava; zgodnje cvetice uže cvetó, drevesa in grni brsté, narava se probuja k veselemu življenju. Rumena zarja ugaša na nebu, izza gor više in više prisvitajo zlati žarki in zlaté drevesom vrhe; počasi se pripelje solnce v vsem svojem veličastvu in razlije svojo luč po vsem pogorji. Nasprotna stran je še v senci, za jezom pada megla niže in niže i nad meglenimi valovi na griču nad pilo klečé ženske iz pile. Le pogledite,

babica, kako krasno solnce vsliaja", reče Barbka, vsa zamaknjena v nebeško svitlobo, „ko bi pač zdaj klečale na Snežki!“ — Hočeš-li Boga iz srca prositi, temu je mesto povsod; krasna je vsa Gospodova zemlja“, odgovori babica, prekriža se in vstane. Ko se ozrete, vidite nad seboj, na najvišem vrhu Viktorico na drevesu slonečo. Kodrasti, od rose mokri lasjé se jej ovijajo krog lice, oblečena je neredno, grlo ima razgaljeno, črne, v divjem ognji plameneče oči vpira preko solnea, v roci pa drži uže razevelo trobentico. Ne zdi se, da babico vidi. „Kod pa je ta ubožica spet hodila“, miluje jo starka. „Pogledite, kje koli je uže našla trobentico! — „Nekje vrh lesa — ona tam stakne vsak kot.“ — Jaz jo poprosim, da mi dade cvetico“, reče deklica in steče na vrh. Zdaj se probudi Viktorica iz svojih misli in naglo k odhodu obrne; ko pa Barbka zakliče: „Prosim te, Viktorica, daj mi to cvetico, obstojí, oči pobesi in dá jej trobentico. Potem pa se vzdigne in spusti kakor strela po pogorji doli. Barbka priteče k babici. „Uže davno je ni bilo po živeža“, méni babica. — „I včeraj, ko ste bili v cerkvi, bila je pri nas; mamica jej je dala kruha in druge jedí“, odgovori Barbka. — „Zdaj po leti bo ubožici spet bolje; ali Bog vé, ona je, kakor ne bi imela čuta. Vso zimo le v lahkej obleci, bosa, vedno ostaja krvavi sled po snegu za njo, in ona se za to kar nič ne méni. Kako rada bi jej bila lovčeva gospa vsak dan tople jedí dala ter jo nasitila, pa saj ne vzame nič, le košček pecíva. Uboga stvar!“ —

„Morebiti ni mrzlo v njenej votlini, babica, sicer bi kam drugam šla; saj smo jo mnogokrat prosili, naj ostane pri nas.“ — „Lovec je rekel, da je v tacih podzemeljnih votlinah po zimi toplo, in ker Viktorica nikoli v gorko izbo ne pride, da mraza ne čuti tako, kakor mi. To uže Bog tako dela; on pošilja angele varhe otrokom, da jih varujejo vsega zla, in Viktorica je tudi ubogo dete“, govori babica v hišo gredé.

Sicer je opoldne donelo zvonjenje od Žernovskega vrha iz cerkvenega zvonika; denes pa tečeta Jožek in Tonček s klepetci na vrt in ropotata, da vrabce na strehi odplašita. Popoldne gre babica z otroci v mesto k božjim grobom molit in snidejo se z mamo mlinarico in očetom mlinarjem. Mama mlinarica pelje babico v kamro, pokaže jej poln pehar pirbov, kolednikom namenjenih, dolgo vrsto kolačev in tolste bravine. Podá tudi vsacemu otroku potice, babici pa ne, ker je vedela, da ona od vélikega četrta do vstajánja od jutra do mraka nič ne jé; ona sama se je tudi na véliki petek postila, ali rekla, da ne bi prebila ostrega posta, kakor babica. „Vsak po svojej vésti, mila mama; jaz mislim, če ima biti post, naj bo post.“ Ko pa je progledala umetnije mlinarjeve mame in to in to pohvalila, pristavi: „Mi bomo pekli jutri, pripravljeno imamo uže vse; denašnji dan pa je molitvi posvečen.“ Taka navada je bila v Proškovej hiši, ker so babičine besede vse veljale. Na veliko saboto pa je v Proškovej hiši uže zgodaj na jutro kakor v mravljišču; v izbi, v kuhinji, na dvoru, pri peči, povsod

se gibljejo marljive roké, in h kterej ženskej koli se obrnejo otroci s svojimi rečmi, vsaka reče, da ne vé, kje jej glava stoji; tudi Barbka ima toliko posla, da pozabi te in une reči. Zato pa je bilo zvečer v hiši uže povsod vse v redu, in babica, Barbka in mati gredó k vstajánji. Ko pa v razsvetljenej, s pobožnim ljudstvom napolnjenej cerkvi iz vseh grl zadóní veličastna pesem: „Zveličar gre iz groba — v vezéh je smrt, trobnoba — velikonočno jagnje bil — za mé je drago kri prelil! Aleluja!“ tu prevzemó deklico močna čutila, srce se jej širi, žene jo ven, ven v širni prostor, kjer bi mogla iz polne duše zavriskati. Ves večer jej srce kipí in ko jej vošči babica lahko noč, objame jo Barbka in spusti se v jok. „Kaj ti je, zakaj plakaš?“ praša babica. — „Nič mi ni, babica, veselje imam v srcu, da moram plakati“, odgovori deklica. In babica se pripogne, poljubi vnučko na čelo in poboža jo po licu, pa ne spregovóri nobene besedice. Poznala je svojo Barbko.

Veliko nedeljo vzame babica k blagoslovu v cerkev seboj kolač, vina in pírhov. Ko pa to domov prinese, razdelé se blagoslovljene reči; vsak izmed domačih dobí kos kolača in jajca in malo vina. Perutnina in živina dobí tudi kolača, kakor o božiču, da bi dajala dómu rada in dober užitek za klajo“, govori babica.

XIII.

Pomlad naglo nastopi; ljudje uže delajo po polji, na rebri se solnčijo kuščarji in kače, katerih se vselej strašijo otroci, kadar gredo na vrh nad grad violice in šmarnic iskat; babica pa jim govori, da se jih ni treba bati, ker do svetega Jurja nobena žival nema strupa, da se sme v roko vzeti, in pristavi: „ali kadar je solnce uže visoko, pa imajo strup.“ — Na loci za jezom cvetó marjetice, zlatice, na brdu plavé podleski in rumené trobentice. Otroci nabirajo mladega listja za juho; kopriv nosijo goščetom, in kadarkoli gre babica v hlev, obeta Liski, da skoro pojde na pašo. Drevesa se kaj naglo odevajo z listjem, komarji se veselo igrajo v zraku, škrjanec se dviga pod oblake; otroci slišijo, ali redko kdaj vidijo malega pevčka, poslušajo tudi kukavico in kričé v les: „Kukavica, povedi nam, koliko let bomo živeli?“ Časi zakuka, časi pa ne, in Nežka se tegoti, da nalašč neče zakukati. Dečka učita Nežko zvijati vrbove piščalke; kadar pa jej neče piščalka piskati, dolžita jo, da ni prav govorila, kadar jo je zvijala. Ve deklice še piščalk ne umete zvijati“, smeje se Jožek. — „To ni naša reč; ti pa ne znaš takega-le klobuka splesti!“ odgovori Barbka, kažoč iz bik spleten klobuk. „Hm, to zna vsakdo!“ pokima z glavo deček. — „Jaz znam, ti pa ne“, smeje se Barbka in gre delat še opravo in gospó iz bezgovega stržena. Jožek pa naloží šib Nežki na

kolena in govori: „Poslušaj in glej, kako to storím“, in začne viti piščalko in govori: „Cela, cela — sve-tega Jurja pela;“ — Piščalka je zvita, dobi pisk in lepo pišče. Tonček pa méni, da nikakor ne pišče tako lepo, kakor Vaclavova sviralka, ne ljubi se mu več delati piščalk in naredí si iz protja voziček, vpreže se va-nj in začne dirjati po loci in psa za njim. Barbka dá sestri opravljeno dondo, rekoč: „Ná, ali nauči se sama to delati; kdo bode s teboj igral; ko začnemo mi v šolo hoditi, ostaneš sama.“ — „Babica bode pri meni“, odgovorí deklica, na obrazu pa se jej vidi, da se te samote ne veselí, pa ker jej ostane babica, da jej ostane vse. Zdaj pride oče mlinar mimo, podá Barbki pismo in reče: „Tecite ž njim k mami, recite, da je bil mali hlapec v mestu in da so mu ga na pošti dali.“ — „To je od očka!“ zakličejo otroci in domu tekó. Proškova gospa z veselim licem bere pismo in prebravši ga pové vsem, da pride oče sredi maja z gospo kneginjo. Kolikokrat pojdemo še spat?“ praša Nežka. — „Okoli štiridesetkrat“ reče Barbka. „Oh je, tega še dolgo ne bo“ — žaluje deklica. — „Veš kaj“, svetuje Tonček, „jaz naredím štirideset čar na duri, in vselej, ko zju-traj vstanem, eno zbrišem.“ — „Stori to, čas ti poteče“, smeje se mati.

Oče mlinar gre od jeza in postojí. Na licu se mu bere skrb, ne namuzne se, ne zamežkne, tobačnico drží v oci, ali ne toči je, le časi z dvema prstoma va-njo seže: „Veste kaj novega, ljudjé božji? reče v izbo stopivši. „Kaj se je zgodilo?“ prašate babica

in gospa, obé kmalo, vidé, da oče mlinar ni, kakoršen sicer. — „Imeli bodemo gorsko vodo.“ — „Bog ne daj, da bi bila nagla in huda“, reče prestrašena babica. „Bojim se tega“, odgovorí mlinar; imeli smo uže mnogo dni gorke vetrove, na to se je ulil dež v gorah; meljači, ki so od tam prišli, pravijo, da so se neki uže vsi potoki čez bregove ulili in da sneg naglo kopní. Letos, mislim, ne bo dobro. Jaz pojdem zdaj precej domu, in naglo spravimo zlemu gostu vse s pota. Svetoval bi, da tudi vi poskrbite; previdnost nikjer ne škoduje. Opoldne pridem pogledat. Pazite, kako voda raste — vi pa, mali otročiči, ne hodite k vodi“, pristavi oče mlinar, uščipne Nežko v lice in odide iz hiše. Babica gre gledat k jezu; na straneh jeza ste graji iz hrastovih débel, med kterimi raste praprot. Na grajnih stenah vidi babica, da se je voda narasla; najnižje stoječa praprot je uže v vodi. Polena, rušo in drevesne veje nosi kalna deroča reka čez jez. V skrbeh se vrne babica domú. Ko nosi voda ledene skrili, prigodí se rado, da se nakopičijo ob jezu in divja voda poslopja zatopí; povsod je strah, ko se začne led kopičiti; mlinarjevi vedno stojé na straži, da se odvrne nesreča, ako bi bilo mogoče, in pretrgajo ledene skrili. Ali gorskej vodi ni brambe. Kakor na divjem konju pribučí z gor, vzame seboj vse, kar je na poti, jezove raztrga in bregove razkoplje; podere drevesa in posuje poslopja, in vse to v takej naglici, da se ljudjé še razbrati ne morejo. Zato tudi svetuje skušena babica precej, ko domú pride, naj se

znese na breg vse; kar se je tudi precej zgodilo. Zdaj pride lovec, ki je gredé iz lesa pri pili uže slišal, da pride velika voda, in pazil, kako reka raste. „Otroci vam bi le na poti bili, in ako bi hudo prišlo, kaj ž njimi? seboj jih na breg vzamem“, reče in gospodinja rada privoli v njegovo ponudbo. Odnaša in pospravlja se, perutnino odženó na pogorje in Lisko k lovcu. „In vedve idite zdaj za otroci“, reče babica hčeri in Jerici, ko je bilo vse storjeno; „jaz ostanem tu z Urško. Pride-li voda do hiše, pojdive na hrib, in take nesreče morebiti Bog ne dopustí, da naju bi vzela s hišo vred; nismo tako nizko, kakor mlinarjevi, ti ubožci so na hujem.“ Proškova gospa dolgo neče privoliti, da bi mati tam ostala; ali ker si ne dá dopovedati, mora pustiti. „Da vama psa ne pobegneta“, opazi iz hiše gredé. — „Ne boj se tega, ta dva dobro vesta, kje si poiščeta pribežališča, ne skrbi za nas.“ In zares sta Sultan in Grivec babici vedno za petami in ko sede z vretenom v roci k oknu, skoz katero se je videlo na reko, ležeta k njenima nogama. Urška, navajena vednega iskanja, pomivanja in pometanja, čisti prazne hleve, da ima kaj dela, pa ne misli, da bodo morebiti čez uro uže zatopljeni in zaliti. Pomrači se, voda le še raste, struga je uže polna, loka za jezom uže pod vodo, in kjer niso vrbe na poti, vidi babica skoz okno, dasi hiša nizko stoji in je breg reke visok, kako se valovi podé. Odloži vreteno, sklenu roké in začne moliti. Tudi Urška pride v izbo. „Voda buči, da je človeka groza poslušati, žival se skriva,

kakor bi čutila, da se nesreča bliža, še vrabca ni videti“, govori brišoč police pri oknih. Zdaj se začuje konjsko kopito, po vélikej cesti od jeza pridinja jezdec, postojí pri hiši in kričí. „Otmite se, ljudjé, voda gre!“ skokoma odinja ob bregu k mlinu, od mlina proti mestu. „Bog pomagaj, zgorej je hudo, poslali so vest“, reče babica in obledí. Vendar Urški govori, naj se ne bojí; gre še enkrat gledat, ali še ni nevarnosti, in ali voda še ni čez bregove udarila. Pri reki najde očeta mlinarja. Ima visoke, čez kolena zavihane čevlje in pové babici, da voda uže lije čez bregove in iz struge. Prideta tudi Jakob in Kodrna ponujat se babici v pomoč, da sama v hiši ne ostane; ali babica pošlje Kodrna domú. Vi imate otroke, ako bi Bog dopustil nesrečo, bilo bi to na mojej vesti. Ima-li kdo pri meni ostati, naj ostane Jakob, njemu to lepo pristova, in v gostilnici ga ni treba, tam ni strahú, da bi jim voda do bleva prišla.“ Razidejo se. O polnoči poslopje uže v vodi stojí. Po Žernovskem bregu hodijo ljudje s plamenicami; tudi gospod lovec pride na brdo pred poslopje, in ker je vedel, da babica ne spi, kliče in brlizga, da pozvé, kako je. Jakob se mu oglasi iz izbe skoz okno, da bdi; naj Proškova gospa in mati ne skrbíte; na to lovec odide. Zjutraj še le se vidi, da je vsa dolina pod vodo. V izbi morajo uže po deskah hoditi, in Jakob uže s težavo pribrede na brdo k perutnini, voda se s tako silo žene, da je čudo, da mu nog ne izpodnese. Po dnevu pridejo lovčevi gledat. Ko otroci vidijo hišo v vodi in babico hoditi v izbi po deskah,

spusté se v jok in vek, da jih je bilo težko utolažiti. Psa gledata s pomolov in ko ju Jožek pokliče, rada bi bila doli skočila, ako bi ju Jakob ne bil držal. Pride Kodrna, pripoveduje, kako pokončevanje je zdolej. V Žlici je neki vzela voda dve hiši; v enej je bila stara žena, ki ni hotela poslušati poslove svaritve, naj se otme; pomoč pa je prišla prepozno. Mostove, brvi, drevesa pobira voda, s kratka vse, kar jej je na poti. Pri mlinarju so v zgornjih izbah. — Zalka pride gledat, ako bi mogla z vodo okroženim prinesiti gorke jedi, ali ni mogoče, in ko se smeli Jakob prizadeva probresti k njej, sama ga prosi, naj ostane, kjer je. Dva dni trpi ta strah; tretji dan še le začne voda vpadati. Kako gledajo otroci, ko se vrnejo od lovca! V ogradi je vse polno plavja, v vrtu visok náplav, sem ter tje globoke jame, vrbe in olše so do polovice zavite v plavje. Klop je odtrgana, hlevci izpodkopani, pesnjaka odnesena. Dečka gresta z Nežko gledat za poslopje. Imeli so tam zasajena drevesca, ktera so pred letom iz lesa prinesli in ktera jim je zasadila babica, deklicama breze, in dečkoma jelo. Stojé še nepoškodovana. Pod hruško so postavili malo hišico, naredili krog nje vrtec in plot, strugo in na njej mline, ki so se vrteli, kadar je deževalo in se je struga z vodo napolnila. Bila je tam tudi pečica, v ktero je vsajala Nečka iz gline omesene kolače in potice. Ali od vsega tega kar sledú ni več. „Otročaji“, nasmeje se babica, ko sliši, kako žal jim je tega, „kako bi se mogla braniti vaša igrača srditej

povodnji, ki podira stoletna drevesa in trdna poslopja!" V kratkem času posuši solnce polje, loko in poti, veter raznese naplave, trava še lepše zelení; kvar se poravná in malo spominkov ostane od pogubne povodnji; le ljudjé o njej dolgo govoré. Lastovice spet prileté; otroci jih veselo pozdravljajo, nadjaje se, da kmalo pride lovec Sluga in za njim oče.

Bilo je na večer svetega Filipa in Jakoba. Kobabica s kredo svetih treh kraljev na hišnih, veženih, hlevnih in kurnikovih durih, na vsacih tri križe naredí, gre z otroci na goli grajski vrh. Dečka neseta na ramah stare metle. Na vrhu je uže Zalka, Jakob, vsa mladína s pristave, iz mlina, tudi Lenčka. Kodrnov Vaclav in njegovi bratje pomagajo Jakobu smoliti metle in drugi delajo grmado iz polen in dračja. Noč je krasna. Gorak vetrec ziblje zeleno setev in raznaša cvetično vonjavo iz loga in cvetočih vrtov po vsem vrhu. V lesu kričí sova, na visokej topoli pri cesti žvižga kos in iz grmičev v logu doní ljubeznjiva slavčeva pesem. Zdaj ko bi trenol švigne plamen na Žliškem griču, malo hipov potem na Žernovskem vrhu, in po brdih začenjajo migati in švigati večí in manjši plameni. In dalje po Nahodskih in Novomeških vrhih goré in plešejo luči. Tudi Jakob prižge smolnato metlo, vtakne jo v grmado, ki stojí v malo hipih v ognju. Mladina začne vriskati, vsakdo popade osmoljeno metlo, zapali in nosi jo kolikor more visoko ter kričí: „Leti, čarovnica, leti!“ Potem se uvrsté in začnó z gorečimi plamenicami plesati, deklice se držé

za roké in sučejo okoli goreče grmade; ko začne razpadati, razgrebejo ogenj in začnó čezenj skakati, kolikor ktera more.

„Poglejte, ta-le stara čarovnica mora najvišje leteti!“ zakriči Jakob, popade metlo in jo zadrvi tako, da leteč zazvizda, visoko zletí in pade skoro tje k zelenemu žitu, kjer stojé gledavci. — „Od té iskre leté!“ zakriči mladina, navalivši se na iskrečo metlo. Dečki ploskajo pohvalo. Tudi s Žernovskega in Žliškega vrha se glasi vrisk, smeh in petje. Bliskajo se ljudje okoli rudečega ognja kakor fantastične prikazni; zdaj pa zdaj izmed njih srede škratek v zrak skoči, potrese v zraku ognjeno glavo, da tisoč isker od nje sprši, in med vriskanjem spet na tla pade. „Lej, lej, ta je visoko letela!“ zakliče Lenčka, kažoč s prstom na Žrnovski vrh. Neka žena pa jo prime za roko opominjaje, naj ne kaže čarovnic, da je ktera v prst ne ustrelí.

Uže pozno se vrne babica z otroci domú. „Babica, ne čujete nič?“ šepeta Barbka in ustavlja babico sredi cvetočega vrta blizo hiše, „kakor bi nekaj šumelo.“ — „Nič ni, vetrec igra s perjem“, odgovorí starka in pristavi: „Ta veter je dober.“ — „Zakaj?“ — „Zato, ker drevesa maje. Pravijo, kadar se cvetoča drevesa ljubijo in objemljejo, da bodo polna.“ — „Ah, babica, to je škoda, zdaj ko se začnó češnje, jagode, ko bode tu veselo, bomo vse dni morali sedeti v šoli“, reče otožno Jožek. — „To ne more biti drugače, deček; vedno ne moreš domá biti, ne vedno igrati. Zdaj

vam nastanejo druge skrbi in druge radosti.“ — „I jaz bom rada hodila v šolo“, reče Barbka, „le po vas, babica, se mi bo tožilo, ker se ves dan ne bodeve videle!“ — „Tudi jaz bom pogrešala vas, mili otroci; ali kaj vse to pomaga; drevce cvete, dete raste; drevo odevita, sad odpada, dete odraste, roditeljema ubegne. Tako to Bog hoče. Dokler je drevó zdravo, rodi sad; ko pa vsahne, poseka se in na ogenj vrže, božji ogenj ga spepelí; s pepelom se potrese zemlja, iz ktere izra-
stejo zopet druga drevesa. Tudi babica dokonča svoj tek, in položite jo v večno spanje“, pristavi babica tiho. Na vrtu v grmu začne slavec peti; otroci govoré, da je to njihov slavec, ker pride vsako leto v grm na vrt in gnjezdo naredí. Od jeza zadóní žalostna Viktoričina: Aja tutaja. Otroci hočejo še zunej ostati, ali babica jih nudi domú: „Ne veste, da se jutri začne šola in treba bo zgodaj vstajati; pojdite spat, da mama ne bo huda“, reče in prisili enega in družega čez prag. Drugo jutro med kosilom učí mati otroke, razun Nežke, ki je še spala, kako se imajo učiti, gospod učitelja poslušati, kako se imajo na poti vesti; daja jim same dobre nauke, da otroke jok sili. Babica jim pripravi živeža: „Tu imate vsak svojdelež“, reče in dene na mizo tri velike krajce kruha, „tu imate vsak svoj pipec, ki vam sem jih hranila; vidiš, Jožek, ti bi ga bil úže davno izgubil, in zdaj ne bi imel s čim kruha režati“, reče vzevši iz žepa tri pipece z rudečim rožjem. In naredí v vsak krajec jamico, namaže surovega masla va-njo ter jo spet zadela; dene

prvi krajec v Barbkino žimnato mošnjico, druga dva v dečkova usnjena žepa. Kruhu pridene še subega sadja. Najedši se spusté se otroci na pot. „Idite tedaj z Bogom in ne pozabite, kar vam sem rekla“, opominja mati še na pragu. Otroci poljubijo materi rokó in očí se jim zalijejo. Babica ne reče z Bogom, ampak spremlja jih skoz vrt, in Sultan in Grivec gresta tudi ž njimi. „Dečka, poslušajta Barbke, ko vaji opominja: ona je starša od vaju“, vелеva babica. „Ne bodíte na poti razposajeni, ne prepirajte se. Ne sedíte v šoli zastonj, sicer se boste pozneje kesali. Vsacega lepo pozdravite; voz in konj se ogibajte. Ti, Tonček, ne objemaj kje kacega psa; nekter je ujedljiv, ugriznol bi te. Ne lazite k vodi, ne pijte vroči. Ti, Jožek, da mi ne pojěš kruha pred obrokom, in ne nadlegaš družib. Zdaj pa z Bogom; zvečer vam pridem z Nežko naproti.“ — „Ali, babica, ne pozabite nam južine pustiti od vsacega, kar skuhate“, prosi Jožek. — „I hodi, trapec; kako bi pozabili“, nasmeje se babica, prekriža otroke, ter se hoče vrnoti; ali spomne se še nekaj: „Ako bi utegnolo priti hudo vreme, ali mislim, da ga ne bode, ne bojte se, idite tiho svoj pot, molite, ali ne hodite pod drevó, ker v drevó rado trešči, umete?“ — „Umemo, babica, to nam je uže očka povedal.“ — „No, tedaj hodite z Bogom, in lepo pozdravite gospoda učitelja.“ Potem se babica naglo obrne, da ne bi videli otroci solz, ki so jej posili očí zalivale. Psa sta obskakovala otroke na velike skoke, misleča, da gresta ž njimi na sprehod; ali Jožek

jima je povedal, kam pot drži, in pognal ji nazaj. Na babičin klic se vrneta, ali še se ozirata, ali ju nobeden ne pokliče. Ozirala se je tudi habica, in še le, ko je videla, da so otroci čez most zavili, kjer jih je uže Lenčka čakala, šla je brez obotavljanja domú. Bila je ves dan nekako zamišljena, hodila po hiši, kakor bi česa iskala. Ko je kukavica v izbi na uri štiri odkukala, vzame vretence pod pazuo in reče Nežki: Pojdi, deklica, pojdive šolarjem naproti; počakave jih pri mlinarju." Šle ste. Pri lesenej podobi pod lipama je sedela mama mlinarica; oče mlinar in nekoliko meljačev pa je tam stalo. „Greste mladini naproti, ne?“ zakliče mlinarica uže od daleč; „čakamo tudi naše Lenčke. Sédite k nam, babica!“ Babica sede.

„Kaj imate novega?“ vpraša očeta mlinarja in drugih. — „Ravno tu pripovedujejo, da morajo mladenci ta teden k vojaški nabiri“, oglasi se nekdo izmed meljačev. — „No, Bog jim pomagaj“, reče babica. — „Da, mila babica, zopet bo dosti joka; mislim, da Jakobu prede“, reče mama mlinarica. — „Tako je to, ko človeka svét veselí“, zamežkne oče mlinar ter se namuzne; „ako bi tega ne bilo, bil bi svoboden, ali ta plentana županova Lucija in zlobna oskrbnikova hčí ste mu posvetile.“ — „Morebiti to njegov oče poravná“, méni babica, „saj tega se je Jakob nadjal, ko mu je o božiču oskrbnik službo odrekel.“ — „I nu“, začne nekdo izmed meljačev, „stari oče bi sto ali dvesto za to dal.“ — Dve sto, prijatelj, to je premalo“, reče oče mlinar, „in toliko ne more

dati; njegov zaslužek ni velik, in toliko otrok. Najlaže bi si pomagal, ako bi hotel županovo Lucijo; ali vsako oko ima svojega malarja. Jaz vem, ako bo moral Jakob k nabiri, in bo imel še na izvoljo, raji bo vojak, nego županov zet.“ — „I nu, križ je križ“, pokima nekdo izmed meljačev, „kdor Lucijo dobi, ne bo mogel reči, Bog me ne tepi, tepen bo dosti.“ — „Meni se najbolj smili Zalka“, reče babica, „ta bo počenjala!“ — „Kaj dekle“, zamežkne oče mlinar, „malo zajoka in zastoka, pa je; Jakobu bo huje!“ — „To je res, kdor ni rad vojak, vojaški klobuk mu je težak, nazadnje pa se venčar le privadi, kakor vsak drug. Vem dobro, oče mlinar, kako je to; pokojni Juri, Bog mu daj nebesa, moral se je hujega navaditi, in jaz ž njim; ali nama je bilo to drugače, in Zalki je to tudi drugače. Jurju je bilo privoljeno ženiti se; vzela sva se in lepo živela. Zdaj pa to ne more biti; in ni se čuditi, da Jakob ne gre rad, ako se pomisli, da se morata štirnajst let čakati! No, morebiti se vendar kako naredi, da temu uide“, pristavi starica, in kar naglo se jej obraz razvedri, ker je zagledala od daleč otroke. Ti pa, opazivši babico, spustili so se v tek. — „No, Lenčka, nisi lačna?“ praša oče mlinar, ko ga je hčerka pozdravila. — „Kako pa da sem, očka, in vsi smo lačni, saj nismo južinali“, odgovori. — „In krajec kruha, krljji, kolači, to je bila dobrota.“ zamežkne oče mlinar in zavrti tobačnico. — „Kako pa, očka; to ni nikaka južina“, nasmeje se deklica. — „Tako daleč ste šli in toliko se učili; ali ni res, otroci, da se glad

oglasil?" nasmeje se babica in vzevši vreteno pod pazuho pristavi: „Pojdimo tedaj, da vas nasitim, da mi lakote ne umrete.“ — Voščili so si lahko noč. Lenčka je še povedala Barbki, da bo jutri zopet na mostu čakala, in stekla za materjo v hišo; Barbka se je obesila babici za roko. „Povedite mi tedaj, kako vam se je godilo, kaj ste se v šoli učili in kako ste se vedli?“ praša babica s potom. — „Veste, babica, jaz sem ‚ponkaufser‘, oglasi se naglo Jožek, skakljaje pred babico. — „Prosim te, deček, kaj je to?“ praša babica. — „Veste, babica, to je tisti, kdor sedi v klopi na konci, da pazi drugih, ki v istej klopi sedé, in vsacega zapiše, kdor se lepo ne vede“, pové Barbka. — „Meni se zdi, da tacemu pri nas pravijo ogleda, ali paziti je moral vedno najpridniši in najposlušniši deček izmed vseh v klopi, in gospod učitelj ga ni precej za ogleda postavil.“ — „Saj nam je Koprivnikov Tonček očital, ko smo šli iz šole, da ne bi z nami gospod učitelj tako ravnal, ako bi ne bili Proškovi“, žaluje Barbka. — „Tega si ne mislite“, reče babica, „gospod učitelj vas od drugih ne bo rajši imel; ako ne boste poslušni, kaznoval vas bo, kakor Tončka; on to le zato dela, da si boste prizadevali te časti vredni biti, da radi v šolo hodite, in da boste vedno pridni. Kaj pa ste se učili?“ — „Diktando“, odgovori Barbka in dečka. — „Kaj je to prav za prav?“ — „Gospod učitelj nam narekava iz knjige, mi pa pišemo, in potem moramo to predstavljati iz nemškega v česko, iz českega v nemško.“ — „In

umejo otroci nemški?" praša babica, ker je imela pri vsem lastno svojo misel, in rada vse na drobno pozvedela, kakor kneginja. "I, babica, nobeden ne ume nemškega, le mi malo, ker smo se uže domá učili in nas očka po nemški nagovarja; ali to nič ne dé, če ne umejo, da le dobre naloge prinašajo", razklada Barbka. — No, kako pa bi jih pisali, ker nemški toliko znajo, kolikor zajec na boben?" — "Saj so dosti kaznovani, ker jih ne pišejo dobro; gospod učitelj jim dela čare v črno knjigo, ali pa morajo stati na sramotnem mestu; casi dobé po roci, ali pa nosijo črne deske na vratu. Denes bi bila tudi imela priti v črno knjigo županova Anica, ki poleg mene sedi; ona nemške diktande nikdar ne umé. Tožila mi je opoldne, ko smo pred šolo sedeli, da ne ume naloge spisati. Od strahú ni mogla jesti. Jaz sem jej torej to spisala in ona mi je zato dala dva sladka sirčka." — "Tega pa bi ne bila smela vzeti", reče babica. — "Saj sem se branila, ali ona je rekla, da ima še dva; bila je zelo vesela, ker sem jej nalogo spisala in obetala je, da mi vsak dan kaj prinese, da bi jej le s to nemščino pomagala. Zakaj bi jej tega ne storila, lejte?" — "Pomagati jej smeš, ali delati ne; sicer se tega ne naučí." — "I kaj pa je? saj ni, da bi morala to znati; to se učimo le zató, ker gospod učitelj hoče." — "Ker gospod učitelj hoče, da bi iz vas kaj bilo, in čim več umete, tem laže boste na svetu živeli. In nemški jezik je vendar le potreben; léjte, jaz se ne morem z vašim očetom razgovarjati." — "Ali očka vas vendar

dobro umejo, in vi očka, in ne govorite nemški. V Žlici pa govore le česki, zato ne more Anica umeti nemškega; rekla je, ako se bo hotela naučiti, da pojde med Nemce. Gospod učitelj pa neče drugače. In babica, nikoli se ne nauči deklica nemške diktande, to je težko; da bi česki bilo, oh da, to bi šlo kakor očenaš.“ — „I nu, ker vi še nemate razuma o tem, morate poslušati in se radi vsega učiti. Ali sta pa dečka slušala?“ — „I da, le Jožek se je začel z dečki trgati, ko je gospod učitelj iz šole odšel, celo po klopéh so skakali. Jaz pa sem mu rekla . . . .“

„Ti si mi rekla, ti, jaz sem nehal sam, ko sem slišal gospoda učitelja!“ — „Lepe reči slišim; gledati imaš na druge, in sam rogoviliš; kaj je to?“ reče babica. — „I, babica“, oglasi se Jožek, ki je do zdaj molčal, kaže Nežki velik kos sladiča in zlato peno, ki jo je kupil v šoli od necega dečka za krajcar, „i, babica, to so razposajeni ti paglavci v šoli, da je groza. Da bi videli, oni skačejo po peči in gonijo se, in oglede tudi ž njimi.“ — „I za božji čas, kaj pa pravi gospod učitelj?“ — „To se godí, kadar gospod učitelj iz šole odide. Ko ima priti, naglo poskačejo na svoja mesta, položé roké na klop in tiho so.“ — „Poredneži“, odgovori babica. — „In deklice se tudi z dondami igrajo v šoli, saj sem to dobro videl“, reče Jožek. — „Vi ste kakor živo srebro, da mora imeti gospod učitelj z vami sveto potrpežljivost“, odgovori babica. Otroci so povedali še mnogo o šoli in kako se jim je na poti godilo; to je bila prva njihova pot,

in s tem so se ponašali, kakor bi se bili iz Pariza vrnoli. „In kje imaš sladka sirčka, ali ste ji pojeli?“ praša babica, da pozvé, kaj so otroci jeli, ker je imela skrb za njihovo zdravje. — „Enega smo sneli, drugega sem hotela prihraniti za dom; ali ko sem pisala na desko, izmaknol mi ga je Koprivnik iz torbice. On sedi za menoj. Ako bi mu bila kaj rekla, nabunkal bi me bil, ko smo šli iz šole; to je navihanec!“ Babica tega ni otrokom pritrčila, ali sama si je mislila: Saj tudi mi nismo bili boljši. Otroci so dobro vedeli, da je babica prizanesljivša, nego mati; ona je pri marsikterej otročjej napaki oko zatisnola, ni branila, ako je bila časi Barbka malo nagajiva; zato so tudi raji vse zaupali njej, nego materi, ki je po svojej ostrejšej natori vse ostrejšše sodila.

XIV.

Bilo je nekoliko dni po prvem maju, bil je četrtek; otroci niso imeli šole, in so pomagali babici na vrteu zalivati cvetice in trto, ki je uže po zidu zelenela. Šli so tudi zalivat svoja drevesca; imeli so sploh ta četrtek mnogo opraviti, ker uže tri dni Barbka ni pregledavala svojih dčnd, in dečka nista mogla prevajati konjičev in vozičev, puške in meči so ležali v kotu. Tudi v golobnjaku nista bila. Zajčke je krmila Nežka. V četrtek se je moralo vse storiti, kar se je zamudilo. Ko je babica cvetice zalila, pustila je

otroke na igro, sela na rušnato klop pod plavi bezeg in začela presti, kar hipec ni mogla brez dela biti. Bila je žalostna, ni prepevala, ni opazila črne kokoši, ki je prišla skoz odprto vrzel na vrtec in začela po lehi brskati, ker jej nihče ni branil. Siva goska se je pasla pri plotu, rumena goščeta so vtikala glavice v plot, radovedno gledaje na vrtec; babica je prav rada imela goščeta, ali zdaj jih še zapazila ni. Na koliko strani so njene misli begale! Prišla je vest z Dunaja od Ivana, da ne pridejo sredi maja, da je komtesa Hortenzija hudo zlolela. Ako jej Bog zopet zdravje dá, morebiti pride kneginja še na grajščino, ali gotovo to še ni. Gospa Terezka je plakala, ko je prišlo pismo, plakali so tudi otroci. Tonček je imel na durih še samo nekoliko čar izbrisati, in zdaj tako naglo je bila vsa tolažba zastonj. In ta dobra, mila Hortenzija, da bi morala ona umreti, to jim ni šlo v glavo; pri nobenej molitvi niso opustili očenaša moliti za njeno zdravje. Ali otroci so se kmalo spet potolažili; še menj je govorila vedno molčeča gospa Terezka, in kadar koli je babica k njej v izbo prišla, našla je objokano. Nagovarjala jo je tedaj, naj hodi prijateljice obiskavat, da se premoti: babici je bilo vselej ljubo, kadar je Terezka kam šla, ker je predobro videla, da se hčeri v osamelej hiši mnogokrat toži, in da bi raja živela s hrupnim svetom, ktereга je bila mnogo let navajena. V zakonu je bila srečna; ali to zlo je bilo pri tem, da je moral Ivan največi del vsacega leta v Beču prebivati, in ona v strahu in stiski ni mogla brez njega biti.

In zdaj ne bi ona imela videti moža in otroci ne očeta, morebiti vse leto. „Za življenje — življenje“, reče si babica. Z Ivanom je hotela priti Ivanka, druga babičina hči, mater obiskat, nje se razveselit, ž njo se posvetovat, ker se je imela možiti. Zelo se je babica uže veselila, in zdaj je splavala vsa nadeja. Skrbelo jo je pa tudi za Jakoba, ker je moral k vojaškeji nabiri. Jakob je bil brhek, odkritosrčen mladenič; Zalka je bila vrla deklica; babica je imela obá zelo rada, želela je, da se vzameta in govorila: „Kjer najde slika priliko, tam je blagor in sam Bog se veseli tacega zakona!“ Ali tudi tej radosti je grozila težka rana; Jakob je šel za rana z družimi k nabiri. Vse to je hodilo babici po glavi, in zato je bila žalostna.

„Babica, le pogledite, Čopa tu brska. Počakaj, ti avša! Vššš!“ oglesi se Barbka, in babica povzdignovši glavo, vidi kokoš teči z vrtea in na lehi skopano jamo. — „To je para; kako hitro je prišla! Vzemi grablje, Barbka, in poravnaj leho. Lejte no, in tudi gosí so tukaj. Kličejo me, čas je, šle bi rade na gredi; spozabila sem se malo. Moram jim iti po zrnja.“ Izrekši to, odložila je babica vreteno in šla krmit perutnino. Barbka je ostala na vrteu in poravnavala leho. Zdaj je prišla Zalka. „Si sama tukaj?“ vpraša pogledavši čez plot. — „Le dalje, babica pride precej; šla je krmit perutnino“, odgovorí Barbka. — „Kje pa je mama?“ — „Šla je v mesto obiskat botro; to veš, mama joka, ker očeta morebiti letos ne bo; zato babica

rada pošilja mamó, da se malo premoti. Mi vsi smo se zelo očeta veselili, in komtese tudi; pa vse nam je izpodletelo. Uboga Hortenzija!“ Izrekši to, pokleknila je Barbka z enim kolenom na mejo, oprla komolec na drugo koleno, pokrila obraz z dlanjo in zamislila se. Zalka je sela pod bezeg, sklenjene roké položila na kolena, glavo pobesila na prsi. Bila je zelo otožna, očí je imela od joka zatekle. — „To mora biti huda bolezen, ta vročnica; če ona umre, ah, moj Bog! Zalka, ti nisi imela nikoli vročnice?“ praša po kratkem molku Barbka. — „Nikoli, vse žive dni nisem bila bolna“, žalostno odgovori Zalka. Še le zdaj jo je Barbka dobro pogledala in opazivši njeno promenjeno lice, kviško planola, skočila k njej prašaje: „Kaj ti je? So vzeli Jakoba?“ — Zalka ni odgovorila, ali hudo je zajokala. Zdaj se je vrnola babica: „So se uže vrnoli?“ praša naglo. — „Ne še“, obrne se Zalka, ali vsa nadeja je zastonj. Lucija se je neki zarotila, če ona ne dobí Jakoba, da tudi moj ne bode. Kar ona hoče, to župan stori; on je ž njo strašno prevzet, in gospod oskrbnik stori mnogo županu po volji. Oskrbnikova gospica ne more pozabiti, da je Jakob njenega milega osramotil; še vedno kuha želč, in še marsikaj je, mila babica, kar mi upanje podira.“ — „Ali saj je bil Jakobov oče na uradu, in kakor slišim, nesel je seboj par lepih zlatov; tedaj je vendar šo upanje.“ — „Res je, to je edino naše upanje; ker so ga poslušali, da morebiti vendar pomagajo, ali zgodilo se je uže večkrat, da so poslušali, ali ne pomagali; rekli so s kratka, da to ni šlo, in človek je moral biti zadovoljin.“ — „Morebiti

se Jakobu to ne pripetí; in ako bi se pripetilo, mislila bi, da bi njegov oče zbral podkupnino, tvoj oče pa ostalo privrgel, da bi Jakoba pošteno odkupila, fimeli bi poskrbeti.“ — „To je res, ali ako je vmés, mila babica. Denarji, ki jih je stari za Jakoba dal, ti so uže tam, in moj oče nema več gotovine, nego je potrebuje za vsakdanje potrebe; in bodi si, da ima Jakoba tudi dosti rad in da mi naposled ne brani vzeti ga; vendar bi mu ljubše bilo, ako bi mu zet v hišo kaj prinesel, nego odnesel. In bodi si tudi, da bi hotel denarja poiskati, Jakob je ponosne nature, neče od mene nič vzeti; ne dal bi, da ga moj oče odkupi.“ — „On si morebiti misli: ‚Nevesta bogata je rada rogata, in tega se vsak ponosen mož ogiblje, mila deklica; tu bi mu pa ne bila pomoč v nečast. Sicer pa, čemu so besede o reči, ktere morebiti ne bo treba, in ako bi je trebalo, tudi se opravi.‘ — Škoda, velika škoda, da se je to zgodilo s tem Italijanom; takrat sem se smijala, zdaj pa jokam“, reče Zalka. „Ako bi tega ne bilo, prišel bi bil Jakob v grad, dve leti bi tam bil služil in oprostil se vojaščine. To me najbolj žali, da sem tega sama kriva.“

„Blažena, zakaj bi sebe dolžila; kakor bi tu-le ta marjetica za to mogla, ako bi je hotele obé imeti in prepirale se za njo? Tako bi morala tudi jaz sebe dolžiti, da sem zakopala pokojnega v enako nadlogo; okolnosti so bile skoraj enake, kakor pri tebi. Mila hčerka, koliko ljudi um zapusti, kadar se jih polastí jeza, sumljivost, ljubezen ali kakoršna koli strast?

Ako bi šlo za življenje, v tem hipu jim nič ni mar. In kaj pomaga vse to, tudi najkrepostniši človek ima slabosti.“ — „Babica, vi ste lansko leto o Proškovem godu rekli, da je vaš pokojni nekaj enacega zagrešil, zarad česar je trpel, in zdaj ste zopet to omenili; jaz sem pozabila, kakor na lanski sneg, prašati vas od te dobe, povedite mi to zdaj. Čas poteče, prinese druge misli, in tu pod tem bezgom se prav dobro sedi“, prosi Zalka. — „Naj bo“, reče babica; „ti, Barbka, idi in pazi na otroke, da ne pojdejo k vodi!“ Barbka odide, babica začne: „Bila sem uže dorasla deklica, ko je začela Marija Terezija vojsko s Prusom *). Cesar Jožef je z vojsko udaril k Jaromirju, in Prus se je postavil na meji. Po vsej okolici je stala vojska, tudi po vaséh. V naši hiši smo imeli nekoliko prostakov in enega višega. Bil je ta človek lahke misli, izmed tistih, ki ménijo, da lahko precej vsako dekcle v svoje mreže ujemó, kakor pajek muho. Jaz sem ga naravnost odbila; ali on ni nič maral za moje besede, odtresel jih je, kakor roso. Ko beseda ni nič pomagala, zagrabila sem do sebe vsako pot tako, da se nikdar nisva sama srečala. To veš, kako je to, da mora dekcle tolikrat na dan teči na polje, na travnik, da odidejo domači in samo pusté, s kratka, da ni navada, ne potreba, da bi kdo deklice varoval, da se mora varovati sama, in tako najde zapeljivec dosti prilike svo-

*) Spor o bavarskem nasledstvu 1777.

jemu namenu. Ali Bog me je varoval. Po trave sem hodila v ranih urah, ko je še vse spalo. Jaz sem od mladosti zgodaj vstajala; mati mi je mnogokrat rekla: „Kdor rano vstaje, temu kruha ostaje; rana ura, zlata ura.“ Trdila je prav; ako bi tudi družega dobička od tega ne bila imela, gotovo pa veselje. Ko sem prišla zjutraj na vrt ali na polje, in videla travo lepo zeleno, porošeno, srce se mi je smijalo. Vsaka cvetica je stala kakor gospica, s povzdignjeno glavico, blisketajočimi očesci. Povsod se je širila vonjava, od vsacega listka, od vsake travice. Ptice, te male ubožice, frfetale so nad menoj in s petjem Boga hvalile; sicer je bila povsod sveta tišina. Ko je pa začelo solnce izza gor vstajati, bilo mi je vselej, kakor bi v cerkvi stala; prepevala sem si in delo mi je šlo igraje izpod rok. Neko jutro žanjem, bilo je na vrtu; tu slišim za seboj: „Bog daj dobro jutro, Majdalenka!“ Ozrem se, hočem reči: „Bog daj!“ ali strahú nisem mogla spregovoriti, srp mi je pal iz roke.“ — „To je bil tisti viši, ne?“ seže jej Zalka v besedo. — „Le malo potrpi“, govori dalje babica; „to ni bil viši, sicer bi srpa ne bila spustila. Te je bil strah od veselja. Juri je stal pred menoj! Moram povedati, da ga tri leta nisem videla. To veš, da je bil Juri sin naše sosede, tiste Novotne, ki je bila z menoj, ko sve s cesarjem Jožefom govorile?“ — Da, to vem; tudi ste mi povedali, da se ni izučil za gospoda, ampak za tkalca.“ — „No, da, tega je bil njegov stric kriv, mladenič se je igraje učil; kadarkoli

je šel oče v Rihново, vselej so ga hvalili. Ob nedeljah, ko je bil doma na vakancah, prebiral je sosedom sveto pismo namesti mojega očeta, ki je bil tudi dober bravec, in tako mu je to šlo, da je bilo veselje poslušati; Novotna je govorila: „Kakor bi ga uže slišala pridigati.“ Mi vsi smo ga čislali, kakor bi bil uže posvečen; kodar je ktera kaj dobrega imela, poslala mu je, in ako je rekla Novotna: Ali moj Bog, s čim vam povrnemo“, odgovorile so: „Ko bo Juri gospod, dade nam blagoslov.“ — Midva sva skupej rasla; volja enega bila je volja družemu; ali ko je prišel na druge, tretje vakance, nisem bila več proti njemu tako smela, sramovala sem se; in ko je za menoj na vrt hodil in po sili mi pomagal travo odnašati; delala sem si greh iz tega, da mu dopuščam; očitala sem mu, da to ni za gospoda; ali on se mi je smijal; koliko vode še v morje izteče, preden bo pridigoval! To je tako, človek obrača, Bog obrne. Ko je bil na tretjih vakancah, kaj naglo je poročil Jurjev stric iz Kladska, naj k njemu pride. Ta stric je bil tkalec, tkal je krasno tkanino in prislužil si par lepih zlatov; spomnil se je Jurja. Botra ga ni hotela pustiti; ali oče sam jej je prigovarjal, naj ga pustí, da je to lebko na njegovo srečo, in očetov brat ima vsaj nekoliko pravice do njega. Šel je, botra in moj oče sta ga spremila do Vamberic. Ona sta se vrnola; Juri je tam ostal. Tožilo se je po njem nam vsem, meni in botri pa najbolj, le da je ona o tem govorila, jaz pa tega nisem nikomur razodela. Stric je rekel, da bo skrbel

za-nj, kakor za svojega sina. Botra je tedaj mislila, da hodi v Kladsku v šolo; veselila se je tedaj, da prejme skoro prvi duhovski red, ali prosim — Juri je prišel čez leto domu in bil — izučen tkalec! Botra je jokala, da je bilo groza; ali kaj je bilo početi; Juri je je prosil in rekel, da ni imel poklica za duhovski stan, če tudi bi se bil rad dalje učil. Ali stric ga je pregovoril, opominjal mu, dokláj bi se moral truditi in prab brisati po šolah, preden dobi kos kruha; prigovarjal mu je, naj se prime rokodelstva; to mu dade kmalo zaslužek, delavec je kruhovec, in toliko bolje mu pojde, ker je sicer učen. S kratka, Juri se je dal pregovoriti, učil se tkalstva, in ker se je vsake reči z vso ljubeznijo poprijel, naučil se je tudi kmalo tkanja. V enem letu se je izučil in stric ga je poslal po svetu na preskušnjo, in sicer najpred v mesto Berolin k svojemu znancu, ker se je imel še v delu vtrditi. Juri pa je poprej še nas na Českem obiskal. Takrat mi je prinesel ta-le molek iz Vamberic.“ Izrekši to, izvedla je babica iz neder klockčev molek, ktereга je vedno pri sebi nosila; nekaj hipov ga je užaljeno gledala, potem pa, poljubivši ga, spravila in dalje govorila: „Moj oče ni vzel Jurju za zlo, ker si je izbral rokodelstvo, pogovarjal je Novotno, naj si k srcu ne jemlje, da jo je nadeja prevarila. „Kdo vé, čemu je to dobro“, pravi; „pustite ga, kakor si je postlal, tako bo spal. Naj si tudi piskre veže, da le svoje delo ume in ostane pošten, dober človek; pa je vreden take časti, kakor kateri gospod koli! Juri je bil vesel, da se boter ni jezil na-nj, ker ga je rad imel, kakor lastnega očeta. Tudi

Novotna si je dala dopovedati — kako pa bi si ne dala; saj je bil njen otrok, ki ga je ljubila; ni mogla tedaj želeti, da bi nesrečen bil v svojem stanu. Juri je ostal pri nas nekoliko dni, pa je šel po svetu in tri leta ga nismo videli in celo nič o njem slišali do tega jutra, ko je pred-me stopil. Precej sem ga spoznala, če tudi se je zelo spromenil; zrasel je nenavadno, pa kakor sveča, da bi težko bilo enacega najti. Stopil je k meni, prijel me za roko in prašal, zakaj sem se ga tako ustrašila?

„Kako ne bi se ustrašila.“ odgovorim, „ker si prišel, kakor bi bil z neba pal. Odkod si prišel in kdaj?“ — „Naravnost iz Kladska; stric se boji, ker tam povsod mlade ljudi v vojaščino lové, da bi me ne ujeli; poslal me je, jedva sem se iz tujih krajev vrnil, na Česko in misli, da se morebiti tukaj laže skrijem. Prebil sem se srečno čez gore, in tu sem.“ — „Ali, za božji čas“, rečem, da te le tukaj ne ujemó; kaj pravi mati?“ — „Nisem je še videl. Ob dveh po noči sem dospel. Nisem hotel matere buditi. Mislil sem si, ležeš na travo pod Majdalenino okno, ona je rana, počakaš, da vstane, pa pojdeš, in legel sem na zeleno blazino. Zares, o tebi ne govoré zastonj po vasi: Preden škrjanec zažvrgolí, Majdalena s travo domú hití. Daní se še le, in ti uže žanješ. Videl sem te na studencu se umivati in česati, in težko sem se zdržal, da nisem k tebi pristopil; ko si pa molila, nisem te hotel motiti. Ali zdaj mi povej, če me še imaš rada?“ Tako je govoril; kaj družega sem

mogla reči, nego da ga imam: saj sva se vedno rada imela od mladosti; in svoje žive dni mi ni prišla misel na družega. Malo sva se pogovorila, pa je šel Juri v kočo k materi; jaz pa sem šla povedat očetu, da je prišel. Oče je bil moder mož, ni mu bilo ljubo, da je prišel Juri v tako nevarnem času.

„Ne vem“, reče, „ali tu uide belej suknji; kar je mogoče, storimo, da ga prikrijemo; le nobenemu ne povedite, da je tu.“ — Nevotna, če tudi je bila zelo vesela, imela je vendar velik strah, ker je bil Juri med novince vpisan, pa jim je peté odnesel, da nihče ni vedel, kje je. Tri dni je sedel skrit na griču v sénu. Čez dan je bila mati pri njem, na večer sem se zmuzavala tudi jaz k njemu, in tu sva se to in uno pomenila. Tako sem se bala za-nj, da sem hodila vse dni kakor zgubljeni ovca, in pozabila se ogibati višega, tako, da sem mu prišla nekolikokrat pred oči. On je morebiti mislil, da se mu hočem sladkati in začel precej staro pesem peti; dala sem se ogovoriti; tudi mu nisem bila tako mrzla, kakor poprej, ker sem se bala za Jurja. Kakor pravim, Juri je bil skrit; razun mene, njegove matere in mojih roditeljev nihče ni vedel za-nj; tretji večer idem iz kočice, malo delj se zadržim pri Jurji; povsod je bilo uže vse tiho in precej temno; tu mi viši pot zapre. Zasledil je, da hodim zvečer k botri, in me na vrtu čakal. Kaj mi je bilo početi? Morala sem zakričati; Juri na griču bi bil vsako glasno besedo umel, ali

bala sem se ga poklicati. Zanašala sem se na svojo moč, in ker viši ni poslušal lepe besede, začela sva se s pestmi biti. Ne smej se, deklica, ne smej se, ne gledi, kakošna sem zdaj; nisem bila sicer velika, ali krepka; moje roke, navajene težkega dela, bile so utrjene. Lehko bi se mu bila ubranila, ko bi ne bil začel v tegoti groziti in proklinjati. Zdaj se je pokazal Juri in kakor strela skočil med naji, in zgrabil ga za goltanec. Slišal je proklinjanje, pogledal iz skrivališča, v mraku me je spoznal in brzo doli skočil; čudo, da ni vratu zlomil. Ali kaj je on to pomislil; ne maral bi bil, ako bi bila grmada pod njim gorela. — „Je to spodobno, pošteno deklico po noči tukaj napadati, gospod?“ kričal je Juri. Jaz sem ga nago-varjala, prosila, naj pomisli, v čem je; ali on je držal gospoda kakor v kleščah, in ves gnjeven se tresel. Vendar si je dal dopovedati. V drugem času in na drugem mestu bi se bila drugače pomenila, ali zdaj ni temu časa; tedaj čujte in pametujte. Ta deklica je moja nevesta; če jej vprihodnje ne daste mirú, zapojeva drugo. Zdaj pojdite!“ Na to je vrgel gospoda čez plot, kakor gnjilo hruško; mene pa je prijel okoli vratú in rekel: „Majdalenka, spominjaj se mene, pozdravi mamó in ostanite zdravi; ta hip moram ubegnoti, sicer me zasačijo. Ne bojte se za me, poznam vsako stezo in gotovo se prebijem do Kladska, in kakor tako skrijem. Prosim te, pridi v Vamberice na božjo pot, tam se bova videla!“ — Preden sem se zavedela, kje je uže bil! Tekla sem precej Novotnej

povedat, kaj se je zgodilo; šle sve k nam; vsi smo bili, kakor brez glave. Vsacega šuma smo se prestrašili. Viši je razposlal vojake na vse poti, ker ni poznal Jurja; mislil je, da je iz drugega kraja, in da ga kje zasači; ali on jim je srečno peté odnesel. Ogibala sem se gospoda, kolikor sem mogla; on pa se ni mogel drugače maščevati, le črnil me je po vasi, kakor nepošteno deklico. Poznali so me vsi, nič ni opravil. K sreči je prišel ukaz, naj se vojska dalje pomakne. Prus je udaril čez meje. Ali iz vse te vojske ni bilo nič; kmetje so jej rekli, „kolačeva“, ker so se domú vrnoli vojaci, ko so pojeli kolače.“

„In kaj se je zgodilo Jurju?“ vpraša Zalka pazljivo poslušaje. — „Do pomladi nismo nič o njem zvedeli, ker v teh nemirnih časih ni hodil nihče po svetu. Bili smo, kakor na trnji. Prišla je pomlad — in še nič; šla sem na božjo pot, kakor sem Jurju pritrdila. Šlo je več znanih, in naši so jim dali mene na skrb. Naš vojvoda je bil mnogokrat v Kladsku, in moj oče mu je naročil, naj me tje pelje, on je vedel tam za vsak kot. Ostanimo pri Gregorki, da se malo okrepčamo, reče vojvoda, ko smo prišli v mesto. Šli smo v malo krčmo v predmestji. Pri Gregorki so ostajali vsi, ki so s Českega prihajali; ona je bila iz našega kraja. Takrat se je v Kladsku še povsod česki govorilo, in to je uže tako, da se ljudjé, ki so domá iz istega kraja, radi vidijo. Gregorka nas je z velikim veseljem sprejela, morali smo v njeno izbo. „Le sedite, jaz pridem precej, le malo vinske juhe vam prine-

sem", reče in naglo odide skoz vrata. Moje srce je bilo kakor v kleščah; vesela sem bila, da bom Jurja videla; ali bala sem se, da se mu je morebiti kaj zgodilo, kar se nisva videla. Zdaj naglo zaslišim zunej zuan glas pozdravljati Gregorko in njo vskliknoti: „Le notri, Juri, notri so romarji s Českega!“ Duri se naglo odpró, notri stopi Juri; ko ga pa zagledam, otrpnem, kakor bi me bila strela zadela. Bil je v vojaškej obleci. Meni se je stámilo pred očmi! Juri mi je podal roko, objel me in skoraj jokaje rekel: „Lej, Majdalenka, jaz sem nesrečen človek; jedva sem se naučil rokodelstva in odtresel, kar ni bilo za me, uže imam spet nov jarem na vratu. Z dežja sem utekel in prišel pod kap. Ako bi bil ostal ua Českem, služil bi vsaj svojega cesarja; zdaj pa moram služiti tujega.“ — „Za Boga, prosim te, kaj pa si storil, da so te vzeli?“ rečem. — „I nu, draga, mladost je norost. Nisem veroval skušenemu stricu, ko sem od vas pobegnol; povsod se mi je tožilo, vse mi je bilo zoperno. Šel sem neko nedeljo s tovarši v krčmo, nisem maral za noben ugovor. Pili smo, da smo se opili; zdaj pridejo v krčmo novinski lovci.“ — „Ti potepuhi“, seže mu v besedo Gregorka, ki je ravno juho prinesla; „ako bi bil Juri pri meni, nič ne bi se mu bilo zgodilo; jaz tukaj ne trpim njihovih goljufij in sleparij, saj stric drugam ne hodi, nego k Gregorki. I nu, človek ima vest, ta mladi svét — i nu, kaj je početi, ker nema razuma. Ali nič ne marajte, Juri,

vi ste lep mladenič, naš kralj ima rad velike vojake, ne pusti vas dolgo brez žene.“ — „Naj bo to uže, kakor hoče“, začne Juri, „kar je, to je. Mi nismo bili pri pameti; lovci so nas v mrežo ujeli, in ko sem se streznil, bila sva vojaka, jaz in Lebotski, najmilši moj prijatelj. Mislil sem, da si glavo odtrgam, ali kaj bi to koristilo. Stric je tudi dosti tožil, naposled pa je začel misliti, kako bi se dala ta reč vsaj polajšati, ako ne odvrnoti. Šel je h generalu in izprosil, da sem tukaj ostal, da bom skoro desetnik, i — to si še povediva. Ne delaj mi zdaj težkega srca; vesel sem, da te vidim.“ — Morala sva se tolažiti, kakor tako. Pozneše me je peljal Juri k stricu, ki je bil naji vesel. Zvečer je prišel tudi njegov tovarš Lehotski, vrl človek. Saj sta ostala z Jurjem prijatelja do smrti. Oba sta uže v večnosti, in jaz sem še tukaj.“

„Vi se niste več domú vrnoli, ne, babica? stric vas je pridržal?“ zdramila je Barbka, ki se je uže davno vrnola, babico iz misel, v ktere se je bila vtopila v spominu tistih blaženih hipov, ko sta se z Jurjem sošla. — „I, ni bilo drugače. Dovolitev k možitvi, to je bilo to, kar mu je stric še priskrbel. Samo čakali so, da pridem tje. Juri je zvečer odšel, jaz sem ostala čez noč pri stricu. Bil je dober starček, Bog mu daj nebesa! Drugo jutro zgodaj je pritekkel Juri, in dolgo sta se s stricem o nekej reči pogovarjala. Potem je stopil k meni in rekel: „Majdalena, povedi odkritosrčno, na svojo vest, ali imaš

mene tako rada, da bi z menoj tudi težave prenašala, očeta in mater zapustila?" Jaz odgovorim, da ga imam. „Ker je tako, tedaj ostani tukaj in bodi moja žena“, reče, prime me za glavo in poljubi me. Nikdar me ni poljubljal, te navade med nami ni; ali od samega veselja ubožec ni vedel, kaj dela. „Pa kaj poreče mama, kaj porekó naši?“ odgovorim in srce se mi je treslo od radosti in tesnobe. — „Kaj porekó; saj imajo naji radi, saj ne bodo hoteli, da bi se mučila.“ — „Ali, moj Bog, Juri; vendar naji morajo roditelji blagosloviti.“ — Juri ni nič odgovoril, ali stric je pristopil k nama, poslal Jurja ven in rekel: „Majdalenka, ti si pobožna deklica, vseč si mi; vidim, da bo Juri srečen, da se mu zastouj po tebi ne toži. Jaz bi mu branil, ako bi bil on drug človek; ali on ima svojo glavo. Ako ne bi mene bilo, obupal bi bil, ko so ga vzeli; skušal sem ga potolažiti, in sicer s tem, da sem mu dobil dovolitev k ženitvi. Ne morem ostati na laži. Na Česko ne smé, in ko bi ti spet domú šla, kdo vé, ali bi te naši ne pregovorili. Ko bosta poročena, pa pojdem s teboj v Olešnico, in roditelja ti blagoslova ne odrečeta. Romarjem damo pismo. Pojutrnjem bosta poročena v vojaškej kapeli; jaz bom nadomestoval vajne roditelje in jemljem si to na svojo vest. Majdalenka, pogledi me, imam glavo kakor sneg belo; misliš, da bi kaj storil, kar ne bi mogel pred Bogom zagovarjati?“ Tako mi je govoril stric in solze so mu lici oblile. Udala sem se. Juri, čudo, da od veselja ni uma zgubil. Nisem imela več

obleke, le to, kar je bilo na meni. Juri mi je brzo kupil suknjo, krilo in granate za poroko. Drugo mi je priskrbel stric. To so ti granatje, ktere mam še zdaj, mezlanko podleskove barve in sivo krilo. Romarji so odšli; stric jim je dal pismo, da tam nekoliko dni ostanem, in da ž njim pridem; nič družega ni pisal ter menil: „Bolje bo, da si to sami povemo. Tretji dan zgodaj je bila poroka, vojaški duhovnik naji je poročil. Gregorka je bila teta, Lehotski drug, njegova sestra družica, stric in še en mečan priči, sicer ni bilo nikogar pri poroki. Gregorka nam je napravila gostijo, in tako smo ta dan v božjem strahu in veselji praznovali, spominjaje se svojega doma. Gregorka je dražila Jurja pri mizi, vedno mu govorila: „Vi, vi, ženin, zares še poznam vas ne; to ni tisti otožni Juri; ali ni čudo, da vam lice gori!“ — Govorilo se je to in uno, kakor je to uže navada. Juri je hotel, da bi precej pri njem ostala; ali stric tega ni dopustil, dokler se ne vrneva s Češkega in z Vamberiške božje poti. Za nekoliko dni sva šla v Olešnico, jaz in stric. Kako so se čudili, da sem poročena; kako je mati jokala, da je Juri vojak, tega ne morem popisati. Moja mati je roké lomila in venomer tožila, da jo zapustim, idem na tuje za vajakom, da so mi lasje vstajali. Oče pa je umno in modro rekel: „Naj bo konec tega, kakor si si postlala, tako boš spala. Imata se rada, naj skupej živita; ti, mati, veš, da si zarad mene tudi zapustila očeta in mater, in to je namen vsake deklice. Kdo more za to, da je Jurja

zadela ta nesreča. Služba tam tudi ne trpi dolgo; ko to tlako prebije, lahko pride k nam. In vi, botra, umirite se; Juri je moder mladenič, in tožilo se mu ne bode, za to je uže poskrbel. Ti, Majdalenka, ne plakaj, Bog ti daj srečo; s komur si šla pred oltar, da bi s tem šla v grob." Tako me je blagoslovil oče in polile so ga solze. Materi ste tudi plakale. Moja mati, svoje žive dni skrbna za vse, imela je glavo polno. "To je tvoja pamet", karala me je; "nema tam ne perila, ne oprave, ne obleke, in omoži se. Kar stojim na svojih nogah, nisem videla tacihi ljudi." — Dali so mi primerno doto, in ko sem imela vse v redu, vrnola sem se k Jurju in do smrti ga nisem zapustila. Ta nesrečna vojska, ako bi je ne bilo, lahko bi še živel. Vidiš, da vem, mila deklica, kaj je veselje in kaj je žalost; da vem, da je mladost — norost", dokonča babica položivši z mirnim nasmehom suho roko na okroglo Zalkino ramo.

"Mnogo ste skusili, babica, ali bili ste vendar srečni; dosegli ste to, kar je srce želelo. Ako bi vedela, da bodem tudi jaz po toliko britkosti srečna, rada bi jih nosila, bodi si, da moram Jakoba tudi štirinajst let čakati", reče Zalka. — "Prihodnost je v božjeji roci. Kar bo, to bo, temu se ne ogneš, deklica, in najbolje, da se udaš v božjo voljo!" — "Kako pa; ali človek se vselej ne more spametovati, in jokala bodem, ako mi Jakoba vzemó. Ž njim mi odide vse veselje, brez njega mi je edina podpora strta." — "Kako govoriš, Zalka, ali nemaš očeta?" — "Imam

dobrega očeta, ohrani ga Bog, ali star je in nadložen. Uže letos me je nagovarjal, da bi se omožila, da bi kdo njegovo breme prevzel; kaj počne, ako Jakoba vzemó? In jaz vendar družega ne vzamem, in če se vsi na glavo postavijo; delala bom kakor črna živina, da oče ne bode mrmral, in če to ne pojde, ne bom se možila. Ah, babica, vi ne verujete, kake težave imam v krčmi! Ne mislite na delo, Bog obvari, to mi ni težko, ali to, kar moram mnogokrat poslušati, to mi mrzí.“ — „In si ne moreš pomagati?“ — „Prosim vas, kako? Kolikrat sem uže rekla očetu: „Lejte, oče, tako in tako je to, ne trpite tacih gostov“; ali on nikomur ne reče rad žalbesede, ne odgnal bi rad gostov, in zato mi vedno govori: „Prosim te, dekle, reci kar hočeš, le nepriljudna ne bodi, da gostov ne odženeš; veš, da je to naš zaslužek.“ — Ne smem biti nepriljudna in osorna; sem-li priljudna, nakopljem si zopet na glavo, kakor vselej, grdih jezikov; vesela, radopéva, kakor sem vedno bila, težko še bodem; kaj bi tedaj počenjala? Ako bi bili uže kaki bahači, kmalo bi jih izmetla; ali gospod oskrbnik in pisar iz grajščine, to sta nadležna gosta, teh imam poln želodec. Sramujem se vam povedati, kako me ta stari kozel zalezava, in kakor bi mu nekdo šepetal, naj si priza- deva, da mi Jakoba iz glave spravi, ker vé, da je moj branitelj; menda se bojí, da bise mu zgodila taka, kakor Italijanu. Vede se, kakor bi hotel županu ustreči, se vé, in za hčer se maščevati; ali slepar misli le na se. Oče se ga bojí in uboga mati, to

veste, kakor bi je na svetu ne bilo, več leži, nego hodi; te ne morem s tako rečjo nadlegati. Ko bi bila omožena, vse to bi bilo drugače; kadar nisem mogla koga trpeti, le Jakobu sem rekla, in ako ga ni mogel odgnati, pazil je, da me še neprijazno pogledati ni mogel. Ah, babica, da bi mogla vam povedati, kako me ima on rad, in jaz njega; ali to ni mogoče", in deklica opre komolca na kolena, skrije lice v dlan in umolkne.

Zdaj tiho stopi Jakob na vrtec, da ga nobeden ne zapazi. Krasno njegovo lice je mračila žalost in kalila mu bistre oči; črnkaste lasé, ki so se mu poprej vihali okoli čela, imel je ostrižene, namesti visoke vidrovke, vojaško kapico, za njo smrekovo mladiko. Barbka se je Jakoba prestašila, babici so pale roke na kolena, v lice je obledela in tiho zašepetala: „Bog ti pomagaj, mladenič!“ — Ko je pa Zalka glavo vzdignola, in Jakob roko jej dal in zamolklim glasom rekel: „Jaz sem vojak, čez tri dni moram v Gradec!“ omedlela je in mu v naročje pala.

XV.

Drugi dan, ko je šla babica otrokom, kakor po navadi, naproti, bila je prva njena beseda: „Ugoníte, otroci, kdo je pri nas?“ Otroci se malo zavzemó, ne pride jim precej na misel, ali kmalo vsklikne Barbka: „Lovec Sluga, ne, babica?“ — „Zadela si, in

pipeljal je seboj svojega sinka.“ — „I je! to sem vesel, tecimo k njemu!“ vsklikne Jožek in se v tek spusti in Tonček steče za njim, da jima torbici od boka odskakujeta. Babica kliče, naj gresta, kakor ljudjé, in ne skačeta, kakor zver, pa kje sta dečka uže bila. Skoraj brez sape butita v izbo; mati ji hoče karati, ali lovec Sluga stegne po njiju dolge svoje roké, vzdigne tega in unega, objame in v lice ji poljubi. „In kaj sta vse leto počenjala, kako sta se imela?“ praša z debelim glasom, ki je v malej izbi močno bobnel. Dečka ne odgovorita brzo, svoje oči upirata v dečka, ki je bil v Barbkinih letih in stal poleg lovca Sluge. Bil je lep mladenič, ves očetu podoben, dasi njegovih udje niso bili še tako jedrnati, kakor očetovi; lica je imel cvetoča, in z oči mu je blisketalo zgoli detinsko veselje. „Aha, vidva gledata mojega dečka! no, le pogledita ga, in sezite si v roke, da boste dobri tovarši. To je moj Orel.“ Tako govore pred se postavi sina, ki se nič ni sramoval, in dečkoma roke podajal. Zdaj je prišla Barbka z babico in Nežko. „No, in tu vidiš Barbko, o ktorej vam sem domá pravil, da mi vselej prva pride voščiti dobro jutro, kadar tukaj prenočavam. Letos pa, kakor vidim, je to drugače; hodite uže v šolo, in toraj mora Jožek zgodaj vstajati z Barbko. In kako vam je všeč v šoli, ali ne bi raji hodil po lesu, Jožek? Lej, moj Orlek mora z menoj na prežo, na goro; znal bo kmalo tako streljati, kakor jaz“, izprašuje in pripoveduje lovec, krog kterega so otroci stali. — „O, ne govorite tega“,

reče babica; „Jožek se rad straši in bo hotel videti Orlovo puško.“ — „Nu, zakaj pa ne, naj jo pogleda; idi Orlek, prinesi mu jo, saj ni nabita.“ — „Ni ne, oče, poslednji strel sem zapalil, kakor veš, na kanjo“, reče deček. — „In ustrelil si jo, s tem se smeš pohvaliti. Idi, pokaži jo dečkoma.“ Dečka sta veselo z Orlom iz biše stekla, babici pa ni dalo mirú; da si je Sluga trdil, da je Orlek pazljiv, morala je iti za njimi. „In tebi je ime, kakor tiču?“ praša Nežka Orla, ko so bili zunaj in sta Jožek in Tonček gledala ustreljeno kanjo. — „Meni je pravo imé Avreli“, posmeje se sinek Nežki; ali očetu je všeč imenovati me Orel, in tudi meni je to ljubo; orel je lep ptič. Naš oče je nekdam ustrelil orla.“ — „To ménim“, reče Jožek, „jaz ti pokažem orla in mnogo zverí, imam namalane v knjigi, ki sem jo lani na rojstni svoj dan dobil, pojdi z menoj.“ To izgovorivši vleče Orla v izbo in mu brzo knjigo prinese. Orlu so bile živali prav po všeči, in lovec Sluga je tudi z veseljem list za listom progledoval. „Tega lani nisi imel?“ praša Jožka.

„To mi je dala komtesa rojstnega dne, in Zalka mi je prinesla par golobov in lovec zajčke, babica mi je dala dvajsetico, roditelja novo obleko!“ hvali se Jožek. — „Ti si srečen mladenič“, začne lovec Sluga, gledaje v knjigo, in opazivši lisico, nasmeje se: „Kakor živa, čakaj, pasja dlaka, tebi moram posvetiti!“ — Tonček, misli, da to veljá namalanej, čudno pogleda lovca, ali lovec Sluga reče

z nasmehom: „Ne boj se, tej lisici nič ne storim, ali nekej v gorah, ktere je podobna; to moramo vščipnoti, dela nam mnogo kvara.“ — „Morebiti jo Peter ujame, jaz sem ž njim pastí nastavljal, preden sva odšla“, méni Orlek. — „I, deček, lisica je desetkrat bolj zvita, nego Peter; ima duh in sluh, da bi človek še mislil ne, in sicer je bila uže enkrat v pasti. Mrha, nastavili smo jej pečenke, mislili smo, da jo moramo imeti; bila je lačna, in pasja noga, kaj mi je storila? pojela je pečenko, odgrizla si ujeto nogo in ušla. Zdaj jo težko dobím, škoda človeka zmodrí, in lisica, za res, tako je prebrisana, kakor človek“, pripoveduje lovec zapored liste prebiraje. — „Saj pravi prigovor: zvit kakor lisica“, reče babica.“ — „Tu je orel, tu!“ vskliknejo dečki, kažé krasno, za plenom letečo ptico z razpetima perutama. — „Prav tacega sem ustrelil; bil je krasen ptič; skoraj mi je bilo žal za njim; ali kaj se hoče, take prilike človek vsak dan ne najde. Zadel sem ga dobro; in to je prva reč; žival se ne smé mučiti.“ — „To pravim tudi jaz“, oglasi se zopet babica. — „Ali se vam ne smili žival, oče lovec? jaz ne bi mogla nobene živali ustreliti“, reče Barbka. — „Pa zaklati jo morete“, nasmeje se lovec, „in kaj je bolje, ako žival ne vidi nevarnosti in kar na hip pade, ali, ako jo poprej z lovljenjem razbegate, s pripravami uplašite, in potem še le zakoljete, mnogokrat tako nerodno, da vam pol živa pol mrtva uteče.“ — „Mi ne koljemo perutnine“, odgovorí Barbka, „ampak Urška, njej se ne smili, in precej je

mrtva." — Še nekoliko hipov so gledali otroci živali in poklicala je mati k večerji. Sicer so izpraševali otroci lovca Sluge o gorah, hoteli so vedeti, ali morebiti ni zablodil v Rebrcolov vrt, in to in uno; zdaj pa so popraševali za poredoma le Orla, poslušali ga in se zelo čudili, ko jim je mladi deček pravil o nevarnostih, ktere je z očetom uže prebil, o zverinah, ktere je uže ustrelil; ko jim je popisoval orjaške snežne zamete, ki leže po gorah, ki zasipajo cele vasi, da leže pod njimi, kakor bi bile pokopane, in ljudje, ako hodijo na vrh, morajo skoz dimnike hoditi in vsakdo si mora od svoje hiše pot delati. Ali vse to Jožka ni prestrašilo; še vedno si je želel, da bi bil uže tolik, da bi mogel iti k lovcu Slugi.

„Ko bodeš ti pri nas, pa dadé mene oče za promembo k Riesenburškemu lovcu, da poskusim tudi laže lovstvo.“

— „To je škoda, da te ne bo domá“, tožil je Jožek.

— „Ne bode se ti tožilo, imam še brata in sestro; brat Anzel je tolik, kakor ti, in sestra Marinka te bo rada imela“, reče Orel. Ko so na dvoru sedeči otroci poslušali Orlove povesti in proti luči gledali skoz kristale, ktere jim je prinesel, poslušal je Sluga babice, ki je pravila o povodnji in razlagala vse novice, ki so se to leto prigodile. „In je rodovina mojega brata na Riesenburku zdrava?“ vpraša lovec. — „Da, zdrava“, odgovori Proškova gospa. „Anica lepo raste; dečka hodita v šolo na Črno goro; imata bliže tje, nego v mesto; čudno je, da lovca še ni tukaj; rekel je, da pride vas pozdravit, ko pojde na prežo. Zjutraj je bil

tukaj in prinesel mi poročilo iz grajščine, da je prišlo iz Beča pismo. Šla sem brzo v grad in zvedela, da je komtesa prebolela, da kneginja morebiti o žetvi na štirinajst dni semkaj pride, potem pa v Florenco odide. Upam torej, da naš oče tukaj ostane čez zimo; kneginja neki ne vzame spremstva seboj. Po koliko letih bova spet delj časa skupej!" Uže davno Proškova gospa ni toliko govorila, davno uže ni bila tako vesela, kakor ta dan, ko je dobila veselo novico, da njen mož pride.

"Hvala Bogu, da je gospica prebolela, bila bi večna škoda te mlade, dobre duše. Vsi smo Boga prosili za njeno zdravje; še včeraj je tukaj Kodrnova Cilka zarad nje jokala." — "Ima tudi za kaj plakati", méni Proškova gospa. Lovec Sluga praša, kaj s tem méni, in babica mu pové, kako je bilo v gradu, ko je bila tje povabljena; pri tem pa je le komtesi pripisovala to, kar je storila za Kodrnovo rodovino. "Jaz sem slišal, pravi lovec, da je komtesa hči" — Zdaj potrka nekdo na okno. — "To je boter, poznam ga po trkanji, le notri!" zakliče precej glasno Proškova gospá. — "Ljudjé imajo hudobne jezike", reče babica na lovčevo prašanje; "kdor po solncu hodi, senca ga spremlja, to ni drugače; — kaj je za to, naj bo čigar hoče." — Riesenburški boter stopi v izbo, in oba lovca se srčno pozdravita. "Kaj vas je zadrževalo, da vas doslej ni bilo?" praša babica, boječa se oziraje na puško, ktero je lovec na žebel obešal. — "Imel sem preljubega gosta, gospoda oskrbnika, prišel je po

drv; prodal je svoj delež, zdaj bi rad imel uže spet za naprej drv, in hotel bi človeka v goljufijo zapeljati. Ta bi bila lepa. Precej sem videl, da ima kaj tacega na srcu; govoril je, kakor bi méd lizal. Ali povedal sem mu, kar mu gre! Tudi sem ga pičil za Jakoba; žal mi je za tega mladenča in tudi za Zalko. Denes zjutraj sem spil tam polič ola, skrbel sem, kako bo s to rečjo. To ima na vesti ta saprabolt — lovec se lopne po ustih, spomnovši se, da sedi pri babici. — „Kaj se je zgodilo?“ praša Sluga, in razgovorna babica mu je povedala, da so Jakoba na vojsko vzeli, in kako se je to zgodilo. — „Tako je na tem svetu, kamor se človek obrne, povsod nahaja nadloge in britkosti, med velikimi in malimi, in kdor jih nema, dela si jih sam“, reče Sluga. — „V nesreči in nadlogi se očišča človek, kakor zlato v ognju. Brez žalosti ni radosti. Ako bi vedela kako, rada bi pomogla deklici, ali mogoče ni. Mora za zdaj trpeti, kakor more. Najhuje jej bo jutri, ko Jakob odide.“ — „Tedaj uže jutri pojde“, čudi se lovec; „no, tem je síla. Kam pojde?“ — „V Gradec.“ — „Imava tedaj isto pot, le da jaz pojdem s plavci na plavčici po vodi, on pa po suhem.“ — Dečki so pritekli v izbo. Jožek in Tonček sta kazala lovcu kanjo, katero je Orlek ustrelil, Orlek pa je očetu povedal, da so bili pri jezui, in da je tam videl brezumno Viktorico. — „Je še živa ta osoba?“ praša Sluga. — „Da, uboga, bolje bi jej bilo pod zemljo, nego na zemlji“, odgovori babica. „Ali uže hira in stara se; malokdaj

jo slišimo še peti, le v svetlih nočéh.“ — „Ali pri jezcu vendar le sedéva in strmi v vodo, mnogokrat do polnočí in delj“, odgovorí lovec. „Včeraj sem šel mimo nje, lomila je vrbove mladike in metala jih v vodo; bilo je uže pozno. „Kaj tu delaš?“ vprašam. Ona molčí; prašam je drugič, zdaj se v mé ozre, zasveté se jej očesa; mislil sem, da v mé skočí; ali morebiti me je poznala, ali jej je kaj na misel prišlo, obrnola se je spet k vodi in metala vejico za vejico čez jez. Nikdar človek ž njo nič ne opravi. Smili se mi, želel bi, da jo reši smrt tega tožnega življenja; ali ko ne bi je videl sedeti pri jezcu, ko ne bi slišal, ko stojim na preži, njene pesmice; pogrešal bi nečesa, tožilo bi se mi“, reče lovec, kanjo v roci držé.

— „Česar se človek navadi, težko se odvadi; navada je železna srajca“, reče Sluga, devaje užgano gobo v kratko drateno pipico, in ko nekolikrat zaporedoma pu ne dim proti stropu, dalje govóri: „Naj bo uže človeka, zverí ali reči. Tako sem tudi jaz navajen, kadar grem na pot, té-le pipe; moja mati je iz enake tobak pila, kakor bi jo videl sedeti na klopi pri pragu.“

— „Kaj pravite, vaša mati je tobak pila!“ vsklikne Barbka čudé se. — „V gorah mnogo ženskih tobak pije, vzlasti starke, le da pijó namesti tobakovega perja krompirjevec s primešanim višnjevím listjem.“ — „Ne mislim, da bi to dišalo“, reče lovec in zapali tudi pipo, ali pomalano porcelanko. — „Imam tudi nektera mesta v lesu rad“, začne zopet Sluga, „na kterih nehoté postajem; priljubila so se mi, ker me

spominjajo, bodi si ktere osebe, ali milih in nemilih dogodeb mojega življenja. Ako bi manjkalo na teh mestih le enega drevesa, le enega grma, pogrešal bi jih. Na nekem mestu vrhi propada stoji osamela smreka, staro drevó; na enej strani sezajo njene veje nad globok propad, v njegovih razpoklinah raste sem ter tje praprot ali brinje, in spodej šumí potok čez skalovje od slapa do slapa. Ne vem kako je to, da sem vselej zablodim, kadar me kaj tišči, ali kaka nesreča zadene. Tako je bilo, ko sem hodil za svojo ženo in mislil, da je ne dobím; roditelja sta jej branila, in še le pozneje privolila. Tako je bilo, ko mi je umrl najstarši sin in ko sem pokopal staro mater. Vselej sem šel od doma, hodil brez namena, nisem gledal ne na levo, ne na desno, in brez volje so me nesle noge v čudopolno dolino, in ko sem stal nad propadom pri temnej smreki, ko sem gledal pred seboj gorske vrhe, družega nad drugim; bilo mi je, kakor bi se mi od srca kamen odvalil, nisem se sramoval solz. Ko sem objemal razpokano smrekovo deblo, zdelo se mi je, da je življenje v njem, da umé mojo žalost; veje so nad menoj šumele, kakor bi z menoj zdihale in hotele mi tožiti o enacej britkosti." Sluga je utihnoł, velike oči obrnoł v luč, ki je na mizi gorela, iz ust se mu je zakadil, namesti besed, proti stropu lehák dim, ktereга so spremljale njegove misli.

„Za res, človeku se časi zdi, kakor bi drevesa živela“, reče Riesenburški lovec. „Vem to po skušnji. Nekdaj — uže je nekoliko lét — kazal sem

drevesa, ki se imajo posekati. Logar ni mogel iti, jaz sem šel k drvarjem gledat. Drvarji pridejo in hočejo najpred posekati krasno brezo; nobene hibe ni bilo na njej, lepo je stala, kakor gospa. Zagledal sem se v njo, in tu se mi je zdelo — smešno je to, ali tako je bilo — kakor bi se mi k nogam priklanjala, kakor bi me z vejami objemala, in na uhó mi je šepetalo: „Zakaj mi hočeš vzeti mlado življenje, kaj sem ti storila?“ Zdaj je zazvenela ostra pila po koži in zarezala jej deblo. Ne vem, ali sem zakričal, samo to vem, da sem hotel ustaviti drvarje, da ne bi dalje rezali. Ko so me pa čudno pogledali, sram me je bilo, pustil sem jih pri delu in utekel iz lesa. Celo uro sem blodil, in vedno se mi je misel vrivala, da me breza prosi, naj jej ne vzamem življenja. Ko sem se naposled premagal in na mesto vrnol, ležala je na tleh, noben list ni trepetal na njej, ležala je kakor mrtvo truplo. Polastilo se me je kesanje, kakor bi bil koga ubil. Koliko dni sem bil ves pobit, ali nikomur nisem nič povedal, in ako bi se ne bila denes beseda o tem sprožila, nikdar bi tega ne omenil.“ —

„Tudi meni se je nekđaj enako godilo“, začne Sluga z debelim glasom: „Imel sem dati zver gosposki. Idem na lov. Tu mi pride srna na okó. Lepa žival, kakor bi jo izmislil. Veselo se je ozirala in pasla po lesu. Smilila se mi je, ali mislim: nisi-li bedak, čemu je to? Strelim, ali roka se mi je tresla; zadel sem bežečo, pala je, ni mogla uteči. Pes se je pognal proti njej; ali jaz sem mu branil in nisem dal, da bi

jo bil mučil. Šel sem k njej in ne morem povedati, kako britko, žalostno in proseče se je ta žival v mé ozrla. Vzel sem nož in zabol ga jej v srce; stresli so se jej udje in bila je mrtva. Jaz pa sem se spustil v jok in od te dobe — no, kaj bi se tega sramoval“ — „Oče neče streljati na srno“, naglo reče Orlek. — „Prav si povedal. Kadar koli merim, vidim pred seboj ranjeno srno, njene žalostne oči, bojim se, da ne bi zgrešil in zver le ranil; takrat raji ne sprožim.“ — „Imeli bi samó zle živali streljati, dobrih pa ne, teh je škoda“, oglasi se Tonček, ki se je skoraj solzil. — „Nobena zver ni tako dobra, da bi ne bila tudi zla, in tudi ni nobene tako zle, da bi ne bila tudi dobra, kakor je to pri ljudéh. Zmota je, če mislimo, da mora zver, ki ima lepo, mirno lice, tudi dobra biti, in da je zla, ktera nam ni po srcu. Na svetu je večkrat lice daleč od resnice. To je uže tako, da človek tisto, reč, ki mu ni mar, laže pogreša, in za njo tako ne žaluje, kakor za tisto krasno, ki mu je draga, in zato marsikdo unej ni pravičen . . . Bil sem nekđaj v Gradcu, ko sta bila dva hudodelca na smrt obsojena. Eden je bil lep človek, drugi pa grd, nepriljuden, čuden. Prvi je ubil svojega tovarša, ker ga je imel na sumu, da mu je milo izneveril. Drugi je bil iz našega kraja; šel sem ga prašat v ječo, ko je bil uže obsojen, ali ne želi kaj poročiti domačim, da mu to iz srca rad opravim. Pogledal me je, divje se zasmijal, odmajal, z glavo in rekel: „Komu bi kaj poročal, koga po-

zdravljaj? Jaz ne vem za nikogar." Obrne se od mene, skrije obraz v dlan, en hip tako posedí, pa poskoči, postavi se s prepreženima rokama pred me prašaje: „Človek, ali mi storiš, kar želim?“ — „Storim, iz srca rad“, odgovorim in podam mu roko. V tem hipu je oblila njegovo obličje neznana britkost, da bi bil za-nj vse storil; njegovo lice je zgubilo vso mrzkobo, oznanovalo je le britkosti in čute. Moral mi je dobro videti v srce, ker mi je roko naglo podal, stisnil jo in s trepetajočim glasom rekel: „Ako bi mi bili mogli pred tremi leti roko tako podati, ne bil bi tukaj. Zakaj se nisva srečala? zakaj so me srečavali samo ljudje, ki so me v prah metali, ki so moje lice zasmehovali, ki so me s pelinom in želčem pojili! Mati me ni ljubila, brat me je izgnal, sestra se me je sramovala, in ta, za katero sem mislil, da me ima rada, za katero sem življenje zastavil, kterej bi bil za edín nasmehjej zvezde z neba iztrgal, zaradi ktere mi je bilo tolikokrat žal, da nemam deset življenj, da bi jih podaril njenej ljubezni: ta mi je osle kazala, in ko sem hotel slišati iz njenih ust, kar so vsi govorili, obrala in izgnala me je skoz duri, kakor psa; in ta čudni človek je jokal, kakor dete. Kmalo je otrl solzé, prijel me za roko in šepetal: „Ko pridete v Maršovski les, idite v čudopolni dol; nad propadom stoji samotna smreka, tej nesite moj pozdrav, in ujedam*), ki krog nje letajo, in visocim goram. Pod

*) Ujeda, Raubvogel, na Gorenskem v rabi.

njenimi vejami sem spaval cela leta, njej sem povedal, kar nobeden ne vé, pod njo nisem bil taka reva, bil sem —“ Umolknil je, sédel spet na klop in ni več spregovoril, ni me več pogledal. Žalosten sem šel od njega; ljudjé so grajali, proklinjali tega grdeža, da je vreden smrti, da mu hudoba iz očí gleda, da neče spovednika in nobenega družega videti, da ljudém jezik kaže, in da ide k smrti, kakor v gostje. Lepega so milovali, pulili se za pesem, katero je zložil v ječi, in vsakdo je želel, da bi ga pomilostili, ker je le zaradi sumljivosti ustrelil tovarša; uni pa je neki iz gole hudobije ustrelil deklico, ki ga ni nikdar razžalila, i neki da je ljudi moril. Tako sodi vsak po svojem nagibu; vsaka glava ima svojo misel; vsacemu očesu je reč drugačna; zato je tudi težko resnico zadeti: to-le je tako, in ne sme biti drugače. Le Bog pozna svét, on vidi v najskrivnejše dno človeškega srca in ga sodi; on umé jezik svoje živali, njemu je svitla kronica vsake bilke, on vé pota vsacega žužka; kamor on velí, tje bucé vetrovi, njegov prst kaže pota deročim rekam.“ Lovec je umolknil, pipa mu je ugasnola; njegovo oko se je krasno svetilo, njegovo obličje je bilo podobno gorskej dolinici, osvitljenej žarkom jesenskega solnca, v kateri je pa še dosti zelenja in cvetic, naj si na vrhah tudi sneg leží. Vsi so se zagledali v lovca Slugo, dokler se babica ne oglasi: „Pravste rekli, lovec Sluga, prijetno vas je poslušati, kakor gospoda na leci. Ali čas je otrokom léč: vašega sinka je pot utrudila, vas tudi; jutri si povemo več.“

„Daj mi, Orlek, to kanjo za čuka, čemu bo tebi?“ reče lovec, vzemši puško na ramo. — „I prav rad.“ — „Midva jo k vam jutri zgodaj prineseva“, prosila sta dečka. — „Ali ne pojdeta v šolo?“ — „Za jutri sem jima odpustila šolo, da se naradovata gosta“, reče mati. — „No, jaz pustim tudi moja korenjaka domá, da boste imeli dober dan. Pridite tedaj; lahko noč! Zdravi!“ — Prijazni brat dolinar, kakor mu je lovec Sluga nekdanj rekel, segel je prijateljem v roko, poklical Hektorja, ki je bil Orleku posebno všeč, in šel skoz duri. Zjutraj, preden so se otroci oblekli, stal je Orlek uže na plavčici, s katero so k bregu pripluli. Po južini je šel Sluga z dečki k lovcu, babica z Barbko in Nežko pa h krčmarjevim, Jakobu slovo dat. Krčma je bila natlačena, bili so tam očetje in matere odhajajočih novincev, tovarši, sestre in znanci. Dasi je drug drugemu srce dajal, dasi krčmarjevi in Zalka niso nehali točiti, dasi je tudi Jakob pri pipi pomagal, če tudi so mladenči prepevali različne vojaške in vesele pesmi, da bi se hrabrili, vendar vse to nič ni pomagalo; nobeden se ni opil, kakor takrat, ko so šli k nabiri. Takrat so si pripeli zelenih smrékovih brstí na kape, nemilo vriskali, pili, prepevali, da bi zatopili in oglušili strah in bojezen. Saj je imel tudi najpravnejši, najlepši mladenič še nekoliko upanja. Tolažila jih je dekliška žalost, roditeljska ljubezen, ktera v tacih hipih, kakor vroča reka, skrita v dnu zemlje, na vrh spuhtí; ponosni so bili, ko so jih znanci hvalili: „Oh, ta se ne vrne, tak mladenič —

vzrastel kakor sveča — ves kakor bi ga vlil — s tacimi vojaci imajo veselje.“ S tacimi sladkimi kapljami je krotila nečemurnost nagli napoj, h kateremu jih je prisiljena dolžnost zapeljavala; in to, kar je sladilo zdravim, lepim mladenčem to bitko pot, to je je grenilo tistim, katerim ni bilo treba imeti strahú, kateri so vedeli, da imajo telesne hibe; mnogoter nečemurnik jih je pa zato tako težko nesel, da bi bil raji vojak, nego poslušal zaničevanje: „Za teboj ne bo plakala mati, saj ne prisežeš na boben, nisi, da bi te za psom vrgel“; ali: „Mladič, ti boš konjik, imaš nogé, kakor vol rogé!“ in enake zabavljice, s katerimi so jih zbadali. Babica je prišla do krčme, ali v izbo ni šla, ne zato, ker je bilo zatublo v njej; ali težka, mračna žalost, ki je trla srca vsem, in javila se na licih, kakor megla, to jo je strašilo. Ona je čutila, kako je žalostnim materam, izmed katerih je ta v nemej bolečini roké lomila, una tiho plakala ali glasno tožila; kako je deklicam, ktere se sramujejo svojo žalost odkriti in se vendar s suhim očesom ne morejo ozreti na blede mladenče, ktere pijača le še bolj raztoževa, in ko hočejo peti, glas jim zastaja. Ona je čutila, kako je očetom, klavrno za mizo sedečim, ki o ničem ne govoré, o ničem ne mislijo, ampak le o tem, kako si vpridhodnje nadomesté marljive mladenče, ki so jim bili desna roka. Kako ne bi se jim za njimi tožilo, kako ne bi jih pogrešali! — Babica je sela z otroci na vrt. Nekaj hipov potem pride Zalka, objokana in bledea, kakor zid. Hotela je govoriti, ali na prsih jej je

kamen ležal in grlo je imela kakor bi bilo zadržano; ni mogla besedice spregovoriti. Naslonila se je na deblo cvetoče jablane. To je bila tista jablana, čez katero je o kresu venec vrgla. Preletel jo je, in zdaj, ko se je imela spolniti njena nadeja, da bo z milim zvezana, morala se je ločiti. Zakrila si je lice z belim zastorom in začela se glasno jokati. Babica jej ni branila. Prišel je Jakob. Kam je prešlo to cvetoče lice, to živo oko! Kakor bi ga bil iz kamena iztesal. Molče je podal babici roko, molče je objel miljeno deklico in potegnil iz nedrij vezeno ruto, kakoršno dá vsako deklo svojemu mladenču v znamenje, da ga ljubi, in otiral si oči. Nista si pravila kako globoka je njuna žalost, ali ko je zadonela iz krčme pesem:

Pet čevljev merim, palcev pet,
 Adio, ljub'ca, starši,
 In z Bogom, vi tovarši!
 Dopolnil sem devetnajst let,
 In čvrste sem postave
 Od nog do glave,

objela je Zalka strastno svojega mladenča in jokaje zakrila lice na njegovih prsih. Babica je vstala, po licu se jej je ulila solza, tudi Barbka je plakala. Starica je položila roko na Jakobovo ramo, in rekla žalostnim glasom: „Vodi in tolaži te Bog, Jakob! Prenašaj voljno, kar moraš, in ne bode ti težko. Ako Bog dá, da se spolni moj namen, ne bosta dolgo ločena,

Upajta. Ti deklica, ker ga imaš rada, ne trgaj mu srca svojimi tožbami. Z Bogom!" Izrekši to, prekrižala je Jakoba, stisnola mu roko, naglo se obrnola in peljaje deklico za roko, šla domú s sladkim upanjem, da je tolažila žalostne. Ljubečima je v srce pala babičina beseda, kakor rosa na venóči cvét in zbudila ji k novemu življenju; objemala sta se pod cvetočo jablano, s ktere je veter cvetje otresal in ga po njih nasipal. Pred krémo so zaropotala kola, ki so prišla po vojake, z dvora se je slišal klic: „Jakob! — Zalka!“ — Ali nista ga slišala. Bila sta objeta, kaj jima je bil mar svét, drug v drugem je objemal ves svoj svét. —

Popoldne se je poslovil tudi Sluga s prijaznimi gostitelji. Proškova gospa je naložila, kakor po navadi, očetu in sinu polne žepe brešna. Dečka sta dala Orleku spominkov, Barbka trak za klobuk; babica je svetovala Nežki, ko je prašala, kaj ima dati, naj dá cvetico, katero jej je podarila komtesa. „Ali vi ste rekli, da jo bom nosila za pasom, ko bodem velika“, reče deklica. „Tako lepa je!“ — „To, kar ti je milo in prijetno, moraš dati milemu gostu, ako ga hočeš počastiti. Daj mu jo, deklicam pristova, da darujejo cvetico. Nežka pripne lepo cvetico Orleku na klobuk.“

„Ah, mila Nežka, ne vé m, doklej ta cvetica svojo krasoto obdrží; Orel je divji ptič, vse dni leta po skalah in vrhah, v dežju in vetru“, reče Sluga. Nežka obrne prašaje očí v Orla. „Ne skrbi, oče“, reče deček zadovoljno gledaje darek, „saj jo bom

dobro hranjeval o delavnicah, ko bom hodil po gorah, le o praznicah se bodem ž njo ponašal, in tako ostane vedno lepa." — Nežka je bila tega vesela. Nobeden ni mislil, da je ona sama tista cvetica, po kateri Orlek bode tožil, katero si odnese na snežne gore, kjer jo bo v lesnej samoti ljubil in varoval v svoje veselje, da bode njena ljubezen luč in blagor njegovega življenja.

XVI.

Bilo je uže po duhovih praznicah, ktere je babica „zelene“ imenovala, morebiti zato, ker je z brezjem okrasila vso hišo, znotraj in zunaj, tako, da so bili pri mizi in v postelji vsi med zelenjem. Bilo je uže po sv. telesu in po kresu. Slavec ni več prepeval v grmu, lastovke so sprevaljale mladiče izpod strehe, na peči so ležala poleg mačke medmašna mačeta, katerim se je Nežka rada dobrikala. Čopa je uže vodila odrasla piščeta, in Sultan in Grivec sta spet vsako noč skakala za mišmi v vodo, in zato so stare predice govorile, da na klopi pri Starem belišču straši povodnji mož. Nežka je gonila z Urško Brezo na pašo, hodila z babico po zeli, ali je sedela poleg nje na dvoru pod lipo, s ktere je babica uže cvetje sušila, in brala babici iz knjige. I na večer, ko ste šle otrokom naprcti, zavile ste po ovinku čez polje; babica je ogledovala lan, rada se ozirala po širokem grajščin,

skem polju, kjer je bogato klasje naglo rumenelo, in veter po njem valove delal; ni mogla od njega oči obrniti. Govorila je Kodrnu, ki jej se je rad pridru-
žaval, ko je po polji hodil: „Veseli se človek tega božjega blagoslova, Bog odvrni hudo vreme!“ — „Da, imamo veliko soparico“, reče Kodrna in obrne oči proti nebu. Ko so šli mimo graha, ni pozabil natrgati Nežki v zastor mladih strokov, in vselej si je vest s tem tolašil, da bi tudi kneginja temu nič ne rekla, ker ima babico in otroke zelo rada. Barbka je don-
šala sestri sladkega lesa ali sladke smole, ktere je za krajcar kupila, ali od deklic dobila, ker jim je delala nemške naloge. Ko je prodajavka blizo šole razložila češenj, skoraj vsak dan jih je za krajcar kupila. Ko so šli domú skoz dobovje, nabirali so jagod; Barbka je naredila iz brezove skorje kozol in ga vselej za sestro napolnila; in ko jagod ni bilo več v dobovji, nabirala jih je v travi in pozneje borovnic in prinašala lešnikov. Babica pa je nosila iz lesa gob in učila otroke zdrave ločiti od strupenih. S kratka, bilo je zadnje dni meseca julija, in prve dni avgusta je imela priti kneginja in oče, in tudi so se veselili otroci, da bodo šole nehale. Proškova gospa je imela uže spet cele dni v gradu opravkov, da bi v nobenem kotu ne ostalo prahu, in vrtnar si je moral truditi na vrtu, da je pazil na vsako leho, ali mu cvetica raste, kakor sam hoče, da je progledoval trate, ali ni ktera travica hitreje zrasla od drugih, da jo precej pristriže da preišče grmič za grmičem, ali niso morebiti poza

bile plevice kako koprive, da jo izruje in čez plot vrže. Povsod so delali priprave na gospéjin prihod. Veselili so se je mnogi, katerim je z gospo tudi zaslužek prišel; mnogim je mrzelo in oskrbnikovi so vsak dan glavo za ped ponižavali, in ko se je po gradu govorilo: „jutri pridejo“, tako se je ponižal gospod oskrbnik, da se je celo na ponižen pozdrav mlatiču zahvalil, česar nikdar ni storil po zimi, ko je bil prva osoba v gradu. Babica je želela gospej kneginji vsega dobrega in molila za-njo vsak dan; ako bi pa ž njo ne bil prišel zet, ne bilo bi jej veliko mar, naj jo vidi, ali ne. Ali zdaj je babica gospe kneginje težko pričakovala, imela je nekaj na srcu, kar pa nikomur ni razodela.

Prve dni avgusta se je začela malo po malo žetev, in gospa kneginja je v resnici precej prve dni prišla z vsem spremstvom. Oskrbnikova gospica je čakala Italijana, pa precej so jej povedali, da ga je pustila gospa kneginja v prestolnem mestu. Proškova gospa od veselja ni vedela, kaj bi počela; otroci so zopet imeli milega očeta; babici je vendar lice malo zatemnelo, ker ni videla priti z Ivanom hčere Ivanke. Prinesel pa je zet list, v katerem jo je hči in tudi teta Doroteja s stricem vred stokrat pozdravljala in pisala, da zaradi stričeve bolehnosti ne more priti, in ne bilo bi ljudomilo pustiti teto samo, da gospodinji in streže bolniku. — Pisala je, da je ženin vrl človek, da je teta zadovoljna, da ga vzame, in da jim hoče o sv. Katarini svatbo napraviti; da le tega čaka, da babica

dovoli. „Ko se vzameva, prideva, da bo le mogoče, na Česko, da nama daste materin blagoslov in da spoznate mojega Jurja, kteremu pa Jura pravimo. On tudi ni Čeh, ondod nekod od turških mej je; ali dobro ga boste umeli, jaz sem ga naučila Česki naglo, prej, nego Terezka Ivana. Rada bi bila vzela Čeha; jaz vem, da bi bilo vas to bolj veselilo, ali, mama, kaj pomaga, srcu se ne da velevati; meni se je prikupil ta moj „krobot.“ Tako se je pismo končalo. Terezka je pismo prebrala, Ivan je poslušal in rekel: „Kakor bi jo slišal, to veselo Anico, vrla deklica je, in Jura je dober človek, poznam ga, prvi pomagač je pri stricu, kjer je Anica; kadar koli sem tje v kovačnico prišel, bil sem vesel Jurja. Mož kakor hrust, in delavec, da mu kmalo ni para.“ — „Ali ene besede, Terezka, nisem razumela; tu doli nekje, to mi še enkrat beri“, in babica pokaže na konec pisma. — „To je krobot, ne?“ — „Kaj je to, prosim te?“ — „Tako pravijo na Dunaju Hrvatom.“ — „Tako je to tedaj. No, Bog jej daj srečo! Ali kdo bi to mislil, iz kakih krajev se ta dva človeka sostaneta. In Juri se mu pravi, kakor pokojnemu očetu!“ — S temi besedami je zgenola babica list, otrla si solzo iz očesa in šla ga spraviti v skrinjo. Otroci so bili neizrečeno srečni, ker so imeli domá milega očeta; niso se ga mogli dosti nagledati, in drug pred drugim se je trgalo za besedo, da bi očetu povedal, kar se je to leto pripetilo, kar mu je pa uže iz materinih pisem znano bilo. „Ali ostanete pri nas vso zimo, ne, oče?“ praša

ljubeznjivo Nežka ter mu gladi brado, kar jej je bilo vselej jako prijetno. — „I ne, oče, ko bode seninec, da nas popeljete na krasnih senéh in da obesite na konje kraguljce? Gospod boter iz mesta je enkrat po zimi po nas poslal; bili smo tam z mamó; babica ni hotela iti, ali to je bila vožnja in zvonjenje! Vsakdo iz mesta je pritekel gledat, kdo se pelje“, pripoveduje Jožek; oče pa ni mogel odgovoriti, ker je uže spet Tonček začel: „Veste-li, oče, da bom lovec? Kadar ostanem iz šole, pojdem k Slugi v gore in Orel pojde na Riesenburk.“ — „Uže prav, le poprej se lepo uči v šoli“, nasmeje se oče, pustivši dečku svobodno misel. Prišla sta tudi prijatelja, lovec in oče mlinar pozdravljat milega gosta. Hiša se je oveselila; tudi Sultan in Grivec sta skakala z nenavadno radostjo Hektorju naproti, kakor bi mu hotela povedati novico. Gospod ju je imel rad; tepena nista bila od tiste dobe, kar sta race strgala, in kadar koli sta mu prišla naproti, pogladil ju je po glavi. Babica je tudi rekla, gledaje njuno veselje, da žival dobro vé, kdo jo ima rad, in da tega dolgo ne pozabi.

„In je pa komtesa zares zdrava?“ praša lovčica, prišedši z otroci pozdravljat botra. — „Pravijo, da je, ali jaz mislim, da ni. Nekaj jo mora tiščati. Bila je svoje žive dni tenka in nežna, zdaj je je pa sam duh, in oči ima, kakor bi bila uže na unem svetu. Plakal bi, kadar jo vidim, ona je angel. Gospa kneginja je zelo žalostna, in kar je komtesa zbolela, prestale so v naši hiši vse veselice. Prav pred

boleznijo so jo mislili zaročiti z nekim grofom. Iz bogate hiše je, gospa kneginja in roditelja so si dobri, in zelo želé te zaveze. — No, ne vém“ pravi Prošek, in neverno z glavo odmajje. — „In kaj pravi grof?“ prašajo ženske. — „Kaj bi rekel, mora biti zadovoljin in čakati, da deklica prebolí; in ako umre, obleče se lahko v črno, če jo ima v resnici rad.“ — „Neki, da hoče s kneginjo na Laško iti.“ — „In ima gospica grofa rada?“ praša babica. — „Kdo more to vedeti. Če nema družega na srcu, bilo bi mogoče, lep človek je“, odgovori Ivan. — „Se ve, pa le, če jej drug ni bolj všeč“, reče oče mlinar in pomolí Prošku odprto tobačnico, „kdo se bo o tem prepiral, kaj je komu po srcu.“ To je bila najljubša njegova prislovica. „Tu-le naša točarica bi bila uže pod kapo, in ne hodila bi tako poparjena, ako bi jej zlomki ne bili vzeli tega, kar je imela rada“, reče mlinar in natlači tobaka v nos, ko ga je uže vsem podal, ter zamežkne Zalki, ki je tudi tam bila.

„Miloval sem vaji, ko mi je to Terezka pisala“, reče Prošek“, ozrši se na blede deklico; „ali se je pa Jakob uže privadil svojega stanu?“ — „Kaj hoče, ubožec! Mora se privaditi, dasi mu je dosti težko“, odgovori Zalka, ter se obrne proti oknu, da solze zakrije. — „To verujem“, oglasi se lovec: „Zapríte ptiča, bodi si v zlato kletko, lés mu bo vendar milši. — „Vzlasti, če samica tam za njim toži“, pomežkne mlinar na stran. — „Jaz sem bil tudi vojak“, začne Prošek; nasmehljej mu je zaigral okoli lepib

ust, in modre oči je obrnol na Terezko. Tudi ona se je nasmijala ter rekla: „Ti si bil junak, ti!“ — „Le nikar se ne smeji, Terezka; ko si hodila gledat na okop s teto Dorotejo, kako ekserciram, obedve ste jokale.“ — „In ti z nama“, nasmeje se Terezka. Takrat pa se nisi smijal, ne ti, ne jaz, ampak tisti, kateri so naji gledali.“ — „Moram potrditi“, pravi dobrosrčni gospodar, „da mi ni bilo čisto nič do tega, ali me ima kdo za babo ali za junaka — té časti nisem iskal. Vseh štirnajst dni, kar sem bil vojak, zdihoval sem in jokal, kaj malo jel in spal, tako da sem bil sam svoja senca, ko so me spustili.“ — „Tedaj ste bili le štirnajst dni vojak — no, Jakobu bi tudi ugajalo, ako bi se mu šteli dnevi za leta“, pravi mlinar. — „Saj bi jaz ne bil žaloval, ako bi bil vedel, da si dober prijatelj prizadeva, da me oprosté, in da hoče brat za me iti. Prišlo je to samo od sebe. Bratu je všeč vojaški stan in tudi mu bolje pristova, nego meni. Ne mislite pa, da sem babež. Ako bi trebalo braniti rodovine in domu, bil bi v prvej vrsti. Nu, vsi ljudjé si nismo enaki; temu je všeč ta, unemu un stan. Ne, Terezka?“ Izrekši to, položi Prošek roko Terezki na ramo in pogleda jej prostosrčno v oči. — „Da, da, Ivan, vi pristovate le med nas“, odgovori babica za hčer, in vsi jej v duhu pritrdijo, ker so poznali nežno gospodarjevo srce.

Ko so se prijatelji razšli, zmuzne se Zalka v babičino kamro in potegnóvši iz neder pismo, ki je bilo z vojaškim gumbom zapečatenó, šepetá: „Od Ja-

koba!" — „No, to je lepo, kaj piše?“ odgovori babica, razveselivši se z deklico vred. Zalka odpre pismo in bere počasi: „Draga moja Zalka! Stokrat te pozdravljam in poljubljam. Ah, moj Bog, kaj to pomaga! raji bi te le enkrat v resnici poljubil, nego stokrat v pismu; ali tri milje hodá je med nama in k tebi ne morem. Jaz vem, da mnogokrat na dan misliš: Kaj koli Jakob dela? Kako mu je? Delati imam dosti, pa káko je to delo; telo je pri delu, misel pa vedno drugej. Hudo je. Ako bi še svoboden bil, kakor Vitkov Tone, morebiti bi se mi priljubil vojaški stan; tovarši se privajajo in s časom jim ne bo nič težkega. Tudi jaz se vsega učim, vse potrpi . . . ali nič me ne veseli; ne morem se privaditi in vsak dan mi je teže . . . Od zora do mraka mislim na te, mila moja golobica, in ko bi le vedel, da si mi zdrava, ko bi dobil le en pozdrav od tebe, bil bi miren. Ko stojim zunej na straži in vidim ptice letati na vašo stran, vselej mislim, zakaj ne govoré, da bi nosile tebi moja poročila; ali še raje bi bil sam ptič, slayček, da bi k tebi létal. — Ali ti Proškova babica nič ni povedala? Kaj je koli mislila, ko je rekla, da morebiti ne bova dolgo ločena? Ne veš? Kadar mi je najhuje, vselej se spominjam njenih poslednjih besed: in kakor bi me Bog navdal, tako me krepí upanje, da bo ona svetovala, kaj in kako je storiti. Ona ne govori brez premislika. — Pošlji mi nekoliko vrstic, da se potolažim, naj ti jih kdo napiše; piši mi vse, veš? Ali ste spravili senó

v lepem vremenu? In kako je s žetvijo? Tukaj se je žetev uže začela. Ko vidim hoditi kosce na travnik, vse bi od sebe vrgel in pobegnol. Prosim te, ne hodi sama na tlako; jaz vem, spraševali te bodo, težili ti sree — ne hodi. In ta postopač, ta pisar —“

„Kako je nespameten, boji se, da bi jaz morebiti“ — jezi se Zalka, ali brzo dalje bere: „ne dal bi ti mirú. Le Tomaža se drži; prosil sem ga, naj ti bo desna roka. Pozdravi njega in Anico. Pojdi tudi k našim in pozdravi jih; tudi vaše stokrat pozdravljam, in babico in otroke in vse znance in prijatelje. Imel bi ti še toliko povedati, da ne bi šlo na takošen kos papirja, s kakoršnim bi se lahko Žernovsko brdo zakrilo, ali uže je čas iti na stražo. Kadar po noči stojim na straži, prepevam si pesem: „Polnoč ura bije — brez števila zvezd na nebu sije.“ Pela sva jo tisti večer, preden sva se ločila; ti si med petjem jokala. Da, za Boga, tolažile so naji zvezdice, ali sam Bog vé, ali naji bodo še kdaj tolažile. Z Bogom! Zalka zgame pismo in prašaje gleda babici v lice. — „No, lahko si vesela, vrl mladenič je; pozdravi ga, naj zaupa v Boga; ni bilo še tako hudo, da bi ne bilo spet dobro; tudi njemu solnce prisveti. Da bi ti pa za trdno povedala: tako in tako je to, tega ne morem, dokler nemam gotovosti. Na tlako pa pojdi, kadar bo treba, želim, da podaš kneginji venec pri žetvinej veselici; saj ga jej nobena druga ne podá, ako boš hodila ti na grajščinsko tlako.“

Zalko so te besede zelo potolažile in rekla je, da bode babičin svèt popolnoma slušala. — Kar se je bil Ivan vrnoł, prašala ga je babica nekolikokrat, kdaj je gospa kneginja doma, kam hodi, da se je Prošek čudil. „Babica ni bila nikdar radovedna, kaj se godí v gradu, kakor bi gradú ne bilo; zdaj pa praša in poprašuje. Kaj koli hoče?“ — Ali babica tega ni povedala, prašati pa je niso hoteli, toraj tudi niso nič zvedeli, če tudi jih je radovednost pekla kakor živo oglje.

Čez nekoliko dni je šel Prošek s ženo in otroci v mesto; hotel jim je napraviti vesel dan. Urška in Jerica ste šle na polje, babica je varovala doma. Sela je z vretenom na dvoru pod lipo, kakor je bila navajena. Premišljevala je nekaj, še pela ni; časi odmaje, časi prikima z glavo, poslednjič pa reče, kakor bi bila kaj sklenola: „To, to storimo.“ Zdaj zagleda komteso, ki gre doli po brdu okoli sušilnice in stopi na brv. Belo je bila oblečena, na glavi je imela okrogel slammik; lahko, ko vila, stopala je doli po poti; jedva so se dotikale zemlje njene nožice, stisnjene v atlasove čevlje. Babica naglo vstane ter jo z velicim veseljem pozdravi; ali srce jo zabolí, ko se ozre deklici v blede lice, ki je pričalo velik mir, pa tudi velike bolečine, da se mu je morala smiliti, kdor jo je pogledal.

„Ste samí, in tako tiho je tukaj?“ praša Hortenzija, ko je babico srčno pozdravila. — „Sama, sama, šli so v mesto; otroci se ne morejo očeta nagleđati, ker ga dolgo niso videli“, pravi babica, brišoč zastorom pomito klop, da gospici reče, naj sede. —

„Da, res dolgo, tega sem jaz kriva.“ — I, kaj še, milostljiva gospica; kadar Bog človeku bolezen pošlje, kako si more pomagati? Milovali smo vas vsi in molili, milostljiva gospica, da bi vam Bog zdravje povrnol. Zdravje je največje dobro na svetu, in človek ga vé prav ceniti še le tedaj, ko ga zgubi. Škoda bi bilo vas, milostljiva gospica, vi ste mladi in milostljiva gospa kneginja bi zelo žalovala. — „To je res“, vzdahne komtesa in položi sklenjene roki na krasno vezano knjigo, katero je na kolenih imela. — „Vi ste blede, milostljiva gospica, kaj vam je? praša babica, milovaje deklico, ki je pri njej sedela, kakor živa žalost. — „Nič, babica“ odgovori gospica, in se sili na sméh, ki je pa še bolj srčne bolečine odkrival. Babica se ni upala več prašati, ali opazila je, da gospica ni samo na telesu bolna.

Potem začne komtesa popraševati, kako se je vsem v malej hiši godilo; ali so se otroci morebiti tudi nje spominjali. Vse to je babica rada povedala in tudi popraševala, kako se ima gospa kneginja in kaj dela. „Gospa kneginja se je peljala k lovcu“, odgovori komtesa; „jaz sem jo prosila, naj me tukaj pustí, da dolino načrtam in vás obiščem. Gospa kneginja pride sem po me.“ — „No, to je, kakor bi jo Bog poslal“, vraduje se babica; moram iti po čist zastor, človeka pezdირje vsega zapraši. Počakajte, milostljiva gospica, precej se vrnem!“ Izrekši to odide babica v hišo in ni bilo dolgo, in prišla je v čistem zastoru, v čistej ruti na glavi in krog vratú, ter prinesla pogače, medú,

surovega masla in smetane. Morebiti si želíte, milostljiva gospica, košček kruha odrezati; denes je pečen. Ali pojdive na vrt, tam je zelenejše. Lipa daje sicer senco, jaz pod njo rada sedím, uže zato, ker vidim okoli sebe perutnino grebsti, tekati in koracati.“ — „Tedaj le tukaj ostanive, dobro se tu sedí“, seže jej v besedo komtesa in jemlje prinesene jedí. Kar nič se ni branila; urezala si je kruha, jela in pila; vedela je uže, da bi babici ne bilo ljubo; ako bi nič ne vzela. Zdaj pa je odprla knjigo in pokazala babici, kar je narisala. „I moj Bog, to je vsa dolinica nad jezom, loka, pogorje, les, in lejte no, tudi Viktorica je tukaj“, vsklikne babica čudé se. — „V tej samoti je ona prav na svojem mestu. Srečala sem jo na pogorji, zelo je opešala. Ali jej ni mogoče pomagati?“ praša vsmiljena deklica. — „Ah, milostljiva gospica, telesu bi se dobila pomoč, ali kaj pomaga, ker ni prve reči, uma. Njena duša se je zmešala; kar dela, dela, kakor bi se jej sanjalo. Morebiti je to milost od Boga, da jej je vzel spomin na bolečine, ki so morale v resnici grozne biti; ako bi se zopet zavédela, morebiti bi v obupu še svojo dušo pogubila, kakor — no, Bog jej odpusti, ako je grešila, hudo se pokorí“, pretrga babica svojo besedo in obrne list. Nov čudež! „Moj Bog, to je Staro belišče, dvor, lipa — to sem jaz, otroci, psa, vse; lejte no, kaj sem dočakala! Ko bi to naši videli!“ vsklikne babica ter za vsako besedo malo preneha.

„Jaz nikdar ne zabim ljudi“, pravi komtesa, „ki so mi dragi, in risam si jih, da se mi njihove

podobe živejše v dušo vtisnejo. Tako tudi rada črtam na papir kraje, kjer sem vživala mile dni, da mi ostanejo v milem spominu. In ta dolinica je lepa. Ako privolite, babica, rada vas namalam, da bodo imeli otroci spominek." Babica je zarudela, odmajala z glavo, in se pomišljala: „Mene, staro ženo, to bi ne bilo pristojno milostljivej gospici,“ — „Le dovolite, babica, ko boste spet samí domá, pridem sem in vás namalam; storíte to vnukom, da bodo imeli vašo podobo.“ — „Ker tako hočete, milostljiva gospica, naj bo“, odgovori babica; „ali prosim, da nobeden ne zvé; reklo bi se, da je babica ničemurna. Dokler živim, ni jim treba podobe; ko mene več ne bo, naj se zgodi, kar si bodi.“ Gospica je privolila. — „Pa kje se je milostljiva gospica tega naučila, svoje žive dni še nisem slišala, da bi ženske malale?“ praša babica, preobrnovši zopet nov list.

„V našem stanu se moramo mnogih in mnogih reči učiti, da si moremo dolgčas kratiti. Meni je malarstvo jako všeč“, odgovori gospica. — „Lepa reč je to“, méni babica, gledaje namalano podobo, ki je bila knjigi le priložena. Na podobi je bila z drevesi obrastena skala, na katero so se zaganjali morski valovi. Na skali je stal mlad mož, držal v roci cvetico in oziral se na morje, na katerem se je videla ladija z nadutimi jadri. — „Ali ste tudi to namalali vi, milostljiva gospica?“ praša babica. — „Nisem ne, to podobo mi je dal malar, ki je bil moj učitelj“, šepeta gospica. — „To je morebiti on sam?“ — Komtesa

ne odgovori, rudečica jej lice oblije, vstane. „Zdi se mi, da gospa kneginja uže gre.“

Babica je precej ugonola, uže je vedela, kaj je gospici. Gospé kneginje še ni bilo. Komtesa zopet sede, in babica začne po nekterih ovinkih govoriti o Zalki in Jakobu, razodene komtesi, da bi zarad tega rada govorila z gospo kneginjo. Komtesa pohvali njeno misel, in obeta prošnjo podpirati. Kneginja se je vrnola, prišla je po stezi, prazna kočija se je pripeljala po cesti. Pristrčno pozdravi babico. Hortenzii poda kitico, rekoč: „Ti ljubiš gvozdike. S potjo sem jih natrgala.“ — Komtesa se prikloni, poljubi kneginji roko, vtakne kitico za pas. — „To so solzice“, reče babica, ozrši se na kitico. — „Solzice?“ čudite se gospi. — „Da, solzice Marije device. Tako-le se govori o teh cveticah: Ko so Krista judje na Kalvarijo peljali, šla je Marija devica za njim, če tudi jej je srce pokalo. Ko je videla na poti krvavi sled Kristovih ran, britko je zaplakala, in iz teh solz in sinove krvi neki so pognale take cvetice po poti na Kalvarijo“, pravi babica. — „To so tedaj cvetice ljubezni in bolezn“, reče kneginja. — „Ljubeči ne trgajo drug družemu solzie, mislijo, da bi morali plakati“, začne zopet babica ter poda kneginji steklenico smetane in ponižno prosi, naj jo za ljubo vzame. Kneginja babici ne odreče. „Ljubi Bog“, dalje govori babica, vedno imamo zarad česa plakati, ako bi tudi solzie ne trgali; za ljubeznijo hodi radost in žalost. Ako sta ljubeča srečna, nalivajo jima drugi ljudje pelinoveca.“ — „Draga kneginja, babica bi rada prosila za dva ljubeča, dovoli jej, pro-

sim te; draga kneginja pomози!“ Komtesa sklène roké in prosèč gleda kneginjo. — „Govôri, starica, jaz sem ti uže rekla, da se obrni do mene, da rada dovolim tvojo prošnjo; vem, da ne bodeš prosila za nevredne“, reče kneginja ter gladi goste lasé ljubej gojenki in prijazno gleda babico. — „Ne drznola bi si, milostljiva gospa, ako bi mislila, da nista vredna.“ In babica začne praviti o Zalki in Jakobu, kako je prišel v vojake; le to je zamolčala, da gospod oskrbnik vedno za deklico postopa. Ni mu hotela škodovati več, nego je morala.

„To je tista deklica in tisti mladenič, ki sta imela s Pikolom razpor?“ — „Da, milostljiva gospa.“ — „Je li tako lepa, da se moški za njo pulijo?“ — „Deklica kakor jagoda, milostljiva gospá; o žetvinej veselici prinese venec, takrat jo boste videli, milostljiva gospa! Zalost res nič ne pridá lepoti; kadar ljubezen deklico muči, precej pobesi glavico, kakor vela cvetica. Zalka je zdaj le senca nekdanje Zalke, ali le ena besedica jo oživi, da bode kmalo spet, kakoršna je bila. Milostljiva gospica je tudi bleđa, ali Bog daje, ako ugleda svoj dom in to, kar je njenemu srcu milo, da jej lica zaeveto, kakor roža“, pristavi babica nalašč, in besede, „kar je njenemu srcu milo“, izgovori tako živo in krepko, da se je deklica do ušes zarudela. Kneginja se bistro ozré na komteso in potem na babico, ali ta se je držala, kakor bi nič ne bilo; hotela je kneginje tega le opomnoti, za drugo jej ni bilo. „Ako ima na srcu srečo te deklice, skrbela bo sama za drugo, misli

si babica sama pri sebi. Kneginja nekoliko hipov molči, potem vstane, položi roko babici na ramo in reče z ljubeznjivim glasom: „Za ljubeča poskrbimo; ti pa, starica, pridi jutri ob tem času k meni,“ pristavi tiho. — „Mila kneginja“, pravi komtesa, devaje knjigo pod pazuo, „babica je privolila, da jo namalam, ali hoče, da to skrito ostane, dokler bo živela. Kako to počnemo?“ — „Pridi le v grad, starica, Hortenzija te namala, in podoba ostane pri meni, dokler boš živela. Malala ti bo tudi vnuke, in to podobo boš hranila ti, babica, da boš imela spominek, kadar ti odrastejo.“ Tako je razsodila kneginja, poklonila se prijazno in sela s Hortenzijo v kočijo. Babica pa je šla v hišo, vesela v svojem srcu.

XVII.

Jutro je bilo soparno; kdor je mogel, stari in mladi so delali na polji, da se spravi vsaj to, kar je bilo požetega. Gospodarji so morali tudi po noči delati, da zadosté svojemu gospodarstvu in tlaki. Solnce je pripekalo, da je zemlja pokala pod pekočimi žarki. Ljudje so se potili, cvetice so venole, ptice nizko letale, živina je sence iskala. Uže od jutra so se delale kope na nebu, s početka majhne, sive, belkaste, sem ter tje raztresene; če je više vstajalo solnce, bolj so se množile, valile, vzdigale, sprijemale, puščaje za seboj dolge repe, temnele in temnele — in o poldne je bilo vse nebo proti zapadu zakrito s črnimi,

težkimi oblaci, ki so se proti solncu valili. Strahom so se ozirale žnjice proti nebu; če tudi so uže težko sople, vendar so hitele s žetvijo, kolikor se je dalo, naj pisar kriči ali ne, naj priganja ali ne. Vpitje je bilo uže tako njegova lastnost, da ne pozabijo ljudjé, da jim ima tudi on kaj zapovedovati, in da ga imajo spoštovati. Babica je sedela na klopi pri pragu, boječe se ozirala na oblake, ki so viseli uže nad hišo. Dečka in Nežka so igrali za poslopjem, ali bilo jim je tako vroče, da bi dečka bila vse pometala s sebe in v strugo poskakala, ako bi jima bila babica privoli'a. Sicer vedno glasna in kakor živo srebro nemirna Nežka je zevala, ni hotela več igrati in naposled je zaspala. Tudi babica je imela težke oči. Lastovke so nizko letale, skrivale se celo v gnjezda; pajek, kterege je babica zjutraj gledala, kako muho opreda in davi, skril se je v pajčino, perutnina po dvoru se je v hlad stiskala, psa sta ležala pri babičinih nogah in hitro sople in jezik iz ust molila, kakor bi bila prišla z divjega lova. Drevesa so stale tiho, noben listek ni trepetal. Prišel je Prošek s ženo iz gradú. „Ljudjé božji, grozen vihar se bliža, ali so vsi domá?“ praša gospodinja uže od daleč. Platno z belišča, perutnina, otroci, vse se je spravljalo in nosilo v hišo; babica je položila na mizo hleb kruha, pripravila hudournno svečo, okna zaprla. Vse je bilo kakor mrtvo, solnce so zakrili oblaki. Prošek je stal na cesti in se oziral krog sebe. V lesu pod drevesom je videl stati Viktorico. Kar naglo je potegnol veter,

blisk je švigol po črnem oblaku, zamolklo je zagrmelo. „Ljubi Bog, ta osoba stoji pod drevesom!“ reče Prošek in začne klicati in mahati, da bi šla izpod drevesa na drugo stran. Viktorica pa je pri vsakem blisku plosknola z roko ob roko in se glasno zasmijala; za gospoda Proška se še zmenila ni. Začele so padati debele kaplje, bliski so švigali po črnih oblacih, grom je bobnel, vihar strašno tulil. Prošek je šel v hišo. Babica je užgala hudourno svečo, molila z otroci, ki so pri vsacem blisku in gromu obledeli. Prošek je hodil od okna do okna in gledal vèn. Lilo je, kakor bi se bil oblak pretrgal, nebó je bilo vedno odprto, blisk je švigal za bliskom, kakor bi se goreče kače po nebu vile. Na hip nastane tišina — zdaj spet zabliske plavorumena svitloba križem po nebu in — tresk! — ravno nad hišo. Babica je hotela reči: „Bog se usmili!“ ali beseda jej ostane na jeziku; Proškova gospa se prime mize, Prošek obledí, Urška in Jerica padete na kolena, otroci se v jok spusté. Vihar se je na to polegél, kakor bi bil s tem treskom jezo ohladil. Slabše in slabše se je čulo grmenje, oblaki so se razganjali, menili barvo in uže spet so se kazale med sivimi oblaki jasnice (probleski). Nehalo se je bliskati, dež je ponehal, vihar se odtegnol.

Kaka promemba zunej! Zemlja še kakor v medlevicah počiva, udje se jej še tresejo in solnce gleda na njo še z rosnim, ali žarečim očesom; sem ter tje je še na njegovem licu oblaček, ostanek strastnega srda. Trava, cvetice, vse je na zemljo potlačeno,

po potih teko potoci, v strugi je voda skaljena, drevesa otresajo tisoč in tisoč kapelj, lesketajočih po zelenej svojej obleci. Ptice letajo zopet po zraku, gosí in race se veselé v lužah in potocih, ktere jim je ploha nalila; kokoši skačejo po žužkih, kterih zopet dosti po zemlji gomzi, pajek lazi iz pajčevine; vse žive stvarí hité uživat novo življenje in veselje. Prošek gre iz hiše, obide poslopje — in tu, lej! strela je razklala staro hruško, ki je svojimi vejami toliko let streho krila. Polovica je je ležalo na strehi, polovica se je k tlam klanjala. Ta stara drobnica uže mnogo let ni rodila, in njen sad ni bil dober; ali imeli so jo radi, ker je streho od pomladi do zime zelenjem krasila. Tudi na polji je škodovala ploha; ali ljudje so se vendar veselili, ker ni bilo veliko kvara; huje bi bilo, ako bi se bila toča vsula. Popoldne so se uže spet potje posušili, oče mlinar je šel k jezcu v brezpetnikih, kakor je bila njegova navada, babica ga je srečala gredé v grad. Povedal je, da mu je ploha na vrtu nekoliko škodovala, ponudil babici tobaka, prašal je, kam gre, in ko je slišal, da gre v grad, šel je svojo pot in babica tudi svojo.

Strežaj Leopold je moral imeti ukaz, naj babico kneginji uvede, ko pride, ker precej brez obotavljanja in pomislika, ko je v prvo izbo stopila, odprl je duri malega salona, kjer je sedela kneginja. Bila je sama. Rekla je babici, naj sede k njej, in babica lahko sede.

„Tvoja prostodušnost in odkritosrčnost mi je vrlo draga, verjamem ti s polnim zaupanjem in mislim,

da mi naravnost poveš, kar te bom prašala“, začne kneginja. — „Kako pa, milostljiva gospa, le prašajte“, reče babica, ne mogši misliti si, kaj hoče kneginja vedeti. — „Ti si včeraj rekla: ako pride gospica na svoj dom in zagleda to, kar je njenemu sreću milo, da jej lica zacveto. Té besede si tako živo in krepko izrekla, da se mi je čudno zdelo. Ali sem se motila, ali si to nalašč tako rekla?“ Tako govoré se bistro ozira babici v lice. Starice to ni premotilo. Malo pomisli, pa odkritosrčno reče: „Nalašč sem tako rekla; kar mi je bilo na mislih, prišlo mi je na jezik; hotela sem, da milostljiva gospa te besede premisli. Časi je beseda o pravem času in na dobrem mestu“, odgovori babica. — „Ali ti je to komtesa rekla?“ pozveduje kneginja. — „Bog varuj; milostljiva gospica ni izmed tistih, kakor vidim, ki solze na ulice nosijo, ali kdor je sam skusil, ta umé. Človek ne more vselej utajiti tega, kar ga boli, jaz sem ugonola sama.“ — „Kaj si ugonola, kaj si slišala? Povej mi; nisem radovedna, ampak skrbna za dete, ktero ljubim, kakor bi moje bilo. To me sili, da pozvedam to skrivnost“, britko pravi kneginja. — „Lehko povem, kar sem slišala, ni nič hudega; tudi se nisem zarekla, da bom molčala“, reče starica in pové, kar je slišala o komtesini zaroki in bolezni. Misel rodi misel“, pristavi, „kar človek od daleč gleda, zdi se mu drugače, nego v bližini in vsaka glava ima svojo misel; svoja glava, svoj svét. Tako je prišlo, milostljiva gospa, tudi meni na misel, da bi morebiti milostljiva gospica ne vzela

rada grofa, morebiti bi ga le zató, da spolni želje milostljive gospé. Včera j sem opazovala milostljivo gospico, bila bi plakala nad njo; gledale sve lepe podobe, ktere je namalala — človek se jim mora čuditi — in tu mi je prišla v roke podoba, ktero je namalal in podaril učitelj gospici, kakor je rekla. Prašala sem, ali je ta lep gospod on sam — star človek je radoveden kakor otrok — zarudela se je, kakor roža, vstala, ni odgovorila, ali oči so se jej zalile. To mi je bilo dosti, in milostljiva gospa bo najbolje vedela, ali je imela stara babica prav.“ — Kneginja vstane, sprebaja se po sobi in reče, kakor bi sama seboj govorila: „Nič nisem opazila, vedno je vesela, slušna. Nikdari ni o njem spregovorila.“ — „I nu“, oglaší so babica na te glasne misli, „vsi ljudje si niso enaki. Nekteri človek bi ne bil srečen, ako ne bi mogel vsacega veselja, vsake žalosti svetu na ogled iznesti; drug nosi veselje in žalost v prsih skrito vse življenje in vzame ji seboj v grob. Takim ljudém je težko do dna priti; ali ljubezen rodí ljubezen. Meni se zdé ljudjé zeliščem podobni. Po nektero mi ni treba daleč hođiti, povsod ga najdem, na vsakej loci, na vsakej meji. Drugega moram v lesu v senci pod listjem iskati, ne sme mi biti težko, prelesti vrhov in skal, ne smem se bati trnja in robid, ki so na poti. Za to me zelišče stokrat poplača. Žena travarica, ki z gor k nam hodi vselej pravi, ko nam prinese dišečega mahu: Dosti truda mi prizadeva, preden ga najdem; ali spleča ga! Ta mah diší, kakor viole in

ta vonjava človeka po zimi pomladi spominja. Odpustite, milostljiva gospá, jaz vselej s pota zajdem. Hotela sem še reči, da je bila milostljiva gospica morebiti zato vesela, ker je imela upanje, in zdaj, ko ga je čisto zgubila, še le močnejše čuti ljubezen. To je uže tako, da ne vemo, kaj imamo, dokler imamo, in kadar to zgubimo" — „Hvala ti, babica, za resnico“, reče kneginja; „ali bom pri tem na dobičku, ne vem, da bo le ona srečna. Tebi bo imela za kaj hvalo vedeti, jaz bi brez tebe tega ne bila zvedela. Ne bom te več zadrževala. Jutri se pripravi komtesa k malanju, pridi sem z vnuki.“ S temi besedami je kneginja zapustila babico, ki je bila v srcu prepričana, da je z dobro besedo pospešila blagor človeku. Gredé domú je srečala lovca, bil je ves prestrašen, in zelo se mu je mudilo. „Poslušajte, kaj se je zgodilo!“ reče s trepetajočim glasom babici. — „Ne strašite me in povedite naglo, kaj je?“ — „Viktorico je ubila strela!“ Babica je lomila roké, nekaj hipov ni mogla spregovoriti, da so jej dve solzi, kakor debele jagodi, z očesa pale. Bog jo je ljubil, privoščímo jej večni pokoj!“ reče tiho. — „Lehko je umrla“ odgovorí lovec.

Med tem so prišli iz hiše otroci, gospa in Prošek, in zaslišavši žalostno novico, osopnoli so vsi. „Saj sem se o viharji bal za njo, ko sem jo videl stati pod drevesom. Klical, mahal sem, ali ona se je le smijala. Poslednjič sem jo tedaj videl. Zdaj jej je dobro.“ — „In kdo jo je našel in kje? prašajo vsi. — „Šel sem“, reče lovec, „ko je vihar potihol, v lés gledat, ali ni

kake škode; prišel sem na vrh k zapletenima jelama, veste, k tistima, ki stojite nad Viktoričino jamo, videl sem ondi pod vejami nekaj ležati. Zakličem — vse tiho, pogledam gori, od kod so se vzele te veje; obe jeli ste bile na unej strani, kakor bi jima veje od vrha do tal s skorjo vred odbil. Naglo odmečem veje, pod njimi leži Viktorica, ubita. Potipljem jo, bila je uže mrzla. Na levi strani je imela od rame do pete osmojeno obleko. Mislim, da se je veselila nevihte — ona se je vselej smijala, kadar se je bliskalo — da je tekla na vrh — od jel je lep razgled — da je ondi sela, kjer jo je smrt ugrabila.“ — „Kakor našo hruško“, pravi babica. — „In kam ste jo deli? — „Nesel sem jo domu, ker je od ondot najbliže do moje hiše; jaz sam jej napravim pogreb, če tudi se njena rodbina vpira. Bil sem v Žernovu, oznanil tam to zgodbo. Nisem mislil, da jo tako naglo zgubimo. Tožilo se mi bode za njo!“ pravi lovec. Med tem začne v Žernovu mrliču zvoniti. Prekrižali so se — začeli moliti. Zvonilo je Viktorici.

„Pojdimo je gledat“, prosijo otroci roditeljev in babice. — „Pridite jutri, ko bo napravljena ležala“, reče lovec, slovo vzame in žalosten odide. — „No, Viktorica ne bo več k nam hodila, ne bo več prepevala pri jezu; uže je v nebesih!“ govore otroci idoč k svojim opravkom, in babice še o komtesi ne prašajo, tako so se prepali. — „Da, gotovo je v nebesih, dosti je na svetu pretrpela“, misli si babica.

Novica o Viktoričinej smrti se je naglo razširila po vsej dolini, kakor bi jo bil veter raznesel; vsakdo jo je poznal, vsakdo miloval in jej zato smrt privoščil. Vzlasti tako smrt, kakoršno Bog le malo komu pošlje. Poprej so jo milovali, zdaj blažili. Ko je šla babica drugi dan z otroci v grad, da bi jih komtesa narisala in namalala, začela je gospa kneginja tudi o Viktorici govoriti. Ko je komtesa slišala, kako radi so jo imeli pri lovcu in na Starem belišču, rekla je, da namala lovcu in Proškovim take podobi, kakoršno je babica videla, na ktorej stoji Viktorica pod drevesom. „Ona bi rada vsacega razveselila, preden odide; vas vse bi rada seboj vzela“, nasmeje se gospa kneginja. — „In kje je bolje, nego med ljudmi, ki imajo nas radi; in je-li ktero veselje večje od tega, veseliti druge?“ reče babica.

Otroci so se zelo veselili svojih podob — o babičinej ni vedel nihče — veselili so se tudi darov, ktere jim je komtesa obetala, ako bodo mirni, in sedeli so, kakor bi bili okamneli. Babica je veselo gledala, kako se pod umetno dekličino ščetko miljeni obrazi vedno bolj in bolj oživljajo, in sama je opominjala otroke, kadar koli jih je premotila otročja navada: „Sedi, Jožek, ne premikaj se, da te milostljiva gospica dobro vpodobi. Ti, Barbka, ne krči nosa, kakor zajček, komu bi bila potem podobna. Tonček, ne vzdigaj ram, kakor gos peruti, kadar jej pero izpade.“ — Ko se je pa Nežka tako izpozabila, da je kazalec v usta vtaknola, karala jo je babica, rekoč: „Sramuj se, taka

donda, da bi si lahko uže kruha urezala; morala ti ga bom s poprom potresti.“ — Komtesa je imela veliko veselje z malanjem in večkrat se je otrokom nasmijala. Bila je vsak dan bolj rudeča, babica je menila, da milostljiva gospica ni podobna roži, ampak pobarvanemu jablanovemu cvetju. Bila je tudi veselša; bistriše in krasniše se je svetilo njeno oko; vsacemu se je milo nasmijala, z vsacim je govorila le o tem, o čemur je znala, da ga veseli. Časi se ozre na babico, v okó jej stopi solza, vrže ščetko od sebe, prime babico za glavo, poljubljava jej nabrano čelo in boža bele lasé. Zdaj se pripogne do njene roke, ter jo poljubi. Tega se babica ni nadjala in držala se, kakor bi jo poparil. „Kaj delate, milostljiva gospica, to meni ne gre!“ — „Vem, kaj delam, starica, kako hvalo sem vam dolžna, vi ste bili moj angel!“ in komtesa poklekne k nogam stare babice. — „Tedaj vas Bog blagoslovi, naj dade vam srečo, kakoršne si želite sami“, reče babica, položivši svoje roke klečečej deklici na čelo, na belo, kakor lilija čisto čelo. „Molila bom za vas in za gospó kneginjo. Ona je jaka, vredna gospá!“

Lovec pride drugi dan po viharji na Staro belišče in pravi, da lahko idejo Viktorice gledat. Proškova gospa ni mogla videti mrliča, ostala je toraj domá. Mama mlinarica je imela strah, ali kakor je oče mlinar brez prizanašbe rekel, bala se je, da bi se jej Viktorica po noči ne prikazala. Zalka je bila v gradu na tlaki; nihče ni šel z otroci in babico razun Lenčke. S potjo so si trgali cvetice, in z domačega vrtca so vzeli seboj

resed; dečka sta vzela svete podobe, ktere jima je babica s Svatonovske božje poti prinesla, babica molek. Lenčka je nesla tudi podob. „Kdo bi bil to mislil, da bomo pripravljali pogreb?“ pravi lovčica, pozdravivši babico na pragu. — „Vsi smo, kakor kaplja na veji; zjutraj vstanemo, ali ne vemo, če zvečer ležemo“, odgovori babica. Srna priskače in vpre oči v Nežko; lovčeva dečka in psi jih obskakujejo. „Kje pa leži!“ praša babica, stopivši v vežo. — „V hišici na vrtu“, odgovori lovčica, prime Anico za roko in pelje goste v hišico na vrt. Znotraj je bila hišica, ki je imela le eno okno, vsa zelenjem olepšana, v sredi na razkovih brezovih deskah je stala prosta odprta truga, in v njej je ležala Viktorica. Lovčica jo je oblekla v belo srajco, čelo jej ovila z gvozdikami, pod glavo nastlala zelenega mahú, roke sklenola pod prsi, kakor jih je rada držala, dokler je živela. Truga in pokrov sta bila ovita zelenjem, pri glavi je gorela luč, pri nogah je bila blagoslovljena voda v posodici, in v njej za kropilo pšeničen klas. Lovčica je vse sama tako napravila in preskrbela; večkrat na dan je pogledala v sobo, uže se je tega privadila; ali babica, stopivši k trugi, prekrižala je umrlo, pokleknola poleg nje na tla in molila. Otroci so vse tako storili, kakor ona. — „No, povedite mi, ali je vam to všeč, ali smo vse dobro napravili?“ skrbljivo praša lovčica, ko je babica od molitve vstala. — „Več cvetic in podob jej nismo dali, ker sem vedela, da jej tudi vi radi daste kak darek v grob.“ — „Dobro ste napravili, botra, dobro“, pohvali

babica gospodinjo. Lovčica je vzela otrokom cvetice in podobe in razložila jih okoli rajnice. Babica je ovila s kronico okrčalo roko umrli in gledala jej dolgo v obraz. To ni bil več divji obraz! Črne, ogujene oči so bile zaprte, njih svit je ugasnil. Temni, zmršeni lasje so bili počesani, in okoli čela, mrzlega kakor kamen, vil se je rudeč venec, kakor pás ljubezni. Obličje se jej ni divje zatezalo, kar jo je v jezi grdilo; ali na ustnah se je zibala zadnja misel — bridek sméh — kakor bi bila ž njo vred v strahu umrla.

„Kaj te je vendar bolelo, ti ubogo srce? Kaj so ti ljudje storili?“ reče babica s tihim glasom. Zdaj ti nihče več ne povrne tega, kar si trpela; kdor je kriv, Bog ga bo sodil, ti si v svetlobi in pokoju.“ „Kovačica je hotela, naj jej denemo trsák pod glavo, moj mož pa je del mahú; le tega se bojim, da nas ne bi ljudje opravljali, vzlasti njena rodbina, ker smo jo vzeli v skrb, in le kakor tako opravili“, skrbí lovčica. — „Pomalana truga nič ne pomaga. Mila botra, nič nikar ne skrbíte; naj ljudje govoré, kar hočejo. Po smrti bi zakópali človeka v zlato, živega pa še ne prašajo: Človek, kaj ti je? Le pustíte jej to zeleno vzglavje, saj je petnajst let na takem ležala. Izrekši to vzame babica kropilo, ter jo trikrat pokropí od glave do nog z blagoslovljeno vodo; prekriža jo, ukaže otrokom, naj tudi tako storé, in tiho zapustí vrtno hišo.

Za Riesenburgom v prijetnej dolini, pri Bušenskej cerkvici, ktero je dal nekdaž Turinski gospod zato

sozidati, ker mu je nema hčerka ozdravela, ondi je pokopališče, ondi so pokopali Viktorico. Na njen grob je vsadil lovec jelo. „Ta je po zimi in po letu zelena, in ona jo je imela rada“, reče babici, ko sta o Viktorici govorila. Viktorica je ostala ljudem v spominu, če tudi ni več donela njena „aja tutaja“ od jeza, če tudi je bila jama prazna in jeli polomljene. Viktoričino nesrečno imé je donelo po okolici mnogo let v žalostnej pesmi, katero je zložila Žernovska Meta.

XVIII.

Komtesa je shranila babičino podobo, in babici izročila njenih vnukov podobe, katerih sta bila roditelja zelo vesela, najbolj pa babica. Komtesa je vedela v podobo življenje vdehnosti, in res je bilo, kar je rekla babica vsacemu, komur jih je kazala — in morali so jih videti vsi znanci —: kakor bi bili živi, le da bi usta odprli in govorili.“ Še čez leta, ko vnukov ni bilo več domá, govorila je mnogokrat: „Med prostim ljudstvom sicer ni navada, da bi se dajali malati, ali prazno to ni. Jaz sicer dobro pаметim, kakošni so bili; ali pridejo leta, človeka spomin zapusti; podoba se izbriše iz misli. Zdaj pa je veselje, ko lahko podobe pogledam.“

Vozili so poslednje pšenične stavke z grajščinskega polja. — Ker so vedeli, da gospa kneginja ne misli dolgo v grajščini ostati, ker pojde s komteso v

Italijo, postavil je gospod oskrbnik žetvino veselico zadnje dni o žetvi. Zalka je bila najlepša deklica vse okolice in prav ljubeznjiva; babica je zadela, zvolili so jo, da podá gospej kneginji venec. Za dvorom je bil velik prostor, nekoliko je bilo s travo porastenega, nekoliko velicim slamnatim kopam odmenjenega. Na trato so vsadili mladenči visok drog, okrašen zelenjem, trakovi, vihrajočimi rudečimi rutami, ki so bile podobne praporčkom. Med zelenjem je bilo polno poljskih cvetic in bogatega klasja. Okoli kóp so postavili klopi, iz vej spleli šotore, okoli okrašenega droga tla strdili za ples. „Babica, babica“, reče Zalka, „vi ste me ves čas tolažili, jaz sem le v vašej besedi živela; Jakobu sem poslala polno naročje upov; imamo uže žetvino veselico, in še ne vemo, kaj nam je upati. Povedite mi, prosim vas, ali je šla tolažba le po hosti, ki ste mi jo kazali, da se laže odvadiva?“ — „Ne bilo bi modro, vaji zato tolažiti, blažena deklica. Kar sem rekla, pri tem ostane. Jutri se lepo obleci, gospa kneginja ima to rada. Ako bom živa in zdrava, pridem tudi jaz tje gledat, ako me boš prašala, lahko ti povem resnico“, odgovorí babica deklici ter se nasmeje. Ona je vedela, kaj so Jakobu namenili, in ako bi kneginji ne bila zatrdila, da bode molčala, ne bila bi odlašala oteti Zalke iz žalostnih misli.

Vsi, ki so hodili na tlako, zbrali so se drugi dan na zelenej trati s grajskimi služabniki in služabnicami. Na voz so naložili snopja, vpregli s trakovi nališpane konje, en mladeneč je stopil za konje, na

snopje pa je sela Zalka in nekoliko deklic; ostala mladina se je uvrstila v parih okoli voza, stari za njo. Kosci so imeli kose, ženske srpe in grablje. Vsaka je imela za pasom kitico iz klasja, plavic in drugih poljskih cvetic; mladenči so si nakitili klobuke in kape. Hlapec je počil z bičem, pognal konje, kosci so zapeli in prepevaje se pomikali proti gradu. Pred gradom je voz obstal, deklice so stopile z vozá; Zalka je vzela na rudečej ruti ležeči venec iz klasja, drugi so se uvrstili za njo in prepevaje šli v prvo izbo, kamor je kneginja ob enacem času stopila. Zalka se je strahú tresla in oblila jo je rudečica; s pobešenim očesom in jecljajočim glasom je govorila gospej voščilo na bogatej in srečnej žetvi, voščila tudi bogat pridelek v prihodnjem letu ter s poklonom položila gospej venec k nogam. Mladenči vzdignejo klobuke in vskliknejo gospej, da bi dolgo živela in zdrava bila. Kneginja se jim lepo zahvali in ukaže oskrbniku, naj jih pogostí. „Mila deklica, tebi pa sem za voščilo in venec posebno hvaležna“, reče Zalki vzemši venec krog vratú; „vidim da je vse v parih, le ti si sama; morebiti se ti najbolje zahvalim, če ti poiščem plesavca!“

Nasmeje se, odpre duri v salon in notri stopi Jakob v kmečkej obleci. „Jezus Marija, Jakob!“ vsklikne deklica, in v veselem strahu bi se bila na tla zgruzila, ako bi je mladenič ne bil pod pazuhi prijel. Kneginja tiho odide v salon. „Pojdite, pojdite“, izpodbada Jakob, „gospa kneginja neče zahvale“, in

ko se bili zunej, kviško vzdigne polno možnjo in reče: „To mi je dala milostljiva gospica, da vam razdam. Vzemi, tovarš, in razdaj sam!“ pristavi ter poda denarje Tomažnu, ki je strmé gledal Jakoba in ž njim vsi drugi. Še le za gradom zavriskajo iz polnega grla, in Jakob objame prisrčno svojo deklico in pripoveduje vsem, da se ima kneginji zahvaliti, da so ga oprostili. „in babici“, pristavi Zalka; „ako bi nje ne bilo, nič bi ne bilo.“ Šli so na ples. Prišli so med nje tudi urednici s svojimi rodovinami, Proškovi, lovčevi in mlinarjevi; babica pa je prišla najprva; gnalo jo je tje veselje, da bi videla dva človeka, ki se imata rada. Čudo, da je Zalka in Jakob nista objemala. „Meni se ne zahvalujta, jaz sem le spomnola, gospa kneginja je pomagala, Bog je dal svoj blagoslov.“ — „Ali vi, babica“, grozila je šaljivo Zalka, „vedeli ste včeraj, da je prišel Jakob, da je pri Vaclavu skrit, in niste povedali!“ — „Nisem smela. Sicer bi bila imela ti mojej besedi zaupati, da ga boš kmalo videla. Pomni, deklica: kdor čaka, dočaka; potrpežljivost železna vrata prebije.

Godba, vrisk, petje in smeh je donel okoli okrašenega droga. Gospodje pisarji so plesali s kmečkimi deklicami in uredniške hčere se niso sramovale sukati se s selskimi mladenči; ti in une so hvalili plesavke in plesavce. Obilnost ola, sladka rozolija, ples je ogrel glave vsem, in ko je prišla gledat gospa kneginja s komteso in je mladina pred njo zaplesala naroden ples, vrha je dospelo veselje, zginola je vsa

boječnost; kape, klobuki so letali v zrak, vsakdo je kričal: „Naj dolgo živi naša gospa kneginja!“ Pilo in pilo se je brez prestanka na njeno zdravje. Kneginja in komtesa ste bile vesele, govorile s tem in tuncim nekoliko besed; komtesa je voščila srečo k možitvi tudi Zalki, ko jej je ta roko poljubila, nagovorila očeta mlinarja in lovca; ljubeznjivo ste se obrnole k babici, zaradi česar je oskrbnikovo gospo in gospico taka jeza zgrabila, da ste kar obledele; niste mogle trpeti babice, ker jima je vse naklepe razdrla. Ko so pa začeli zbadati pisarje in gospóda oskrbnika za mizo sedeči očetje, ki so ga uže pod kapo dobili, in ko je nekdo med njimi polič popal, da gospej kneginji napije, pa začel se jeziti, ker mu je Tomaž branil: takrat ni bilo več kneginje tam. — Odpeljala se je nekoliko dni po tej veselici s komteso v Italijo; komtesa je dala pred odhodom babici krasne granate za Zalko k poroki.

Babica je bila upokojena, vse se je sošlo po njenih željah. Le ena skrb jo je še težila, pismo hčeri Ivanki. Terezka bi bila to uže opravila, ali ne tako, kakor je želela babica. Zato je necega dné poklicala Barbko v svojo kamro, zaprla se in pokazavši na mizo, kjer je bila pripravljena pola papirja, črnilo in pero, govorila vnuki: „Sédi, Barbka, bodeš pisala teti Ivanki.“ — Barbka sede, babica k njej, da bi videla na papir, in začne narekavati: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ — „Ali, babica, seže v besedo Barbka, pisma se tako ne začenjajo, zgorej se ima napisati: mila Ivanka!“ —

„Kaj še, deklica, tvoj predel in tvoj ded sta vselej tako, in jaz otrokom nisem nikoli drugače pisala. Stopiš-li h komu na prag, najpred pozdraviš. Tedaj le začni: Hvaljen bodi Jezus Kristus! Stokrat te pozdravljam in poljubljavam, mila hčerka Ivanka, in poročam ti, da sem, hvala Bogu, zdrava. Malo me sicer kašelj nadlega, ali ni čudo, ker kmalo bom imela osem križev na glavi. To je lepa starost, mila hčerka, in Boga mora hvaliti, kdor je v teh letih tako zdrav, kakor sem jaz; slišim tenko, vidim dobro, lahko bi še zaplate prišavala, ako bi tega Barbka za me ne delala. V nogah sem tudi še dosti trdna. Upam, da tudi tebe in Dorotejo to pismo zdravo najde. Iz tvojega pisma sem zvedela, da je stric bolan; to mi je žal; ali upam, da bolezen ne bo dolgo trpela. On boleha večkrat in prigovor pravi: Kdor pogosto ječí, dolgo mu ne zazvoní. Pišeš mi tudi, da se misliš možití, in zahtevaš, da privolim. Mila hčerka, ker si uže po svojem srečju izbrala, imam samo to reči, naj ti dade Bog dobro srečo, naj blagoslovi vaji, da živita po božjej volji in svetu v prid. Zakaj bi ti branila, ker je Juri dober človek in ga imaš rada; ne bom živela ž njim jaz, ampak ti. Mislila sem sicer, da vsaj ti izbereš Čeha; najbolje se pogaja, kar je iz domačega kraja; ali ni ti bil namenjen, ne karam te. Vsi smo otroci enega očeta, ena mati nas živí, moramo se tedaj ljubiti, če tudi nismo rojaci. Pozdravi Jurja, in če vama Bog zdravje dá, in sta si za življenje poskrbela, in ni kacega zadržka, pridita nas obiskat. Otroci se uže tetke

veselé. Bog vam vsem daj zdravje in blagoslov. Z Bogom!" — Barbka je morala pismo babici prebrati, potem ste ga zgenole, zapečatile, in babica ga je spravila v skrinjo, da ga sama na pošto dá, ko pojde v cerkev. —

Nekoliko dni po sv. Katarini proti večeru se je sošla v krčmi mladina, deklice in mladenči. Okrašena je bila vsa hiša, znotraj in zunaj: duri so bile ovenčane s zelenjem, v izbi je bila za vsako podobo zelena vejica, zagrijujala pri oknih kakor sneg, in pod, kakor miza. Dolga lipova miza, za katero so sedele družice, cvetoče kakor gvozdike, bila je pokrita z belim prtom in polna rožmarina in belih in rudečih trakov. Družice so prišle venec vit. Najlepša med njimi je bila Zalka, mlada nevesta, ki je sedela med njimi v kotu za mizo. Oprostili so jo vseh domačih opravil in v skrb izročili burkežu in teti. Za burkeža je bil romarski vojvoda, Martinec, in za teto babica. Tega ni mogla Zalki odreči, če tudi se je ogibala tacih javnih prilik. Mači mlinarica je naméstvala staro gospodinjo, katero so nogé bolele; Kodrnica s hčerjo Cilko jej je pomagala. Babica je sedela med družicami, in dasi ni imela nič viti in vezati, vendar sta bila njena pomoč in njen svèt povsod potrebna. Nevesta je vezala trakove na krasne rožmarinove kitice drugu in starašini, mlajša družica je vila venec nevesti, starša ženinu, in druge vsaka svojemu mladenču. Ostali rožmarin so vile v kitice svatom; delale so kitice iz rožmarina in petljo celo konjema, ki sta imela nevesto

voziti, da jima okrasijo glavi in opravo. Nevestino oko je ožarila ljubezen in radost, kadar koli je pogledala lepega ženina, ki je hodil okoli mize z mladenči, izmed katerih je vsak večo svobodo imel, govoriti s svojo milo, nego on z nevesto, v katero se je le časi hrepenče ozrl. Za nevesto je skrbel drug, in ženin se je moral držati starše družice. Vsem je bilo dovoljeno veselje, prešernost, petje, šale, kar se je vzlasti od burkeža zahtevalo; le nevesta in ženin nista smela kazati svoje radosti. Zalka je malo govorila, sedela je in oči vpirala v mizo, na kateri je bil raztresen zelen rožmarin. Ko so pa začele viti svatovski venec starše in mlajše družice, in vsi zapeli:

„Golobica, kod si mi letala,
 Ah letala,
 Da si belo perje umazala,
 Umazala“ —

zakrila je nevesta obraz z belim zastorom in spustila se v jok. Ženin jo pogleda, tesno mu je pri srcu in praša druga: „Zakaj tako plače? — „To veš, ženin“, odgovori mu ta veselo, „veselje in žalost spita v enej postelji, zato večkrat drug družega zbudi. Le pusti, denes žalost, jutri radost.“ — Po tem se je vrstila pesem za pesmijo, smešne in resne; prepevala se je blažena mladost, lepota in ljubezen, hvala samskega stanú; naposled pa so začeli prepevati mladenči in deklice, kako svet je zakonski stan, ko se dva ljubita, kakor grlice, ko v miru živita, kakor zrnca v enem

klasu. V hvalne njihove pesmi pa se vedno vtika burkež s smešnimi besedami. Ko začno peti o zakonskej edinosti in spravi, naznani, da zapoje solo, ktereга dene na čisto nov brus: „Jaz sam sem ga na svitlo dal in v tēmi natisol“, pristavi. — „Tedaj zakrokajte!“ kričé mladenči, „da slišimo, kaj znate.“ Burkež stopi sredi izbe in začne smešnim glasom, ki mu je bil na svatbi tako prirojen, kakor resni na božjej poti:

„Preljubi zakonski stan,
 Oj, kako si ti volján!
 Če pravim jej: skuhaj mesá,
 Neslanega soka mi dá;
 Če pravim: zabeli z mastjó,
 Zabeli mi z mlačno vodó.
 Preljubi zakonski stan,
 Oj, kako si ti volján!“

„Ne damo za pesmico s pevcem vred piškavega oreha!“ zakliknejo deklice in brzo same zapojó, da bi mladenčem skazile veselje, ki so hoteli, naj burkež dalje poje. Med vednim petjem in smehom so povezale kitice, splele vence. Potem vstanejo izza mize, primejo se za roké in vrté se v kolobarju zapojó:

Zdaj je to storjeno,
 To je že gotovo,
 Pecivo spečeno,
 Venci so poviti.

Zdaj stopi mati mlinarica skoz duri in prinese z drugimi ženskimi vred polne roke jedí. Oče mlinar in burkež prineseta pijače. Seli so zopet za mizo, na kterej ni bilo več rožmarina, ampak stale so na njej jedí. Mladenči so seli k družicam, ženin med staršo družico in teto, nevesta med druga in mlajšo družico, ktera jej je jedí rezala in jih pred njo pokladala, kakor starša družica ženinu. Burkež je vedno mizo obskakoval, družice so ga pitale, pa tudi obirale; ali morale so tudi vsako šalo požreti, če je bila tudi debela.

Ko so naposled vse sklede z mize spravili, prinesel je burkež tri sklede na mizo za dar nevesti. V prvej je bila pšenica, ktero jej poda z voščilom, da bi „rodovitna bila“; v drugej je bilo nekoliko pepela, namešanega s prosom, kterega je morala nevesta izbrati, da bi se vadila „potrpežljivosti“; in tretja skleda je bila „tajna“, čisto pokrita. Nevesta sicer ne bi smela preradovedna biti, imela je vzeti skledo, ali ne pogledati va-njo; pa ktera bi bila to prenesla, tudi Zalki ni dalo mirú; ko je nihče ni gledal, privzdignola je robec bele rute, s ktero je bila skleda pokrita in — rrrr — skrit vrabec je izletel pod strop. „Vidiš, mila nevesta“, reče babica in potrka jo po rami, „tako je o s preradovednostjo. Človek bi rajši umrl, nego ne bozvedaval, kar mu je skrito, in če pod ruto pogleda, vendar nič ne ujame.“ Do pozne noči je ostala mlalina skupej, ker so po večerji še plesali. Ženin in drug sta spremila teto domú in jej prigovarjala, naj jutri a rana zopet pride.

Zjutraj so bili dolinarji in Žernovci rano po konci. Nekoliko jih je šlo v cerkev, nekoliko le za mizo in na ples, in tisti, ki so domá ostali, niso se mogli utrpéti, da ne bi šli gledat svatbe, o ktorej se je uže več nedelj govorilo, kako krasna bode, in da se popelje nevesta v cerkev v grajskej kočii in z grajskima konjema, da bo imela drage granate na vratu, vezan bel zastor, rudeče krilo in višnjevo suknjo; vse to so Žernovci uže vedeli, morebiti preden je nevesta na to mislila. Vedeli so vse na drobno, koliko in kake jedí bodo na ženitvanji, v katerem redu pridejo na mizo; koliko srajc, koliko rjuh ima nevesta, kaj za doto dobi; vse so vedeli, kakor bi jim bila popisala. Da ne bi šli gledat take svatbe, da ne bi videli, kako nevesti venec stoji, koliko solz prelije, kako bodo svatje opravljeni; to bi se nikomur ne moglo odpustiti. Tu je bilo zopet marsikaj za njihovo zgodovino, o tem se je govorilo najmenj pol leta; kako bi se kaj tacega v nemar puščalo! —

Proškovi in lovčevi, ki so se zamudili na Starem belišči, morali so preriti skoz nastavljeno ljudstvo, ko so prišli do krčme. V krčmi so bili uže zbrani nevestini svatje; oče mlinar je bil našopirjen, kakor bi ga iz škatlice vzel, čevlji so se mu svetili, kakor luč, in v roci je držal sreberno tobačnico. Bil je nevestin priča. Mati mlinarica je imela svilno obleko, pod podbradkom so se jej lesketali drobni biserji, na glavi je imela pozlačen šapelj. Babica je imela tudi

pražnjo obleko, na glavi belo pečo. Družic, mladenčev, burkeža ni bilo v krčmi, šli so po ženina v Žernov; pa tudi neveste ni bilo v izbi, bila je skrita v kamri. Zdaj počí na dvoru krik: „Uže gredó, uže gredó!“ od mlina se je začul klarinet, piščal in gosli. Pripeljali so ženina. Med geldavci vstane šepèt: „Gledite, gledite!“ in bezáli so drug družega. „Joštova Jerica je mlajša družica, Brojčeva starša. Se vé, ako bi bila Tomaževka še deklica, nobena druga bi ne bila starša družica.“ — „Tomaž je ženinu za pričo!“ — „Pa kje je Tomaževka, ni je videti?“ — „Pomaga nevesto napravljati. V cerkev ona ne pojde, uže vsak dan pričakuje“, govoré med seboj žene. „Nu, nevesta lahko precej za plenice poskrbí, saj ne bo nobena druga za botro, one ste druga družej desna roka.“ — „To se vé.“ — „Ali, lej, lej, župan tudi gre! to je čudno, da so ga povabili; saj je bil on kriv, da so Jakoba v vojake vzeli!“ prašali so zopet. — „No, župan ni tako hudoben človek; Lucija ga je našuntala, gospod poskrbnik je prisolil, ni čudo. Prav je storil Jakob, tako ga je najbolj kaznoval; tega mu ne spláča, in Lucija, ona od jeze počí.“ — „Saj je tudi uže zaročena“, ozval se je drug glas. — „Kako je to mogoče, saj tega nisem še čula?“ oglasi se zopet druga. — „Predvčerajšnjim se je zaročila s Smoletovim Janezom.“ — „Saj uže davno za njo hodi.“ — „Morebiti ga poroj zato ni hotela, ker je mislila, da dobí Jakoba.“ — „Prav korenjak je ženin, presneto, veselje ga je gledati!“ — „Krasno ruto mu je dala nevesta; to je

gotovo, ta veljá nekoliko petic“, menijo zopet ženske. Tako in enako so govorili na dvoru, ko je ženin v hišo šel in ga je gospodar na pragu s polno steklenico pozdravil. Ko ženin nevesto iz kamre izpelje, kjer je morala jokati, stopila sta pred roditelje, katerim je burkež govoril dolg govor, zahvaljal se za odgojitev in prosil blagoslova. Vsi so jokali. Po blagoslovu prime drug nevesto pod eno pazuh, mlajšo družico pod drugo, ženin prime staršo družico, priče se pridružijo starašini, družice mladenčemu, vsi v parih, le burkež stópa pred njimi čisto sam. Stopijo iz hiše, posadé se v kočijo in na vozé, ki so jih čakali. Družice mahajo z rutami in pojó, mladenči zapojó vmes, le nevesta tiho joka in se ozre časi na drugi voz, kjer je sedél ženin s pričama in starašino. Gledavci se razidó in izba ostane nekoliko hipov prazna; le stara mati sedí pri oknu ter gleda za odhajajočimi in moli za hčerko, ki je uže več let za njo gospodinjala in s sveto potrpežljivostjo prenašala njeno nevoljo, katero je pripisovala neozdravljivej, dolgo trpečej bolezni. Kmalo so mize sestavili in pokrili; kamor je človek pogledal, povsod je videl kako kuharico ali deklo. Prva osoba pa, ktereje je bilo vse zaupano, bila je mlada Tomaževka. Skrb, namestvati staro mater, vzela je iz srca rada na se, kakor je to storila mati mlinarica, ko so venec vili. Ko so se svatje iz cerkve vrnoli, pozdravil jih je gospodar zopet na pragu s polnim vrčem. Nevesta se je preoblekla in seli so za mize. Zgorej je sedel ženin z nevesto, drug je skrbel za

družice, ki so mu na svojih pladnjih stregle in najboljše kose dajale. Burkež mu je očital, da mu je dobro, kakor turškemu carju v Carigradu. Babica je bila tudi vesela in je z marsiktero osoljeno besedo odbila burkeža, ki je imel povsod ušesa, v vse se vtikal in povsod se vrival. Domá bi babica ne bila dala nobenega graha na tla stresti; ko so se pa začeli svatje metati s pšenico in grahom, vzela je tudi ona polno pest in vrgla v ženina in nevesto, rekoč: „Da bi vaji tudi Bog tako obsipal z blagoslovom.“ — Saj se grah in pšenica nista pohodila; babica je dobro vedela, da ju krotki golobje pod mizo poberó.

Gostovanje je minolo; marsiktera od pijače težka glava je sem ter tje kimala, vsak gost je imel pred seboj za dom pripravljenih kolačev, in kdor bi si jih ne bil priskrbel, gotovo bi jih mu bila Tomaževka naložila; sramota bi bilo priti s svatbe brez kolačev. Saj je bilo vsega dosti; kdor je šel mimo krčme, dobil je jedi in pijače; vsi otroci, ki so prišli oglarit, nesli so domu polne roke peciva. Po gostii so v jabelko pobirali za nevestino zibel, in nevesta se je strašila, ko so jej celo križaki v naročje padali. Mladenčem pa, ki so nosili vodo v skledah in bele otirače deklicam podajali, da roké umijó, vrgla je vsaka družica penez v vodo. Nobena se ni hotela osramotiti, in zato se je lesketalo v vodi samo srebro; vse to so mladenči drugi dan zaplesali in zapili.

Potem se je šla nevesta zopet preoblačit, pa tudi družice, ker imel se je začeti ples. Babica je porabila

ta čas in domú odvela otroke, ki so se gostovali v Zalkinej kamri; sama se je morala vrnoti k svatom ker pozno po noči so stavili nevesti šapelj in pri tem je bilo treba. Vzela je z doma šapelj, kterega je s hčerjo Terezko kupila nevesti; to je bila njena dolžnost, ker je bila za teto. Ko so se uže vsi do sita naplesali in je nevesta uže težko sopla, ker ž njo je moral vsakdo plesati, in ako bi se bil tudi le enkrat zasukal; pokimala je babica ženam, da je polnoči, da je nevesta zdaj njihova. Začnó se za njo nekoliko pripraviti in vleči jok sebi; ženin in drug sta se vpirala, naj nevesti ne razdero krasnega venca, ali vse zastonj; žene se je polasté in jo odpeljó v kamro. Deklice pojó pred vrati žalostnim glasom, naj si ne da vzeti zelenega venca, če ga jej vzemó, nikdar več ga jej ne povrnejo.

Ali vse je bilo zastonj. Uže je sedela nevesta na stolu, uže jo je razpletala Tomaževka, uže je ležala cvetična krona s zelenim vencem na mizi in babica je držala v roci oslecan šapelj. Nevesta je plakala, ali vse ni nič pomagalo. Žene so prepevale, vriskale; le babica je bila resna, časi je preletel mirno njeno lice blag nasmehljej, oko jej je rosilo, ker spomnola se je hčere Ivanke, ki morebiti tudi svatbo praznuje. Nevesta je imela uže šapelj na čelu, lepo jej je stal in mlinarica je trdila, da je v njem, kakor mešancigar. „In zdaj pojdem k ženinu; ktera izmed vas ga hoče dražiti?“ praša babica. — „Najstarša“, odgovori mati mlinarica. — „Počakajte, jaz mu eno poiščem“, naglo

reče Tomaževka, beži ven in pripelje mu staro predico, ki je v kuhinji pomivala. Vrgle so jej belo pečo čez glavo, teta jo prime pod pazuhu in vede k ženinu, da bi jo kupil. Ženin hodi krog nje in jo ogleduje, da dobi priliko, pečo jej vzdignoti; vidi staro, nagrbano, vse pepelnato lice. Poči smeh; ženin neče take neveste; teta odide ž njo iz izbe. Pripelje mu drugo. Ta se zdi ženinu in burkežu všečniša; uže jo hočeta kupiti, ali zdaj burkež resno vsklikne: „E, kaj mislite, kdo bo kupaval mačko v vreči!“ vzdigne jej pečo, in pokazalo se jima je tolsto lice matere mlinarice, ki izpod čela šaljivo pogleda burkeža. — „Kupita jo, kupita, ceno jo vama dam“, namežkne oče mlinar ter vrti tobačnico v roki, pa počasi, bodi si, da je bila težka, bodi si, da je imel nevkretne prste. — „Le molči, oče mlinar“, smeje se tolsta mati mlinarica, „denes bi rad prodal, jutri še raji kupil. Kdor rad zbada, rad ima.“ — Do tretjega rado gre. Tretja je bila šibka, visoka nevesta. Burkež je dajal za njo staro dutko, ali ženinu je brzo srebra nasul in jo kupil. Žene prigrmé v izbo, stopijo v kolobar, vzemó ženina med se in veselo zapoje: „Zdaj je to storjeno — to je že gotovo — nevesta poročena — pojedena pogača.“ Nevesta je zapala ženam. Za denarje, ktere je ženin za njo dal, gostile so se drugi dan dopoldne žene, ko so prišle posteljo prestiljat, in tudi pri tem je bilo mnogo petja in šal. Burkež je govoril, da prava svatba mora osem dni trpeti, in to je bilo tudi pri bogatinih navadno. Vili so vence pred svatbo, obhajali svatbo,

prestiljali postelj, gostovali se na nevestinem, potem spet na ženinovem domu, zapivali nevestin venec: tako je pretekel ves teden, preden sta se mogla mlada zakonska oddahnoti in reči: „Zdaj sva sama.“

Nekoliko tednov po Zalkinej možitvi je prejela Proškova gospa pismo iz Italije, v katerem je lišina pisala, da vzeme komtesa Hortenzija mladega malarja, nekdanjega svojega učitelja, da je presrečna, da cvete zopet kakor roža, in da je gospa kneginja zaradi nje čisto potolažena. — Zaslišavši to veselo novico, pokima babica z glavo ter reče: „Hvala Bogu, vse to se je dobro končalo!“

*

*

*

Ni namen tega spisa, slikovati življenje mladih ljudi, ki so okoli babice živeli; tudi nečem čitatelju dolzega časa delati s tem, da ga vodim od lovca k mlinu in spet nazaj po dolinici, v ktorej je bilo življenje vedno enako. Mladina je rastle in dorastle; nekteri so ostali domá, pomožili se in poženili; roditelji so jim prepuščali posestva tako, kakor na dobo stari list odpada, kadar mladi poganja. Nekteri so zapustili tiho dolinico, iskali drugod svoje sreče, kakor seme, ktero veter odveje ali voda daleč zanese, da na tujem bregu, v daljnem logu korenine zasadi.

Babica ni zapustila male dolinice, kjer je našla nov dom. Z mirno mislijo je gledala, kako vse okoli

nje raste in cvete, radovala se sreče drugih ljudi, tolažila žalostne, pomagala, kjer in komur je mogla, in ko so jo vnuki za redom zapuščali, odletali, kakor lastovke izpod strehe; ozirala se je za njimi z mokrim očesom in se tolažila: „Morebiti dá Bog, da se zopet vidimo.“ In videli so se. Vsako leto so hodili domú obiskavat svojih, in stara babica je z veselim očesom gledala, ko sta mladenča pred njo obraze svetá razkladala, odobravalala njihove, živim duhom osnovane naklepe, rada odpuščala mladostne zmote, katerih jej niso skrivali; oni pa so radi poslušali babičine skušnje in svete, če tudi se niso vselej po njih ravnali; spoštovali so babičino besedo in nrave. Odrastle dekljice so zaupavale babici svoje skrivnosti, tajne svoje in vzdihe, vedoče, da najdejo prizanašbo in dober svèt. Tudi mlinarjeva Lenčka je pri babici našla pribežališče, ko jej je oče mlinar branil ljubiti ubozega, pa lepega mlinskega hlapca. Babica je vedela postaviti mlinarju glavo na pravi konec, kakor je sam rekel; in ko je še čez leta njegova hči vedno srečna bila in užitek množila marljivost njegovega zeta, ki je očeta mlinarja spoštoval in ljubil, večkrat je govoril mlinar: „Babica je imela prav, za ubozim hodi Bog s púšico.“ Dtroke mladih žen je ljubila babica, kakor bi njeni vnuki bili; saj so jo tudi le babico imenovali. Tudi gospa kneginja, ko je prišla dve leti po Zalkinej nožitvi na grajščino, ukazala je precej babico k sebi licati, ter jej plačoč pokazala krasnega dečka, spominek na komteso, ki je eno leto po možitvi umrla in

zapustila žalostnemu možu in kneginji to dete. Babica je zmočila svojimi solzami svilno odejo, ko ga je v naročje vzela; na misel jej je prišla mlada, dobra, lepa njegova mati, ali podajaje ga kneginji v naročje, govorila je z mirnim glasom: „Ne plakajve, Bog jo je k sebi vzal, za njo ni bil ta svét, zato jo je Bog od tod poklical. On ljubi vzlasti tistega, kterega k sebi pokliče, ko je najsrečniši! In milostljiva gospa ni osirotela.“

Ljudje še vedeli niso, kako se babica stara in peša, le ona sama je to čutila. Večkrat je govorila Nežki, ki je bila uže lepa deklica, kažoč staro jablano, ki se je leto za letom bolj sušila in redkejše zelenela: „Medve sve enake, pojdeve v istem času spat.“ In neko pomlad ozelené vsa drevesa, le stara jablana stoji žalostno brez zelenja. Morali so jo izkopati in požgati. Babica je to pomlad zelo kašljala, ni mogla več v mesto v božjo hišo. Roke so se jej bolj in bolj sušile, glavo je imela, kakor sneg belo, glas je prihajal slabši in slabši. Necega dne razpošlje Terezka pisma na vse strani, da bi se otroci sošli. Babica leže, ni mogla več vretena držati. Lovčevi, mlinarjevi, krčmarjevi so hodili vsak dan prašat, kako je babici; ni jej odleglo. Nežka je ž njo molila; vsako jutro, vsak večer je morala babici praviti, kako je na vrtu in vrtiču, kaj dela perutnina, kaj Liska; morala je babici preštovati, v koliko dneh ima lovec Sluga priti. „Morebiti pride ž njim Jožek“, govorila je pri tem. Spomin jo je zapuščal. Večkrat je poklicala Nežko za Barbko,

in ko jo je Nežka spomnola, da Barbke ni domá, spomnola se je in vzdehnola: „Se vé, da je ni, ne bom je več videla. In, je-li srečna?“ Ali babica je dočkala vse. Prišel je Prošek in ž njim učenec Tonček in hči Ivanka; prišel je sin Gašper, in s Krkonoških gor je pripeljal stari Sluga krepkega mladenča Jožeta; prišel je tudi Orlek iz gozdarske šole, kamor ga je gospa kneginja dala, ker je opazila, da bo umen logar. Babica je prištevala tudi njega svojim vnukom, ker je opazovala rastočo ljubezen med njim in Nežko in poznala plemenito njegovo srce. Vsi so prišli k babici; najprva izmed vsih pa je bila Barbka, prišla je s slavcem vred; slavec se je naselil v svojem gnjezdu pri babičinem oknu, Barbka je ostala v babičinej kamri, kjer je nekdanj stala njena postelj, kjer ste skupej poslušale ljubeznjivo pesem bližnjega pevčka, kjer je je babica zjutraj in zvečer blagoslavljala. Bile ste zopet skupej, donela je k njima zopet ista pesem, migljale so jima iste zvezdice, po katerih ste se nekdanj ozirale—te same roke so počivale na Barbkinej glavi, bila je to ista glava, ali druge misli so se v njej rodile, in druge čute so gojile solzé, ktere je videla babica zdaj teči po licu miljene vnuke; to niso bile one solzice, ktere je z milim smebljem otirala z rožnega tica takrat, ko je deklica še v malej posteljici spavala. Te so le rosile, ali kalile niso oči. Babica je dobro utila, da so ure njenega življenja preštete, zato je se uredila, kakor dobra, modra gospodinja. Najpopred je spravila z Bogom in svetom, in potem razdelila

malo svoje premoženje. Vsakdo je dobil spominek. Vsacemu, kdor je k njej prišel, dala je dobro besedo; vsacega, kdor jo je zapustil, pogrešalo je njeno okó, in ko je odhajala tudigospa kneginja, ki jo je s Hortensiinim sinom obiskala, dolgo je za njo gledala, vedela je, da je na svetu ne bo več videla. Poklicala je k sebi tudi nemo žival, kokoši in psa; pogledala jih in trpela, da jej je Sultan roko lizal. „Skrbite za-nje“, govorila je Nežki in deklama: „vsaka žival je hvaležna, če jo ima človek rad.“ Urško pa je poklicala k sebi in jej naročila: „Kadar umrem, Urška—vem, da ne bo več dolgo, zdelo se mi je denes po noči, da je Juri po me prišel—kadar umrem, ne pozabi tega povedati bučelicam, da vam ne pomró. Drugi bi morebiti to pozabili.“ Babica je vedela, da Urška to stori, ker je verovala, česar drugi niso verovali, in bi tedaj lahko pozabili o pravem času to storiti, če tudi bi radi storili, babici za ljubav.

Drugi dan, ko so se otroci sošli, na večer je babica mirno umirala. Barbka je govorila molitev za umirajoče; babica je ž njo molila, pa kar naglo so jej zastala usta, oko je ostalo vprto na sveto razpelo, ki je viselo nad posteljo, sapa je zastala, plamenec njenega življenja je ugasnol kakor luč, ko jej olja zmanjka.

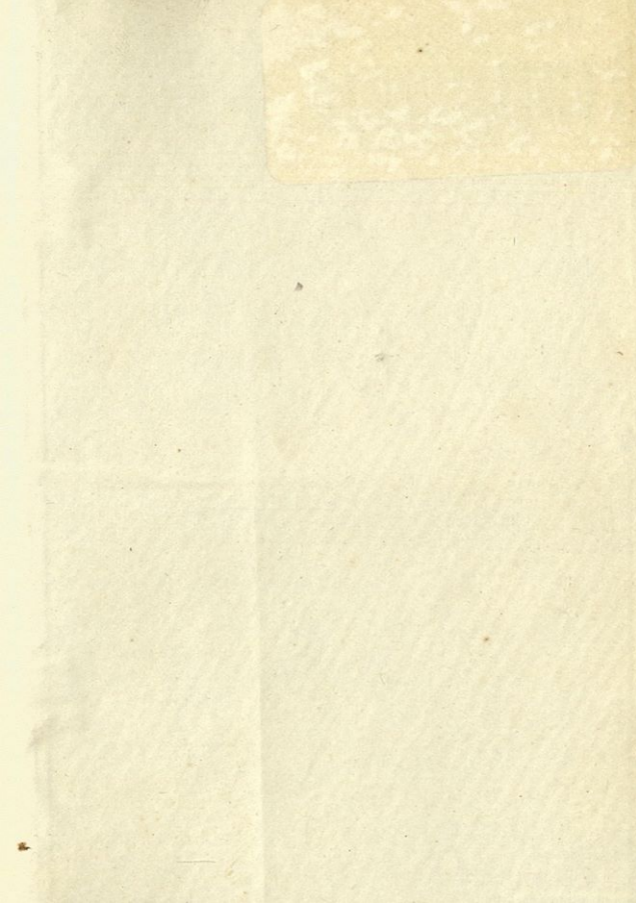
Barbka jej zatisne oči, mlada Jakobova žena odpre okno, da duša svobodno odleti. Urška se ne mudí med plakajočimi, teče k ulnjaku, kterega je oče mlinar babici pred nekterimi leti postavil, potrka na

panj in trikrat zakliče: „Bučelice, bučelice, babica nam je umrla!“ in še le zdaj sede na klop pod bezeg in same plakati. Lovec gre v Žernov, da veli mrliču zvoniti; sam se je ponudil k tej službi. Bilo mu je resno v hiši, moral je ven, da se more zjokati: „Tožilo se mi je za Viktorico, kako pa pozabim babice!“ govori potjo. Ko zaklenka zvon in oznanuje vsemu ljudstvu: „da ni več babice“, zaplaka vsa dolinica.

Ko se tretji dan za rana vijó mimo gradú potrebci, katerih je bila dolga vrsta, ker vsakdo, kdor je babico poznal, hotel je za pogrebom: odgrne bela roka ežka zagrinjala in gospa kneginja se prikaže pri knu. Dokler jej ne zginejo izpred oči pogrebci, leda žalostnim očesom za njimi, spustivši pa zagrinjala, globoko vzdihne:

„Srečna žena!“

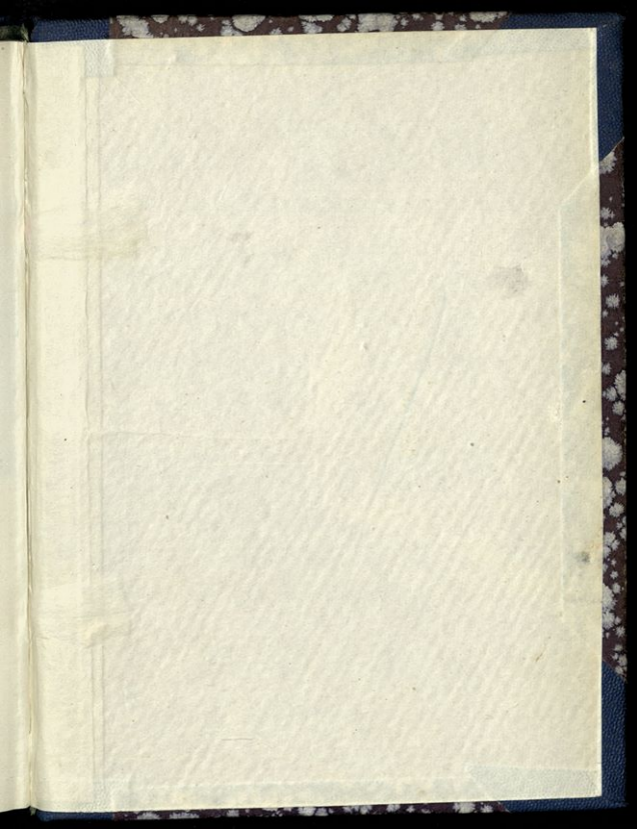
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

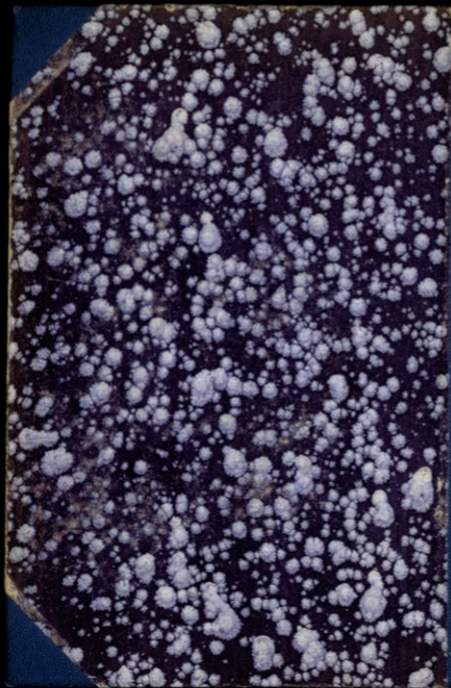
COBISS

00000289322

676